

Hazema Ništović

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE UZ PRVANKU

Hazema Ništović • Ibro Ništović

PRVANKA

Početnica za 1. razred devetogodišnje osnovne škole

DJEČJA KNJIGA • BOSANSKA RIJEČ
SARAJEVO SARAJEVO

DJEČJA KNJIGA • BOSANSKA RIJEČ
SARAJEVO SARAJEVO

Biblioteka UDŽBENICI I PRIRUČNICI
Knjiga 65.

Recenzenti:

ADVIJA HUSEINPAŠIĆ, Zenica

JAGODA ILIČIĆ, Tuzla

ALIJA PIRIĆ, Sarajevo

Urednik i lektor:

IVICA VANJA RORIĆ

Naslovna strana:

ZORAN BULETIĆ

ISBN 9958-666-79-0

HAZEMA NIŠTOVIĆ

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE UZ PRVANKU

Vi ne učite djecu da čitaju i pišu. Kvalitet vrhunskog nastavnika je oduvijek bio stvar poziva... Čitav je to svijet koji treba istražiti, ući u njega. Ali ne možete ih pozvati da odu tamo gdje vi niste bili.

Donald Graves

1. UVOD

Prvi razred osnovne škole predstavlja najsloženije školsko razdoblje. U petoj i šestoj godini života djeca doživljavaju značajne promjene u socijalnom i duhovnom razvoju.

Škola traži odgovornost, organiziran rad i saradnju. Učenika ne smijemo sputavati, učenje kroz igru može mu pomoći da postepeno razlikuje igru od obaveze i maštu od stvarnosti. U prvom razredu osposobljavamo učenika da prima i da šalje poruke, uvodimo ga postepeno u značaj razumijevanja pisane poruke.

Pred šestogodišnjaka se postavljaju ambiciozni programski zadaci. S ciljem razvijanja jezičkog osjećaja organiziramo vježbe slušanja uzornog književnog govora koji se realizira u obliku čitanja, pričanja, slušanja, razgovora, recitovanja. Organiziraju se razne vježbe imenovanja predmeta i bića, uočavanje osobina, vježbe artikulacije i vježbe diskriminacije glasova. Na ovom uzrastu važno je razvijati jezički osjećaj, bogaćenje rječnika, razvoj dječijeg stvaralaštva (pričanje, razgovor, dramatizacija, slike događaja kao podsticaj za pričanje). Učenici se uvode u fonološki sistem. Glasovi povezani u sistem značenja čine riječi, a riječi se udružuju i čine rečenice.

Osposobljavanje učenika za pravilnu artikulaciju i diskriminaciju glasova predstavlja važan zadatak na ovom obrazovnom nivou. Riječ je veoma važan faktor komunikacije. Razumijevanje riječi, rečenica i teksta postiže se uspostavljanjem logike u iskazima i pričama. Za razvijanje logičnosti priče učitelj se služi nonsensnim iskazima i tekstovima gdje se besmisleno transformira u smisleno i obrnuto. Ova vrsta humorističkog pričanja pomaže učenicima da razlikuju realno od maštovitog i nerealnog.

Neki psiholozi kažu da je rečenična struktura veoma važna u razvoju mišljenja. Govor nije „vanjsko ruho misli“. Govorom se misao i formulira i formira.

Dakle, glas, riječ, rečenica i tekst su temelji jezičkih nivoa, oni su važni za razvoj govora i zbog toga, na ovom uzrastu, moramo o tome posebno voditi računa.

Šestogodišnjak manje može izraziti od onoga što želi da kaže jer nije dovoljno ovladao sintaksičkom strukturom maternjeg jezika. Jasno je da govor prati mišljenje, zaključivanje i prosuđivanje.

Logičnost izražavanja usko je povezana sa osmišljenošću, čak i nonsensno izražavanje može biti osmišljeno. Pored razvoja govora, koji u programskim sadržajima prvog razreda devetogodišnjeg obrazovanja zauzima značajno mjesto, usvajanje štampanih slova LATINICE je obaveza koja je usko povezana sa razvojem govora, jer „čitati – znači razumjeti.“ Tehnika čitanja je potpuna samo ako je povezana sa značenjem pročitano.

U programskim sadržajima se insistira na razumijevanju i reprodukciji pročitano. Zbog toga je djeci potrebno ponuditi takve sadržaje koji će im pomoći pri otkrivanju svijeta, ali i otkrivanju vlastitih sposobnosti i mogućnosti. Učenje čitanja i pisanja usko je vezano sa razvijanjem ljubavi prema knjizi, pa je važno kakva će biti prva knjiga, te kakve će sadržaje i na koji način ponuditi učeniku.

Zbog toga smo posebnu pažnju poklonili estetskoj, etičkoj i doživljajno-spoznajnoj komponenti PRVANKE.

PRVANKA obiluje ilustracijama koje su bogate tematskim i likovnim sadržajem, koje su oslobođene stereotipnosti i šematizma, te kao takve mogu biti odličan podsticaj za dječije likovne kreacije.

Ilustracije su povezane sa tekstualnim sadržajima u komplementarne funkcionalne cjeline.

PRVANKA je utemeljena na savremenim spoznajama učenja jezičkih djelatnosti: slušanja, pričanja, čitanja i pisanja.

Područje učenja govorenja i pisanja postepeno uvire u učenje glasova, slova, te njihovo funkcionalno vezivanje za elementarnu gramatičku strukturu.

Monografski postupak obrade slova primjeren je individualiziranoj nastavi, a može se jednostavno, prema potrebi, prilagoditi grupnom i kombinovanom postupku obrade slova. U PRVANKI je zastupljena globalna metoda rada i glasovna analitičko-sintetička metoda rada.

Da bi učitelj pravilno organizirao nastavni proces potrebno je da ima osnovne informacije o psihofizičkom razvoju učenika ovog uzrasta o čemu će, ovdje, biti govora. U Priručnik ćemo uvrstiti i operativni nastavni plan i program koji će biti značajan orijentir u realizaciji nastavnog gradiva.

Prema odredbama Zakona o osnovnoj školi u devetogodišnjem trajanju, do trećeg razreda, predviđeno je opisno praćenje i ocjenjivanje po tematskim oblastima. U sklopu praćenja i ocjenjivanja učenika učitelj će posebno voditi računa o brzini i kvalitetu napredovanja učenika u usvajanju znanja, vještina, navika i sposobnosti. Zaključna zapažanja bilježe se u razrednu knjigu za prvo i drugo polugodište.

S obzirom da je evaluacija učeničkih postignuća proces, onda bi se bilješke o zapažanjima vodile tokom cijele školske godine s ciljem utvrđivanja brzine i kvaliteta napredovanja i usvajanja znanja, vještina i sposobnosti predviđenih nastavnim planom i programom.

U procjeni stepena ovladanosti znanjima, vještinama i sposobnostima polazi se od ciljeva i zadataka, programskih sadržaja i nastavnih oblasti.

Za one učenike koji sporije, napreduju u savladavanju obaveznih znanja učitelj će plan rada prilagoditi njihovim mogućnostima i iskustvenom nivou.

2. PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE NASTAVNOG GRADIVA

Planiranje i programiranje nastavnog gradiva odgovoran je posao jer svaki plan i program mora uvažavati brojne segmente među kojima se posebno ističe:

- obavezni nastavni plan i program,
- sredinu u kojoj će se programsko-planska struktura realizirati i specifičnosti te sredine,
- iskustvo učitelja,
- opremljenost škole didaktičkim sredstvima i učilima,
- brojnost učenika u odjeljenju,
- posebne aktivnosti učitelja.

Nastavni plan i program ne može se unificirati, on može biti samo okvirni. Ne može biti ni statičan, svake školske godine neophodno je revidirati programske sadržaje (dopuniti, reinterpretirati, redefinirati).

Naše planiranje nije tradicionalno, jer nam je fleksibilna predmetno-planska struktura omogućila slobodniji pristup planiranju. Međutim, ponuđeni okvirni plan i program vještom učitelju poslužiti će samo kao orijentir za izradu vlastitog operativnog plana i programa koji mora imati elemente modernog kurikularnog planiranja. Mnogi metodičari smatraju da je kurikularno planiranje mnogo šire, potpunije i funkcionalnije od tradicionalnog planiranja. Ono obuhvata zadatke i ciljeve nastave, indikatore uspješnosti, metode i metodičke module pomoću kojih se najlakše dolazi do cilja, te ishode, odnosno očekivane rezultate učenja. Ovakvo planiranje iziskuje i raznovrsnije oblike rada od onih koji su u našim školama prisutni. Savremeno planiranje nastave podrazumijeva povezivanje sadržaja nastavnih predmeta, te apsolutnu angažiranost učenika tokom nastavnog procesa. Dakle, planiranje gradiva u devetogodišnjoj osnovnoj školi mora doživjeti značajniju reformu.

Prvi razred ne bi smio da optereti učenika obavezama koje bi ugrozile njegov normalan psihički i fizički razvoj. Zbog toga učitelj mora izvoditi nastavu u skladu sa zahtjevima savremene metodike. Dakle, razvoj govora, te učenje čitanja i pisanja velikih i malih štampanih slova sasvim su dovoljni za ovaj uzrast. Ukoliko učitelj nastavu organizira kao prirodno učenje u okviru kojeg će biti podsticajna motivacija, ali koje će sadržavati jasne nastavne zadatke, uspjeh neće izostati. Nije dobro učenike preopteretiti, ali je još gore nastavu pretvoriti u igru. Spoznaja je ozbiljan proces i moramo mu odgovorno pristupiti.

Naravno, sve upute trebalo bi shvatiti kao poticaj za vlastito kreiranje ili upitanost učitelja o mogućnostima drugačijeg pristupa ovom značajnom poslu.

Ono što je neosporno i u čemu učitelj ne bi smio imati dileme to je da svaka aktivnost proizilazi iz prethodne. S obzirom na specifičan uzrast i ograničene mogućnosti održavanja dječije pažnje trebalo bi uključiti više nastavnih situacija sa različitim sadržajem tokom jednog časa. Za svaki čas učitelj mora odrediti dominantnu metodu rada i konkretne nastavne zadatke (obrazovne, funkcionalne i odgojne).

Već u periodu planiranja nastavnog gradiva potrebno je nastavne zadatke postaviti na dva nivoa:

Prvi nivo su obavezni zadaci nastave.

Drugi nivo su prošireni zadaci nastave.

U program bi trebalo uvesti i korelaciju s ostalim predmetima, potom izvore znanja i nastavna sredstva, a u novije vrijeme se u programu nalaze i očekivani rezultati, odnosno očekivana učenička postignuća.

2.1. PRIPREME ZA PLANIRANJE GRADIVA

Savremena nastava u I razredu osnovne škole zahtijeva od obrazovno-odgojne ustanove izuzetni napor tokom cijele školske godine. Bitan preduvjet za uspješno ostvarivanje zadataka nastave je planiranje programskih sadržaja. Ako se imaju u vidu različiti plansko-programski nivoi (godišnji, mjesečni, sedmični i dnevni), onda

je razumljivo što metodičari tvrde da planiranje gradiva traje cijelu školsku godinu.

Sistematično planiranje i funkcionalno osmišljavanje toga planiranja mora biti čvrsto povezano kako bi programski sadržaji imali zaokruženu cjelinu. U svemu tome veoma je bitna analiza ostvarenja planova rada koja ima za cilj izmjene i dopune, odnosno olakšava i sugerira nastavniku način efikasnijeg planiranja u narednoj školskoj godini.

Planiranje gradiva ima sljedeće faze:

- pripreme za planiranje gradiva,
- izrada godišnjeg plana rada,
- izrada mjesečnog plana rada,
- priprema za realizaciju nastavne jedinice,
- analiza ostvarivanja plana.

Prije nego što pristupimo planiranju gradiva neophodno je analizirati planove iz predškolske ustanove ili se detaljno upoznati sa rezultatima ispitivanja koja su provedena prilikom upisa učenika u I razred osnovne škole.

Druga, možda, najznačajnija faza pripreme za planiranje gradiva je detaljno proučavanje programskih sadržaja za prvi razred devetogodišnje osnovne škole i detaljna analiza udžbenika, radnih listova, te detaljan uvid u opremljenost škole nastavnim sredstvima, stručnom literaturom i uopće didaktičkim materijalom. Odgovoran nastavnik prije planiranja gradiva upoznat će se i sa Godišnjim planom rada škole i programima drugih predmeta.

Bez detaljne pripreme nema dobrog planiranja. Učitelj je dužan da se dobro upozna sa programskim sadržajima iz pojedinih predmetnih područja, da prepozna kontinuitet nastavnih sadržaja i eventualno povećanje zahtjeva u pojedinim područjima. Studiozno izvršena priprema pomoći će učitelju da pravilno rasporedi nastavno gradivo i da se, u tom smislu, uklopi u moderne tokove organizacije nastave. Prije planiranja gradiva učitelj mora proučiti udžbeničku literaturu.

Dobar udžbenik je onaj koji ispunjava programske obaveze i koji zadovoljava jezički, stilski, ilustrativni, funkcionalni metodičko-didaktički kriterijum. Sve ovo mora biti prilagođeno iskustvenom nivou učenika kojima je udžbenik namijenjen. Učitelj udžbeniku prilazi kritički, te postaje spona između nastavnih sadržaja, odnosno udžbeničke realizacije pojedinih programskih sadržaja i učenika.

Nije dovoljno da učitelj prouči samo programski sadržaj predmeta nego mora dobro proučiti i ostale programske sadržaje kako bi uspostavio vezu između nastavnih predmeta. Ukoliko budemo uspostavili međupredmetne korelativne veze, racionalno ćemo iskoristiti raspoloživi broj časova, razvijat ćemo učeničku radoznalost, a učenici će funkcionalno usvajati znanje.

Učitelj, dakle, ne može početi planiranje dok ne izvrši potrebne predradnje.

Osnovna prednost savremene nastave nad tradicionalističkom je u njenoj očiglednosti i egzaktnosti. Nastavna praksa nameće potrebu za što većom konkretizacijom nastavnih sadržaja. Da bi odgovorio ovom važnom zahtjevu, učitelj mora imati solidno metodičko znanje, učenika ne smijemo opteretiti nepotrebnim teoretiziranjem i verbalizmom.

Uz učiteljevo umijeće, njegovo solidno poznavanje metodologije rada, te opremljenost škole nastavnim sredstvima, nastavu možemo organizirati na moderan način.

U posljednje vrijeme savremena teorijska misao provjerava se u nastavnoj praksi. Put do uspješne nastave je siguran ako se teorija ostvaruje u praksi, a praksa oslanja na teoriju.

Samo na ovaj način u nastavi ćemo imati značajne i kvalitetne promjene. Uspješan učitelj će pratiti sve ono što se dešava na stručnom planu kod nas i u svijetu, te prihvatiti ona rješenja koja se mogu primijeniti u konkretnoj situaciji i konkretnim okolnostima. Dobro bi bilo da učitelj prije planiranja gradiva, u saradnji sa bibliotekarom, prelista stručnu literaturu, bibliografiju radova iz ove oblasti, te zabilješke i iskustva sa seminara, studijskih putovanja, naučnih kongresa i drugih stručnih skupova i da se tako detaljno upozna o novim tokovima u ovoj oblasti.

2.2. GODIŠNJI PLAN I PROGRAM RADA

Planiranje i programiranje gradiva, koje moramo ostvariti u toku jedne školske godine u jednom razredu počinje izradom godišnjeg plana i programa rada. Globalni plan je strukturiran iz nastavnih tematskih cjelina.

Godišnji plan i program rada, iz svakog predmeta, zajednički oblikuje aktiv učitelja prvog razreda, te je cijela izrada godišnjeg plana i programa timske prirode. Godišnji plan se sastoji iz:

- Nastavnih tema utvrđenih aktuelnim nastavnim planom i programom,
- posebnih aktivnosti,
- povremenih aktivnosti,
- nastavnih sredstava,
- napomene.

Sve one oblike nastavnog rada koji nisu obuhvaćeni Okvirnim nastavnim planom i programom, a organiziraju se u nastavnoj praksi, mi podvodimo pod zajednički naziv POSEBNE AKTIVNOSTI.

U godišnji plan i program rada ove sadržaje bi trebalo unijeti kao orijentacione aktivnosti koje bi se ostvarivale povremeno u školi i van škole jer rad škole se ogleda i u njenoj prisutnosti u društvenoj sredini. U okviru POSEBNIH AKTIVNOSTI dobro je planirati susrete, posjete, ekskurzije, izlete, takmičenja.

2.3. PROGRAMSKI SADRŽAJI UTVRĐENI AKTUELNIM NASTAVNIM PLANOM I PROGRAMOM

Jezičko izražavanje (slušanje, govor i čitanje)

Vježbe slušanja uzornog književnog govora, čitanje, pripovijedanje; Prepoznavanje i imenovanje predmeta i bića, zapažanje osobina; Vježbe diskriminacije glasova; Vježbe artikulacije.

Razvijanje jezičkog osjećaja djece posredstvom spontane (nenamjerne) imitacije, svjesne (namjerne) imitacije, organiziranih usmjerenih imitacija, stvaralačke primjene (prepoznavanje i oponašanje glasova i zvukova, ritma), neverbalna komunikacija (gest, mimika, pantomima u komunikaciji i igranju uloga).

Razvijanje sluha za gramatičku ispravnost govora: Uočavanje značenja riječi; Razmišljanje o značenjima riječi; Riječ i promjena konteksta.

Bogaćenje rječnika, razvoj jezičnog stvaralaštva (pričanje, razgovor, rekreativni razgovor, opis, dramtizacija, slika događaja kao podsticaj, niz slika – vježbe tipa: Tišina mi je rekla; Muzika mi je šapnula; Stvaranje priče naizmjeničnim učešćem nastavnika i učenika; Ja sam voditelj i upoznat ću vas; Sjedimo u krugu, mikrofon je moj i reći ću nešto lijepo mom drugu, drugarici).

Razvijanje **spontanosti** govora (memorisanje i reprodukcija stihova, zagonetki, pitalica, brzalica).

Poticanje i razvijanje stvaralačke mašte i stvaralačkog mišljenja radi praćenja napredovanja u govoru, uspjeha u samostalnom sastavljanju rečenica, teksta, u dikciji (Novo ime za dan, noć, za olovku, knjigu, drvo, cvijet; Da sam vjetar; Poželim da vjetar odnese zauvijek; Želim da).

Razumijevanje sadržaja rečenica, teksta, nonsensnih iskaza i nonsensnih književnih tekstova, uspostavljanje logike u iskazima, pričama. Transformacija smislenog u besmisleni iskaz i obrnuto.

Humorističko pričanje, prepoznavanje elemenata vedrine, smijeha, šale u priči, iskazu. Vježbe stvaralačkog slušanja (izbacio bih iz priče, pozvao bih u priču, promijenio bih kraj priče, slušao sam i „vidim”, zapamtio – ilustriram).

Kritičko slušanje: Nije tako u priči; Nije to rekao; Priča ne počinje tako.

Podsticaji kognitivnom, jezičkom, emotivnom i kreativnom razvoju: sadržaji posredne i neposredne stvarnosti, posebno sadržaji književnih tekstova:

Grigor Vitez: Prepelica; Nasiha Kapidžić-Hadžić: Baka čisti put; Vesna Parun: Uspavanka za ježa; Zehra Hubijar: Zeko i djeca; Gvido Tartalja: Kratkotrajna škola; Luko Paljetak: Gramatička česma; Narodna priča: Zekina kućica; Bosiljka Letić-Fabri: Jesen.

Filmske priče za djecu, TV-emisije su poticaji i sredstva u realizaciji svih sadržaja.

Priprema za usvajanje štampanih slova

Predvježbe za usvajanje velikih i malih štampanih slova latinice, ščitavanja i čitanja.

Predmet-slika-riječ; riječ – glas; glasovna analiza riječi (glas na početku, na kraju i u sredini riječi); razvijanje fonomatskog sluha i fonematskog kapaciteta. Riječ-rečenica (rečenica ima dvije riječi, tri ili više riječi). Riječi (duže i kraće, broj glasova). Rečenice (zamjenjujemo riječ u rečenici, a da rečenica ne promijeni smisao).

Usvajanje štampanih slova latinice (veliko i malo slovo na istom nastavnom satu). Ščitavanje i pokušaji čitanja riječi, rečenica, kraćeg teksta (pravilnost razumijevanja pročitano (reprodukcija pročitano na osnovu detaljnih pitanja u usmenoj formi, ilustriranje).

Razvijanje sposobnosti povezivanja riječi u smislene cjeline (rečenice, nizove rečenica, kraće tekstove); Zamjena riječi u rečenici; Dopunjavanje rečenica, teksta.¹

2.4. OPERATIVNI PLAN RADA

Operativni plan rada se odnosi na kraći vremenski period, najčešće je to mjesec dana pa se takvi planovi nazivaju i mjesečni. I mjesečni planovi se rade timski kako bi stručne službe škole ostvarivanje nastavnih sadržaja mogle pratiti za cio razred. Naravno, ovo nikako ne znači unificiranje programskih sadržaja jer sva odjeljenja jednog razreda nisu istog sastava. Učitelj može da unese neke specifičnosti koje su karakteristične samo za njegovo odjeljenje. Te specifičnosti se mogu odnositi na metode i oblike rada, nastavna sredstva, planiranje i programiranje nastavnih sadržaja na različitim nivoima težine, naglašen individualizirani pristup nastavnom procesu itd.

Operativni plan rada najčešće obuhvata sljedeće segmente:

- nastavna jedinica, cilj i zadaci,
- ishodi učenja (znanje i razumijevanje, sposobnosti, vrijednosti i stavovi),
- nastavne metode i oblici rada,
- nastavna sredstva i literatura,
- korelacija s ostalim nastavnim predmetima,
- napomena.

U mjesečnom planu nastavne teme, iz godišnjeg plana, raščlanjujemo na uže programske cjeline koje bi se mogle realizirati na jednom času. Jedna nastavna jedinica se može realizirati na jednom času, ali i na više časova ako se nastavni sadržaji planiraju u korelaciji sa nekim drugim srodnim oblastima. Određivanje programskih sadržaja u prvom razredu složen je posao i ne možemo mu prići bez stvaralačke elastičnosti. Tješnja povezanost nastavnih područja predstavlja metodičku obavezu i vještinu u prvom razredu osnovne škole. U nastavi ovog predmeta vezivanje jedne nastavne jedinice za jedan čas šablonizira nastavni proces, čini ga monotonim i neefikasnim u krajnjem ishodu. Brojni i raznovrsni zahtjevi vezani za predmetne oblasti tako su međusobno povezani da ih treba isključivo posmatrati u jedinstvu i sadejstvu.

Metodička organizacija rada od izuzetnog je značaja za realizaciju sadržaja u prvom razredu osnovne škole. Važno je da se napuste tradicionalni oblici rada i da se nastava postavi na istraživačkom nivou. Savremena nastava u prvom razredu zahtijeva različite metode rada (pored dijaloške metode i metode demonstracije, potrebno je uvesti tekst-metodu, heurističku, metodu ilustracije i slično).

U ovoj nastavi pored frontalnog oblika rada pogodan je grupni rad, rad u parovima i individualni rad. Na jednom času učitelj može primijeniti različite metode i oblike rada, zavisno od metodičke adekvatnosti.

¹ Okvirni nastavni plan i program za prvi razred devetogodišnje osnovne škole, Sarajevo, 2004/2005, str. 10, 11.

Dobro organizirana nastava zahtijeva korištenje nastavnih sredstava i literature. Za ovu nastavu učitelj može sam pripremiti dosta nastavnih sredstava vodeći računa o različitim nivoima naučnog znanja. Pored Radne sveske koja je sastavni dio udžbenika i koja prati programske sadržaje obrađene u udžbeniku, nastavnik sam priprema: zadatke objektivnog tipa, kraće namjenske problemske zadatke, kontrolne zadatke i drugo.

U operativni plan unosimo i aktivnosti koje se realiziraju van redovne nastave, a to su izleti, susreti, posjete, posmatranja promjena u prirodi, obilazak zavičajnih znamenitosti i tome slično.

Učitelj mora znati kojim nastavnim sredstvima raspolaže i koja sve sredstva može planirati za realizaciju neke nastavne jedinice. Nisu uvijek potrebna skupa učila da bi nastava bila funkcionalna i zanimljiva.

Svaki učitelj trebalo bi da ima razne igračke i didaktička sredstva za učenje kroz igru, te ostale rekvizite i uređaje za povremene aktivnosti.

- pribor za crtanje i modeliranje,
- zbirku raznih kockica,
- dijaprojektor sa zbirkom filmova,
- flanelograf,
- stalak za slike, makete,
- tablu za stalne izložbe,
- zbirke raznog prirodnog materijala, razne vrste sjemenki, konci, kolaž-papir, tkanine raznih boja, makaze, polivinil, tanja savitljiva žica i drugo.

Sve je ovo potrebno da učitelj može organizirati razne vrste aktivnosti, zavisno od svrhe i potrebe. Prirodni materijali su potrebni za modeliranje slova.

Za uspješno izvođenje nastave iz ovog predmeta potrebno je štampanje i umnožavanje adekvatnih tekstualnih nastavnih sredstava.

Među nastavnim sredstvima ove vrste najvažniji su: udžbenici, radne sveske, nastavni listovi, slikovnice, razni albumi, fotokopije, plakati, leci, parole, legende i slike većeg formata.

U posljednje vrijeme sve se više uvode u obrazovni proces sredstva savremene komunikacije ili audiovizuelna nastavna sredstva. Među didaktičkim odlikama ovog značajnog nastavnog sredstva važno je istaknuti njegov neosporni kvalitet koji se ogleda u sinhronizaciji vizuelnih i auditivnih utisaka. Pošto se u mjesečnom planu želi postići maksimalna operativnost i konkretizacija, neophodno je sve ovo imati u vidu kako bi se izbjegli nedostaci u planiranju. Dakle, gdje postoje objektivne mogućnosti za uvođenje audiovizuelnih nastavnih sredstava, tekstualnih nastavnih sredstava, zbirke raznog prirodnog materijala, te sredstava i rekvizita za učenje kroz igru, sve treba isplanirati i predvidjeti u operativnom planu. Ako nas objektivne okolnosti spriječe da realiziramo ono što smo planirali, onda ćemo u analizi plana to objasniti ili u napomeni konstatovati što nas je spriječilo da ne ostvarimo ono što smo planirali. Kada je u pitanju operativni plan iz ovog predmeta neophodno je voditi računa o funkcionalnom povezivanju svih elemenata nastavnog procesa u skladnu nastavnu cjelinu.

U ovoj fazi je potrebno raditi na povezivanju srodnih nastavnih predmeta, ili bar nekih dijelova tih predmeta, pri čemu svaki predmet zadržava svoj sistem, odnosno predmet ne gubi svoju samostalnost. Predmeti ili predmetna područja se povezuju na granicama na kojima se dodiruju. Korelacija nastavnih predmeta u prvom razredu osnovne škole posebno se postiže sinhronizacijom izlaganja slične predmetne građe različitih nastavnih predmeta.

Dijelovi nastave mogu biti u korelaciji sa različitim predmetnim područjima kao što su: nastava matematike, nastava likovne kulture i nastava muzičkog odgoja. To povezivanje mora biti spontano i osmišljeno, mora buditi učeničku radoznalost, dovoditi učenike do spoznaje da su veze prisutne u kompletnom dječijem iskustvu. Pošto se u mjesečnom planu teži što većoj operativnosti, onda je potrebno u napomeni komentarisati stepen izvršenih obaveza iz plana i dodati odrednice tipa: skratiti, proširiti, dopuniti, izmijeniti, izostaviti. Sve ove napomene poslužit će nastavniku kao smjernice u budućem planiranju nastavnog gradiva.

2.5. MODEL OPERATIVNOG PLANA I PROGRAMA ZA RAD S PRVANKOM

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE UZ PROGRAMSKE SADRŽAJE²

“U prvom razredu osnovne škole pažnja je usmjerena na razvoj govora i usmenog izražavanja, predvježbe za čitanje, ščitavanje, čitanje, razumijevanje pročitano i reprodukciju sa elementima kreativnosti ili bez njih. Elementi svih prethodno navedenih područja uključeni su u programske sadržaje, ali bez naznačenih obaveza u pojmovnom smislu. Riječ je o šestogodišnjem djetetu koje vlada rečenicom sa približnom strukturom rečenice odraslih. Ovladalo je govorom i sistemom pravila bez poznavanja pravila. Savladana je većina padeža, predstoji usvajanje “finijih aspekata jezičkog sistema”. Oponaša s uspjehom ljude, životinje, bliska mu je dramska imitacija i aktivnosti koje podrazumijevaju promjenu, dinamiku. Sasvim je svjesno okruženja koje je bilo u njegovom iskustvu, ali će polaskom u školu u njegov život ući potpuno novi svijet i novi načini postavljanja zahtjeva.

Dijete će govorom u usmenoj formi izražavati misli, osjećaje, raspoloženja, poručivati, posredstvom govora traži mjesto u grupi i načine integriranja, odobrava ili se suprotstavlja. Govorom, jednostavno komunicira. U oblikovanju komunikacijskog sadržaja važni su: pravilnost, jasnoća, fluentnost, ali i efektnost izražavanja. U osnovi je ovakvog izražavanja adekvatan izbor riječi, strukturiranje rečenice, gramatička pravilnost, ukupna artikulacija i organizacija. Uspješna komunikacija je načelo cjelokupnog rada u školi i snalaženja u životu. Ta nova situacija traži komunikacioni kontekst, komunikacijske situacije i adaptacioni okvir. S tim treba računati. Prvi mjesec je mjesec snalaženja, traženja sebe među drugima i s drugima. To vrijedi za sve nastavne predmete i obaveze u njima. Zato je moguće planiranjem sadržaja uspostaviti tematske krugove, obezbijediti međusobno prožimanje, ali ne i preklapanje sadržaja.

Od prvog dana nastavnik će koristiti dječiju radoznalost, otvorenost, dinamičnost i usmjeravati ukupnu aktivnost prema novim spoznajama i drugim segmentima koji su sastavni dijelovi programa. Dijete oponaša nastavnika, spontano usvaja lekseme iz nastavnikovog govora. Za sve vidove slušanja važan je sadržaj, priča i način pričanja, prezentacije i uživanje u situaciju.

Djetetu je bliska igra. Na ovom je uzrastu važno imati u vidu da je mnoge sadržaje moguće realizirati u igri i kroz igru. Igra je u funkciji ostvarivanja nastavnih ciljeva. Nastavnik bi morao razumijevati smisao svih aktivnosti, a ne prihvatati slijepo bilo čije sugestije. Dijete zna i može veoma pažljivo slušati pod uvjetom da je nastavnikova priča živa i zanimljiva. Igra ne smije biti sama sebi svrha. Dijete se veoma lijepo igra i bez nas. U uvjetima školskog učenja na jednoj su strani učenici, na drugoj sadržaji. Između su načini posredovanja. Igra je sredstvo i metod pri ostvarivanju odgojnoobrazovnih ciljeva. A u igri su primjenjive sve nastavne metode, ali u kombinaciji: pričanje i objašnjavanje, metode koje podrazumijevaju upotrebu teksta, ilustracija, kao i specifične metode (globalna, glasovna analitičko-sintetička, kombinovana).

Važno je da učenici ne usvajaju pravila i definicije. Na bazi slušanja formira se osjećaj za pravilnost, normu, standard.

U učenju su važna emocionalna stanja, prisustvo ili odsustvo ljubavi i razumijevanja, strah i napetost mogu usporiti govorni razvoj i dovesti do ozbiljnih teškoća.

Ako dijete nema razvijenu glasovnu osjetljivost, ako zamjenjuje glasove, dodaje, izostavlja, ili ima drugi problem nastavnik će strpljivim i upornim radom pokušati otklanjati smetnje. Važno je da ne „osvješćuje” teškoću kao takvu. Nastavnik ne smije pokazivati zabrinutost.

U prvom polugodištu učenici ne usvajaju slova i čitanje. To je vrijeme predviđeno za govorni razvoj. Nastavnik će koristiti oblike izražavanja i vježbe primjerene šestogodišnjem djetetu (prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja, opisivanje na razini opažanja svojstava predmeta i bića uz angažovanje svih čula, razgovor, pa i raspravljanje o pitanjima koja su njima važna, pričanje o sadržaju slika).

Treba imati na umu činjenicu da je učenje socio-kulturni, ali i kognitivni i krajnje lični fenomen. Ta saznanja treba usmjeriti prema individualizaciji ukupnog rada.^{2a}

2 Didaktičko-metodičke napomene preuzete su integralno iz Okvirnog nastavnog plana i programa za prvi razred devetogodišnje osnovne škole, Sarajevo, 2004/2005, strana 12.

2a Isto

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
I	1.	Idemo u školu (sagledavanje govornih karakteristika učenika)	Zapažanje pojedinosti, razvijanje govornih sposobnosti	Sposobnost pravilnog i jasnog izražavanja	Škola je značajna za sticanje znanja	Posmatranje ilustracije, uočavanje pojedinosti, komentari, zaključivanje	Koordinira, razgovara, podstiče, ohrabruje	
	2. 3.	U gradu - njegovanje uzornog govora Okan - Stanislav Femenić, reprodukcija i memorisanje	Razvijanje govornih sposobnosti Reprodukcija i memorisanje zagonetke	Sposobnost memorisanja i reprodukcija kraćih tekstova	Znanje je važno	Slušaju, ponavljaju, usvajaju i reprodukuju	Čita, koordinira, upućuje i podstiče	
II	1.	Na selu , njegovanje uzornog govora	Podsticanje učenika na slobodnu komunikaciju.	Vježbe usmenog izražavanja	Iskustvo je veoma važno u životu	Slušanje, ponavljanje, usvajanje i reprodukcija	Čita, koordinira, upućuje, podstiče, prikuplja ilustracije	
	2. 3.	Trubač - Stanislav Femenić (memorisanje i reprodukcija teksta) Slike i riječi , prepoznavanje i imenovanje predmeta i bića	Opis životinja, lična iskustva sa životinjama Razvijanje govornih sposobnosti Prepoznavanje i imenovanje predmeta i bića (globalno čitanje)	Sposobnost zapažanja bitnih elemenata Razvijanje sposobnosti lijepog i pravilnog govora, uočavanja i zaključivanja	Značaj učenja i čitanja Ljepota kazivanja	Imenovanje predmeta i bića, poređenje po sličnosti i razlikama Posmatranje, prisjećanje i zaključivanje	Pokazuje, demonstrira, koordinira, upućuje	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
III	1.	Slike i riječi , prepoznavanje i imenovanje predmeta i bića	Podsticanje učenika na slobodnu komunikaciju (globalno čitanje)	Upoređivanje, razlikovanje i zaključivanje	Iskustvo je važno u učenju	Posmatranje, prisjećanje, zaključivanje	Koordinira, pokazuje, upućuje, procjenjuje individualna postignuća	
	2. 3.	Oblik i veličina predmeta , uočavanje osobina predmeta Zanimanje i alati , funkcionalnost predmeta, značenje riječi (globalno čitanje)	Sposobnost posmatranja i zapažanja Sposobnost zapažanja bitnih svojstava	Razvijanje sposobnosti uočavanja i zaključivanja	Iskustvo je važno u učenju (Vidio sam, zapamtio, zaključujem)	Organizirane posjete nekim radionicama, salonima, institucijama, seoskim imanjima	Organizira posjete, objašnjava, upućuje, koordinira i evaluira individualno postignuće	
IV	1.	Šta sve leti , razvijanje jezičkog osjećaja posredstvom spontane imitacije	Razvoj jezičkog osjećaja posredstvom spontane imitacije	Uočavanje bitnih svojstava	Iz prirode možemo puno naučiti	Posmatranje, uočavanje i zaključivanje	Demonstrira, upućuje, koordinira	
	2.	Kako doći bliže suncu - Zvonimir Balog (spontana imitacija)	Spontana imitacija	Sposobnost zamišljanja situacija i ponašanja u određenoj situaciji	Znanje se dopunjava vještinom	Vježbanje sa zadatkom, koordinacija pokreta	Rukovodi vježbom, daje uputstva i prati učeničke pokrete	
	3.	Prepoznavanje i imenovanje predmeta u okruženju						

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti,	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
V	1.	Ko sve hoda, ko sve trči - zapažanje osobina bića	Osobine bića	Uočavanje bitnih svojstava bića	Posmatram, zapažam, zaključujem	Posmatranje i zaključivanje	Demonstrira, upućuje, koordinira	
	2. 3.	Ježić – Salim Bajramović, igra spontane imitacije, memorisanje, reprodukcija pjesme Šta sve gori , značenje riječi; grafomotoričke predvježbe	Razvoj jezičkog osjećaja posredstvom spontane imitacije Nijansiranje značenja riječi	Spontanost zamišljanja situacija i ponašanja u određenoj situaciji Sposobnost zaključivanja	Opreznost i snalažljivost Učimo puno iz okruženja	Posmatranje, razmišljanje i zaključivanje. Vježba: imitiranje situacije Posmatranje, prisjećanje, upoređivanje i zaključivanje	Organizira igru i koordinira objašnjava, demonstrira, upućuje	

VI	1.	<i>Mi slušamo, mi gledamo</i> , prepoznavanje i oponašanje zvukova, grafomotoričke predvježbe	Šta čujem, šta vidim - glasovi i zvukovi	Sposobnost pravilnog i jasnog izražavanja	Iskustvo je važno u učenju	Osluškivanje pojedinih zvukova u prirodi	Organizira odlazak u prirodu i osluškivanje glasova i zvukova u prirodi
	2.	<i>Gitara jesenjeg vjetra</i> - Grigor Vitez - oponašanje glasova u prirodi memorisanje i recitovanje	Ovo je pjesma	Uočavanje bitnih svojstava zapamćivanje i reprodukovanje	Razvijanje pozitivnog odnosa prema prirodi	Slušanje, zapamćivanje, reprodukovanje	Čita, objašnjava evaluira individualna postignuća učenika
	3.	Odabrane slikovnice i razgovor o pročitanoj priči	Ovo je priča	Bitna svojstva priče, prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja	Zauzimanje stavova prema određenoj situaciji	Slušanje, uočavanje bitnog i detaljno reprodukovanje	Čita, objašnjava, postavlja pitanja i prati odgovore

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
VII	1. 2.	<i>Danas jeste subota</i> - narodna rugalica	Promjena konteksta riječi	Sposobnost pravilnog i smislenog govora	Njegovanje logičkog mišljenja	Pažljivo slušanje pjesme i uočavanje nelogičnosti u pjesmi	Čitanje, tumačenje i upućivanje učenika na pravilne zaključke	
	3.	<i>Gest / gestikulacija</i> , govor pokretima pojedinih dijelova tijela <i>Mimika</i> - govor pokretima pojedinih dijelova tijela, posebno lica	Neverbalna komunikacija Neverbalna komunikacija	Sposobnost zamišljanja situacija Sposobnost zamišljanja situacija	Logičko mišljenje i zaključivanje Logičko mišljenje i zaključivanje	Sporazumijevanje gestikulacijom i tumačenje govora pojedinim dijelovima tijela Sporazumijevanje mimikom	Priprema, organizira gestikulaciju, pomaže i podstiče Organizira vježbe, pomaže, upućuje	
VIII	1.	<i>Pantomima</i> - oponašanje	Neverbalna komunikacija	Sposobnost zamišljanja situacije i ponašanja	Logičko zaključivanje i povezivanje pojmova	Sporazumijevanje mimikom.	Organizira vježbe, pomaže, upućuje	
	2.	<i>Da sam ja učiteljica</i> (imitacija)	Usmjeren organizirana imitacija	Razvoj govora	Logičko zaključivanje	Usmjeren oponašanje	Organizira pomaže upućuje, zaključuje	
	3.	<i>Tišina mi je rekla</i> (pričanje, razgovor)	Bogaćenje rječnika	Razvoj jezičkog stvaralaštva i sporazumijevanja	Značaj smislenog i lijepog govora	Vježbanje pravilnog i lijepog govora	Organizira vježbe pričanja, podstiče, postavlja pitanja, problematizira neke situacije	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
IX	1.	<i>Muzika mi je šapnula</i> (rekreativni razgovor)	Bogaćenje rječnika	Razvijanje jezičkih sposobnosti i sposobnosti imaginacije	Nadzor nad govorom i ponašanjem	Slušanje muzike, zamišljanje i pričanje	Organizira slušanje muzike, upućuje, pomaže u izvođenju zaključaka	
	2.	<i>Ja sam voditelj</i> (postavljanje pitanja, odgovori na pitanja i komentari)	Stvaranje priče naizmjerničnim učešćem nastavnika i učenika	Razvijanje jezičkih sposobnosti, govor i razgovor	Njegovanje odmjerosti u govoru i razgovoru	Zamišljanje i pričanje	Pomaže pri upotrebi mikrofona, upućuje na potrebu odmjerenog i smislenog govora	
	3.	<i>Mikrofon je moj</i> (neposrednost u komunikaciji)	Stvaranje priče naizmjerničnim učešćem nastavnika i učenika	Razvijanje jezičkih sposobnosti	Spontanost u komunikaciji	Govor u mikrofon		
X	1.	<i>Sastavi rečenice</i> (globalno čitanje; grafomotoričke predvježbe)	Sastavljanje gramatički ispravnih rečenica	Razvijanje sposobnosti pravilnog i lijepog govora	Njegovanje govorne korektnosti	Vježbanje govora upotrebom gramatički ispravnih rečenica	Praćenje i procjenjivanje individualnih učenčkih postignuća	
	2.	<i>Sastavi rečenice</i> sintaksičke vježbe i grafomotoričke predvježbe.	Sastavljanje gramatički ispravnih rečenica	Razvijanje sposobnosti pravilnog i lijepog govora	Njegovanje govorne korektnosti	Vježbanje govora, samoevaluacija	Prati, upućuje, koordinira i evaluira, individualna postignuća učenika	
	3.	Broj riječi u rečenici predstavi crtom (-) <i>Šta je smiješno</i> (sintaksičke vježbe; globalno čitanje)	Sastavljanje rečenica Globalno čitanje	Razvoj stvaralačke mašte i stvaralačkog mišljenja	Razvijanje osjećaja za nelogične situacije	Posmatranje ilustracije, konstatacija i zaključivanje		

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XV	1.	<i>Vedri, vedri, vedrilo</i> - brojčala bajalica	Spontanost govora	Razvijanje osjećaja za ritam i ritmičnost izraza	Sklad riječi i pokreta	Slušanje, memoriranje i uvježbavanje igre uz ovu bajalicu	Organiziranje igre, koordiniranje i praćenje pravila igre	
	2.	<i>Aši baši; Čaralo baralo</i> - dječije bajalice	Spontanost govora koji prati dječije igre	Razvijanje osjećaja za ritmičnost koja prati dječije igre	Sklad riječi i pokreta	Uz igre učenici izgovaraju bajalice kako bi suigrača zbudili	Organiziranje igre i praćenje poštivanja pravila igre	
	3.	<i>Brzalice</i> - govorne vježbe pravilna artikulacija	Spontanost govora i pravilna artikulacija	Razvijanje osjećaja za pravilnu artikulaciju	Sklad riječi i misli	Učenici izgovaraju riječi brzalice, vodeći računa o pravilnoj artikulaciji govora	Organiziranje igre: Ko će brže izgovoriti a pravilnije	
XVI	1.	<i>Zagonetka</i> dopunjaljka - Ivica Vanja Rorić	Dopunjavanje izostavljenih riječi	Sposobnost za pažanja izostavljenih riječi ili dijelova rečenice	Iskustvo je važno u učenju	Učenici slušaju tekst pjesme, komentarišu izostavljene riječi	Čita pjesmu, postavlja pitanja, upućuje, pomaže pri zaključivanju	
	2.	<i>Tri lovca</i> - razumijevanje nonsensnih iskaza i nonsensnih situacija	Transponovanje besmislenog sadržaja u smisljeni	Sposobnost uočavanja besmislenog iskaza	Nadzor nad govorom i ponašanjem	Učenici slušaju priču, komentarišu, uočavaju šta je sve nelogično u priči	Čita priču, komentariše, upućuje, postavlja pitanja	
	3.	<i>Kobajagi</i> , razumijevanje nonsensnog iskaza	Transponovanje besmislenog iskaza u smisljeni	Sposobnost transponovanja besmislenog iskaza u smisljeni	Nadzor nad govorom i ponašanjem	Učenici slušaju priče i transformiraju besmisleni iskaz u smisljeni	Čita priču, komentariše, upućuje, pomaže pri rješavanju problema	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XVII	1.	<i>Zečeva ženidba</i> (narodna priča) uočavanje smiješnog. Promjena kraja priče	Humorističko pričanje, prepoznavanje vedrine i smijeha u priči. Promjena kraja priče, a da priča ne izgubi svoj smisao	Sposobnost uočavanja smiješnog i humorističnog, zamjena dijelova priče	Vrline ispravnog ponašanja, zauzimanje stava	Slušanje priče, uočavanje smiješnog; komentar i zaključivanje	Organizira, rukovodi, upućuje, pomaže pri zaključivanju	
	2.	<i>Djeda Mraz</i> - Bosiljka Letic - Fabri. Razgovor o pjesmi	Razumijevanje pojmova	Razvijanje fonematskog sluha	Razvijanje osjećaja za poštivanje i uvažavanje drugih	Prepričavanje priče i kreiranje novog smislenog završetka priče	Priprema, organizira čas, upućuje i pomaže pri rješavanju zadatka	
	3.	<i>Kotlokrp</i> - artikulacija govora	Razvijanje smisla za pravilnu artikulaciju i spontanost govora	Razvoj pravilnog i lijepog govora	Nadzor nad govorom i ponašanjem	Slušanje pjesme i vježbanje pravilne artikulacije glasova	Priprema, upućuje i pomaže pri rješavanju zadataka	
XVIII	1.	<i>Glas i slovo A a</i> (globalno čitanje)	Slika i riječ, pozicija slova u riječi	Pismenost je važna	Iskustvo i strpljivost su važni u učenju	Posmatranje, izgovaranje, modeliranje, priče	Priprema čas, pomaže, upućuje, donosi didaktički materijal	
	2. 3.	<i>Glas i slovo M m</i> (slog - riječ) <i>Glas i slovo I i</i> (pozicija slova u riječi)	Slog - riječ, sinteza, analiza. Uočavanje pozicije slova u riječi (inicijalna, medijalna, finalna)	Razvijanje grafomotoričkih sposobnosti. Razvijanje grafomotoričkih sposobnosti	Njegovanje upornosti, istrajnosti, preciznosti	Posmatranje, izgovaranje, modeliranje, priče. Uočavanje slova, izgovor, pisanje	Priprema didaktički materijal, upućuje, organizira, pomaže pri uvježbavanju	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XIX	1.	Glas i slovo T t , globalno čitanje, sastavljanje riječi od poznatih slova	Riječ, slog, glas Rečenica, riječ, slog, glas (analiza - sinteza)	Razvijanje fonematskog sluha i kapaciteta	Vrijednost čitanja, pisanja i razumijevanja pročitanog	Ponavljanje i vježbanje naučenih slova Uvježbavanje novog slova	Priprema, upućuje, koordinira, pomaže i demonstrira	
	2.	Glas i slovo E e , globalno čitanje, sastavljanje riječi	Rečenica, riječ, slog, glas	Razvijanje grafo-motoričkih sposobnosti i fonematskog sluha	Značaj čitanja i pisanja; vježbanje rukovanja	Vježbanje čitanja i pisanja	Priprema, upućuje, koordinira, pomaže	
	3.	od poznatih slova Glas i slovo N n , pozicija slova u riječi, sastavljanje riječi i rečenica od poznatih slova	Razmak između riječi	Razvijanje fonematskog sluha i kapaciteta, gipkost pokreta i estetika rukopisa	priborom za pisanje Značaj čitanja i pisanja	Vježbanje čitanja i pisanja	Priprema, upućuje, koordinira, pomaže, evaluira individualna postignuća učenika	
XX	1.	Glas i slovo O o , sastavljanje riječi i rečenica od poznatih slova	Glasovna analiza riječi	Sposobnost analize i sinteze, gipkost pokreta i estetika rukopisa	Pismenost je važna	Vježbanje rukovanja priborom za pisanje	Priprema didaktički materijal, koordinira, pomaže, upućuje	
	2.	Glas i slovo S s , ščitavanje, čitanje i pisanje	Klasifikacija slova, slogova i riječi	Čujem i pišem, vježbanje naučenih slova	Razvoj interesovanja za čitanje i pisanje	Položaj tijela pri čitanju i pisanju, vježbanje čitanja i pisanja	Priprema, upućuje, koordinira, evaluira individualna postignuća	
	3.	Glas i slovo U u , ščitavanje, čitanje i pisanje	Riječi duže i kraće, broj glasova	Razumijevanje pročitanog	Razvoj interesovanja za čitanje i pisanje	Rukovanje priborom za pisanje i vježbanje pisanja	Priprema, upućuje, koordinira	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXI	1.	Glas i slovo D d , ščitavanje, čitanje i pisanje	Pravilnost čitanja i razumijevanja pročitanog	Razumijevanje pročitanog	Razvijanje interesovanja za čitanje i pisanje	Čitanje i pisanje, vježbe	Priprema didaktički materijal, upućuje i procjenjuje individualna postignuća	
	2.	Glas i slovo R r , ščitavanje, čitanje i pisanje	Glasovna analiza riječi	Sposobnost analize i sinteze	Razvijanje interesovanja za čitanje i pisanje	Čitanje i pisanje, vježbe	Priprema, koordinira, upućuje, evaluira	
	3.	Glas i slovo J j , ščitavanje, čitanje i pisanje	Riječi duže i kraće, broj slogova i slova u riječi	Sposobnost analize i sinteze	Razvijanje interesovanja za čitanje i pisanje	Čitanje i pisanje, vježbe	Priprema, koordinira i evaluira	
XXII	1.	Pozdravljanje , sintaksička vježba	Nizovi rečenica, povezivanje riječi u smislene cjeline	Logičko mišljenje i zaključivanje, podsticanje radoznalosti i znatiželje	Formiranje smisla za logičnost i pravilnost	Posmatranje ilustracije, razmišljanje, zaključivanje i konstruiranje rečenica	Priprema vježbu, rukovodi i pomaže pri zaključivanju i prati napredovanje učenika	
	2. 3.	Izmisli neobičnu riječ - Vježbe samostalnog sastavljanja riječi i rečenica Glas i slovo Š s , ščitavanje, čitanje i pisanje	Sintaksičke vježbe Klasifikacija slova, slogova i riječi. Pozicija slova u riječi	Razvijanje sposobnosti za oblikovanje komunikacijskog sadržaja (pravilnost, jasnost i fluentnost) Razvijanje fonematskog sluha i kapaciteta	Razvijanje i podsticanje smisla za logičnost i pravilnost Njegovanje postupnosti i sistematičnosti	Razmišljanje i konstruiranje rečenica Vježbanje čitanja i pisanje	Upućuje, koordinira i procjenjuje individualna postignuća učenika Priprema, upućuje, koordinira	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXIII	1.	Glas i slovo K k , ščitavanje, čitanje i pisanje	Čitanje i pisanje riječi i rečenica od poznatih slova	Razvijanje sposobnosti za oblikovanje komunikacijskog sadržaja	Razvijanje smisla za kreaciju (tvorba novih riječi)	Vježbanje naučenih slova, sastavljanje novih riječi i rečenica	Priprema, upućuje, koordinira	
	2.	Glas i slovo P p , ščitavanje, čitanje i pisanje	Poboljšanje fonematskog sluha	Razvijanje sposobnosti pravilne artikulacije	Bogaćenje rječnika u kvantitativnom i kvalitativnom smislu	Vježbanje naučenih slova, konstruiranje riječi, rečenice	Priprema, upućuje, koordinira	
	3.	Glas i slovo C c , ščitavanje, čitanje i pisanje	Bogaćenje rječnika u kvantitativnom i kvalitativnom smislu	Razvijanje posebnosti razumijevanja pročitano i pravilne reprodukcije	Ispoljavanje interesovanja za knjigu i znanje	Čitanje i pravilno reprodukovanje pročitano	Evaluiira individualna postignuća učenika	
XXIV	1. 2.	Glas i slovo L l , ščitavanje, čitanje i pisanje Glas i slovo G g , ščitavanje, čitanje i pisanje	Zamjena slova u riječima i tvorba novih riječi Uočavanje dječijeg tajnog govora	Tvorba novih riječi zamjenom jednog slova Razvijanje komunikacije i stvaralačke mašte	Formiranje smisla za kreativnost Uspostavljanje logike u iskazima	Tvorba novih riječi i rečenice Vježbanje naučenih slova, tvorba novih riječi i rečenice	Prati razlike između inicijalne i finalne slike znanja, vještina i postignuća Prati, upućuje, koordinira	
	3.	Glas i slovo Č č , ščitavanje, čitanje i pisanje	Diskriminacija glasova	Razvijanje fonematskog sluha	Logičnost i pravilnost iskaza	Učenje pravila dječijeg tajnog govora Vježbanje pravilne upotrebe glasova č i ć	Prati, upućuje, ispravlja, koordinira	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXV	1.	Glas i slovo Ć ć , ščitavanje, čitanje i pisanje	Diskriminacija glasova Glas, slog Riječ, rečenica	Razvijanje fonematskog sluha	Logičnost i pravilnost iskaza	Vježbanje pravilne upotrebe glasa ć	Upućuje, koordinira, pomaže i evaluiira	
	2.	Glas i slovo B b , ščitavanje, čitanje i pisanje	Analitičko-sintetički pristup riječima, rečenicama	Razvijanje sposobnosti reprodukcije pročitano na osnovu detaljnih pitanja	Razvijanje ljubavi prema knjizi	Sastavljanje riječi i rečenica od poznatih slova	Upućuje, koordinira, pomaže, evaluiira	
	3.	Glas i slovo V v , ščitavanje, čitanje i pisanje	Analitičko-sintetički pristup riječima i rečenicama	Razvijanje sposobnosti artikulacije i ukupnog kvaliteta govora	Pravilan govor i osjećaj za jezičku korektnost	Vježbanje novog slova, sastavljanje riječi i rečenica	Priprema, upućuje, koordinira, evaluiira	
XXVI	1.	Glas i slovo Lj lj , ščitavanje, čitanje i pisanje	Slogovi, riječi, rečenice	Razvijanje fonematskog sluha	Pravilan govor, osjećaj za jezičku korektnost	Vježbanje čitanja i pisanja rečenica od poznatih slova	Priprema, upućuje, koordinira, evaluiira	
	2.	Glas i slovo Z z , ščitavanje, čitanje i pisanje	Slogovi, riječi, rečenice, fonološke vježbe i opski govor	Razvijanje fonematskog sluha	Maštovitost u saopćavanju poruka	Vježbanje čitanja i pisanja rečenica od poznatih slova; opski govor	Priprema, upućuje, koordinira i evaluiira	
	3.	Glas i slovo Ž ž , ščitavanje, čitanje i pisanje	Slogovi, riječi, rečenice	Razvijanje osjećaja za pravilnost, jasnoću i fluentnost govora	Njegovanje otvorenosti i dinamičnosti u komunikaciji	Čita, priče i prepisuje riječi i rečenice od poznatih slova	Priprema, upućuje, koordinira i evaluiira	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXVII	1. 2.	Glas i slovo H h , ščitavanje, čitanje i pisanje Promijeni slovo i promijenit češ riječ	Analitičko-sintetički pristup riječima i rečenicama Opski govor Diskriminacija glasova	Razvoj osjećaja za pravilan i jasan govor Razvoj fonematskog sluha	Otvorenost i dinamičnost u komunikaciji Logičnost i pravilnost iskaza	Čita, komentariše, recituje Čita, posmatra ilustracije, zaključuje, piše	Priprema, upućuje, koordinira i evaluira Priprema, upućuje, pomaže, koordinira	
	3.	Dopisi slovo i promijenit češ riječ Oduzmi slovo i promijenit češ riječ	Diskriminacija glasova	Razvoj fonematskog sluha	Logičnost i pravilnost iskaza	Čita, posmatra ilustracije, zaključuje, piše	Priprema, upućuje, pomaže, koordinira	
XXVIII	1.	Glas i slovo F f , ščitavanje, čitanje i pisanje	Rečenica, riječi, slogovi, analitičko-sintetička vježbanja	Reprodukcija pročitano na osnovu detaljnih pitanja	Njegovanje otvorenosti, radoznalosti i dinamičnosti	Čita priče, prepisuje rečenice	Priprema, upućuje, koordinira, evaluira	
	2.	Glas i slovo Nj nj , ščitavanje, čitanje i pisanje	Vježbe poticanja stvaranja novih riječi	Razvoj rječnika	Jasnost i preciznost u sporazumijevanju	Čita i piše riječi i rečenice od poznatih slova	Priprema, koordinira, vježba, upućuje, evaluira	
	3.	Glas i slovo Đ đ , ščitavanje, čitanje i pisanje	Vježbe artikulacije i diskriminacije glasova	Razvoj fonematskog sluha	Njegovanje lijepog i pravilnog govora	Vježba artikulaciju i diskriminaciju glasova	Priprema, upućuje, koordinira i evaluira	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXIX	1.	Glas i slovo Dž dž , ščitavanje, čitanje i pisanje	Vježbe artikulacije i diskriminacije glasova	Razvijanje fonematskog sluha	Njegovanje lijepog i pravilnog govora	Vježbe artikulacije i diskriminacije glasova	Priprema, upućuje, koordinira i evaluira	
	2.	Deset kapa - I. Skores (Pozvao bih u priču novi lik)	Uočavanje likova i njihovih osobina	Razvijanje sposobnosti zaključivanja	Njegovanje širine, velikodušnosti i stavova Ovo je dobro, a ovo nije	Čitanje, razgovor, uočavanje, zaključivanje, komentarisanje	Priprema, čita, upućuje, podstiče, pomaže pri zaključivanju	
	3.	Žute cipele - Muharem Omerović	Uočavanje slijeda događaja, sastavljanje plana	Sposobnost zamišljanja situacija	Njegovanje i razvijanje urednosti	Slušao sam, vidim, zapamtio sam, ilustriram	Priprema, čita, upućuje, pomaže pri pravljenju plana, koordinira	
XXX	1.	Lav i miš - narodna basna, prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja	Prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja	Sposobnost analize i sinteze	Njegovanje istinoljubljia i pravdoljubljia (Dobro se dobrim vraća)	Čitanje i prepričavanje basne na osnovu detaljnih pitanja	Priprema, koordinira, postavlja pitanja, pomaže pri formuliranju odgovora	
	2.	Maša u šumi - narodna priča (vježba stvaralačkog slušanja) Priča ne počinje tako	Vježbe izmjene početka priče (Priča ne počinje tako)	Razvijanje sposobnosti praćenja toka događaja	Razvijanje snalažljivosti u svakoj životnoj situaciji	Čitanje priče, praćenje toka događaja i promjena početka priče	Priprema, čita, koordinira, upućuje, pomaže pri promjeni početka priče	
	3.	Sramota je pred slavujem - V. Suhomljinskij	Gluma sadržaja priče pomoću pantomime	Razvijanje sposobnosti neverbalne komunikacije	Razvijanje smisla za urednost i osjećaja za ekologiju	Čitanje, priče i dramatizacija teksta	Priprema, koordinira, pomaže, upućuje, evaluira individualna postignuća učenika	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXXI	1.	<i>Ljiljina bolest</i> - Aleksa Mikić (promjena kraja priče)	Tok radnje, karakteristike lika, promjena kraja priče	Logičko zaključivanje	Iskrenost, marljivost i odgovornost	Čitanje priče, zaključivanje, komentari i promjena kraja priče	Priprema, čita, upućuje, koordinira, pomaže pri promjeni kraja priče	
	2.	<i>Razgovor u travi</i> - Jad ran ka Čunčić. Čitanje priče po ulogama	Čitanje po ulogama	Sposobnost zamišljanje situacija i ponašanja	Razvijanje solidarnosti i prijateljstva	Čitanje, komentari a zatim čitanje po ulogama <	Priprema, koordinira, upućuje	
	3.	<i>Zeko i psi</i>	Sticanje znanja o minama - reprodukovanje sadržaja, na osnovu detaljnih pitanja	Razvijanje sposobnosti uočavanja opasnosti	Razlikovanje dobra od zla, iskrenosti od podmuklosti	Čitanje, komentari, zaključivanje	Priprema, koordinira i upućuje, evaluira postignuća	
XXXII	1.	<i>Zeko i psi</i>	Dramatizacija teksta	Razvijanje sposobnosti uočavanja opasnosti	Usvajanje pojmo-va dobro - zlo; iskreno - podmuklo, neiskreno	Čitanje, komentari. Šta bi smo mi uradili da se nađemo u sličnoj situaciji?	Priprema, koordinira, pomaže pri zaključivanju	
	2.	<i>Kratkotrajna škola</i> - Gvido Tartalja, razgovor o pjesmi	Razumijevanje pjesničkog jezika (ovo je pjesma)	Sposobnost zamišljanja situacija	Marljivost, istrajnost i radost uspjeha	Čitanje, analiza, memorisanje i reprodukovanje	Priprema, koordinira, upućuje i evaluira	
	3.	<i>Lutke u školi</i> - Nasiha Kapidžić-Hadžić, razgovor o pjesmi	Razumijevanje pjesničkog jezika i ustrojstvo pjesme	Sposobnost zamišljanja situacija	Ljubav, plemenitost i toplina	Čitanje, analiza, memorisanje, reprodukovanje i ilustriranje odabrane strofe	Priprema, oživljava situaciju i evaluira pojedinačna postignuća	

Sedmica	Čas	Nastavna jedinica	Sticanje znanja i razumijevanje pojmova	Razvijanje sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja	Aktivnosti učenika	Aktivnosti nastavnika (metode nastave, organizacija i evaluacija)	Napomena
XXXIII	1.	<i>Uspavanka za ježa</i> - Vesna Parun. Razgovor o pjesmi	Razumijevanje pjesničkog jezika	Razvijanje stvaralačke mašte	Toplina, ljubav, sigurnost porodičnog doma	Čitanje, analiza, memorisanje, reprodukovanje i ilustriranje odabrane strofe	Priprema, upućuje, pokazuje i evaluira individualna postignuća učenika	
	2.	<i>Čudna sprava</i> - Zehra Hubijar Razgovor o pjesmi	Razumijevanje pjesničkog jezika, uočavanje strofe; razlika između pjesme i priče na prvi pogled	Razvijanje stvaralačke mašte	Njegovanje radoznalosti i usmjeravanje aktivnosti prema novim spoznajama	Čitanje, analiza, ilustriranje odabranih strofa	Priprema, upućuje, evaluira individualna postignuća učenika	
	3.	<i>Ježić Ubodežić</i> - Luko Paljetak Analiza pjesme	Razumijevanje specifičnosti pjesničkog govorenja	Podsticanje kognitivno-jezičkog razvoja	Toplina, ljubav, sigurnost porodičnog doma	Čitanje, analiza, ilustriranje odabranih strofa	Priprema, koordinira i evaluira pojedinačno iskustvo	
XXXIV	1.	<i>Zekina kućica</i> - narodna priča	Razgovor o priči, razlika između pjesme i priče	Zapažanje bitnih elemenata	Iskustvo je važno	Čitanje, komentari, zaključivanje	Priprema, upućuje, evaluira individualno učeničko postignuće	
	2.	<i>Zekina kućica</i> - narodna priča Pismeno prepričavanje priče	Velika slova na početku rečenice i tačka na kraju rečenice, jasnost i preciznost pri pismenom prepričavanju	Sposobnost samoevaluacije (Zadovoljstvo vlastitim postignućima)	Njegovanje jasnosti, preciznosti i tačnosti iskaza	Čitanje, razumijevanje i pismeno prepričavanje	Priprema, upućuje, objašnjava, evaluira individualna postignuća	
	3.	<i>Dolazi ljeto</i> - pismena vježba	Poznavanje velikih i malih slova latinice	Sposobnost pravilnog i smislenog opisivanja doživljaja	Jasnost, preciznost i tačnost iskaza	Posmatranje, razmišljanje i zaključivanje	Evaluira nivo usvojenosti slova, riječi i sintaksičkih konstrukcija	

Napomena:

Operativni nastavni plan i program rađen je na osnovu Okvirnog nastavnog plana i programa za prvi razred devetogodišnje osnovne škole. Na osnovu globalnih naznaka dinamike usvajanja elementarne pismenosti u operativnom planu je ispoštovan stav Stručne komisije za izradu Okvirnog nastavnog plana i programa, standarda i normativa za prvi razred devetogodišnje osnovne škole na osnovu kojeg se u prvom polugodištu rade sadržaji usmjereni na RAZVOJ GOVORA I PRIPREME ZA USVAJANJE VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA LATINICE.

U drugom polugodištu predviđeno je usvajanje VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA, ŠČITAVANJE I ČITANJE (pravilnost i razumijevanje).

Očekivani rezultati³

Smanjit će se razlike među djecom u pogledu prethodnih postignuća.

Usvajanje pojedinih segmenata elementarne pismenosti (pravilan govor, mogućnost analitičko-sintetičkog pristupa riječima i rečenicama, poznavanje štampanih slova latinice, ščitavanje i čitanje riječi i rečenica, razumijevanje pročitano i mogućnost reprodukcije).

Poboljšat će se sposobnosti artikulacije i ukupnog kvaliteta govora (u međusobnoj komunikaciji i vježbama reprodukcije, odnosno produkcije sadržaja).

Ovladat će glasovnom analizom riječi. Poboljšat će se fonematski sluh i fonematski kapacitet.

Usvojit će štampana slova latinice, čitati i razumjeti pročitano u skladu s individualnim razvojem i mogućnostima učenja.

Obogatit će rječnik u kvantitativnom i kvalitativnom smislu. Stvarat će nove riječi.

Indikatori uspješnosti⁴

Koliko djeca doživljavaju školu kao svoj drugi dom, raduju se, maštaju i stvaraju. Da li je uočljivo napredovanje učenika u usvajanju znanja i vještina navedenih u definiranim ishodima učenja: učenici uspješnije govore i komuniciraju; Ispoljavaju interesovanje za knjigu i znanje, žele učiti. Znaju slova, pravilno čitaju jednostavnije riječi i rečenice, razumiju pročitano.

Razlike između inicijalne i finalne slike o saznanjima, vještinama i ukupnim postignućima učenika je indikator uspjeha i nastavnikovog profesionalnog umijeća.

2.6. PRIPREMA ZA REALIZACIJU NASTAVNE JEDINICE

Završni dio pripremanja za nastavno predavanje u školi je nastavna priprema za čas. Pripremom za čas nastavnik temeljito obuhvata naučna saznanja, odabira nastavne činjenice i pojmove koje će obraditi na času, konsultuje literaturu. U ovoj fazi planiranja nastavnik nastavno gradivo transponuje u didaktički materijal i didaktički izraz. Nastavna priprema sastoji se od nekoliko značajnih komponenti pa se često govori o sadržajnoj ili stručnoj pripremi, o pedagoškoj, odnosno metodičko-didaktičkoj pripremi i o tehničkoj pripremi. Sadržajna komponenta pripreme obuhvata nastavno gradivo koje je izloženo u udžbeniku, priručniku, radnim listovima ili drugim izvorima.

Didaktičko-metodička komponenta pripreme obuhvata cilj i zadatke nastavne jedinice, preciziranje obima i dubine nastavnog gradiva, vezu nastavne jedinice sa prethodnim i narednim nastavnim gradivom, te određivanje verbalnih, numeričkih, grafičkih, slikovnih i drugih funkcija. Strukturiranje gradiva ogleda se u artikulaciji časa; određivanju nastavnih sredstava, izboru nastavnih metoda i postupaka, određivanju lokacije časa, te izradi nastavne skice ili koncepta.

Tehnička priprema obuhvata prikupljanje potrebnih nastavnih sredstava, uvježbavanje onoga što učenicima treba pokazati, priprema za rad van učionice, izleti, ekskurzije, razna posmatranja (promjene u prirodi, posmatranje saobraćaja na raskrsnici, obilazak znamenitosti u zavičajnoj okolini i drugo).

Struktura pripreme zavisi od mnogih faktora. Najvažniji su u tome NASTAVNI SADRŽAJI UČITELJ UČENIK.

3 Očekivani rezultati preneseni su integralno iz Okvirnog nastavnog plana i programa za prvi razred devetogodišnje osnovne škole, Sarajevo, 2004/2005, strana 11

4 Isto

Priprema se ne može, u suštini, raditi zajedno za više odjeljenja jednog razreda jer nisu svi faktori zajednički.

Priprema je koncipirana iz sljedećih elemenata:

- naslov nastavne jedinice (sa kompletnom metodičko-didaktičkom aparaturom),
- cilj (zadaci) nastave,
- zadaci za diferenciranu nastavu,
- mikroartikulacija časa,
- makroartikulacija časa.

Naslov ili formulaciju nastavane jedinice uzimamo iz operativnog plana. Naslov se može jezički podešavati radi lakšeg zapisivanja nastavne jedinice na tabli. Ne treba poistovjećivati nastavnu jedinicu sa pojmom „cilj časa” jer je cilj časa nešto što proizilazi iz sadržaja nastavne jedinice. Uobičajeno je da se pored nastavne jedinice upisuje i tip časa (obrada, utvrđivanje, vježbanje, ponavljanje), mada savremena nastavna praksa briše granice između tipova časova i zahtijeva da se nastavnom procesu prilazi kompleksno. Savremena nastava učenika usmjerava na istraživanje, te na traganje za rješenjima. Zadaci koji su namijenjeni učenicima moraju biti jasni, precizno formulirani, usklađeni sa spoznajnim nivoom učenika. Mogu ih rješavati svi učenici, a mogu biti namijenjeni za grupe, parove i pojedince. Ove zadatke bolje je planirati u pripremi nego u operativnom planu.

U prvom razredu osnovne škole potrebno je voditi računa o individualizaciji i diferencijaciji nastave jer djeca u školu dolaze neujednačena u intelektualnom razvoju. Pitanja moraju biti različitog nivoa kako neke učenike ne bismo zapostavili, ali moramo predvidjeti i ona pitanja koja će odgovarati natprosječnim učenicima kako ne bismo gušili njihov spoznajni nivo.

Uvođenje učenika u istraživanje ne smijemo shvatiti usko, tradicionalistički (uvodni dio časa) nego šire u kontekstu već usvojenih znanja. Glavni tok aktivnosti, u kojem se temeljitije posmatraju zacrtani programski sadržaji, zahtjevna je faza. On obuhvata najosjetljiviju etapu cjelokupnog procesa nastave predmeta. U ovoj fazi rada moramo predvidjeti brojna pitanja o kojima će se raspravljati na času i sve druge elemente koje zahtijeva savremeni metodički pristup. Tokom realizacije nastavne jedinice moramo voditi računa o prirodi nastavnih sadržaja, nastavnim sredstvima, uzrastu učenika, sastavu odjeljenja, sredini iz koje potiču učenici (urbano ili ruralno područje).

Završni dio se odnosi na objedinjavanje, uopćavanje rezultata rada, te davanje uputstava učenicima za samostalni rad.

2.7. OBRAZAC I PODSJETNIK ZA PRIPREMANJE NASTAVNIH JEDINICA

Datum i školska godina: _____ škola: _____ u _____ Predmet: _____ Razred _____ Nastavna jedinica: _____ Tip časa: ⁵ _____
Nastavne metode: ⁶
Nastavna sredstva: ⁷
Oblici rada: ⁸
NASTAVNO-LOGIČKI POSTUPCI ⁹
LOKALIZACIJA RADA ¹⁰
IZBOR MEDIJA ¹¹

5 obrada novog gradiva, utvrđivanje, ponavljanje, vježbanje, sistematizacija

6 razgovor, izlaganje, demonstracije, ilustracije, tekst, diskusija, eksperiment, kombinovana metoda rada

7 slike, modeli, tekst, grafoproyekcija, epiprojekcija, dijaprojekcija, filmoprojekcija, auditivna, audiovizuelna, grafički radovi, prirodni materijali

8 frontalni, grupni, individualni, rad u parovima (partnerski)

ORGANIZACIJA NASTAVNE JEDINICE¹²

Cilj: ¹³

Zadaci za realizaciju nastavne jedinice:¹⁴

Obrazovni
Funkcionalni
Odgojni

-
- 9 induktivni, deduktivni, induktivno-deduktivni
10 nastavno područje, nastavna tema...
11 udžbenici, tekstovi, priručnik, literatura
12 koordinacija raznih komponenti (otvorene-zatvorene; horizontalne-vertikalne; linearne-spiralne)
13 Cilj proizlazi iz nastavne jedinice
14 - formiranje predstava, pojmova i zakonitosti
- formiranje vještina i navika
- formiranje uvjerenja, stavova i pogleda
U operativnom planu ovi zadaci se definiraju:
- sticanje znanja i razumijevanje pojmova;
- razvijanje sposobnosti;
- vrijednosti, stavovi i ponašanja

MIKROARTIKULACIJA ČASA

ETAPE RADA

I

UVOD _____

II

REALIZACIJA _____

III

VERIFIKACIJA _____

MAKROARTIKULACIJA ČASA

NOVI POJMOVI

SADRŽAJ ZAPISA NA TABLI

LITERATURA

DOMAĆI RAD I UPUTSTVA ZA SLJEDEĆI ČAS

DOPUNE PRIPREME

3. RAZVOJ GOVORA

ZADACI

- Pomoć učenicima u samostalnom izražavanju.
- Podsticanje učenika da govore o svemu onome što opažaju, rade, misle i osjećaju.
- Podsticanje govornih sposobnosti učenika s ciljem prirodnog emocionalnog zrenja.
- Uticaj govornih aktivnosti na saznavni razvoj učenika.
- Njegovanje kulture govora, te razvoj diskriminacije i artikulacije glasova.
- Razvoj vještine slušanja i praćenja govora kao jedan od preduvjeta dobrog govora.
- Bogaćenje rječnika, te razvoj logički povezanog i gramatički ispravnog govora.
- Podsticanje stvaralačke aktivnosti u oblasti govora.
- Podsticanje spontane govorne improvizacije u igri.
- Stvaranje uvjeta za razlikovanje pojedinih sličnih glasova.
- Razlikovanje pravog i prenesenog značenja riječi.

3.1. ZNAČAJ MOTIVACIJE U RAZVOJU GOVORA

Kreativan pristup razvoju govora u prvom razredu osnovne škole ostvaruje se na relaciji učenik, tema, učitelj. Na osnovu programske dinamike učitelj definira temu razgovora, priprema materijal za govorne aktivnosti, stvara pogodnu atmosferu za razgovor; podstiče kreativnu energiju; pobuđuje interesovanja i osjećanja, razvija kreativno mišljenje i zaključivanje, utvrđuje stepen razvijenosti jezika. Da bi se sve ovo moglo realizirati neophodno je adekvatno motivirati učenike. Motivacija je najkreativniji dio časa jer podrazumijeva povezivanje nastavne jedinice sa iskustvenim nivoom učenika.

Metodička teorija i praksa operira sa sljedećim oblicima motivacije:

- verbalna motivacija (motivacija putem teksta, priče...),
- neverbalna motivacija (situacijska motivacija),
- vizuelna motivacija (ilustracije, didaktički materijal),
- akustička motivacija (snimljeni zvučni materijal),
- asocijacijska motivacija (poticaj na određenu riječ).

U razvoju i podsticanju govora značajan segment čini odgovor na motivaciju koji, u suštini, znači:

- očuvanje i podsticanje rezultata motivacije,
- stimulacija ideja koje su došle kao rezultat motivacije,
- poticanje govornog napredovanja pojedinaca.

Cilj dobro organizirane i realizirane motivacije je razvoj govornih sposobnosti.

Kombinacija učeničkih govornih aktivnosti sa pokretima dijelova tijela (fizički pokreti, ritmička gimnastika, pantomima), upotreba pomoćnih sredstava za razvoj govora, te isticanje ključnih riječi u temi, daju dobre rezultate u razvoju govora.

Formiranje kraćih rečenica i oblikovanje u manju cjelinu, slušanje, vježbanje sluha, poliloško govorenje, pojedinačno govorenje, verbalizacija, kombinacija pokreta i govora. Na ovaj način učenike uvodimo u improviziranu dramsku situaciju koja je pogodna za ovaj uzrast. Igra je osnovni oblik rada sa učenicima ovog uzrasta. **Metoda igre** je osnovna metoda u kojoj imamo spoj govornog, ritmičkog i likovnog.

U prvom razredu devetogodišnje osnovne škole u predslavnoj fazi nastavne metode se mogu podijeliti na OPĆE i POSEBNE.

Metoda razgovora u predslavnoj fazi predstavlja osnovnu metodu rada.

Razgovor se realizira između učenika i učitelja, te međusobni razgovori između učenika i učenika. U

prvom razredu razgovor je često vezan za učiteljeva podsticajna pitanja s ciljem provjere stepena shvaćenosti pročitano g teksta ili razgovora o nekoj temi. Razgovor u nastavi maternjeg jezika često ima motivacijski cilj i služi kao uvod u razgovor o nekoj temi. Složeniji tip razgovora je HEURISTIČKI. Ovaj razgovor nije isključivo reproduktivan nego se učenici podsticajnim pitanjima dovode do nove spoznaje, znači oni sami otkrivaju problem. Istakli smo cilj razgovora, ali je gotovo važniji put i način vođenja razgovora. To može biti improvizovani razgovor telefonom, dramatizacija teksta, govorenje stihova i slično.

Ovom metodom se ekonomiče s vremenom i ona je efikasna samo pod uvjetom da se kombinira s drugim nastavnim metodama (demonstracija ilustracija...). Ova metoda je značajna u periodu slušanja uzornog govora jer je, na ovom uzrastu, učiteljev govor gotovo jedini uzorni govor sa kojim se dijete susreće. Metoda govora je zahvalna za uspješno povezivanje konkretnog s apstraktnim, dijelova sa cjelinom. Oblici ove metode, u maternjem jeziku, dolaze do punog izražaja u pripovijedanju, slikovitom i emocionalnom izlaganju, opisivanju, objašnjavanju, postupnom i sistematičnom izlaganju, tumačenju pitanja i radnji uz demonstriranje i ilustriranje.

3.2. METODE RAZGOVORA I METODA SLUŠANJA

Učenik sluša pravilan govor i pravilan izgovor pojedinih glasova. Osobine izražajnog čitanja teško se usvajaju i sigurno će predstavljati učitelju najveće poteškoće u radu s djecom.

Učitelj će posebno u ovom periodu insistirati na osmišljenosti govora (u gramatičkom smislu) i njegovoj izražajnosti. Izražajnost se postiže pravilnom artikulacijom, sazrijevanjem smisla za upotrebu distinktivnih osobina glasova (zvučnost, bezzvučnost, boja, ton i druga svojstva).

Priprema za dobro govorenje je prvo u osluškivanju govora, a potom u razlikovanju govora pojedinih osoba, ali i razlikovanju oglašavanja životinja. (Kako se oglašavaju: maca, kukavica, janje? Kako govori majka, nena/baka, unuka?)

Na ovaj način učenik će učiti visinu glasa, ali i izražajnost. Učitelj će prvo vježbati horsko govorenje, a onda vježbe govora u manjim grupama i na kraju individualno. Šestogodišnjak mora dobro uvježbati ono što će govoriti pred većom grupom, a pitanje, na koje će odgovarati, mora biti osmišljeno, jasno i precizno formulirano.

Pri pojačavanju glasa učitelj vodi računa da glas ostane čist i jasan, da ne prelazi u viku, ali ni u afoničnost (bezglasnost).

Da bi govor šestogodišnjaka bio fluentan, učitelj mora vježbati sklad između brzine mišljenja i brzine govora, očistiti učenički govor od poštapalica i bespotrebnog zastajkivanja.

Nefluentan govor je često opterećen poštapalicama, uzrečicama. Jasno je da uzrečice pomažu govorniku da se prisjeti šta će dalje kazati, što znači da misli ne prate govor. Nefluentan govor iščezava vježbanjem govora, razvijanjem pojmova kod djece, bogaćenjem rječnika, te savladavanjem rečeničkih konstrukcija.¹⁵

Za fluentnost govora dobre su vježbe sinonima, antonima, vježbe stvaralačkog pričanja, kazivanje pjesmica napamet, dramatizacija. Najvažniju ulogu u razvoju govora ima učitelj. Svaka riječ, koju izgovori učitelj postaje regulator učeničkog izražavanja. Jezičko znanje sadrži sve ono što učenik razumije kada mu se govori; a jezičko izražavanje obuhvata ono što učenik svojim govornim potencijalom može da izrazi. Brojna istraživanja su pokazala da učenik prvog razreda mnogo više zna o jeziku nego što je to u stanju da izrazi, dakle, postoje značajne razlike između dječije kompetencije i dječije produkcije. Mnogi lingvisti se slažu da će djetetu u razumijevanju govora odraslih najčešće pomoći ekstralingvistički faktori (pokret, pogled, emocija, intonacija i drugo). Dakle, prateće komponente su ponekad mnogo važnije od riječi. Naravno, rječnik čine i one riječi koje učenik razumije ali ih još ne upotrebljava u govoru. Neki istraživači barataju fascinantnim brojem od 48.000 riječi kojim vlada šestogodišnjak ne odvajajući, pritom, pasivni od aktivnog rječnika.¹⁶

O znanju jezika i znanju o jeziku govorio je prof. Dr. Midhat Riđanović gdje se, sa aspekta nivoa jezičke strukture, posmatra govorna razvijenost djeteta i nivo gramatičnosti kojom ovlada dijete, a da toga nije ni svjesno.¹⁷

Razumijevanje govora i znanje jezika bitno se razlikuju. Istina, razvijenost govora zavisi od niza faktora: govorno iskustvo, socijalna sredina, mentalna razvijenost učenika i drugo. U radu na razvoju govora bogatimo rječnik učenika imenovanjem predmeta, usvajanjem učtivih fraza, razgovor o igračkama, o bližoj i daljoj okolini, o događajima i doživljajima.

15 Sović, Svenka: Razvojna psiholingvistika, Novi Sad, 1976, str. 26 i 114.

16 Furlan, Ivan: Govorni razvoj djeteta, Savremeno delo, Beograd, 1963, str. 88

17 Riđanović, Midhat: Jezik i njegova struktura, Sarajevo, 1997.

Razgovorom ispitujemo jezik učenika i utvrđujemo gdje učenici imaju probleme u govoru, te pokušavamo to ispraviti. Razgovorom se može podsticati i govorno stvaralaštvo učenika.

Razgovor je nezamjenjiv u radu sa učenicima prvog razreda devetogodišnje osnovne škole.

Slike su veoma dobre za razgovor jer učenik posmatra vidi, imenuje, pita, odgovara, priča. Učenik uspostavlja odnose i veze posmatrajući sliku, opisuje sliku i tumači sliku s namjerom da otkrije ono što je nacrtano, sređuje slike, serije slika, pravi kombinacije.

Pričanje na osnovu slike ima u sebi i elementa stvaralačkog pričanja. Stvaralačko pričanje može biti logično (osmišljeno) i alogično (nonsensno). Mnogi metodičari tvrde da se stvaralačko pričanje može vježbati sa djecom od šest godina.¹⁸

Putu do stvaralačkog pričanja prethodi: razgovor, opisivanje, stvarano pričanje, pa tek onda stvaralačko pričanje. U stvaralačkom pričanju često imamo onaj sistem motivacije da se kaže nešto na zadanu riječ, na dvije riječi i više riječi. Ponekad stvaralačko pričanje počinje da učenici kažu nešto na posljednju riječ učenika koji je posljednji govorio.

U okviru stvaralačkog pričanja učenike dovodimo u situaciju da se identifikuju sa bićem, pojavom igračkom (Da sam vjetar; Poželim da vjetar odnese zauvijek; Želim da; Muzika mi je šapnula). Učenici mogu stvarati priču i na osnovu podsticajne priče i pjesme.

Ukoliko želimo da pričanje preraste u stvaralačko pričanje nonsensnog načina izražavanja, učenike učimo da pričaju naopačke, alogično kako bi bilo smiješno (Kaži pogrešno da ispadne smiješno). I za nonsensno pričanje nam može poslužiti slika. Na slici se obično prikazuju nonsensne situacije koje će kod učenika podsticati smijeh, čuđenje (koka obuva cipele, maca vodi piliće i sl.).

Poslije podsticajne ilustracije učenike uvodimo u maštovite nonsensne situacije. Pomoću slike je moguće pretvarati i logični sadržaj u alogični (nonsensni). Učitelj ovdje prati stepen „dubine”, odnosno ugao viđenja ili, bolje rečeno, stepen maštanja. Ukoliko učenik gleda nonsensnu ilustraciju, može je komentarisati sa nivoa posmatrača, ili ide dublje, govori nam o nečemu što nije vidljivo na ilustraciji. U ovom slučaju mi razlikujemo znanje o psihičkim procesima i znanje o događajima. Dakle, nonsensno pričanje podrazumijeva da se o nekoj situaciji ili činjenici može govoriti i ako to nije vidljivo. U nonsensnoj situaciji jezikom apstrahujemo informacione elemente. Da bi učenici mogli shvatiti logični i alogični sadržaj potrebno je da se upoznaju sa raznim književnim vrstama, te da pronađu sistem za razumijevanje i osmišljavanje sadržaja.

Djeci ćemo najlakše pomoći da ovladaju tajnim jezikom pričanja ako im ponudimo prigodne tekstove.

U programske sadržaje za učenike prvog razreda devetogodišnje osnovne škole nisu posebno uvrštene basne. Mnogi metodičari misle da alegorijski sadržaj basne nije primjeren učenicima ovog uzrasta. Međutim, u procesu sistemskog, školskog razvoja govora basna pruža neograničene mogućnosti, zavisno od didaktičkih sredstava koje možemo nabaviti i koja su nam dostupna.

Basna je prigodna za ostvarivanje brojnih zadataka nastave, ona pruža neograničene mogućnosti povezivanja nastavnih sadržaja unutar predmeta, te povezivanje različitih predmeta, međupredmetna korelacija. Djeca ovog uzrasta ne gledaju u basni dublje pouke, oni posmatraju životinje i često se oduševljavaju gluposti velikih i snazi malih.

U basni „Golub i pčela” koja je uvrštena u Prvanku učenici će brzo uočiti značaj prijateljstva i značaj pomoći onome ko se našao u nevolji. Djeca će, također, uočiti u basni „Lav i miš” da mali mogu pomoći velikim i da veliki ne bi smjeli potcjenjivati pomoć malih i slabijih od sebe. Pri izboru basne učitelj mora biti veoma obazriv, ne može svaka basna zainteresirati učenike ovog uzrasta i poslužiti kao polazna osnova za ostvarivanje nekih drugih ciljeva. Bilo bi dobro da učitelj djecu sa sadržajem basne upoznađe pomoću radno-igrovinih sredstava, tj. da je predstavlja pomoću crteža, igračaka i ostalog adekvatnog didaktičkog materijala.

Tokom prikazivanja basne, mi od djece tražimo pomoć, ne dozvoljavamo da ona budu samo pasivni posmatrači (Golub na grani, lovac drži pušku, golub ne vidi lovca, a sve to posmatra jedna dobra vrijedna pčelica. Što će dalje biti)? Na ovaj način pričanje približavamo igri. Djeca pričaju basnu, dopuštamo, na ovom obrazovnom nivou, da više učenika priča basnu, koristeći POLILOG, dakle, više učenika istovremeno priča sve dok sadržaj ne usvoje, da ga jedan učenik može ispričati (MONOLOG). Basna nikada ne bi smjela biti samo sebi cilj, ona nam je i cilj i sredstvo. Ona je cilj u jednom dijelu radnih aktivnosti, a onda postaje početni impuls za upoznavanje drugih sadržaja. Obično polazimo od upoznavanja okoline.

Gdje žive golubovi? Kako izgledaju? Čime se hrane? Kakvi golubovi mogu biti po boji? Postoje li divlji i pitomi golubovi? Ispričaj sve što znaš o tome? Poželjno bi bilo da učitelj u ormaru ima uvijek malu priručnu biblioteku. Za ovu priliku dobro bi mu došla Riznica prirode.¹⁹ Učenicima bi mogao pokazati zanimljive

18 Štern, Viliam: Psihologija ranog djetinstva (do navršene šeste godine života), Beograd, 1938, str. 346.

19 Bertha Morris Porker: Riznica prirode, Školska knjiga Zagreb, 1984, strana 64. i 83.

ilustracije, a uz to bi im neke prigodne sadržaje mogao odatle i pročitati. Za ovaj uzrast je posebno zanimljiva knjiga Hiljadu zašto hiljadu zato²⁰. Učitelj će iz ove knjige pročitati kako su golubovi–pismoše još prije 2000 godina nosili poruke na ogromne razdaljine i kako su se vraćali svojoj kući. Neki naučnici tvrde da postoji oko 289 vrsta golubova među kojima postoje ogromne razlike.

Učitelj može učenicima ispričati neke zanimljivosti o pčelama, njihovom radu u košnici, podjeli posla, ukusnom medu koji nam daju pčele i slično.

Basna nam može poslužiti i za uvođenje učenika u matematičke pojmove. Jato golubova je zgodno za formiranje pojma skupa. I pčele nam mogu poslužiti za razne matematičke operacije. Ova basna je pogodna za sastavljanje tekstualnih zadataka tipa: Na grani su bila tri goluba. Kada je lovac podigao pušku, pobjegla su dva goluba. Koliko je golubova ostalo?

Za aktivnosti iz Tjelesnog odgoja mogu se organizirati vježbe oponašanja leta golubova ili oponašanje zujanje pčela i čuvanje meda u košnici. Učitelj organizira igru PANTOMIME. Grupa učenika čuči na sredini učionice i oponaša košnicu. Okolo su pčelice koje zuje i čuvaju u košnici med. Košnici se približava medo (Jedan učenik oponaša hod mede). On hoće da ukrade med. Pčele ne daju, zuje, lepršaju krilcima i ubadaju medu žaokama.

Medo bježi pokunjen, ili pobjeđuje pčelice, krade med i sladi se zadovoljan.

Na času Likovnog odgoja učenici mogu crtati neki detalj iz basne (golub na grani, pčela na listu; lovac s puškom...)

Na času Muzičkog odgoja učenici mogu oponašati gukanje goluba u znak zahvalnosti pčelici koja mu je spasila život, ili zadovoljno zujanje pčele koja se zahvaljuje golubu što joj je spasio život, ili slušanje adekvatne muzike. Naravno, ovdje su u naznakama date neke mogućnosti korištenja sadržaja basne u drugim nastavnim predmetima. Povezivanje ovih sadržaja zavisi od brojnih faktora: umijeća nastavnika, njegove kreativnosti i spretnosti primjene METODE IGRE u nastavi, opremljenosti škole didaktičkim materijalom i literaturom, a iznad svega poznavanje i primjena metode rada sa šestogodišnjacima.

Basna je veoma pogodna za razvoj govora, a već smo rekli da se bez govora ne mogu realizirati ostale aktivnosti vezane za nastavu temeljnog čitanja i pisanja. Govor je ona spona koja povezuje sve aktivnosti. Pomoću basne mi možemo vježbati *glas, riječ, rečenicu, potom dikciju, ritam, tempo, ton, boju, jačinu, visinu*. Uz sadržaj basne posebno možemo vježbati propratne pokrete (koji su zadani u programu, a u PRVANKI značajnije zastupljene) a to su GESTIKULACIJA, MIMIKA, PANTOMIMA. Sadržaji basne pružaju mogućnosti svih oblika rada na razvoju govora, a posebno govorne igre, govorne vježbe; govornog stvaralaštva i govora po ulogama.

3.3. METODE DEMONSTRACIJE I ILUSTRACIJE U RAZVOJU GOVORA

Metoda demonstriranja i ilustriranja za razvoj govora je od velikog značaja.

Već smo govorili da je za ovaj uzrast veoma važno verbalne aktivnosti spojiti sa demonstriranjem i ilustriranjem. Učenici prvog razreda devetogodišnje osnovne škole lakše usvajaju sadržaj ako im se to sve prezentira, demonstrira, slikom, mimikom, gestom, pantomimom.

Ukoliko se u tekstu pojavljuju likovi, mi im crtamo i pokazujemo adekvatne likove, ako su životinje, pokazujemo im slike životinja. Dramatizaciju nekih tekstova uvijek ćemo propratiti ilustracijama koje su dopadljivije djeci, tako da u prvoj školskoj fazi, koju definiramo fazom razvoja govora sve prožimamo igrom koja je najpogodnija za učenje. Dakle, ovo nije škola igre, nego škola učenja funkcionalnih igara i priprema djece za ulazak u svijet odraslih, jednom riječju – PRIPREMA ZA ŽIVOT.

Učitelj pokazuje kako hodaju pojedine životinje, demonstrira njihove pokrete i oponaša njihovo oglašavanje. Podsticajnim riječima (Vi to znate bolje. Ko zna bolje?) učenike uvodimo u igru i zajedno s njima izvodimo određene pokrete. Smisao ovakvih igara je višestruk. U ovim igrama djeca doživljavaju radost, susreću se sa raznim iznenađenjima, a pored toga budi im se interesovanje za jezik, razvija se jezička fluentnost i kreativnost. Svaka od organiziranih ciljanih igara doprinosi, razvoju govora.

Oponašajući pokrete djeca oponašaju i glasove (puć-puruć – cik-cak; cvrk-cvrk, dživ-dživ; av, av, ćuk-ćuk) i tako doprinose bogatijoj i intenzivnoj auditivnoj percepciji, usavršavaju izgovor pojedinih glasova. Onomatopojom djeca spontano savladavaju različite intonacijske vrijednosti (intonaciju, ritam, tembr...).

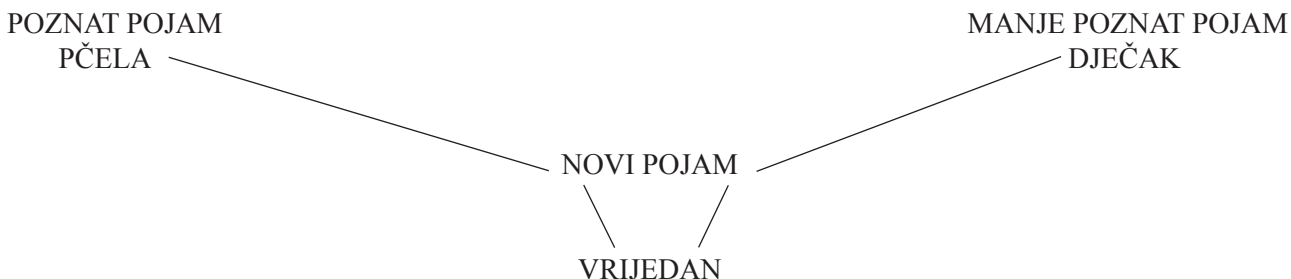
20 Pejaković Snezana i Slobodnaka Imprel: Hiljadu zašto hiljadu zato, Vuk Karadžić, Beograd, 154

3.4. ASOCIJATIVNO-KOMPARATIVNA METODA U RAZVOJU GOVORA

Pored metoda demonstracije i ilustracije u razvoju govora služimo se povezivanjem pojmova po nekim sličnim ili različitim osobinama. Metoda asocijacije koristi se u razgovoru, opisivanju, pričanju i prepričavanju.

Kada se izdvoje neka značajna svojstva predmeta, pojava i grupa predmeta, onda se stvara POJAM koji nije slika nego misao o osobini nekog predmeta. Na asocijativnom principu počiva i poređenje gdje manje poznatu osobinu bića ili predmeta poredimo sa poznatom osobinom kako bismo dobili neki novi asocijativni pojam.

KOMPARACIJA

Da bismo učenicima približili objektivnu sliku svijeta, moramo vršiti poređenje po sličnosti i razlikama, te ih tako i uvoditi u logičko zaključivanje.

Kada učenici posmatraju ilustraciju u PRVANKI na 7. strani (IDEMO U ŠKOLU) oni utvrđuju i zaključuju uzročno-posljedične veze ponašanja učenika, pri prvom kontaktu sa školom. Učenici na ilustraciji uočavaju: dječaka prati pas u školu, dječak nosi macu u ruksaku; dječaka djed vuče u školu i pokazuje mu prstom na školu; djevojčica radosno maše majci; dječak ostavio đlačku torbu i penje se na drvo; djevojčica nosi lutku u ruksaku... Učenici mogu rekonstruirati događaje, a učitelj ih podstiče na *asocijaciju, komparaciju i verbalizaciju*.

Dakle, poslije komparacije i stvaranja asocijativnog pojma pristupamo verbalizaciji u okviru koje dominira *metoda razgovora, opisivanja, pričanja, demonstracije*.

Učenici prvog razreda devetogodišnje osnovne škole uočavaju što je slično, a što različito. Oni već mogu da razvrstavaju i generalizuju predmete i bića, da svrstavaju u kategorije i klase. Na pomenutoj ilustraciji, str. 4. možemo tražiti da razvrstavaju učenike i ostale (mama, učitelj, djed) predmete (igračke, ruksak...) životinje (cuko, maca, ptica...). Na osnovu predstava o onome što su vidjeli učenici prave poređenje po sličnosti ili razlikama. Dječak se penje na drvo kao mačka. Pas je veliki kao medo... Poređenja mogu biti po *obliku, boji, veličini predmeta, načinu kretanja bića* itd.

Poređenja su važna za bogaćenje rječnika, sticanje novih pojmova i za uvođenje učenika u neke gramatičke zakonitosti. U Prvanki na 15. i 16. strani nalaze se nastavne cjeline koje su naslovljene OBLIK I VELIČINA PREDMETA. Tokom realizacije ovih zadataka učitelj se može poslužiti *asocijativno-komparativnom metodom* rada za savladavanje gramatičkih formi jezika. (Kuća je veća od kućice; Cipelica je manja od cipele; Balon je veći od balončića; Loptica je manja od lopte...) Na ilustracijama djeca uočavaju šta je sve *okruglo*, a šta nije; šta je *valjkasto*, a šta je *loptasto*; Djeca uočavaju šta je sve *krupno*, a šta je *sitno*; šta je *duboko*, a šta, *plitko*. *Komparativno-asocijativnom metodom* rada možemo kazivati i kakvo što nije. Ormar nije *loptast*, Lopta nije *rogljasta*; Kuća nije *valjkasta*. U ovoj cjelini možemo upotrijebiti igre AUGMENTATIVA I DEMINUTIVA. Asocijativno-komparativnom metodom možemo realizirati i nastavne jedinice ŠTA SVE LETI; KO SVE HODA; KO SVE TRČI; ŠTA SVE GORI. Učitelj počinje igru sa: LETI, LETI, LETI... Učenici odgovaraju: HELIKOPTER, PTICA, AVION, LEPTIR, PČELA, BUBA-MARA... (Prvanka, str. 18.)

Igra asocijacije se nastavlja *asocijativnim demonstriranjem* „leta prema suncu”.

Ova metoda pogodna je u igrama za bogaćenje rječnika (upotreba sinonima i uopće srodnih riječi). Brojni su glagoli kojima objašnjavamo kretanje. Učenici posmatraju ilustraciju u Prvanki na strani 18. a potom im postavljamo pitanje: Ko se sve i kako kreće? Djed hoda, a dječak trči. Kada je dječak bio beba, on je puzao. Pošto djed ima štap, možemo reći da se djed i poštapa. Kada je djed bio mali, on je trčkarao. Ježić hoda. Ko još *hoda, gmiže, puže, gega, šeta, šetucka, trči, trčkara, juri, juriša*...

Na ovaj način učenici usvajaju POJMOVE i važnije osobine predmeta i bića.

Na isti način i istom metodom ćemo organizirati igru ŠTA SVE GORI; ŠTA NE GORI.

Asocijativno-komparativna metoda je pogodna i u igrama koje organiziramo s ciljem savladavanja oblika kulture izražavanja PRIČANJA I PREPRIČAVANJA. Ko je brz? Ko je najbrži. (Učenici poredi i objašnjavaju.) Na strani 21. u Prvanki: Pas je brz, mačak je brži. Ko je najbrži? Djeda je sporiji od dječaka. Mačak je brži od ježa... Ko je najsporiji?

Asocijativno-komparativna metoda je posebno značajna za tumačenje nepoznatih i manje poznatih pojmova. U prvom razredu devetogodišnje osnovne škole riječi ne bi trebalo tumačiti REFERENCIJALNO već je do verbalizacije pojma potrebno doći asocijativno-komparativnom metodom rada.

S ciljem usavršavanja korektnog govora podstičemo učenike da oponašaju govor majke, tate, brata, djeda i drugih bliskih osoba učeniku. Poslije možemo s učenicima posjetiti park, neko seosko imanje, zoološki vrt i oslušivati kako se oglašavaju ptice, neki insekti i životinje. I u ovim vježbama možemo raditi po asocijativno-komparativnoj metodi rada.

U Prvanki na 23. strani nalazi se nastavna cjelina u kojoj je pomoću ilustracija predstavljeno oglašavanje životinja, insekata, djece i zvukovi koji nastaju kao rezultat promjena u prirodi (fijukanje vjetra). Dok s učenicima ponavljamo KAKO SE KO OGLAŠAVA, mi zapravo vježbamo artikulaciju grupe glasova. Čitanje pjesme **Prepelica**, G. Viteza uočavamo da su onomatopeje u ovoj pjesmi pogodne za vježbanje artikulacije glasova, bogaćenje rječnika, za stvaralačko pričanje. Ko se javlja? Na koji način se javlja? Šta čujemo? Koga traži prepelica?

Sve vježbe u razvoju govora se odvijaju kroz igru (fonološke, leksičke i sintaksičke vježbe). Vješt učitelj svaku igru završava govornim stvaralaštvom, igra nikada ne smije biti sama sebi cilj, igra je samo put do cilja, a to je stvaralačko pričanje. Da bi učenici ovog uzrasta prihvatili govornu igru, ona mora biti zanimljiva, prožeta šalom, veseljem, radošću, živošću (dinamičnošću) jednom riječju govorna igra mora podsticati dobro raspoloženje. Svaka govorna igra, organizirana sa ovim uzrastom, mora biti prožeta SINKRETIZMOM. Dakle, igra je sinteza pokreta govora i ritma. U govornim igrama do izražaja dolazi dječija kreativnost i maštovitost. Govorne igre, ako hoćemo da ostvarimo cilj, gotovo redovno prerastu u govorne vježbe.

Govor je sastavljen od glasova, to je jezik u akciji ili realizirani jezik kako ga mnogi nazivaju. Glasovi čine riječi, a riječi prelaze u rečenice. Dakle, jezik je sistem znakova i pravila primjene. Učenik prvog razreda devetogodišnje osnovne škole ne uči pravila o jezičkom ustrojstvu, on uči pravilno govoriti, a ne uči, u početku, složena jezička pravila. Dakle, ovdje baratamo pojmovima ZNANJE JEZIKA I ZNANJE O JEZIKU.

Glas, riječ i rečenica u razvoju govora čine STRUKTURNE CENTRE²¹.

Glas je prvi segment u razvoju govora učenika prvog razreda. Glas pomaže djeci da vrše pravilnu diskriminaciju i artikulaciju.²²

Poslije glasova riječ ima značajnu ulogu u govoru. Riječ čine glasovi koji su poredani u jednu smislenu cjelinu. Riječ je potencijalni minimum rečenice. Zbog toga je riječ osnovni element govora kao sredstva komunikacije.

Često se postavlja pitanje koliko riječi poznaje šestogodišnjak. Već je rečeno da su neki psiholozi došli do fantastičnog broja od 2500 riječi²³ koje učenik prvog razreda može upotrebljavati. Stjepko Težak navodi da dijete sa navršениh 6 godina vlada fondom od 2589 riječi²⁴.

21 Holmes, Herman: Didaktik der deutschen Sprache, Stuttgart, Klett-Verlag, 1966, str. 46-53

22 Vasić, Smiljić: Razvitak artikulacije, Naučna knjiga, Beograd, 1971.

23 Horst, Nickel, Entwicklung der psychologie des Kindes und Jugendalters, sv. T, str. 229.

24 Stjepko Težak: Gramatika u osnovnoj školi, Školska knjiga, Zagreb, 1980, str. 2.

IGRE UPOZNAVANJA

Igre upoznavanja obično realiziramo sa učenicima prvog razreda i to prvih dana njihovog dolaska u školu. Organizacija igara upoznavanja može se odvijati na razne načine, ali je veoma efikasna igra predstavljanja. Učenici sjedaju u krug i svako izgovara svoje ime i ono što voli da radi.

- Ja sam Dijana, volim da igram lastiš.
- Ja sam Nejra, volim plivanje.
- Ja sam Irfan, volim fudbal.

U sljedećem krugu upoznavanja (predstavljanja) svako će uz svoje ime dodati i neku riječ koja počinje istim slovom kao njegovo ime (nasmijana Nejra, iskreni Irfan, mila Maja, lijepa Lejla.....)

Igra upoznavanja može se nastaviti u fiskulturnoj sali ili u školskom dvorištu.

Učenici su u krugu, imaju loptu koju dobacuju jedni drugima. Prije nego što jedan učenik doda loptu drugom učeniku, izgovorit će njegovo ime. Završno upoznavanje je nešto složenije. Jedan učenik kaže svoje ime, sljedeći ponovi ime prethodnog učenika i kaže svoje ime, završno upoznavanje je nešto složenije. Jedan učenik kaže svoje ime, sljedeći ponovi ime prethodnog učenika i kaže svoje ime, treći učenik ponovi prethodna dva imena i onda kaže svoje ime i tako redom.

IMENUJ SVE ONO ŠTO TI JE POZNATO RAZLIKOVANJE IMENA PREDMETA, ŽIVOTINJA I LJUDI

Nastavne jedinice na 13. i 14. strani predstavljaju pripreme za razumijevanje riječi koje označavaju lica, predmete i životinje a, koje će u starijim razredima poslužiti učenicima pri usvajanju pojma imenica. Djeci ovoga uzrasta nisu nepoznati: predmeti, životinje, ljudi. Oni su se s ovim pojmovima sreli i na časovima Matematike i na časovima Moje okoline.

Za obradu ove nastavne jedinice potrebno je pripremiti što više aplikacija raznih predmeta, životinja i ljudi

Sve aplikacije razvrstati u gramatičke kutije na kojima će pisati: PREDMETI, LICA (LJUDI), ŽIVOTINJE. Pored aplikacija potrebno je uraditi i kartone riječi koji će učenicima pomagati u fazi globalnog čitanja.

MOTIVACIJA

Za motivacioni dio časa mogu nam poslužiti ilustracije iz Prvanke: *U gradu, Na selu* (strana 10. i 11.)

Djeca na ilustracijama uočavaju predmete, ljude i životinje, govore gdje se ko nalazi i gdje se šta nalazi. Tražimo od djece da imenuju životinje koje se češće viđaju na selu, da imenuju predmete i da uoče lica, ljude te da ih imenuju prema uzrastu (dječak, djevojčica, djed.....)

RAZLIKOVANJE IMENA PREDMETA, ŽIVOTINJA I LJUDI

Potičemo učenike da imenuju ono što vide na ilustracijama. Dječak psu daje kost. Dječak vozi bicikl. Dječak pušta pticu iz kaveza. Zec trči. Dječak se s tatom vozi u autu. Djevojčica sjedi za stolom i radi na kompjuteru. Kokoška je u gnijezdu. Paprika je crvena. Kruška je žuta. Konji su na livadi

Djeca na ilustracijama pominju:

- IMENA LICA: dječak, tata, djevojčica,
- IMENA PREDMETA: kavez, auto, bicikl, stol, kompjuter,
- IMENA ŽIVOTINJA: ptica, zec, pas, konji, kokoška.

Razgovaramo sa djecom o životinjama: Čime se hrani zec? Koje životinje držimo u dvorištu? Koje životinje nam daju mlijeko? Gdje žive konji? Čime se hrane ptice? Čime ptice hrane svoje mlade?

Pri upoznavanju učenika s novim gradivom, primjenjujemo induktivni put, a to znači da ćemo ljude, predmete i životinje uopćavati tako što ćemo ih grupisati prema navedenom kriteriju, a aplikacije istaknuti na flanelograf ili stalak namijenjen za to.

Kada utvrdimo da su učenici stekli početna znanja o imenovanju ljudi, predmeta i životinja, onda ćemo preći na fazu pronalaženja navedenih pojmova u bližoj okolini.

Kada šestogodišnje dijete krene u školu, ono se naziva đak. Kako se naziva prostorija u kojoj uče đaci? (Prostorija u kojoj uče đaci naziva se učionica.) Na čemu sjede đaci? (Đaci sjede na stolicama). Čime pišu đaci? (Đaci pišu olovkom.) Čime još đaci mogu pisati? (Đaci još pišu kredom.)

Pokazujemo djeci aplikacije na kojima se vide lica predmeta životinje, tražimo od njih da ih stavljaju u određenu kolonu na flanelografu.

Razgovaramo sa učenicima o pojedinačnim predmetima. Tražimo da na flanelografu pokažu stolicu. Šta je stolica? Stolica je predmet koji nam služi za sjedenje. Dakle, stolica je ime jednog predmeta. Pokažite nam kredu. Šta je kreda? Kreda je predmet za pisanje. Dakle, kreda je ime jednog predmeta. Za svaki pojam koji se nalazi u koloni za predmete tražimo da ga imenuju, odrede njegovu funkciju i da naglase da je to ime jednog predmeta.

Kada okarakteriziramo sve riječi iz grupe predmeta, onda iznad kolone stavljamo karton riječi na kojem piše PREDMETI. Djeca ovo mogu čitati globalno.

Prelazimo na razgovor o drugoj grupi primjera. Učenici treba da shvate kako određene riječi označavaju imena ljudi(lica).

Riječ dječak je naziv za muško dijete. Riječ tata je naziv za odraslog muškarca koji ima djecu. U fazi uopćavanja kažemo da su tata, dječak, djevojčica... nazivi, imena za ljude ili lica. Poslije ovog, iznad kolone navedenih riječi, stavljamo karton sa napisanom riječi LJUDI.

Za imenovanje životinja, učenici treba da svakoj životinji kažu ime i da naglase da ta riječ znači ime životinje.

Da bismo utvrdili usvojene pojmove, od učenika tražimo da nabrajaju imena predmeta koje mi nismo pomenuli.

- a) Nabroj imena predmeta koji se nalaze u tvojoj sobi.
- b) Nabroj nazive predmeta sa kojima se susrećeš dok ideš u školu.
- c) Nabroj imena predmeta koje si vidio u nekoj igraonici.

Nastavnik treba da pripremi pomiješane aplikacije na kojima će biti nazivi predmeta životinja i lica(jabuka, tele, kruška, dijete auto, pile, kašika....) Učitelj aplikacije stavlja na stol. Učenici izlaze uzimaju aplikaciju pogledaju i stave u odgovarajuću gramatičku kutiju.

PREDMETI

ŽIVOTINJA

LJUDI/LICA

U fazi ponavljanja gradiva možemo učenicima podijeliti listiće sa napisanim riječima životinja predmeta i ljudi. Kada učenici pročitaju riječi, nastavnik će tražiti da oni učenici podignu listiće na kojima se nalaze nazivi predmeta, zatim oni učenici na kojima su nazivi životinja i na kraju oni učenici koji su dobili listiće sa nazivom ljudi-lica.

4. GOVOR POKRETIMA POJEDINIH DIJELOVA TIJELA (NEVERBALNA KOMUNIKACIJA)

Motivacija: Pjesma – D. Đurišića: POLAKO

POLAKO

POLAKO,
OVAKO
Njiše se trava
POLAKO, OVAKO
DIJETE SPAVA.
POLAKO
OVAKO,
Iz sna se budi,
POLAKO,
OVAKO Idu stari ljudi

Djeca imitiraju talasanje, spavanje, buđenje i hodanje starih ljudi.

Za realizaciju nastavnih cjelina koje se odnose na govor pokretima pojedinih dijelova tijela možemo organizirati govorne vježbe prepoznavanja i razvrstavanja.

Učitelj dijeli učenike u tri grupe.

Prva grupa prepoznaje riječi kojima se označavaju dijelovi glave.

Druga grupa prepoznaje riječi kojima se označava veličina dijelova glave. (Onoga što se nalazi na glavi.)

Treća grupa prepoznaje riječi kojima se imenuje izraz lica.

Kad učitelj izgovori riječ, grupa koja je zadužena za prepoznavanje riječi podiže kartončić koji je obilježen dogovorenim simbolom.

Učitelj će na papiriće napisati riječi i vaditi ih iz „čarobne kutije”.

Ona grupa koja tačno odgovori dobit će jedan plusić, tačkicu, zvjezdicu, cvjetić ili bilo koji znak koji će simbolizirati bod (opisnu ocjenu). Ona grupa koja dobije najviše bodova je pobjednik u ovoj govornoj igri.

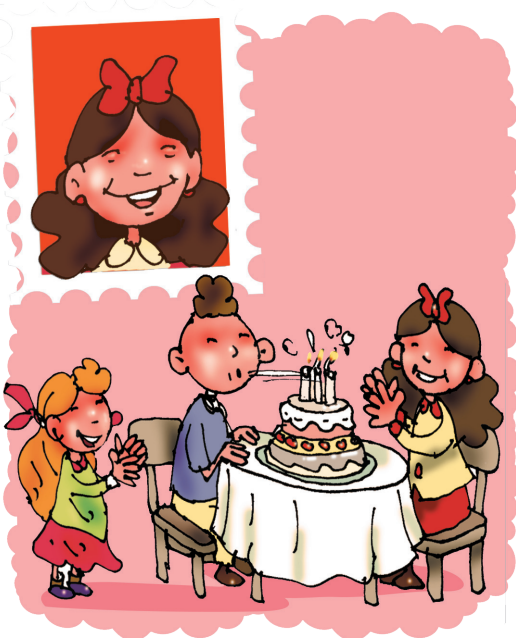
Spisak riječi iz „čarobne kutije”:

Obrve	čelo	oči	plač	zubi	ljutnja	sitne	duge	suhonjav	veliki	obrazi	smijeh
iznenađenje	sreća	strah	nosić	lice	suze	okrugla	kosa	duga	zjenice	trepavice	
zadovoljstvo	umor	isčekivanje	rijetka	gusta	strah						

Poslije vježbe razvrstavanja riječi, učenici bi mogli povezivati neke riječi s ilustracijama u RAZIGRANOJ PRVANKI str. 27. (ljut, veseo, tužan, uplašen, a poslije te riječi razvijati u rečenice)

Sličnu vježbu možemo organizirati i za gestove, na strani 26. gdje su predstavljene reakcije učenika kada njihova ekipa pobjeđuje ili kada gubi na fudbalskoj utakmici.

Svaka riječ iz „ČAROBNE KUTIJE” može se razviti u rečenicu (Djevojčica plače. Ona ima lijep osmijeh...)

PANTOMIMA

Igra pantomime posebno privlači učenike mlađeg uzrasta. Ona je pogodna za aktiviranje svih učenika u odjeljenju, te za uključivanje pasivnih učenika s ciljem stvaranja kolektivne dinamike.

U igri pantomime važnu ulogu imaju ekstralingvistički elementi.

PRAVILA IGRE PANTOMIME

Sve učenike dijelimo u dvije grupe. Svaka grupa bira svoga pantomimičara. On pokretima tijela dočarava određenu radnju koju protivnička grupa pogađa. Ona grupa koja pogodi više pojmova proglašava se pobjedničkom.

Pantomimičari se stalno smjenjuju.

Ukoliko u odjeljenju imate dobrog pantomimičara, možete mu predložiti da odglumi sadržaj neke poznate priče.

U toku pričanja pantomimičar može pozvati i druge učenike da mu pomognu.

Pravilo se zna: Sva komunikacija se odvija neverbalno.

4.1. PANTOMIMA, MIMIKA, GESTIKULACIJA

Motivacija: Posmatranje ilustracije u RAZIGRANOJ PRVANKI i oponašanje hoda: žabe, slona, zeca, rode.

Poslije kraće motivacione pripreme, učitelj organizira govornu vježbu u kojoj će učenici prepoznati riječi koje označavaju BRZO KRETANJE, LAGANO KRETANJE, PUZANJE, GMIZANJE, ŠLJAPKANJE, TUPKANJE.

Učenike dijelimo u tri grupe.

Prva grupa prepoznaje riječi kojima se označava brzo kretanje.

Druga grupa prepoznaje riječi kojima se označava sporo kretanje.

Treća grupa prepoznaje riječi kojima se označava nesigurno kretanje.

Učitelj je ispisao riječi na kartončiće, vadi ih iz „ČAROBNE KUTIJE” čita, a grupa, čiji je bio zadatak da prepozna određenu riječ, podiže kartončić i ukoliko je pravilno povezana riječ sa načinom kretanja, dobit će jedan bod, označen dogovorenim simbolom.

Riječi iz čarobne kutije

JURITI	TETURATI	TRČATI	TAPKATI	GMIZATI	ŠLJAPKATI
PRETRČATI	TUMARATI	SKAKUTATI	POSRTATI	PUZITI	
ODSKAKUTATI					

Poslije razvrstavanja riječi na osnovu načina kretanja u PRVANKI na strani 29. spajamo odgovarajuću riječ sa načinom kretanja životinje i tako konstruišemo rečenice (Zmija gmiže. Roda šljapka...)

Sastavni dijelovi govora mogu biti pokreti dijelova tijela (*gestovi, mimika, pantomima*). Govor koji nije praćen gestovima postaje monoton, jednoličan, često dosadan, ali nije dobro ni pretjerano gestikuliranje.

U Prvanki na strani 27. nalazi se gest i gestikulacija. Efektne ilustracije podstaknut će učenike da shvate značaj, ali i odmjerjenost gestikulacije.

Gestovi su povezani sa govornom ekonomičnošću.

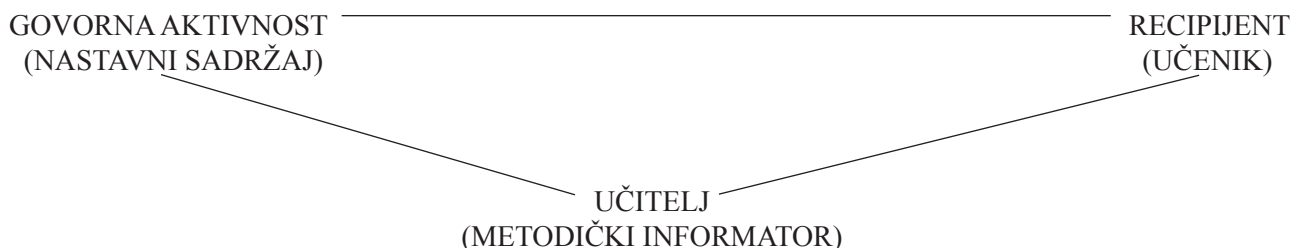
MIMIKOM nazivamo pokrete dijelova tijela, uglavnom lica, mrštenje, namigivanje, dizanje i spuštanje obrva. Sve ovo prati raspoloženje osobe. Kao podsticaj za razumijevanje mimike mogu nam poslužiti ilustracije u PRVANKI na strani 27. Djeca vole oponašati mimičke pokrete nekih svojih omiljenih junaka.

PANTOMIMA je govor koji se izvodi pokretima cijelog tijela. Poticaj za igru PANTOMIME vidjeti u PRVANKI na strani 28. I pantomima je kao mimika i gest prateća komponenta verbalnog govora, pa može poslužiti u razvoju govora učenika prvog razreda.

Dijete voli govoriti pokretima, ali dijete svijet doživljava i cjelovito, pa su tvrdnje Vladimira Milarića o djetetu koje malo opaža čulom vida upitne. „Dijete veoma malo vidi svojim očima, a mnogo vidi svojim telom, svojom željom i svojim strahom. Ono ne vidi, ono je vidovito.”²⁵ U spoznaji svijeta nesumnjivo veliku ulogu imaju fantazijsko mišljenje i interesovanje za igru. Dok pokretima izražava svoje mišljenje i emotivnost, ono svijet doživljava cjelovito, preko auditivnih, vizuelnih, ritmičkih i drugih elemenata.

4.2. ZNAČAJ IMAGINACIJE U RAZVOJU GOVORA

Nedostatak iskustva učenici ovog uzrasta često nadoknađuju kombinacijom maštovitih slika. Igra je temeljna aktivnost kojom se šestogodišnjak izražava u svijetu, igra ga oslobađa svega onoga što ga sputava, te on u igri doživljava često radost. Gestikulacijom, mimikom i pantomimom dijete se izražava cijelim tijelom, učitelj treba podržavati učenika da svoj doživljaj izrazi na onaj način koji mu najviše odgovara. Učenika dovodimo u situaciju koja će ga osloboditi kao ličnost i koja će pobuditi interesovanja za određene aktivnosti. Razvoj interesovanja moramo uskladiti sa razvojem psihičkih, fizičkih i intelektualnih sposobnosti. Dobar učitelj će sebi postaviti cilj da kod učenika probudi interesovanje za nove teme, za razne vrste kulture govora, za spontano izražavanje. U komunikacijskom procesu često se pojavljuje nastavnik kao posrednik. Pri organiziranju govornih vježbi često polazimo od elementarnih postavki TEORIJE RECEPCIJE po kojoj imamo na jednoj strani RECIPIJENTA PRIMATELJA (učenika), na drugoj strani GOVORNU AKTIVNOST, a učitelj je negdje između, POSREDNIK, METODIČKI INFORMATOR.

Sadržaj govorne aktivnosti mora biti usklađen sa dječijim pogledom na svijet. Ukoliko učeniku ovog uzrasta ponudimo sliku kao poticaj za govornu aktivnost, sadržaj slike mora biti u stanju da poveže dječije iskustvo s njegovom maštom i snom, što znači da simbol maštovitosti mora proizlaziti iz dječijeg vokabulara, ili da je sličan govor čuo u nekom svom okruženju od starijih. Teme za govorne vježbe trebale bi imati uzbudljivu narativnu osnovu. Da bismo učenike, uzrasta od pet i šest godina, počeli uvoditi u kreativnu komunikaciju, moramo im ponuditi teme koje će ih začuditi jer je kod ovog uzrasta izražena želja za istraživanjem i otkrivanjem. (Tišina mi je rekla, PRVANKA, str. 32). Kod učenika ovog uzrasta veoma je bogata mašta, fantazijsko i imaginacijsko mišljenje. Mašta je kombinacija ranijeg iskustva i nove cjeline. To kombinovanje je na razini predodžbi, ali je i u kombinaciji s mišljenjem.

Kada je riječ o imaginaciji u kontekstu kulture govora, pod tim pojmom podrazumijevamo originalnost upotrijebljenih lingvističkih sredstava u verbalnoj imaginaciji. Svakako u radu sa šestogodišnjacima ne isključujemo ni sposobnost korištenja predodžbi stvarnosti koje su zamjena percepcijama (Aristotel). Vizuelna i auditivna imaginacija čine fantazijsko mišljenje. Da bismo učenike postepeno uvodili u svijet vizuelne imaginacije upućujemo ih da zamišljaju. U okviru govorne vježbe „Tišina mi je rekla”, tražimo da učenici zamisle sve ono što vide u tišini. Zamislite sobu u kojoj se nalazite. Koje sve stvari vidite? Posije vizuelne imaginacije, idemo u svijet asocijativnog mišljenja. Koja osjećanja u vama izaziva tišina? Šta osjećate? Šta ste pomislili? Zbog čega ste okruženi tišinom? Kako se desilo da ste ostali sami? Sljedeći tok govorne aktivnosti

bio bi SPOSOBNOST IMAGINATIVNE IGRE. Šta je to tišina šapnula dječaku ili djevojčici? Počinje igra pogađanja. Kako je tišina pozvala djevojčicu ili dječaka da se igraju. U igri učenici mogu izraziti svoje želje, svoja interesovanja, potrebu za kreativnošću.

Učitelj može učenike podsticati da ispričaju šta su vidjeli, šta su čuli, te šta su mirisom ili na neki drugi način osjetili. Učitelj pomaže učenicima da uoče vizuelne elemente (mjesečina, mjesec, zvijezde, svjetiljke), čuju lavež pasa, otkucaje sata, osjećaju miris proljetnog cvijeta, jorgovana, ljubičice, miris lipe...).

U završnoj fazi govornih aktivnosti i aktivnosti igre možemo pristupiti razvoju STVARALAČKE IMAGINACIJE. Ovaj dio časa najviše angažuje stvaralačke aktivnosti učenika. U ovom dijelu časa učeničko uočavanje i zamišljanje prerasta u igru koja je komplementarni dio mašte. Tišina me pozvala da se zajedno igramo skrivača, da slušamo muziku, da prelistamo stranice knjige... Kojih igara bi se ti najradije igrao sa tišinom? Spoznaja svijeta učenika prvog razreda devetogodišnje osnovne škole naglo se razvija, komunikacija ide u skladu s učenikovim spoznajnim mogućnostima, ali još uvijek učenici ovog uzrasta ne mogu da svoj doživljaj nečega izraze verbalno. Već smo govorili da se učenici ovog uzrasta uspješnije izražavaju pokretima, glumom, igrom, neki učenici svoj doživljaj lakše izražavaju likovno. U svakom slučaju teme koje ponudimo moraju biti zanimljive i odgovarati njihovom interesovanju, te sposobnostima da izraze doživljeno. Ukoliko smo se opredijelili da ponudimo učenicima temu za rekreativnu vježbu razvoja govora MUZIKA MI JE ŠAPNULA, PRVANKA, str. 33. onda ih moramo adekvatno motivirati da oni zaista poželev nešto reći o tome, ili svoj doživljaj izraze pokretom. Izražavanje doživljaja u metodičkoj literaturi nije dovoljno razrađeno, a u praksi se veoma rijetko upotrebljava kao podrška govornoj komunikaciji, a „riječ je čudesni pokretač. Samim ponavljanjem vodi mnogo puta do malih ritmičkih motiva koji se sada oslobađaju u skladnom pomicanju glave, šake ili ramena.”²⁶

U okviru teme MUZIKA MI JE ŠAPNULA svaki učenik može izraziti svoj doživljaj na osnovu poticajne muzike. Nastavnik može pronaći muzičku temu koja će odgovarati interesovanjima učenika, sposobnosti doživljavanja i spretnosti ritmičkog izražavanja. Djeca vole maštati i fantazirati uz pokrete igre. Tu je spoj riječi i muzičkog odgoja.

IMPROVIZACIJA neke životne situacije učenicima ovog uzrasta je veoma interesantna. Djeca vole improvizirati situaciju na rođendanskom slavlju, u trgovini, na pijaci, ambulanti i drugim mjestima. Djeca znaju da dodaju, izmišljaju nove događaje, pa se takve improvizacije pretvaraju u dramsko stvaralaštvo. Šestogodišnjaci znaju da naprave odgovarajuću atmosferu.

Za trgovinu dovoljna je jedna klupa na kojoj se nalaze razne stvari, dječije igračke, slatkiši, oprema, prehrambeni proizvodi. Podijeliti učenike u prodavce i kupce, uputiti ih da prije ulaska pozdravljaju, a kad izlaze da se zahvaljuju i da izlazeći pozdravljaju. Posebno su interesantne prodavnice odjeće, gdje učenici mogu tražiti malu žutu usku haljinu, dječije crvene cipelice, malu, manju i najmanju košulju.

Učenici vole da improviziraju prenošenje neke svečanosti, a posebno utakmice, da se predstave u ulozi reportera koji govori držeći u ruci mikrofona, ili nešto slično mikrofona.

26 Vera Makjanić, Kako probuditi prirodni osjećaj za ritam i obogatiti ga igrom, Pedagoški rad, br. 7-8, 1972, str. 371-375

MI SLUŠAMO, MI GLEDAMO
KO JE KO MEĐU ŽIVOTINJAMA
(Onomatopeja u službi fonoloških govornih igara)

Oponašanje prirodnih zvukova i šumova, oponašanje glasova ptica, živine, domaćih životinja, raznih stvari i predmeta predstavlja omiljenu dječiju igru. Primjera za takvo korištenje onomatopeje djeca imaju u svome okruženju i s time se svakodnevno susreću.

Djeca rado slušaju pjesme i priče protkane onomatopejom. Zahvaljujući onomatopejskim grupama glasova djeca vježbaju artikulaciju i diskriminaciju, bogate svoj rječnik, svoju rečenicu i uvode se u stvaralačko pričanje. Neke govorne igre ne mogu se izvoditi bez onomatopeje jer se temelje na onomatopeji. Takve igre svrstavamo u sljedeće tematske okvire: Mi slušamo, mi gledamo; Ko je ko među životinjama; Kako se ko javlja; Govor ptica; Razgovor životinja; Razgovor cvijeća; Razgovor predmeta...

Šestogodišnjaci imaju naglašene auditivne sposobnosti. Oni mogu jasno da razlikuju zvukove, da to što čuju dovode u vezu sa izvorom zvuka, oni mogu pogoditi na koji način je zvuk proizveden. Dijete je u stanju da razmišlja o onome što sluša, trudi se da shvati i da razumije ono što čuje, pogotovo ako je uključen i princip očiglednosti. Igre glasovima mogu biti poticaj za govorno stvaralaštvo.

Poznatu pjesmu Tri susreta možemo ukomponovati u priču o Vrapčiću Sivokapiću koji se izlegao u gnijezdu Dugorepe Svrake i koji sada tužan traži svoje roditelje i priča šta mu se sve dešavalo.

Kraj vode susretoh pače
i pače pozdravih ja.
Rekoh mu: »Dobar dan, pače!«
A pače meni: »Kva, kva, kva, kva!«
Na mostu susretoh pile,
Žuto ko pilići svi.
Rekoh mu: «Dobar dan, pile!«
A pile meni: «Pi, pi, pi, pi!«
Pred kućom susretoh štene,
na njemu žaketić plav.
Rekoh mu: «Dobar dan, štene!«
A štene meni: «Av, av, av, av!«

Kada smo stvorili pogodan zaplet s ovom pjesmom, onda tražimo da djeca navedu koga je sve mogao sresti Sivokap i šta je sve mogao pitati one koje je sreo. Ukoliko se djeca ne mogu sjetiti, mi im pomazemo da je Sivokap mogao sresti: goluba, gavrana, gusku, janje, tele...

Priču možemo smjestiti i u drugi kontekst. Kukavica je snijela jaje u golubovom gnijezdu. Kada su mladunci provirili iz jajeta, golubica je vidjela da joj je kukavica podvalila jaje. Izbacila je mladunče iz gnijezda i riješila problem. Dobra lastavica prihvatila je mladunče u svoje gnijezdo kako ne bi uginulo od gladi. Kada je ptiče poraslo, počelo je da osluškuje glasove i da traži svoje roditelje. Mlada kukavica je znala da će roditelje najlakše naći po pjesmi, razmišljala je:» Svako ima govor svoj.«

Počela je po glasu da traži roditelje. Kada je i kako pronašla jato kukavica?

KO SVE LETI – ŠTA SVE LETI

RIMOVANJE RIJEČI I GRAĐENJE STIHOVA KAO TIP GOVORNOG STVARALAŠTVO

Školsko dijete nalazi se u fazi intenzivnog razvoja govora, ono ima potrebu da stečene govorne vrijednosti usavršava i da ih stalno provjerava. Dijete školskog uzrasta se igra riječima i treba ga u tome podržavati, ponekad prihvatiti iskripljavanje i izvrtanje riječi, poticati dijete da traži i da traga za onomatopejskim izrazima, poticati dječiji tajni jezik i dječiju želju da pronalaze nove riječi, te organizirati sa djecom igre pogađanja. Naravno, moramo i u tome imati mjeru, ne smijemo imati vodeću ulogu u njegovanju dječijeg govora jer bismo mogli djetetu uzeti inicijativu u fazi govornih igara koje vode ka razvoju dječijeg govora. Uloga učitelja

je da dijete hrabri, potiče, aktivira, prati kako bi ono shvatilo da ono što radi ima smisla i da je dobro i da ga učitelj u tome podržava. Igre riječima imaju svoje vremensko razdoblje u dječijem razvoju, one će brzo proći i kada dijete ne bude imalo interesovanja za njih, ne treba ga vraćati na to razdoblje, posebno ne bi trebalo na tome insistirati. Djeca se često zabavljaju riječima tako što izmišljaju smiješne riječi koje se rimuju, nerijetko se među tim riječima nađu i pogrdna imena(rugalice). Naravno, takve sklonosti ćemo suzbijati, a djecu ćemo postepeno uvoditi u stvaralačke leksičke igre koje počivaju na rimovanju riječi i građenju stihova.

Igre rimovanja mogu se izvoditi kao pokretne govorne igre i igre koje su usmjerene na građenje stihova na osnovu poznatih pjesama iz dječije književnosti.

Knjiga «Još jedan eho»američkog pjesnika Džona Čiardija pogodna je za učenje rimovanja riječi.

Čiardi djeci na zanimljiv način pokazuje pojam rime tako što im pokazuje čarobne kutije u kojima se nalaze dvije divne ptice sa sličnim repovima. Te repove pjesnik poredi sa pojmom rime. Da bi djeca ovo bolje razumjela potrebno je da u kljunovima drže crteže predmeta čiji se nazivi rimuju(pruga: duga; kost: most...)

Tražimo nazive predmeta, bića i pojava koji se glasovno podudaraju sve dotle dok učenici ne shvate šta znači slaganje riječi baš kao što se slažu repovi ptica iz čarobne kutije.

Tražimo djecu u odjeljenju čija se imena slično završavaju i stavljamo ih da stoje jedno pored drugoga ili da sjede jedno pored drugoga. Slaganje riječi lakše se izvodi kada djeca bacaju loptu jedni drugima ili kada plješću rukama. Učenik koji baca loptu svome drugu izgovara jednu riječ, a onaj koji hvata loptu dodaje riječ koja se rimuje na kraju. Ako bacač lopte kaže *koš*, onaj koji prima loptu izgovara *broš*. Bacač lopte kaže riječ *voda*, a onaj koji prima loptu kaže *roda*... Učenik koji ne može da odgovori rimovanom riječju napušta igru.

Učenici na ovaj način stvaraju lanac rimovanih riječi. Ako su prvi pokušaji teški, kasnije rimovanje ide lakše i brže. Za djecu ovog uzrasta posebno je zanimljiva igra udaranja šaka u šake suigrača. Onaj koji prvi udari šakama u šake suigrača, on prvi daje riječ. Igrač nudi riječ, a suigrač rimovani par(mir: sir; dud: sud; roda: voda; hoda: moda)

U Prvanci, na strani 18. u govornoj igri: Ko sve leti – šta sve leti izvodimo igru bogaćenja rječnika tako što djeca tapšu rukama izgovarajući rimovane konstrukcije riječi.

Lete, lete letjelice.
Lete lete lastavice.
Lete lete i pčelice
i leptiri šareni
i bumbari debeli.

Pokretne govorne igre rimovanim konstrukcijama riječi nalaze se i na 24. strani u Prvanci (Ko je ko među životinjama). Tekst je dat u formi rimovanih zagonetki. Učitelj rimovanim riječima zagoneta, a učenici odgonetaju

Koja životinja najviše skače?

Koja kokodače?

Koja se ubraja u dobre trkače.....?

U savremenoj nastavi često se njeguje učenje pjesmica u rimi. To su značajne igre riječi koje pomažu djeci da uče i da se zabavljaju.

Prvo ćemo djecu upoznati sa sadržajem pjesme(metoda korištenja tekstova), a onda izvodimo dramatizaciju ili improvizaciju.

Za građenje stihova zanimljiva je i poticajna igra pričanja kojom potičemo učenike da pričaju šta žele biti kada porastu.

Najveća je moja želja,
za to imam dar,
kad porastem,
da postanem.....

Čitajte djeci rimovane stihove, a onda izostavite rimovane riječi i tražite od njih da ih dopunjavaju.

ZEKO U KAFANI

Sjedi zeko u kafani
i novine čita
bolje da je tu, u toplom,
nego da se -----.

Traži zeko, svuda traži,
ne piše li nešto
o zeki i zečićima,
kako skaču-----.

Svu je štampu pregledao
dvaput ispočetka,
o zečijemu divnom svijetu
nigdje niti -----.

Rasrđeno zovne:»Platit!«
Na kelnera planu:
«Više nikad neću svratit
u ovu -----!»

Mladen Kušec

KAD STONOGA HODA BOSONOGA

Po mrazu je
stonoga
hodala
-----.

Što joj se
Dogodilo,
Da l' bi ko -----?

Na petnaest
nožica
premrzla joj

a ima.
i vrlo
prehladeno

I još,
kaže pijavica,
spopala je -----.
Tako prođe stonoga
Kad hoda -----.

(bosonoga, pogodio, kožica, grlo, kihavica, bosonoga)

Šimo Ešić

MASLAČAK

– Hej, maslačku uz poljski put,
a gdje ti je dukat---

– Pravi sam trampu:
dao ga za -----.

A kome ćeš sjati,
Može li se -----?

– Djeci kad ne pušu
obasjat ću ----

(žut, lampu, znati, dušu)

PREPOZNAJ RJEČI KOJE SE RIMUJU

SVIRALA OD VRBE

Modro nebo
Kao lan,
Stigle prve laste,
Staroj vrbi
Na grbi
Već svirala raste.
Brže nožić samo daj
I vrbici zapjevaj:
Pusti, vrbo, vodiću
Da ti skinem koricu,
Da napravim svirčicu, da izmamim ptičicu.
Ptica biser birala,
Gotova je svirala.
Pa sviramo i pišemo,
Pa pjevamo i vrištimo:
Tirli tirli tanci!
Na livadi janjci
Otoplili danci,
Noge bose,
Već se nose
Tatini opanci!
Tirli tirli tirluli!
Cvjetići se prosuli
Po livadi po gori
Gdje potočić žubori.
Tirli tirli tirlila!
Družina marširala,
U ustima svirala,
Svaki ima trista želja
I pun džep veselja!

Grigor Vitez

IMPROVIZACIJA KAO VRSTA GOVORNIH IGARA

(Ponašanje u autobusu i u prodavaonici)

Improvizacija u nastavi (engl. improvisation in instruction) vrši se u izuzetnim situacijama i koristi se kao pogodan način za objašnjavanje neke materije, u konkretnom slučaju za razvoj govora u predslavnoj fazi rada. Kada se improvizacija koristi kao nastavni postupak, onda je dobro poticati učenike da prave improvizirane modele od raspoloživog materijala podesnog za obradu

Improvizirani modeli služe za razvijanje kreativnosti učenika. Tokom izrade improviziranih modela učenici povezuju ranije stečena znanja sa novim iskustvima koja stižu u procesu izrade.

Na ovaj način se kod učenika razvijaju sposobnosti zapažanja, manuelne sposobnosti i radne osobine. Improvizirane modele izrađujemo samo onda kada to odgovara nastavnoj situaciji. Istina, ovi modeli nikada ne mogu zamijeniti gotove originalne predmete koji se mogu neposredno proučavati. Improvizirani modeli treba da počivaju na kreativnim mentalnim operacijama iz kojih proizlaze nove sinteze, nove ideje i nove kombinacije mogućnosti u odnosu na ostvarenje nekog zadatka.

Djeca vole improvizirati neke obične životne situacije (u autobusu, u trgovini, u prodavaonici, u pošti.....).

Djecu pozivamo na igru: Hajde da se igramo putnika koji se voze autobusom. Pomažemo im da razmještajem klupa i stolica naprave odgovarajuću atmosferu. Poredat ćemo stolice tako da odgovaraju situaciji u autobusu. Jedan učenik, u ulozi konduktera, pregledat će karte. Ponašanje putnika pred autobusom i u autobusu treba da odgovara situaciji predstavljenoj u udžbeniku (Prvanka, str. 46.) Upućujemo učenike da promatraju lijepo i ružno ponašanje pojedinih putnika. Kod svakog uočenog lošeg ponašanja, trebalo bi navesti primjere lijepog ponašanja.

Improvizaciju govorne igre u prodavaonici (Prvanka, str. 47) možemo organizirati na razne načine s obzirom da ima prodavaonica u kojima se prodaje i kupuje razna roba.

Prodavaonicu možemo organizirati u učionici, klupe će nam poslužiti kao štandovi na koje ćemo izlagati robu. Kupci imaju novac koji je napravljen od žetona. Djeci objašnjavamo kako se pozdravlja kada se uđe u prodavaonicu i šta se kaže kada se izlazi iz prodavaonice, kako će tražiti željeni proizvod, kako će se informirati za cijenu i kako će na kraju platiti. U okviru ove govorne situacije možemo organizirati igru pantomime. Kupac traži neki proizvod koji objašnjava pantomimom, a prodavac treba da pogodi šta kupac traži. Kupac pantomimom traži da kupi jaknu. Prodavcu objašnjava kakvu jaknu želi: mušku, žensku, malu, veliku, zelenu, žutu, plavu, za odrasle, za dijete, pita za cijenu....., prodavac sluša i objašnjava isto tako pantomimom.

U prodavaonici igračaka kupac može pantomimom tražiti: loptu, autić i bilo koju drugu igračku

Prodavaonica je veoma zahvalna za vježbanje svih vrsta rečenica po značenju, a posebno je zahvalna za učenje učtivih fraza. Za poticanje komunikacije učenici mogu improvizirati i dramske igre pričanja. To može biti improvizirani izgovor raznih igračaka, stvari, cvijeća, voća, pričati mogu dunja i jabuka, gdje rastu, kako se osjećaju, čime se ponose, mogu pričati lonac i šerpa, cipela i čarapa i brojni drugi predmeti.

5. REČENIČKA STRUKTURA U GOVORU ŠESTOGODIŠNJAKA

Struktura i bogatstvo rečenice koje dijete upotrebljava u ovoj životnoj dobi važan su pokazatelj jezičkog razvoja. Djeca dolaze u školu s manjim ili većim fondom riječi, neki imaju izgrađenu jasnu rečenicu, a neki još uvijek teško se snalaze u jezičkoj strukturi. Dječiji rječnik je potrebno bogatiti, rečenicu izgrađivati. Djeca, već u ovom periodu znaju da su riječi u rečenicama složene po određenim pravilima.

Izgrađivanje osjećaja za rečenicu mora biti sistematično i intenzivno, a da bi to učenici shvatili vježba mora biti metodički osmišljena. Ukoliko djeca nisu savladala slova i ukoliko još ne znaju čitati, možemo se poslužiti participacijskim čitanjem (kombinacija riječi i slika). U Prvanki na strani 37. imamo nekoliko eliptičnih rečenica kojima se izražava određena konstatacija, upozorenje, iznenađenje, uzbuđenje. Ovakvim rečenicama željeli smo razbiti beskrajna ponavljanja, besadržajnih riječi i rečenica koje su neprirodne, često besmislene, a nalazile su se u početnicama isključivo radi savladavanja tehnike čitanja. Takve rečenice su često izazivale dosadu kod učenika i osjećaj odbojnosti, nisu ih motivirale za kvalitetan govor. Dijete ne uči samo one riječi koje su mu emotivno važne, nego i složenije koje ga zanimaju, ili kod njega izazivaju znatiželju, uzbuđenje, podstiču na akciju. U razvoju učeničkog govora važno je insistiranje na leksičkim vježbama, ali je još važnije da učenici znaju riječi upotrijebiti u rečenici, tj. sintaksičkim oblicima u kojima će upotrijebiti zadatak riječ.

Ukoliko su učenici pročitali i shvatili rečenice u Početnici, na 37. str. Na osnovu njih možemo graditi nove rečenice, proširivati ih i bogatiti u smislene rečenice sa većim brojem riječi.

Jao, vuk trči!
Jao, vuk trči iz šume!
Jao, vuk trči iz velike šume!
Jao, opasni vuk trči iz velike guste šume!

Uz poticajnu pomoć učitelja dijete koje dolazi u školu može sastaviti i izgovoriti rečenicu od pet do deset riječi.²⁷

U PRVANKI na strani 36. i 37. imamo sintaksičke vježbe: Čitaj pomoću slika i riječi. Vježba je praćena participacijskim čitanjem. Rečenice su nešto duže, sa više riječi. Jezički sadržaji su tako koncipirani da omogućavaju kreativan odnos djeteta prema jeziku. Posebno su bogati sadržaji leksike (djevojčica, medo, lutka, olovke, gumica, pernica, dječak sa mrežom, leptir, beba, kolica). Kvalitet sintaksičkih vježbi u Prvanki je i u tome što se vodi računa o znacima interpunkcije još u fazi participacijskog čitanja. U sintaksičkim cjelinama koje imaju značajan uticaj na razvoj govora šestogodišnjaka ispoštovani su svi aspekti jezika (leksički, semantički, sintaksički i komunikativni).

Ponudene rečenice (36. i 37. strana u Prvanki) omogućavaju unošenje vlastitih iskustava (emotivnih, socijalnih i intelektualnih).

Djevojčica ima medu i lutku. Rečenica je u semantičkom smislu **emotivno intonirana**.

Olovke i gumica su **u pernici**. Rečenica u semantičkom smislu ima intelektualno iskustvo.

Ovakvim pristupom učenika potičemo da ide naprijed u akceleracijskom²⁸ učenju, da ubrzava sintaksičko učenje, te da tako postigne svoj kognitivni, afektivni, socijalni i radni maksimum. Cilj sintaksičkih vježbi ove vrste je kontinuirano bogaćenje dječijeg rječnika i osposobljavanje učenika za usmeno, a kasnije i pismeno izražavanje misli. Trudili smo se da u Prvanki ponudimo različite vrste riječi neke od njih djeca već poznaju, neke će učiti pomoću participacijskog čitanja. Ovako ćemo izbjeći opasnost od gubljenja motivacije u razvoju govora.

Razvijanje govora pomaže izgradnji jasnih misli, tačno određenih pojmova, utiče na donošenje sudova, izvođenje zaključaka. Ilustracije povezane sa riječima, s ciljem razvoja govora, učenicima pomažu da opažaju, upoređuju, povezuju u sintaksičke cjeline, stvaraju pojmove, izvode zaključke i oblikuju to u rečenicu.

Govorni razvoj djece je proces, uvjetovan psihičkim i fizičkim razvojem. Dijete prepoznaje odnose među predmetima i pojmovima uglavnom na osnovu iskustva o njihovoj vanjštini. Ukoliko šestogodišnjak i ne zna slova, te ne može pročitati tekstualni dio kauzalno mišljenje mu pomaže da shvati smisao. Iskustvo pomaže djeci da razviju sposobnost za raščlanjivanje, rasuđivanje i upoređivanje, tako da im se sve više podiže sposobnost apstrakcije.

Šestogodišnjak postepeno počinje uočavati karakteristike predmeta i bića, on na njih gleda analitički, mada se mišljenje učenika ovog uzrasta kreće u relacijama konkretnih predodžbi. Zbog toga je posmatranje ilustracija u Prvanki prvi impuls i prva motivaciona etapa u razvoju govora i postepenom psihičkom sazrijevanju. Šestogodišnjaci se teže snalaze u uzročnim relacijama. Oni će nam jednostavno objasniti zašto služi olovka, a zašto gumica. (Olovkom pišemo, a gumicom brišemo). Bilo bi pogrešno da od njih tražimo da odgovore zašto olovkom pišemo, ili zašto je leptir žute boje i tome slično. Djeca ove dobi uočavaju činjenice, razmišljaju o njima i počinju se odnositi kritički prema tim činjenicama. U Prvanki na 36. i 37. strani, u prvoj sintaksičkoj cjelini (Djevojčica ima medu i lutku) možemo u razvoju govora rečenicu proširivati, tako što ćemo djecu upućivati na karakteristične detalje.

Kakvu kosu ima djevojčica? (Djevojčica ima plavu dugu kosu).

Šta primjećujete u kosi? (Djevojčica ima mašnu)

Kako je djevojčica obučena? (Djevojčica ima suknju i majicu)

Koje su sličnosti između djevojčice i lutke? (Lutka, kao i djevojčica ima plavu kosu i mašnu)

Koje su razlike u odijevanju? (Lutka ima haljinu, a djevojčica suknju i majicu)

Kakve je boje odjeća?

Učenicima pomažemo da tokom izgrađivanja pojmova uočavaju sličnosti i razlike, odnosno da uoče ono bitno i shvate da su riječi, izrazi i rečenice važan izvor za sporazumijevanje, ali ne i jedini verbalni izvor.

27 I. Furlan i A. Kobola: Ubrzano napredovanje nadarenih očenika osnovne škole, Zagreb, 1971, str. 16

28 Akceleracija se odnosi na opće ubrzanje učenja jezika u vremenu krupne mehaničke industrije (kompjuteri, biotehnologija, mikroelektronika...)

5.1. PREPRIČAVANJE TEKSTA

Prepričavanje²⁹ je kazivanje poznatog teksta s ciljem provjeravanja stepena usvojenosti sadržaja. Učenicima mora biti poznat i jasan sadržaj teksta da bi mogli prepričavati. Učitelj upućuje učenike kako treba prepričavati tako da oni sami na kraju zapaze da je u tekstu tokom prepričavanja ponešto izmijenjeno, izostavljeno ili ispušteno. Učenicima objašnjavamo da svako tekst doživi drugačije, pa je i prepričavanje drugačije.

Ukoliko tekst usmeno prepričavamo, onda vodimo računa o tome da prepričavanje bude jasno, rečenice potpune i smislene, a kada predemo na pismeno prepričavanje, onda se zahtjevi povećavaju u smislu upotrebe pravopisne korektnosti. Dobar učitelj prepričavanje postepeno proširuje obuhvatajući doživljaje, opise, uključivanje ličnog stava (...je sam to ovako shvatio...).

Koliko god se prepričavanje u svojoj početnoj fazi smatra nekreativnim i isključivo reproduktivnim oblikom, ono je veoma pogodno za kasnije stvaralačko pričanje, za stvaranje novih rečenica, te za preoblikovanje proznog teksta u dramski. Prepričavanje je put do razvoja pamćenja, opažanja i kvalitetnog izražavanja, ali i značajna etapa u kojoj učenici savladaju tekst, do nivoa razumijevanja kako bi se dalje uspješno snalazili u radu na tekstu. Sa učenicima prvog razreda devetogodišnje osnovne škole u procesu prepričavanja koristimo *dijaloško-razvojnu metodu*. U početku više djece istovremeno govori (POLILOG) sve dok se neko dijete ne ohrabri i ispriča sadržaj u cjelini, uz pomoć učitelja. Ukoliko djeca teže shvataju sadržaj, poslužit ćemo se raznim igračkama i drugim didaktičkim materijalom kako bismo im približili sadržaj teksta. Prepričavanje se može realizirati na osnovu detaljnih pitanja koja učitelj postavlja, a učenici na njih odgovaraju. Poslije faze POLILOGA učitelj postepeno učenike uvodi u osnovna pravila pristojnosti, SLUŠANJE DRUGOG kao uvjet za razumijevanje sadržaja.

Za prepričavanje, na osnovu detaljnih pitanja, učitelj bira kraća štiva koja imaju određene etičke vrijednosti. Za ovu vrstu vježbanja su pogodne basne, ali i drugi tekstovi koji ispunjavaju određene estetske i etičke uvjete. Pored POLILOŠKOG i MONOLOŠKOG slobodnog prepričavanja učitelj može organizirati i prepričavanje po planu. Svaki segment plana učenicima mora biti razumljiv, svaka formulacija PITANJA jasna i precizno postavljena. Prepričavanje po zajedničkom planu ima za cilj vježbanje pamćenja, i zapamćivanja, vježbanje izražavanja, razvoj rečenice i osjećaj za povezivanje rečenica u DISKURS.

Za napredne učenike učitelj može organizirati prepričavanje na osnovu NATUKNICA. Iz poznatog sadržaja učitelj izdvaja od dvije do pet riječi na osnovu kojih učenici izmišljaju novi sadržaj.

U okviru prepričavanja možemo tražiti od učenika da mijenjaju kraj priče, da u priču uvode novi lik, da mijenja jedan ili oba lika i slično tome.

5.2. PRIČANJE NA OSNOVU NIZA SLIKA

U Prvanki na strani 39. imamo zanimljivu vježbu pričanja na osnovu niza slika GOLUB I PČELA. Na ilustracijama je predstavljen cjelovit, zanimljiv sadržaj. Pojavljuju se golub, pčela i lovac koji su u stalnoj akciji. U razvoju događaja ostvaruju se neke elementarne etičke norme (dobro se dobrim vraća, prijateljstvo između pčele i goluba...). Sadržaj ilustracije zadovoljava osnovne estetske kriterijume. Uočljiva je skladna kompozicija, uzoran je likovni izraz, dopadljiv izbor boja. Sve su to preduvjeti za govorne vježbe. Na ovaj način se podstiču učenici na jezičku aktivnost.

Pričanje koje se realizira na osnovu niza slika ima dodirnih tačaka sa prepričavanjem. Najbolji rezultat se postiže ako nam pričanje na osnovu niza slika posluži kao motivacija za rad na slikovnici GOLUB I PČELA, koju će učitelj čitati, a poslije voditi razgovor s učenicima o svemu onome što su oni zapazili i zaključili.

Učitelj ovo pričanje može izvoditi etapno, otkrivati sliku po sliku, a mogu se pokazati i sve slike odjednom.

Postupak pričanja zavisi od iskustva učitelja, sastava odjeljenja, motivacije i brojnih drugih činilaca.

Svaki učenik može pričati o jednoj u nizu slika, pritom će voditi računa o pojedinostima na crtežu. Ukoliko učenik ima više govornog dara i iskustva, može unositi i neke pojedinosti koje su van konteksta (asocijativno – komparativna metoda). Učitelj stalno pitanjima potiče učenike da govore jer oni u početku prvog razreda ne mogu sami zaokružiti svoju priču nego uglavnom pričaju na osnovu poticajnih pitanja.

Na kraju stranice ponuđene su grafomotoričke predvježbe koje pomažu učenicima da uvježbavaju motoriku ruke, koordinaciju prstiju, kretanje podlaktice i nadlaktice. U svim predvježbama nalaze se elementi slova, ali elementi slova uočljivi su i na drugim ilustracijama. Učitelj asocijativno-komparativnom metodom može ukazati učenicima da smo mi okruženi elementima slova i da su svugdje oko nas slova.

²⁹ “Prepričavanje” (eng. TERELLING, fr. répétition de choses lues (on entendues), njem. Nacherzählung; rus. Pereskaz) može biti usmeno i pismeno. Cilj je da učenik svojim rečima kaže šta je čitao ili šta je čuo, šta je osjetio ili uopšte šta je doživio.” Pedagoški rečnik-2, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd, 1967, str. 193

5.3. PRIČANJE NA OSNOVU SLIKE SA CJELOVITIM SADRŽAJEM

Razvoj govora je komplementaran sa likovnim izražavanjem. U Prvanki na 41. strani nalazi se ilustracija *Na izletu*. Ilustracija zadovoljava likovne zahtjeve. Pričanje na osnovu slike sa cjelovitim sadržajem, metodički je složen postupak jer ne pripada ni jednostavnijem prepričavanju, niti složenom opisivanju. Idealno rješenje za ovu vrstu govornog vježbanja je KOMBINOVANJE PRIČANJA I OPISIVANJA u kojoj bi se dvije forme kazivanja međusobno preplitale. Za šestogodišnjake su likovni mediji značajni jer ga potiču na govor. Zbog toga je nužna korelacija likovnog i govornog aspekta. Slika i boje na slikama utiču na bogaćenje rječnika.³⁰

U okviru nastavne oblasti vezane za razvoj govora, učenicima pokazujemo sliku sa cjelovitim sadržajem (PRIČAJ ŠTA VIDIŠ). Učenici percipiraju sadržaj na slici.

Nastavnik je postavio zadatke časa:

- osposobljavanje učenika za tačno jasno, precizno pričanje,
- razvijanje sposobnosti artikulacije glasova standardnog jezika,
- uočavanje značajnih elemenata na ilustraciji i izražavanje govorom bitnih pojedinosti,
- podsticanje spontanog pričanja,
- razvijanje osjećaja za stvaralačko pričanje.

U ovakvim vježbama stalno se mijenjaju etape: slušanje, gledanje (uočavanje), govor (pričanje). Osnovni zadatak ovih vježbi je praćenje fonetskog, leksičkog i sintaksičkog napredovanja učenika. Učitelj podstiče učenike na izražavanje misli rečenicama, ili većim i manjim govornim cjelinama s ciljem njegovanja stvaralačkog govora koji se oslanja na uočene činjenice. Ilustracija bi trebala da pobudi učenička interesovanja, da podstiče maštu, da postane misaoni oslonac učenicima, da ima pedagošku, psihološku, a posebno estetsku vrijednost.

Gledajući ilustraciju učenici izražavaju svoja osjećanja. Tumačeći pojedine detalje na ilustraciji oni izražavaju svoju ličnost, formuliraju rečenice i izražavaju svoje stavove, procjenjuju i često pronalaze alternativna rješenja.

Učitelj ohrabruje učenike da komuniciraju, da postepeno u razgovoru o ilustraciji preuzimaju inicijativu, da uočavaju i komentarišu važne događaje na ilustraciji. Tokom razgovora o ilustraciji važno je da učenici uvažavaju različito interesovanje i da prihvate činjenicu da ne uživamo podjednako svi u istim aktivnostima (Grupa dječaka igra fudbal, Dvije djevojčice igraju tenis, Dva dječaka pecaju ribu na rijeci, Djevojčica bere cvijeće, Dvije djevojčice sjede i jedu sendviče, Dječak hvata leptire, Djevojčica čita natpis: PAZI MINE! Neki se dječaci igraju skrivača, Dva dječaka se penju na drvo...)

Sva ova različita interesovanja i različite aktivnosti povezuje zajedničko interesovanje IZLET U PRIRODI.

Učenici u spektru različitosti pronalaze sve ono što je zajedničko. Uočavaju međusobne sličnosti i razlike.

Posmatranje slike, razmišljanje o slici i govor međusobno su usko povezani.

Prije dolaska u školu učenici imaju izvjesno iskustvo. To predškolsko iskustvo učenicima pomaže da se lakše uključe u program osnovne škole u opuštenoj atmosferi, da usavršavaju govor i da kroz razgovor ovladaju vještinom govora, a da podsticanjem mašte bogate rječnik.

U tom smislu bitno je povezivanje učeničkog iskustvenog nivoa sa sadržajem ilustracije. Kao motivacija može nam poslužiti poticajna riječ IZLET uz koju će učenici vezivati svoje asocijacije. Kad izgovorimo riječ izlet, na što pomislimo? Učenici za ovu riječ vezuju različita iskustva, prijatna i neprijatna. Učitelj ih upućuje na posmatranje ilustracije u PRVANKI str. 41. U prvoj etapi rada određujemo VREMENSKU I PROSTORNU LOKACIJU. Kako izgleda mjesto gdje su učenici došli na izlet? (široka ravnica kroz koju protiče potok, oko ravnice se nalazi šuma). KOJE JE GODIŠNJE DOBA PRIKAZANO NA SLICI? (Proljeće). NA OSNOVU ČEGA ZAKLJUČUJEMO DA JE PROLJEĆE, A NE LJETO, ILI NEKO DRUGO GODIŠNJE DOBA? (Ima dosta cvijeća i zelenila, a i djeca se još ne kupaju u rijeci.)

U drugoj fazi rada razgovaramo o sadržaju ilustracije o čemu je već bilo govora u odjeljku vezanom za uvažavanje različitih interesovanja.

U razgovoru o ilustraciji učenike postepeno uvodimo u osnovne konvencionalne norme. Učenici saslušaju dok drugi govori i čekaju svoj red da iznesu mišljenje, te ih tako oslobađamo polilogoškog govora. Učitelj podstiče učenike da postavljaju pitanja i da na njih odgovaraju, te da kritički procjenjuju pojedine odnose, postupke i relacije. Tokom govora učenici će uskladiti ton, ritam i boju glasa sa određenom situacijom. Cilj ovih vježbi je razvoj rječnika i jezičke strukture, ali i umijeće procjenjivanja određene situacije. Koja se djeca lijepo ponašaju na izletu, a koja ne? Kada bi se našao u sličnoj situaciji, kako bi se ti ponašao? Kojoj bi se grupi

30 "Međusobna poverzanost između razvoja govora i likovnog izražavanja ima svoje korene u PIKTOGRAFSKOM (pisanju pomoću slika), IDEOGRAFSKOM (označuje se samo dio predmeta) i egipatskom HIJEROGLIFSKOM (slikovnom) pisanju iz koga su se kasnije razvile azbuka - abeceda". Mr. R. Matić: Metodika razvoja govora dece, Beograd, 1986, str. 56

priključio? Zašto? Kojoj grupi se nikada ti ne bi priključio? Zašto? Na osnovu ovih pitanja učenici zauzimaju lični stav, oni procjenjuju situaciju na ilustraciji i kompariraju sa ličnim iskustvom. Na kraju ilustracije nalaze se riječi i slike koje služe učenicima u procesu participacijskog čitanja.

Na ilustraciji se nalazi i žica koja ograđuje minska polja. Crtanjem žice učenici imitiraju elemente slova, tako možemo u okviru TEMA – PAUZE dati učenicima zadatak da nacrtaju ovaj detalj, kombinirajući govorne vježbe sa grafomotoričkim predvježbama.

5.4. SINTAKSIČKE IGRE PRIČANJA (KAŽI NEŠTO NA RIJEČ...)

Na ovom uzrastu navikavamo učenike da se izražavaju jasno, te da pravilno sastavljaju rečenice (rod, broj, padež). Posebno je potrebno vježbati intonaciju rečenice i sve drugo što je vezano za osobinu dobrog govora. Treba stvarati situacije za razvoj dječijeg jezičkog stvaralaštva, npr. Igre: *Kaži nešto na zadatu riječ...*

Pričanje na osnovu zadate riječi za učenike ovog uzrasta složena je aktivnost, ali šestogodišnjaci posjeduju potrebu za otkrivanjem zagonetnih riječi pa će ovakva vježbanja prihvatiti sa posebnim interesovanjem. Naravno, učitelj mora voditi računa o uzrastu učenika i pri tome biti umjeren u zahtjevima. Riječi koje bi bile okosnica priče moraju biti podsticajne, ali ipak učitelj mora iskoristiti i likovni medij koji bi se uskladio i povezao sa riječima. U *Prvanki* na strani 42. učenici posmatraju ilustraciju i uočavaju značajne pojedinosti na ilustraciji.

Sintaksičke igre pričanja učitelj može izvoditi na razne načine. Najvažnije je osmisliti princip igre, objasniti učenicima, te provjeriti jesu li shvatili tok i način igre.

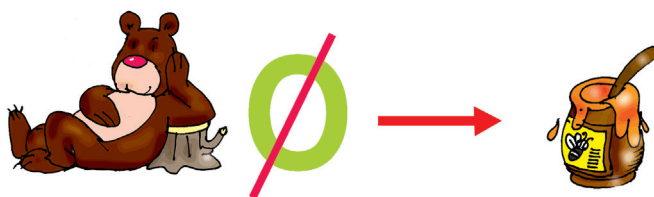
Učitelj upućuje učenike da posmatraju ilustraciju u *Prvanki* na strani 42. Zatim postavlja pitanje: Zašto je medo uvukao šapu u šupljinu jednog debelog drveta? (Medo krade med). Učitelj traži da djeca još nešto kažu o medi. Medo voli med i kruške; Medo ima male mečiće; Medo je snažan; Medo zimi spava; Medo živi u velikoj šumi; Ja volim, ili ja ne volim medu; Medo ima gusto krzno. U kreiranju priče o medi učestvuju svi učenici. Formuliraju rečenice prateći smisao prethodne sintaksičke cjeline s ciljem smišljanja nove. Kada se priča zaokruži u jednu smislenu cjelinu, onda možemo tražiti da jedan učenik ispriča priču na zadatu riječ. Učitelj prati sintaksičke konstrukcije rečenica, korigira, upućuje i podstiče učenike.

Kada učenici savladaju ovaj način pričanja, učitelj može postaviti zadatak da učenici počinju priču posljednjom riječi iz prethodne rečenice. Medo voli MED. Med je SLADAK. SLATKO je i malo MEČE. Meče nosi MED. Med medo vadi iz DRVETA. Drvo je DEBELO. Debelo drvo ima DUPLJU. Duplja služi pčelama da čuvaju med.

Slične sintaksičke vježbe možemo organizirati i sa dvije i više poticajnih riječi. U PRVANKI na strani 43. nalaze se poticajne ilustracije koje će pomoći učenicima da kompletiraju priču o MEDI I ZEKI. Učitelj može organizirati vježbu tako da jednom rečenicom govorimo nešto o medi, a drugom o zeki. MEDO TRESE KRUŠKE. ZEKO JEDE MRKVU. ZEKU JE POTJERAO PAS. MEDO JE STAO UZ DRVO. ZEKO SE SAKRIO IZA MEDE.

Uz ovu vrstu pričanja dobro bi bilo organizirati i leksičke vježbe, posebno one gdje se mogu primijeniti sinonimi i antonimi (MEDO JE VELIKI; ZEKO JE MALI; MEDO JE JAK; ZEKO JE SLAB).

Učenike možemo podsticati da grade nove riječi od istog korijena. Na kraju ilustracije imamo zanimljiv rebus koji je u funkciji tvorbe novih riječi.

Od riječi medo možemo tvoriti nove riječi: MED, MEDO, MEDENJAK, MEDOVINA..., a onda na osnovu tih riječi konstruiramo rečenice. Bogatstvo učeničkog rječnika zavisi od kvalitetnih leksičkih, sintaksičkih i semantičkih vježbi. Leksičke vježbe trebalo bi organizirati uz svaki prigodan nastavni sadržaj. Ove vježbe se mogu organizirati uz srodne programske sadržaje.

MIKROFON JE MOJ

U igri *Mikrofon je moj* svaki učenik može reći šta želi, može pitati, zamoliti nekoga iz grupe za neku uslugu i tome slično.

Svi učenici su dužni poštovati samo jedno pravilo: Govorit će samo onda kada u ruci budu imali mikrofon. Ovo je vježba kulture slušanja. Mikrofon može da bude bilo koji predmet za koji se grupa dogovori da je to mikrofon.

KAŽI NEŠTO NA RIJEČ

Priču će pričati svi učenici iz odjeljenja. Onaj učenik koji ne može nastaviti započetu priču ispada iz igre pričanja, priču nastavljaju oni koji mogu brzo ponoviti prethodni dio priče i dodati još jednu riječ.

Pričanje počinje tako što jedan učenik izgovara prvu riječ.

Sljedeći učenik ponavlja izgovorenu riječ i dodaje novu. Učenik iza njega izgovara prethodne riječi i dodaje sljedeću novu riječ. Riječi koje se dodaju moraju imati smisla sa prethodnim dijelom teksta. Na kraju treba da dobijemo priču sa cjelovitim smislenim sadržajem.

Prvi učenik: Proljeće

Drugi učenik: Proljeće dolazi

Treći učenik: Proljeće dolazi u

Četvrti učenik: Proljeće dolazi u moj kraj.
Peti učenik: Proljeće dolazi u moj kraj.
Šesti učenik: Proljeće dolazi u moj kraj. Vide
Sedmi učenik: Proljeće dolazi u moj kraj. Vide se
Osmi učenik: Proljeće dolazi u moj kraj. Vide se prvi
Deveti učenik: Proljeće dolazi u moj kraj. Vide se prvi vjesnici
Deseti učenik: Proljeće dolazi u moj kraj. Vide se prvi vjesnici proljeća.

Kada se opisu da jedna cjelina, onda se razgovara o opisu, ističemo dobre strane opisa i potičemo učenike da daju prijedloge za poboljšanje opisa proljeća.

KAŽI NEŠTO NA DVIJE RIJEČI

Za realizaciju ove igre bilo bi dobro učenike podijeliti u grupe i upoznati ih sa pravilima igre čiji je cilj razvoj govora.

Za govornu igru biramo dvije ključne riječi. Članovi grupe su dužni da dogovorene riječi upotrijebe u rečenici i to jednu na početku rečenice, a jednu na kraju. Ukoliko se članovi grupe dogovore da riječi za pričanje budu *lijep i ružan*, onda bi se *pričanje na dvije riječi* mogle odvijati na sljedeći način:

Na lijepom zelenom proplanku nalazi se ružna provalija. Sa ruba ružne provalije vidi se lijepa rijeka. Iz lijepo rijeke viri ružno kamenje. Na ružnom kamenju odmaraju se lijepe ptice. Lijepo ptice će brzo poletjeti sa ružnog kamenja. Ružno kamenje će ostati samo i uzdisati za lijepim pticama.

Pričanje se odvija tako što kraj rečenice jednog učenika postaje početak rečenice drugog učenika i tako redom. Ukoliko učenici prihvate ovu igru, ona se može organizirati i sa drugim riječima: OŠTRO-BLAGO, KRIVO-PRAVO, NASMIJANO-UPLAKANO, UREDNO NEUREDNO.....

Poslije ove igre možemo uputiti učenike da smisle priču na dvije riječi na osnovu ilustracije u Prvanki na strani 43. Zadane riječi su MEDO I ZEKO i potrebno ih je upotrijebiti poštujući pravila igre: Jedna riječ se upotrebljava na početku rečenice, a druga na kraju. Sljedeća rečenica počinje onom riječi koja je bila posljednja u prethodnoj rečenici

Medo je tresao kruške, a mrkvu je jeo zeko. Prema zeki je pojurio pas, ali nije znao da se u blizini nalazi medo.....

Za ovo vježbanje mogu nam poslužiti specifična štiva, govorne vježbe (gramatičke, pravopisne, semantičke, sintaksičke). Učitelj bira adekvatne riječi i sintagme koje će podstaknuti učenika da bogati svoje izražajne mogućnosti. Da bi učenici uspješno mogli izvoditi ove vrste vježbi, moraju poznavati značenje riječi kojima se imenuju određeni pojmovi. Ranije smo govorili o imenovanju predmeta, bića, osobina i funkcionalnosti pojedinih predmeta. Leksičke vježbe mogu jednostavno preći u sintaksičke ukoliko od ponuđenih riječi sastavljamo rečenice.

BIĆA	OSOBINE	SPOJ RIJEČI (BIĆA I OSOBINE)
Medo	velik	Medo je velik.
Medo	snažan	Medo je snažan.
Zeko	plašljiv	Zeko je plašljiv.

U leksičko-sintaksičkim vježbama možemo osobinu staviti ispred imenice, a poslije imenice dodati kako se nešto radi i što se radi.

OSOBINA	BIĆE	KAKO NEŠTO RADI	ŠTA RADI
Veliki	medo	vješto	krade med
Mali	zeko	brzo	trči

Na ovaj način osposobljavamo učenike da izražavaju misli govorom i postepeno ih uvodimo u stvaralački govor. Učenik izgovara manje i veće govorne cjeline odgovarajući na pitanja. Komuniciranje se ostvaruje na relaciji **učitelj – učenici** i **učenik – učenik**. Ovakve vježbe će doprinosti akceleraciji u učenju i čitanju. Svaka leksička i sintaksička igra postepeno nenametljivo povezuje dimenziju igre i učenja, a svako učenje do kojeg dolazimo igrom produbit će i emotivni i spoznajni odnos prema jeziku.

Igre se unose uvijek kao dodatni sadržaj da bismo nastavu učinili zanimljivijom. Učenici ovog uzrasta vole ritmizirane sintaksičke konstrukcije. U susretu sa nečim što je neobično, a uz to i ritmizirano, dijete doživljava radost i veoma se brzo počinje snalaziti u ritmiziranim sintaksičkim konstrukcijama.

ŠTA JE SMJEŠNO

U Prvanki na str. 38 uvrštena je jedna sintaksička vježba koja je realizirana pomoću participacijskog čitanja s ciljem razvoja stvaralačke mašte i stvaralačkog mišljenja. Za dijete je pogodan nonsensan smisao da bi utvrdilo tačno značenje pojedinih riječi.

Na temu: ŠTA JE SMJEŠNO dijete sastavlja sintaksičke cjeline.

Smiješan je medo u krevetu. Zašto? Medo ne spava u krevetu. Gdje spava medo? Medo spava u pećini. Kad medo spava duže u pećini? LUDIČKO čitanje ritmiziranih rečenica kod djeteta stvara potrebu da ono što govori prati pokretima tijela.

Šta je još smiješno? Smiješan je pas na trotinetu. Zašto? Pas ne zna upravljati trotinetom. A kada bi ipak mogao pas biti na trotinetu? Pas bi mogao biti na trotinetu ako bi mu neko pomogao.

Šta je još smiješno?

Smiješan je kit u toru. Zašto? Gdje živi kit? Zašto kit ne bi mogao živjeti u toru? Kitu je potrebna voda. Iskustvo u igri poremećenih leksičkih relacija učeniku spontano pomaže u jezičkom razvoju.

Šta je još smiješno?

Smiješan je kengur na motoru. Zašto? Kengur ne vozi motor. Kako se kreće kengur. On skače. U ovakvoj situaciji dolazi do izražaja LUDIČKO čitanje, dijete osjeća potrebu da pokaže, objasni kako to skače kengur. Kako kengur nosi male kenguriće.

Igra se nastavlja tako što učitelj stvara (izmišlja) i neke ritmizirane sintaksičke konstrukcije koje nisu smiješne. Je li smiješan KOS KAD JE BOS? Neka djeca će inercijom reći da jeste jer smo ih prethodno vodili kroz nonsensne sintaksičke konstrukcije.

Nije smiješan kos kad je bos. Zašto? Kos ne nosi cipele. Nosi li neka ptica cipele? Ne nosi. Ko to nosi cipele? Cipele nosi čovjek, dijete.

Nonsens budi zanimanje za jezik, pogotovo za semantičku vrijednost riječi. Nonsensne sintaksičke igre doprinose razvijanju sposobnosti za konotativni i denotativni nivo riječi koji će im kasnije pomoći u razumijevanju poetskog teksta. Kratke pjesme i tekstovi opuštaju djecu i bude interesovanje za učenje, čitanja i pisanja i prije nego što su naučili slova.

Raznovrsna upotreba riječi veoma je važna za razvoj kulture izražavanja. Upotrebom različito markiranih riječi po značenju, učenici izoštravaju svoj odnos prema semantičkom nivou riječi. Rečenična struktura je usko povezana sa strukturom mišljenja. O dječijem razmišljanju nikada ne sudimo na osnovu dužine rečenice, odnosno broja riječi u rečenici, nego na osnovu kvaliteta iskaza. Za poboljšanje kvaliteta iskaza služimo se metodom igre.

6. PODSTICANJE SPONTANOSTI GOVORA

6.1. ZAGONETKA KAO KREATIVNA GOVORNA IGRA

U procesu razvoja govora kod učenika, uzrasta 5/6 godina često je zagonetka nezamjenljiva didaktička igra. Neki metodičari misle da zagonetka služi samo kao igra i rasonoda, međutim, ona se može iskoristiti kao kreativan vid govorne igre. Zagonetke mogu biti u prozi i u stihovima. Djeci su posebno interesantne zagonetke koje su pisane u stihu. Oni ih rado usvajaju i odgonetaju.

Zagonetanje možemo početi igrom POGODI PO OPISU: KO KAŽE? ŠTA KAŽE? (NARODNE IMITACIJE)

„Ja se mučim i nosim ih, a djeca ih krađu i jedu”, kokodače _____ kad nosi _____ .

Dživ, dživ, dživ, dživ dživdžika _____ kad nađe _____ .

Kuku-ruku – PIJETAO _____ kad dan novi _____ .

Du-kat! Du-kat! Du-kat govori MORKA (MISIRKA) kad snese _____ .

Zagonetkama su bliske i pitalice, pa možemo tražiti da učenici odgonetaju neke pitalice. Postavljamo pitanje i tražimo da učenik da mogućí odgovor. Šta bi odgovorio lijenčina kada bi ga neko pitao: „Zašto se protežeš i zijevaš po cio dan?”

Lijenčina odgovara: „Umorila me _____ .

Pitao magarac đaka: „Šta ćeš biti kada toliko učiš?” Đak odgovara: „Ne znam šta ću biti, samo znam da neću biti _____ .”

I poslovice mogu poslužiti za odgonetanje i uvod u razvoj govora. Učitelj počinje poslovicu, a učenici dopunjavaju.

Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na _____ .

Čovjek se veže za riječ, a vo za _____ .

Zagonetke možemo odgonetati tako što učenicima pokazujemo predmet ili sliku zagonetanja. Upućujemo učenike da posmatraju ilustracije u Prvanki na 45. strani. Čitamo im zagonetku:

KUĆICA U ŠUMICI
NA JEDNOJ NOŽICI

Kada učenici riješe zagonetku, učitelj im može pročitati pjesmu GLJIVA – TITO BILOPAVLOVIĆ, tako što izostavlja naslov pjesme i prvu riječ.

... KAO DJED DRIJEMA POD KLOBUKOM.
AKO JE NE POZNAŠ, NE DIRAJ JE RUKOM.

Zašto ne smijemo dirati rukom gljivu koja nam nije poznata? Učenici rješavaju zagonetku participacijskim odgonetanjem. Gledaju ilustraciju i zaključuju da je rješenje zagonetke GLJIVA. Kako izgleda gljiva? Zašto vas gljiva podsjeća na kućicu? Šta ima kućica? Šta nedostaje gljivici da bi bila prava kućica?

Učenici na osnovu ilustracije i sami mogu zagonetati.

ŠTA JE TO?
U ŠUMICI, NA KIŠICI
MIŠIĆU JE KIŠOBRAN
I UDOBAN ŠUMSKI STAN.

Kome je listić kišobran? Izmisli sličnu zagonetku. Kome zvončić može biti kišobran? Zagonetke se mogu postavljati i u obliku SLIKE I RIJEČI. Slike pomažu učenicima da rješavaju zagonetku, ali i da nečitači naslute značenje riječi. KO TO MOŽE RADITI SLJEDEĆE POSLOVE? Upućujemo učenike da pogledaju ilustracije u RAZIGRANOJ PRVANKI.

Čuva koku od lisice.
Igra se sa djecom.
Tjera mačka.
Lovi zeca.
TO JE PAS.

Djeca crtaju psa, a potom u RAZIGRANOJ PRVANKI odgonetaju zagonetku:

NITI IMA VRATA,
NITI IMA PROZOR.
A KAD HOĆE IZAC' VAN,
ZIDIĆ MORA PROBIT SAM.

Učenici mogu crtati pile u jajetu, prije nego što je probilo zidić (RAZIGRANA PRVANKA). Zagonetanje i odgonetanje učitelj može organizirati u obliku grupnog rada. Jedna grupa postavlja zagonetku a druga odgoneta.

Zagonetke i njima slične forme na ovom uzrastu učenici rješavaju s velikim interesovanjem. Zagonetke imaju svoju logičku strukturu pa bi učenike trebalo upoznati sa načinom odgonetanja. Postoje različite vrste zagonetki, a mi bismo trebali početi sa rješavanjem onih najjednostavnijih. Svaka zagonetka koju nudimo učenicima, uzrasta 5/6 godina trebala bi biti govorno-slikovnog tipa jer učenici ovog uzrasta ne mogu rješavati spretno i uspješno složene zagonetne forme. Čak i kada učenici postavljaju zagonetke grupi sa kojom se takmiče u zagonetanju, trebalo bi da slijede govorno-slikovnu tehniku. Ilustracija uvijek podstiče maštu učenika, pomaže im da bolje shvate određeni tekst ili vježbu, te ima značajan udio u poetsko-imaginarnoj nadgradnji.

Govorno-slikovna zagonetka trebalo bi da potvrdi značaj komplementarnog odnosa govora i ilustracije.

Ilustracija uz zagonetku pruža informaciju i služi kao motivacioni podsticaj odgonetanju, te pomaže učeniku da vidi ono što ne može da shvati kada mu se riječima saopći. U početnoj fazi učenja, zagonetka je, u metodičkom smislu, cilj, kasnije se ona može koristiti u raznim govornim situacijama. Djeca će ih spontano usvajati i služiti se njima prema potrebi (etička analiza likova, tekstualni zadaci u matematici, godišnja doba u prirodi i društvu – Moja okolina).

Kada učenici, iz predmeta MOJA OKOLINA uče godišnja doba, možemo sintetizirati nastavnu cjelinu zagonetkom. MATEMATIČKE ZAGONETKE posebno su interesantne učenicima ovog uzrasta. S obzirom na istančan osjećaj za ritam djeca vole poetske zagonetke i rado u njima aktivno učestvuju. Za matematičko odgonetanje učitelj može iskoristiti pjesmu MATEMATIČKI ZADACI – NADA ZIDAR – BOGADI. Igra se organizira u obliku LUTKARSKOG POZORIŠTA. Scenu ćemo improvizirati u učionici tako što ćemo dvije klupe prekriti platnom, a stihove će govoriti osoba koju učitelj odabere za asistenta. To može biti učenik iz starijeg razreda. Asistent će biti iza klupa, tako da ga učenici ne vide. On čita zagonetke i drži u ruci neku lutku koja odgovara tekstu zagonetke.

Pošto pjesma MATEMATIČKI ZADACI ima bajkovit početak i čitanje ćemo uskladiti s tekstom. Dok asistent čita prvu strofu MATEMATIČKIH ZADATAKA, drži u ruci lutku (PEPELJUGU), a učitelj posmatra reakciju učenika i pomaže im pri odgonetanju. To čini tako što na tablu postavlja nastavni plakat sa dvije duge, a ispod svake duge po dvije PEPELJUGE. Kada učenici odgovore koliko ima duga, a koliko PEPELJUGA, onda učitelj postavlja drugi plakat sa tri duge ispod kojih su po dvije PEPELJUGE.

MATEMATIČKI ZADACI

Zamislite, djeco, dvije divne duge,
a ispod svake duge po dvije Pepeljuge!
Koliko bi bilo duga,
a koliko Pepeljuga?
Koliko bi Pepeljuga moralo biti
kada biste zamislili duge tri?
(...)

*

Jedna kap kiše na dlanu mi diše
i još sedam kapi nestašluke stvara
po mom kišobranu, najnovijem stanu.
Koliko sa sobom nosim kaplji kiše
dok šjećem, a padaju sve više?

*

Odšetao jedan medo, mališan, suviše
daleko,
čak do potoka, pa i prijeko.
Tamo je stao cvijeće brati:
dva plava, dva crvena, dva žuta.
Kad ga je pronašla majka u tami
pogodite, koliko je cvjetova poklonio
mami?

*

Jedna je lastavica gradila gnijezdo
i druge dvije i još njih tri.
Koliko su gnijezda sagradile,
to recite vi?

Nada Zidar-Bogadi

Četiri zagonetke – STROFE NADE ZIDAR BOGADI učitelj rješava sličnim metodičkim postupkom kao što je rješavao prethodne. Prema tekstu zagonetne strofe mijenja lutke i sadržaj nastavnog plakata. Poslije lutkarske igre odgonetanja učitelj podstiče učenike da sami nešto smisle i odglume.

Oblikom LUTKARSKOG POZORIŠTA učenici mogu odgonetati kako se GLASAJU POJEDINE ŽIVOTINJE (korelacija sa nastavom MOJA OKOLINA).

Učitelj će pripremiti ilustracije raznih životinja, pričvrstiti ih na letvice sa drškom na kraju. Kad učenik, asistent, podigne ilustraciju na kojoj je određena životinja, učenici POLILOŠKI govore kako se ona oglašava.

Asistent (sakriven iza improvizirane scene) pokazuje:

KONJ	učenici odgonetaju		- RŽE
OVCA	učenici odgonetaju		- BLEJI
KOZA	učenici odgonetaju		- MEKEĆE
KRAVA	učenici odgonetaju		- MUČE
PAS	učenici odgonetaju		- LAJE
MAČKA	učenici odgonetaju		- MIJAUČE
GOLUB	učenici odgonetaju		- GUČE
GAVRAN	učenici odgonetaju		- GRAKĆE
ŽABA	učenici odgonetaju		- KREKEĆE
PČELA	učenici odgonetaju		- ZUJI

Za odgonetanje učitelj može upotrijebiti i kraće pjesme. Za ovu namjenu dobre su pjesme Hobotnica – Tin Kolumbić; Mama – Lidvina Luketa. Učitelj čita pjesmu izostavljajući naslov s ciljem da učenici sami pogode naslov i tako riješe poetsku zagonetku.

HOBOTNICA

Jedna glava,
Puno nogu.
Na sve strane
Hodat mogu.
Kad zagusti,
Crni oblak pusti.

Tin Kolumbić

MAMA

TO JE SRCE
KOJE VOLI,
TO JE SUZA
KAD ME BOLI.
TO JE RUKA
TOPLA, MEKA,
TO JE KRILO
ŠTO ME ČEKA.

Lidvina Luketa

6.2. TELEFONSKI RAZGOVOR

U *Prvanki* na 46. strani predstavljen je telefonski razgovor stripovskom tehnikom.

I telefonski razgovor služi za poticanje učeničkih komunikacijskih sposobnosti.

Učitelj može prihvatiti razgovor iz *Prvanke*, ali može potaknuti učenike da sami kreiraju njima bliži telefonski razgovor. Ukoliko se učitelj ipak opredijeli za telefonski razgovor iz *Prvanke*, onda je važno da učenici posmatraju ilustracije i uoče ko sve učestvuje u razgovoru, te da na osnovu ilustracije zakluče o čemu su djevojčice razgovarale.

Djevojčice razgovaraju telefonom, a na posljednjoj ilustraciji sjede pored dječaka koji leži u krevetu. Bez obzira što ne znaju čitati učenici će shvatiti o čemu su djevojčice razgovarale.

Učenike upućujemo da pažljivo posmatraju ilustracije i sve pojedinosti na ilustraciji.

Dok djevojčice razgovaraju, one se međusobno ne vide i zbog toga se ne mogu sporazumijevati gestovima i mimikom, nego se moraju jasno i precizno izražavati. Poslije razgledanja ilustracija i mogućeg zaključivanja o čemu su razgovarale djevojčice, učitelj čita cjelovit tekst, a potom razgovara o njemu s učenicima.

Ko razgovara telefonom. Ko je prvi pozvao? Kako se predstavila djevojčica koja je pozvala telefonom svoju drugaricu? Ko se javio? Kako je Nejra pozdravila Minjinu mamu? Zašto Nejra nije Minjinoj mami rekla ČAO? Kako se pozdravljamo sa svojim vršnjacima, a kako sa starijim osobama?

Prije nego što organizira s učenicima nekoliko telefonskih razgovora učitelj učenicima daje kratke upute za komuniciranje telefonom.

Kada zovemo nekoga:

- PRISTOJNO POZDRAVIMO,
- PREDSTAVIMO SE,
- ODGOVORIMO JASNO I RAZGOVIJETNO,
- RAZGOVARAMO KRATKO,
- PRISTOJNO ODZDRAVIMO.

VJEŽBA

Učenike upućujemo da zamisle telefonski razgovor s nekim prijateljem.

Ostali učenici slušaju. Poslije toga iznose svoje utiske o razgovoru i odgovaraju na pitanja:

- Kako je učenik pozdravio sugovornika?
- Kako se predstavio?
- Da li je njegov govor bio jasan i razgovijetan?
- Koliko je trajao razgovor telefonom?
- Kako se završio razgovor?

6.3. RAZGOVOR U PRODAVNICI

Motivacija: Kaži nešto na riječ PRODAVNICA

Riječ PRODAVNICA u predviđenom nastavnom kontekstu ima EVOKACIJSKU I POTICAJNU ulogu. Učitelj učenike potiče na igru asocijacije. On upućuje učenike da posmatraju ilustraciju u Prvanki na strani 47.

Svako od učenika na ovoj ilustraciji pronalazi situaciju koja mu je bliska i koja ga zanima jer je sadržaj ilustracije motivacijski snažan.

Učenici mogu pričati o onim detaljima koji njih zanimaju, ne treba insistirati da sadržaj bude kompozicijski skladno strukturiran, važno je da ilustracija pobudi interesovanje učenika i da se oslobode za usmeno komuniciranje.

Zadatak ove ilustracije je da učenici uoče lijepo i ružno ponašanje u prodavnici. Dok učenici objašnjavaju zašto je neko ponašanje lijepo ili ružno, **učitelj prati da li su učenici ovladali pravilnim izgovorom glasova, da li ima učenika koji imaju poremećaja u govoru, kako vladaju glasovnim skupinama, ima li u govoru dijalekatskih obilježja, da li je učenik maštovit, oslobođen za komuniciranje ili je zatvoren i uplašen.**

Komuniciranje učenika prvog razreda devetogodišnje osnovne škole često moramo modificirati, u prvoj fazi rada ne možemo očekivati da sadržaj pričanja bude zaokružen u cjelinu.

Nastavna jedinica PONAŠANJE U PRODAVNICI realizirana je u stripovskoj formi u kojoj učenik pažljivo posmatra ilustracije i određuje se prema ponašanju pojedinih likova tako što pored kupca koji se ružno ponaša boji kružić crvenom bojom, a pored onog kupca koji se lijepo ponaša boji kružić zelenom bojom. Svaki obojeni kružić učenik objašnjava, komentariše i dokazuje. Poticajnim pitanjima utičemo na razvoj mašte. Šta se desilo onome kupcu koji je prekršio ponašanje u prodavnici.

Iza ilustracije nalaze se riječi koje se terminološki uklapaju u kontekst. Iznad svake riječi je ilustracija koja pomaže pri globalnom čitanju. Na kraju ilustracije učenicima se nude grafomotoričke predvježbe koje pomažu razvijanju motorike.

Crte koje učenici crtaju trebale bi biti prepoznatljivije na ilustraciji.

Kako izgleda čokolada? Pokušajmo je nacrtati. Koji su još proizvodi u prodavnici po obliku slični čokoladi?

Čas se može završiti pravljenjem omota za čokoladu. Učitelj će isti metodski postupak primijeniti i u nastavnim jedinicama PONAŠANJE U AUTOBUSU I ROĐENDANSKO SLAVLJE.

6.4. IGRALICA BROJALICA

U razvoju govora, značajnu ulogu imaju BROJALICE. Djeca ove igre češće nazivaju razbrajalicama jer je razbrajanje sastavni dio igre. Razbrajanje služi za određivanje pozicije suigrača u igri. Brojalice su najčešće pisane u stihovima. To su ritmizirane pokretne govorne igre u kojima se prepliću razumljive i smisaono jasne riječi sa nerazumljivim riječima ili riječima bez smisla.

Djeca uzrasta od pet do šest godina brzo usvajaju ritmizirane brojalice i prihvataju pravila igre bez pogovora.

Narodna brojalice ECI, PECE, PEC upravo je kombinacija smislenih razumljivih riječi i nerazumljivih, riječi koje ne znače ništa, ECI, PECE, PEC su nonsensne riječi koje su ritmički spojene, a koje u igri imaju centralno mjesto. Igralice brojalice su dinamične igre koje služe za razvoj govora. Pravila igre djeca prihvataju i bez pogovora ih se pridržavaju. Djeca se poređaju kružno, u sredini je onaj koji razbraja. Na koga, tokom razbrajanja, dođe posljednja riječ **PEC** on izlazi iz igre. Igra se nastavlja do posljednja dva igrača, a onda se brojalice primjenjuje i na njih. Za razbrajanje pogodna je i pjesma Dragana Lukića: LETI, LETI PTIČICA.

LETI, LETI,
PTIČICE,
OKO MALOG
KLIPČICA

ĆIRI – BIRI,
ĆIRI – BIRI,
KO NE SLUŠA,
NEKA ŽMIRI

Dobro bi bilo da što više djece izgovara stihove ove pjesme jer je ona pogodna za vježbanje artikulacije glasova.

Postupak igre je sličan postupku kod brojalice: ECI, PECE, PEC samo što onaj koji ostaje posljednji nije pobjednik nego on ŽMURI i traži skrivenog. Ako ovu igru realiziramo u učionici, skrivača mogu igrati dva učenika. U metodičko-didaktičkom smislu brojalica nam može poslužiti kao motivacija za igru, asocijacije na određenu riječ u brojalici. Učenik koji razbija govori: „ECI, PECE, PEC, TI SI MALI ZEC”. Učenik na koga je došla razbijajuća riječ ZEC, izgovara riječi koje su karakteristične za zeca (**brz, plašljiv, voli kupus, lovački psi ga proganjaju, ima duge uši, mekano krzno, kratki repić...**). U karakterizaciji zeca, mogu učestvovati i drugi učenici, a učitelj će imati koordinirajuću ulogu. Gdje bude potrebno, učitelj podsticajnim pitanjima pomaže učenicima da se prisjete prave riječi. Igra se nastavlja: ECI, PECE, PEC, TI SI MALI ZEC, JA SAM MALA VJEVERICA... Igra riječima se nastavlja, sve ono što je karakteristično za vjevericu igrač govori (**voli orahe, ima dug rep, skače s grane na granu...**).

Koje su razlike između vjeverice i zeca?

Zec trči kroz polje i šumu, a vjeverica skače s grane na granu. Zec voli kupus, a vjeverica orahe. Zec ima kratak repić, a vjeverica dug. Koje su sličnosti između vjeverice i zeca? I zec i vjeverica su plašljivi. I zec i vjeverica imaju fino mekano krzno...

Igra riječima i stihovima može se osmisliti uz BROJALICU – Stanislav Femenić.

Učitelj će na nastavni plakat napisati tekst pjesme a pored pjesme napisati brojeve i nacrtati cvjetove koji se u pjesmi pominju. Ova rimovana brojalica podstiče učenike da razmišljaju, zaključuju i pogađaju. Kada učenici završe pogađanje tajanstvenih riječi, učitelj ih upućuje da spoje, pridruže brojeve riječima kojima se imenuje broj ili da crtom pokažu gdje bi trebalo da se nađe cvijet.

BROJALICA

Pozvao sam
k sebi OSAM
ali osam ne zna
_____!

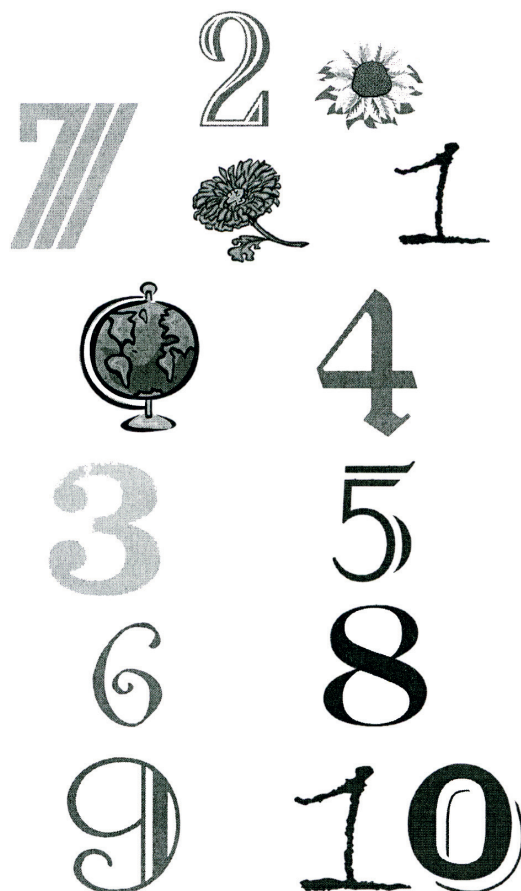
Dozvaov sam
zatim SEDAM.
Sedam
reče:
– Ništa _____!

Tražio sam
ŠEST I PET.
Pretražio čitav
_____.

sakrio ga
_____.

Ne pronađoh
šest i pet,
nego mali
plavi
_____.

Tom je cvijetu
lijepo ime _____
_____.

6.5. DJEČIJE BAJALICE

Govor i slušanje uzornog govora predstavljaju prvi impuls za savladavanje drugih nastavnih sadržaja. Pomoću raznih ritmiziranih tekstova bliskih djeci potrebno je pomoći djeci da razvijaju svoj govorni potencijal, podstiču osjećaj za ritam u jeziku, uče varirati glas zavisno od pojedinih situacija, istražuju, bogate rječnik i postepeno ulaze u jezičke strukture, procjenjuju riječi i odgovaraju na poticajnu riječ. Bajalice pripadaju tipovima nonsensnih tekstova, to su najčešće zagonetne riječi, besmislenog sadržaja koje se izgovaraju s ciljem da se zaustavi nešto neprijatno, ili da se onemogući neko u ostvarenju određenog cilja. Bajalice imaju cilj da začaraju određeno stanje, njihov sadržaj je sugestivan. Tekstovi ovog tipa najčešće služe za bogaćenje rječnika, za razvijanje tečnosti i tačnosti kazivanja, za savladavanje dobre dikcije. U bajalicama dolazi do izražaja ekspresivnost jezičkog iskaza.

U Prvanki na 53. strani nalazi se narodna bajalica koju djeca izgovaraju kada im kiša pokvari igru.

VEDRI,
VEDRI,
VEDRILO.
CAKLI,
CAKLI,
CAKLILO.
U POLJU SU
OVCE
I ŠARENI
JANJCI.
JEDNA OVCA
SIROTICA,
DAJ, BOŽE,
SUNCA.

Metodički postupak

Razgovor o bajalici *Vedri, vedri vedri* možemo početi metodom asocijacija.

Učitelj počinje čas sistemom zamišljanja i potiče učenike da izraze svoja osjećanja.

Zamislite da smo otišli na izlet. Nalazimo se na jednoj prostranoj livadi. Pored šume nalaze se ovce koje pasu sočnu travu. Dječaci su se podijelili u grupe i igraju fudbal. Djevojčice beru cvijeće, trčkaraju, igraju se lastiša i ŠKOLICE. Odjednom se čuju zvukovi. Slušajte pažljivo! Šta se dešava?

TIP
TIP
TUPA
TAP
IZ OBLAKA
PALA KAP
KAP
KAP
TAPA
TIŠA
REKOŠE MI
TO JE

(KIŠA – Draga Vranješ)

Djeca završavaju pjesmu poliloškim odgovorom: „TO JE KIŠA!”

Učitelj zabrinuto pita: „Šta ćemo sad?”

„Našli smo se, na livadi, pljusak nam je pokvario igru. Gdje ćemo se sakriti? Kako ćemo doći do skrovišta, a da ne pokisnemo.”

Djeca iznose razne varijante. „Da vidimo kako su to učinila djeca u vašoj *Prvanke*. Na koje su se sve načine zaštitili da ne pokisnu.”

Djeca posmatraju ilustracije i opisuju pojedine situacije. Zašto je dječak stavio loptu na glavu? Kako se djevojčica želi zaštititi od kiše? Šta je ona stavila na glavu...?

„Kiša nam je pokvarila igru”, kaže učitelj.

„Postoje li neke čarobne riječi kojima bismo zaustavili kišu? Da vidimo koje su čarobne riječi izgovarali dječaci i djevojčice iz *Prvanke*.”

Učitelj čita bajalicu, a djeca ponavljaju i na taj način uvježbavaju tačnost i tečnost kazivanja. U bajalicama i brojalicama često ima nonsensnih iskaza koji su suprotstavljeni realnim, stvarnim iskazima.

U ovoj bajalici nema tipičnih nonsensnih iskaza, pa možemo provjeriti kako su učenici shvatili riječi: VEDRI, VEDRI, VEDRILO. Možemo li ove riječi zamijeniti nekim drugim? Šta znači riječ VEDRO? Koja je suprotna riječ od riječi VEDRO? Šta znači riječ OBLAČNO? Kada pada kiša je li tada vedro ili oblačno? Šta znači riječ CAKLI, CAKLILO? Možemo li to protumačiti kao dječiju želju da zasja sunce? Šta se sve CAKLI (SJAJI)? Djeca odgovaraju: nove cipele, čaše, staklo. Čime još djeca pravdaju svoju želju da prestane kiša. Na osnovu čega zaključujemo da djeca nisu iskrena? Šta djeca više žale, što će pokisnuti ovce, ili što im je kiša pokvarila igru?

Učitelj nastavlja sa učenicima igru ČARALO BARALO. Pronađimo čarobne riječi da začaramo protivnika u igri klikera. Kako ćemo začarati drugaricu da pogriješi dok igra ŠKOLICE? Začarajmo tanku stabljiku od maslačka, koju uberemo na livadi pa da postane pištaljka.

Učitelj pomaže učenicima u sastavljanju bajalica.

MASLAČKOVA BAJALICA

PIŠTI, PIŠTI LALA,
I LALINA NANA
AKO NEĆEŠ PIŠTATI,
JA ĆU TEBE STISKATI.

6.6. DJEČIJE BRZALICE

Brzalice nam služe za vježbe artikulacije, diskriminacije, intonacije i jasnosti govora.

„Vježbe diskriminacije i artikulacije glasova nikada ne organizujemo pojedinačno, izolovano nego u sklopu riječi i u svim položajima i kombinacijama. Na ovaj način vježbe artikulacije i diskriminacije glasova postaju vježbe za bogaćenje rječnika, vježbe slušanja, vježbe konverzacije i prvi pokušaji dječijeg jezičkog stvaralaštva.”

Brzalice su omiljene govorne igre. One utiču na razvoj govora i sposobnost tačnog komuniciranja sa odraslima i vršnjacima. Cilj brzogovorenja je da se dijete vježba brzom, tačnom i preciznom uobličavanju svojih misli, želja i ideja u rečenice i kraće tekstualne cjeline.

Vježbama brzogovorenja podstičemo dijete da govori o onome što opaža, osjeća, radi i misli. Brzogovorenje doprinosi dječijoj emocionalnoj i socijalnoj stabilnosti.

Brzalice pomažu razvijanju vještine slušanja i praćenja govora drugih, utiču na tačnost izražavanja, brzalice pomažu da se djeca postepeno oslobađaju zastajkivanja i zamuckivanja u govoru, da bogate rječnik i da pravilno upotrebljavaju gramatičke oblike.

Brzalice su pogodne tokom rada na diskriminaciji glasova, tokom vježbanja jačine, visine, melodije, ritma i boje glasa.

Pri razvijanju pravilne artikulacije trebalo bi se pridržavati osnovnih metodičkih zahtjeva: postupnost, igrovna situacija, izgovor glasova u sklopu slogova riječi i rečenica.

Ponekad brzalice upotrebljavamo s ciljem usmjeravanja aktivnosti na vježbanje artikulacije frekventnih glasova i diskriminacije riječi. Učenicima nudimo poticajne riječi s ciljem uočavanja onih glasova koji utiču na promjenu značenja riječi. Kao uvod u igru brzogovorenja može nam poslužiti izmišljena priča o jednoj usamljenoj vrbi koja se nalazila na vrh brda. Oko vrbe nije bilo drugog drveća da joj pravi društvo noću. Čim bi počeo da puše vjetar, vrba bi počela drhtati od straha. Lišće usamljene vrbe bi šuštalalo kako bi otjeralo strah i samoću. Da bi djeci dočarao sliku usamljene vrbe, učitelj može crtež iz Prvanke, str. 55. prenijeti na grafopoliiju i pokazati ga učenicima. Tekst ispod crteža prekriti.

Pomoću nekoliko pitanja učitelj će učenicima otkriti tekst brzalice.

Gdje se nalazi vrba?
Šta radi vrba?

NA VRH BRDA
VRBA MRDA

Učitelj će prvi izgovoriti riječi brzalice, a onda i učenici. Ova brzalice je pogodna i za vježbanje pravilne artikulacije glasa **R** koji neki učenici teško izgovaraju.

Kada učenici savladaju tekst brzalice, postepeno se ubrzava tempo izgovaranja. Učitelj vodi računa o diskriminaciji značenja svake riječi, rečenice i kompletne brzalice.

Brzalice se najčešće realiziraju u BRZOGOVORNIM GRUPAMA. Učenike podijelimo u tri grupe, članovi grupe govore tekst brzalice. Onaj član grupe koji pogriješi ili na bilo koji način ne prati pravila, ispada iz igre. Igra se nastavlja, pobjednik je onaj ko ne napravi ni jednu grešku tokom igre.

Pored izgovora teksta možemo postaviti zadatak da se govor prati i određenim POKRETIMA TIJELA, pokazivanjem gdje se nešto dešava i šta se čuje tokom dešavanja (oponašanje šuštanja lišća dok vrba mrda tankim granama).

Za napredne učenike možemo postaviti zahtjev da uoče slova (glasove) koji utiču na promjenu značenja riječi i da izmisle još neke brzalice.

Isti metodički postupak možemo iskoristiti i u brzatici SVAKA SVRAKA HODA NA DVA KRAKA.

Brzalice su pogodne za bogaćenje rječnika. U PRVANKI na 56. strani nalazi se narodna brzalice KOTLOKRP. Ova brzalice može poslužiti kao poticaj za pravljenje složenica.

Prije nego što pročitamo tekst brzalice KOTLOKRP, sa učenicima razgovaramo o značenju riječi KOTAO. Kako izgleda kotao? Opiši ga.

Za šta služi kotao?

Šta se dešava kada kotao ostari i kada iz njega počne curiti ono što se u kotlu nalazi?

Domaćin će popraviti kotao. Popravljanje kotla se još naziva i KR PANJE KOTLA.

Kako se zove onaj majstor koji krpi kotlove? KOTLOKRP.

U okviru verbalno-asocijativne motivacije učitelj može ispričati priču čiji je sadržaj komplementaran sa sadržajem brzalice KOTLOKRP.

Na brzom potoku nalazio se mlin koji je mljeo žito. Pored starog mlina bila je jedna kućica. U kućici je živio KOTLOKRP, KOTLOKRPOVICA I PUNO KOTLOKRPOVČADI. Mlin je neumorno mljeo, a što god bi samljeo, sve bi pojela KOTLOKRPOVA ŽENA I KOTLOKRPOVA DJECA.

Na osnovu ilustracije i poticajnih pitanja učitelj će pomoći učenicima da otkriju (pročitaju) tekst brzalice.

Gdje mlin melje? MLIN MELJE KOD KOTLOKRPOVE KUĆE
Ko pojede ono što mlin samelje? ŠTO GOD SAMELJE KOTLOKRPOVOJ ŽENI KOTLOKRPOVOJ
DJECI

Djeca i sama mogu izmišljati brzalice i tako vježbati artikulaciju, diskriminaciju, intonaciju i jasnost. Brzalice najčešće koristimo u artikulaciji najfrekventnijih glasova.

Uvod u igru može biti slika, igračka ili neka izmišljena priča.

Međutim, brzalice se mogu koristiti i kao govorne igre. Riječi brzalice učenik treba brzo i tačno izgovoriti, te dobro slušati kako bi razumio značenje svake riječi. Za pravilan izgovor afrikata č učitelj može upotrijebiti poznatu BRZALICU - ČIČA ČVORAK

ČIČA ČVORAK
ČUVA ČETU ČAVKI.
ČIK, ČVORČE, ČVRKNI
ČAVKI ČVOR.

6.7. NONSENSNI TEKSTOVI

(Besmisleni iskazi i besmislene situacije)

Šestogodišnjaci vole slušati priče i pjesme koje imaju neobičan sadržaj, pa su takvi tekstovi pogodni za razvoj govora. Ovakvo književno stvaralaštvo se naziva NONSENSNO³¹ besmisleno, nelogično, sve ono što je smiješno i odraslima i djeci. Nonsensne govorne igre realiziraju se kao usmjerene aktivnosti koje imaju odgojno-obrazovni cilj. Besmisleni tekstovi najčešće su prožeti humorističkim načinom kazivanja. „To su osmišljene besmislice”, koje djeci pomažu da se nadmudruju, igraju govorom i govore igrajući se. Sva djeca razumiju poruke koje se prenose smijehom, nečim što je vedro, obrnuto, preokrenuto, naopako.

Nonsensna kazivanja sreli smo i u pričanjima Barona Minhauzena (Gotfrida Augusta Birgera). Poznate su narodne priče sa nonsensnim sadržajem: Tri lovca; Laž za opkladu; Klin-čorba. Posebna su lovačke priče pogodne za ove govorne vježbe .

Među poetskim nonsensnim tekstovima za ovaj uzrast su interesantni: Luko Paljetak: Miševi i mačke naglavačke, Grigor Vitez: Šarene laži; Zvonimir Balog: Čudesna zemlja, Narodna lagarija: Da vam pričam što istina nije; Zečeva ženidba i druge.

Uz navedene tekstove koji se nalaze u PRVANKI učitelj može PRIPREMITI i dodatne, fakultativne sadržaje koje će u prigodnim situacijama čitati djeci, osmišljavati sadržaj, ili tražiti od njih da oni alogični sadržaj transponuju u logični.

NONSENSNE PRIČE

Branko Ćopić: U psećem selu

Đani Rodari: Iskrivljena priča

Narodna lagarija: Tri lovca (uvrštena u PRVANKU)

Grigor Vitez: Poremećena priča

Zvonimir Balog: Kako dan provodi mene

Dušan Radović: Priča za Gordanu; Krokodil

NONSENSNI DRAMSKI TEKSTOVI

Dušan Radović: Dve cipele

Grigor Vitez: Dva lažova

Jadranka Čunčić: Ludara i Pinki

NONSENSNE PJESME

Dušan Radović: Plavi zec

Zvonimir Balog: Šta rade životinje kada hoće da se rukuju

Tito Bilopavlović: Svak' u svome

31 Nonsens (lat. Non-ne+sensus-smisao; nonsensus – besmisao, besmislica)

Priprema nastavnika

Da bi se učitelj pripremio za vježbe nonsensnog govora, dobro bi bilo da pročita priče Brane Crnkovića: Bosonogi i nebo, Zvonimira Baloga: Ja sam magarac, te pjesme Dušana Radovića: Plavi zec, Steriju Popovića: Laža i paralaža kako bi učenicima približio igru zvučnim riječima, tvorbom riječi i izmišljanjem novih riječi. Učitelj mora biti spreman da pronađe pravi put i otkrije ključ za razumijevanje smisla i cilja ovakvih tekstova. Da bismo učenicima objasnili pojam NAOPAČKE, moramo im pokazati neku radnju koja se radi naopačke.

Nastavnik ulazi u učionicu i pozdravlja djecu sa pozdravom DOVIĐENJA, uzima stolicu, okrene je naopako da bi sjeo... Učenici uočavaju da su postupci njihovog učitelja „NAOPAKI”. Učitelj se obraća učenicima: „Šta sam to uradio neobično, pa se svi smješcate?”

Učenici uočavaju: „Kada ste ušli, rekli ste doviđenja.” „A što sam trebao reći?” „Trebali ste reći DOBAR DAN.” Učitelj se čudi i kaže: „Kako mi se to moglo desiti?” „Gdje sam još pogriješio?” „Okrenuli ste stolicu naopako kada ste htjeli sjesti.” „Nevjerovatno, to mi se rijetko događa, ali ste u pravu stolica je zaista okrenuta naopako.” Učitelj se čudi i kaže: „Danas mi ide sve naopačke, sve se okrenulo naglavačke, pa je najbolje da ja izađem iz učionice, a vi se igrajte bez mene.”

Izlazeći na vrata učitelj kuca, učenici se smiju. „Šta je sada? Zar ne treba kucati na vrata, zar vrata ne služe da bismo mi na njih lijepo pokucali?” Učenici odgovaraju: „Na vrata kucamo kada ulazimo u učionicu, a ne kada izlazimo.” „Dobro, zar se vama nikada nije desilo nešto naopačke, onako naglavačke, pa da vam se okrene sve TUMBE?” Učenici iznose svoja iskustva, učitelj prihvata, komentariše, odobrava, usmjerava. U ovom kratkom dijalogu naglašen je smijeh, komičnost, igriv odnos prema jeziku. Učenici uče nove riječi NAOPAČKE, NAGLAVAČKE, TUMBE. U spontanom razgovoru učenici razvijaju osjećaj za nijansiranje značenja riječi, izmišljajući riječi oni izražavaju nove pojmove, stvaraju nove situacije.

MOTIVACIJA ZA BESMISLENU SITUACIJU ISKAZANA U NONSENSNOJ PRIČI TRI LOVCA, PRVANKA str. 57.

Učenike podstičemo da zamišljaju šta su vidjeli u šumi kada su bili u lovu. Tražimo da zamišljaju situacije, organiziramo takmičenje: Ko će najbrže izmisliti događaje, susrete i nemoguće situacije. Poslije motivacione pripreme učenicima čitamo priču, a potom pravimo kraću emocionalnu pauzu, te provjeravamo stepen shvaćenosti priče.

- O kome se govori u priči?
- Koliko je bilo lovaca?
- Koliko je lovaca imalo oružje?
- Koliko su zečeva lovci istjerali?
- Koliko su zečeva ubili?
- Kako je izgledala kuća pred koju su lovci stigli ?
- Šta su lovci tražili od domaćina koji nije bio kod kuće?
- Šta im je rekao domaćin?
- Šta su lovci uradili?
- Šta u ovoj priči ne može biti?

U priči ne može biti:

da su lovci ponijeli zeca kojeg nisu ulovili, da kuća nema zidove, temelje i krov, da lovci kuhaju zeca kojeg nisu ulovili u loncu koji nema dno.

PROMJENA BESMISLENOG SADRŽAJA U SMISLENI

U završnoj fazi časa alogičan sadržaj pretvaramo u logičan, te tako podstičemo stvaralačko pričanje. Učenici sastavljaju priču, učitelj koordinira, upućuje.

Bila tri lovca. Dvojica su imala oružje, a treći je bio bez puške.

Pođu oni jednom u lov i istjeraju tri zeca. Dva zeca utekoše, a trećeg su ubili.

Onog kojeg su ubili uzmu i ponesu kući. Dođu pred jednu kuću koja je imala zidove, temelj i krov.

Pozovu domaćina koji je bio tu i rekoše mu:

– Daj nam nekakav lonac da skuhamo zeca.

Domaćin reče: – Imam tri lonca. Dva su razbijena, a treći ima dno.

– Baš dobro! – rekoše lovci.

Uzmu onaj lonac što je imao dno i u njemu skuhamo zeca kojeg su ulovili. Slatko se najedu i odu kući.

6.8. GOVORNE IGRE KOB AJAGI

Stvaralačko pričanje možemo organizirati ukoliko u nonsensnom sadržaju zamjenjujemo likove. U PRVANKI na strani 58. nalazi se šaljiva pjesma KOB AJAGI. Motivacionu pripremu možemo organizirati u obliku nekih dogovorenih igrovnih pravila (igra improvizacije).

Učitelj se dogovara sa učenicima o igri KOB AJAGI.

„Ja sam kobajagi učenik, a neko od vas će biti, kobajagi, moj učitelj. Ja nisam, kobajagi, uradio zadaću, učitelj je to, kobajagi, vidio i hoće da me, kobajagi, nagradi za zadaću koju nisam uradio.

Djeca, ponekad, namjerno izmišljaju priču nonsensnog karaktera, pa ćemo ih pustiti da spontano, u igrovnom tonu, završe priču o „KOB AJAGI UČITELJU I KOB AJAGI NAGRADI ZA NEURAĐENU ZADAĆU”.

Veoma je važno da motivacioni nonsensni sadržaj bude povezan sa nosensnim tekstom koji ćemo raditi.

Nonsensne igre potiču stvaralačku maštu i mogućnost uživljanja u nonsensni semantički nivo teksta. Pri izboru teksta bitno je da on bude prilagođen interesovanja učenika i njihovom jezičkom razvoju. U motivacionom dijelu časa, u govornoj igri KOB AJAGI možemo se poslužiti i poznatom pjesmom LAV Dušana Radovića. Umjesto lava u Radovićevoj pjesmi stavit ćemo imena drugih životinja, onih iz teksta KOB AJAGI, PRVANKA, str. 49. Dok učitelj govori stihove Dušana Radovića, prilagođene situaciji, pokazuje uvećane crteže životinja na nastavnom plakatu.

BIO JEDNOM JEDAN SLON

Kakav SLON

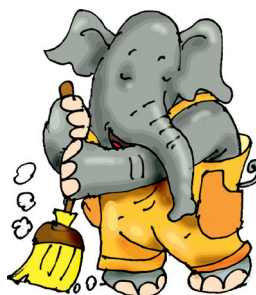
Ogroman k'o _____

Išao je na tri noge,

Ne pitajte šta je jeo

Taj je jeo _____ .

.....

BILA JEDNOM JEDNA GUSKA

KAKVA GUSKA

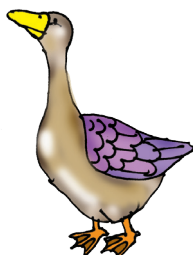
OGROMNA K'O _____

HODALA JE NA TRI NOGE

NE PITAJTE ŠTA JE JELA

TA JE JELA _____

.....

BILA JEDNOM JEDNA KRAVA

KAKVA KRAVA.

OGROMNA K'O _____

HODALA JE NA TRI NOGE

NE PITAJTE ŠTA JE JELA.

TA JE JELA _____

.....

BIO JEDNOM JEDAN KONJ

KAKAV KONJ.

OGROMAN K'O _____

HODAO JE NA TRI NOGE

NE PITAJTE ŠTA JE JEO

TAJ JE JEO _____ .

.....

BILA JEDNOM JEDNA MAČKA
KAKVA MAČKA.
OGROMNA K'O _____
HODALA JE NA TRI NOGE
NE PITAЈTE ŠTA JE JELA
TA JE JELA _____

Igre KOBАJAGI (KAO BAJAGI) sežu u period ranog djetinjstva. U psihologiji se takve igre nazivaju „igre iluzije”. Ove igre prelaze kroz razvojne faze *imitacije* i *improvizacije* životnih situacija.

Djeca počinju sa imaginativnom zamjenom predmeta (stolica je KONJ). Ćiha, Ćiha – Jovan Jovanović Zmaj, pa sve do igre *poštara, ljekara, učitelja*: Ja sam poštara; Ja sam učitelj; Ja sam ljekar.

Većina improvizacija praćena je dramskim personifikacijama. U pjesmi KOBАJAGI poslužit ćemo se metodićkim postupkom pogodnim za rad sa NONSENSNIM tekstovima. Djeca su naućila već pojam KOBАJAGI (KAO BAJAGI). Oni znaju da ćemo im improvizirati neku situaciju i ćim učitelj izgovori „NEŠTO ĆU VAM KOBАJAGI REĆI”, oni oćekuju nelogićan sadržaj. Pjesma je humoristićki intonirana pa ćemo poslije ćitanja i emocionalne pauze postaviti sljedeće pitanje: „Zašto je ova pjesma neobićna, SMIJEŠNA?”

Ućenici odgovaraju:

- Guska ne mođe lođiti peći.
- Krava ne mođe prati lonce.
- Maćka ne mođe presti konce.
- Konj ne mođe plesti pulover.

Pokušajmo zamijeniti besmislene tvrdnje smislenim tako da pjesma ne bude više smiješna, a tvrdnje nemoguće. Stavit ćemo prave rijeći na njihova mjesta i pjesma više neće biti smiješna. Koja je prva rijeć koju moramo zamijeniti? To je rijeć KOBАJAGI (KAO BAJAGI). Šta ona znaći? Rijeć KOBАJAGI nagovještava nam nestvaran sadržaj, sadržaj koji nije istinit. Znaći rijeć KOBАJAGI zamijenit ćemo rijećju STVARNO. Koje još rijeći u pjesmi moramo zamijeniti pa da sadržaj pjesme ne bude smiješan, nestvaran.

Ko stvarno mođe prati lonce?

Ko stvarno mođe pulover plesti?

Ko stvarno mođe sobu mesti?

Ako umjesto životinja stavimo imena ljudi, pjesma neće imati besmislen sadržaj.

ISTINITA PJESMA UMJESTO PJESME KOBАJAGI:

NEŠTO ĆU VAM ISTINITO REĆI

MINA LOĐI STVARNO PEĆI.

TINA PERE STVARNO LONCE.

INA PREDE STVARNO KONCE.

DINO PULOVER STVARNO PLETE.

NINO SOBU STVARNO METE.

6.9. HUMORISTIČKO PRIČANJE I ZAMJENA KRAJA PRIČE

Humoristički tekstovi u stihu ili prozi spadaju u omiljena dječija štiva, pa ih u nastavi često koristimo za govorno vježbanje. Postoje priče i o životinjama i humorističke priče – RUGALICE. Za ovaj uzrast primjerena je pjesma ZEČEVA ŽENIDBA i ŽENIDBA VRAPCA PODUNAVCA.

Prije čitanja pjesme ZEČEVA ŽENIDBA dobro bi bilo da učitelj izloži vizuelno-stimulativne ilustracije koje bi pojačale interesovanje za tekst i podstakle učenike da sasluša pažljivo pjesmu. Djeca se mogu pripremiti i da odigraju određene imaginativne likove.

Prije nego što pristupi literarnoj komunikaciji s pjesmom učitelj organizira jezičke igre. Te igre obično izvire iz jezičko-stilske strukture pjesme.

Učenici se prvo uvode u zanimljive igre riječima, omogućavamo im da se začude semantičkim bogatstvom riječi, da razviju maštu i uplove u značenjske tokove pjesme. Jezičke igre moraju biti prilagođene stepenu jezičkog razvoja učenika.

Najbolji način integriranja jezičke igre u proces komunikacije sa šaljivom pjesmom ZEČEVA ŽENIDBA je stvaranje opuštene atmosfere, razgovor o interesovanjima učenika za životinje, posebno one koje imaju kod kuće i koje vole. Učitelj može postaviti nekoliko pitanja kako bi učenike postepeno uvodio u tekst. Koje se životinje međusobno družu? Na koji način životinje ispoljavaju prijateljstvo? Kako se razvija ljubav među životinjama? Zamislite zeca i lisicu kako se družu. Ima jedna pjesma u kojoj se zec ženi lisicom. Šta mislite o tome?

Učitelj čita pjesmu s ciljem isticanja nonsensno-komičnog dojma te razvijanja mašte i jezičke inventivnosti. Ludičko čitanje je blisko djeci jer se ono nalazi između igre i čitanja pjesme.

Ovakav način čitanja potaknut će učenike da komentarišu pjesmu koja se odlikuje bogatom inspirativnom slikovitošću.

„Pjesme uvijek imaju velike bijele margine, velike margine tišine... za ponovno stvaranje. Njihova osnovna kvaliteta nije u evociranju (podsjećanju), nego u inspiriranju.”³²

Tokom analize pjesme trudimo se da učenika uvedemo u humorističko, nonsensno pričanje. Da bismo postigli cilj, postavljamo adekvatna pitanja. Neka od takvih pitanja su:

Šta je neobično u ovoj pjesmi?

Ko se ženi?

Ko je nevjesta? Zašto takav brak nije moguć?

Ko je kum mladoženji zecu i lisici nevjesti?

Ko je stari svat, a ko djever?

Šta se desilo kada su svatovi došli na ravno polje?

Ko je sve bio kod ovaca?

Šta su psi uradili kumu, šta starom svatu, a šta djeveru?

Zašto je zec pobjegao u goru zelenu?

Šta je sve smiješno u ovoj pjesmi?

Šta bi ti izbacio iz ove pjesme pa da ona ne bude više smiješna? Šta bi ti uradio u ovoj pjesmi pa da se drugačije završi? Pokušaj od zeca strašljivca napraviti snalažljivog i okretnog mladoženju koji nije ostavio lisicu nevjestu da je psi uhvate, ili dati neku drugu mogućnost da djeca predlože alternativu za kraj priče.

PODSTICANJE NA RAZMIŠLJANJE

Učitelj može postaviti još nekoliko pitanja uz ovu pjesmu kojima će podsticati djecu na razmišljanje:

Šta je zec još mogao uraditi umjesto onoga što je uradio?

Na šta te ova pjesma podsjeća?

Šta bi ti uradio da si se našao u ovim ŽIVOTINJSKIM SVATOVIMA?

Šta se sve nije moglo dogoditi? Zašto?

Šta se sve moglo dogoditi u stvarnosti? Zašto?

Pri obradi humorističkih i sličnih nonsensnih tekstova često postavljamo pitanja koja provociraju i tjeraju na razmišljanje (Zbog čega? Kako? Šta ako se to desi?) Učenicima uvijek ostavljamo dovoljno vremena da shvate pitanje prije nego što na njega odgovore.

Učenike bismo trebali bodriti da posmatraju, upoređuju, predviđaju, svrstavaju i razvrstavaju.

Učitelj pomaže učenicima da pronađu pravi odgovor i da im to pričinjava zadovoljstvo, da budi radoznalost i interesovanje, da razvija KRITIČKO MIŠLJENJE, osjećaj za pravedno i nepravedno, osjećaj za lijepo ponašanje i ružno ponašanje. Učitelj kultivira ove karakteristike, upućuje na lična iskustva, podstiče učenike na donošenje odluke o nekom presudnom trenutku, utiče na učeničku inicijativnost.

Pjesma ZEČEVA ŽENIDBA nam može poslužiti za shvatanje pravila ponašanja koja osiguravaju bezbjednost ljudi, sposobnost zaštite prava i sloboda (Zašto su psi napali šumske svatove ako ih svatovi nisu izazivali?) Na ovaj način kod učenika razvijamo potrebu za uključenjem u demokratski način rezonovanja, potrebu za povjerenjem, sigurnošću, podrškom, ohrabrenjem, otporom, zainteresiranost za objašnjavanje određenih situacija, zainteresiranost za vlastite ciljeve, za odbranu integriteta.

Na kraju časa učenike možemo usmjeriti da svoj doživljaj pjesme izraze likovno, ili na način kako im najviše odgovara.

7. USVAJANJE VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA

Globalne naznake dinamike usvajanja slova

Prvo polugodište:

1. Razvoj govora
2. Priprema za usvajanje velikih i malih štampanih slova latinice

Drugo polugodište:

1. Usvajanje velikih i malih štampanih slova, ščitavanje i čitanje/pravilnost i razumijevanje

7.1. METODIČKE UPUTE ZA UČENJE VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA

U metodici nastave početnog čitanja i pisanja postoje razne metode rada, ali prevladava analitičko-sintetički pristup. Povezivanjem analitičkih i sintetičkih metoda ostvaruje se integracijski pristup i povezuju se razne operacije u procesu čitanja i pisanja.

Integracijskim pristupom nastavi početnog čitanja i pisanja uspostavlja se čvršća veza između glasa i slova, kombinuju se glasovi, dijelovi riječi i rečenice, uspostavlja se semantička veza između riječi, rečenica i unutar teksta.

Analitičko-sintetičkim pristupom povezuju se različite operacije kao što je identifikovanje slova i glasova, artikulacija pojedinih glasova, raščlanjivanje rečenica na riječi, slaganje riječi u nove rečenice, raščlanjivanje riječi na slova i glasove, slaganje slova i glasova u slogove i nove riječi i rečenice.

Metodički pristup nastavi početnog čitanja i pisanja koji se realizira sa udžbeničkim kompletom: PRVANKA, RAZIGRANA PRVANKA i PRIRUČNIK zasnovan je na savremenom integriranom pristupu vezanom za istraživanje metodičko-komunikacijskih postupaka. U PRVANKI smo vodili računa da djeca dolaskom u prvi razred posjeduju već dovoljno iskustva, vladaju solidnim fondom riječi i poznaju dobro sintaksičke strukture jezika, jednom riječju oni znaju jezik, ali ne znaju puno o jeziku.

Učenici uzrasta od pet i šest godina uče otkrivanjem, spontano. Sadržaji koje smo ponudili djeci veoma su raznoliki. U tim sadržajima oni mogu otkrivati značenjske veze među riječima i rečenicama, razlike koje nastaju zamjenom slova u pojedinim riječima, razlike koje nastaju u rečenicama ako se zamijeni jedna riječ. U procesu učenja čitanja i pisanja otkrivanjem smisla i besmisla potičemo učenike da uočavaju greške i da ih samostalno ispravljaju. Djeca do polaska u školu imaju bogato emotivno intelektualno i komunikacijsko iskustvo. Oni vladaju sintaksičkom strukturom, već su se sreli s umjetničkim tekstovima slušajući bajke, pjesme, priče. Talijanski psiholingvist Renzo Titone ističe značaj jezičkog iskustva šestogodišnjaka i kaže:

„Jezična imovina djeteta od šest godina već predstavlja dobru podlogu za dublji razvoj što slijedi (posjed koji nije samo statičan, već u sebi sadržava težnju i sposobnost daljeg napretka), a i zato što taj jezični posjed predstavlja sam po sebi prvu enciklopediju kulture, povijesti, običaja. On je stopljen i utjelovljen u riječima i izrazima koje dijete već posjeduje i upotrebljava. Stoga učitelj u prvom razredu osnovne škole u nastavi jezika ne polazi od nule već od znatne razine elementarne jezičke kulture, i prema tome se organski i neophodno mora uklopiti u takav živ organizam... Ukratko u stečenom govoru nalazi se čitava ličnost djeteta kao stvaralačkog bića.”³³

Bez obzira na razne pristupe nastavi početnog čitanja i pisanja gotovo je nezaobilazno globalno čitanje, pogotovo ako u razredu imamo onih učenika koji znaju poneko slovo i onih koji su savladali sva slova (nečitači, polučitači i čitači).

U PRVANKI smo globalnim čitanjem otvarali učenicima zanimljiv način sticanja novih znanja i razvijanja interesovanja. Pored svakog naslovnog slova nalazi se fotovinjeta u kojoj je naslovno slovo i inicijalno slovo riječi sadržano u fotovinjeti. Veliko i malo slovo (naslovno slovo) ima ulogu prve obavijesti o novom slovu koje dijete uči.

Učenik pamti grafičku sliku velikog i malog slova, pa je zbog toga ono posebno istaknuto.

7.2. GRAFOMOTORIČKE PREDVJEŽBE

U Radnim listovima, na strani 8. i 9. nalaze se predlošci za grafomotoričke vježbe koje pomažu učenicima da uvježbaju motoriku desne ili lijeve ruke, te koordinaciju pokreta. Na ovaj način učenici uvježbavaju povlačenje crta.

Grafomotoričke predvježbe učenicima pomažu pri grafičkoj orijentaciji u prostoru. U okviru naznačenih linija učenici će ucrtavati zadate predloške.

Učitelj može predloške za grafomotoričke vježbe potražiti u učenikovom okruženju (predmeti u učionici, na dvorištu, na ulici...).

Za uspješnu realizaciju pojedinih oblika grafomotoričkih predvježbi učitelju može poslužiti igra ZAGONETANJA (ODGONETAJ ŠTA JE TO), ili igra asocijacije (ZAMIŠLJAM I PRIČAM).

Imam krov, prozore i vrata
Ljudi mi često tepaju:
„Svoja _____ svoja slobodica.”

Šta je to?

Na osnovu čega ste odgonetnuli da se govori o KUĆI?

Kakva sve može biti kuća: mala, velika, ogromna, hladna, topla...

Ko sve može imati kuću?

Kuću imaju ljudi. Životinje imaju svoju kuću (staju). Kućicu imaju i ptičice...

Rekli smo da kuća može biti VELIKA. Učitelj na tablu lijepi aplikaciju na kojoj je nacrtana VELIKA KUĆA, a ispod crteža piše VELIKA KUĆA. Kakva je tvoja kuća? Učenici opisuju svoju kuću, učitelj ih podstiče u opisivanju. Opiši svoju kuću. Kuća ima krov. Kako izgleda krov kuće. Učitelj upućuje učenike da nastave crtati na strani 8. i 9. u Radnim listovima. Iz kakvih se crta sastoji krov kuće? (Krov kuće se sastoji od dvije kose crte).

Isti metodički postupak možemo primijeniti na druge grafomotoričke priloške.

Uz valovite grafomotoričke predvježbe učitelj može upotrijebiti vježbe asocijativnog zagonetanja.

Duboko je, plavo i široko.
U njegovim dubinama žive
ribe, školjke, rakovi...
Ljeti se kupamo u njemu
to je _____ **MORE**

U okviru produžene motivacije učenicima čitamo tekst MORE GOVORI – Rene Fale.

More govori

Ja sam more. Svi me znaju. Slano sam. Modro sam kad je nebo modro, zeleno kad je nebo ... zeleno.

Sve vas znam, igrali ste se na mojim
žalima, mijesili ste pijesak, udicom lovili ribice,
mazali se uljem za sunčanje, hvatali račiće.
Dok vi spavate, ja skrivam (...) ružičaste morske
zvijezde i račiće da biste ih ujutro našli.

Ali mogu biti vihor koji vam može strgnuti šešir s glave!

Mogu biti oluja, pucketati brodskim zastavama, potapati brodove!
Nikad ne smijete zaboraviti tko sam ja...

Rene Fale

Kada ste prvi put vidjeli more? Kako izgleda more?

Ispričajte kako ste se osjećali prvi put na moru. Šta se dešava kada na moru puše vjetar?

Kako izgleda more kada se pojave valovi?

Pokušajmo oponašati valove na moru. Vjetar puše, more se talasa.

Doživljaj valova na moru učenici izražavaju pokretima ruku i dijelovima tijela. Uz pokrete mogu oponašati zvukove vjetra. Učenike upućujemo da otvore RADNE LISTOVE, str. 9. i prepoznaju one crte koje ih podsjećaju na talasanje mora. Kako ćemo nazvati ovakve crte? Ako ove crte liče na morske valove, mogu li to biti VALOVITE CRTE.

Učenici boje podlogu plavom bojom i crtaju valovite crte u okviru zadatih linija.

Pristup obradi velikog i malog štampanog slova zavisi od niza faktora: intelektualne zrelosti učenika, stepena savladanosti slova, iskustva učitelja, opremljenosti škole i drugih uvjeta.

PRVANKA je početnica fleksibilno strukturirana koja će iskusnom učitelju pomoći pri razvijanju kreativnih metodičkih postupaka i podsticanju onih aspekata učenja koji su najprimjereniji učenicima određenog uzrasta i odjeljenja.

Tokom učenja slova učitelj će izbjegavati nepotrebno ponavljanje metodičkih postupaka, davati učenicima više slobode, forsirati individualiziran pristup, te podsticati učenike da napreduju onim tempom koji svakom pojedincu najviše odgovara. Pri učenju štampanih slova nastavna jedinica bi trebala biti strukturirana na sljedeći način:

- MOTIVACIJA (verbalna, likovna, muzička): učenici slušaju govor učitelja, pričaju na osnovu poticajne ilustracije
- NAJAVA CILJA ČASA (slovo/glas)
- GLOBALNO ČITANJE RIJEČI
- GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA (uočavanje pozicije slova u riječi: inicijalna, medijalna, finalna)
- PRONALAZENJE NOVIH RIJEČI SA SLOVOM KOJE SE OBRAĐUJE, IDENTIFIKOVANJE GRAFIČKE SLIKE SLOVA I GLASA; PISANJE VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA (uočavanje grafičke strukture slova – GRAFIČKA ANALIZA, modeliranje slova od plastelina, pravljenje slova od končića, crtanje slova prstićem po klupi...) Učitelj pravilno ispisuje slovo na tabli, a učenici u svoje teke. Uvrštavanje slova u nove riječi i rečenice u svim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna).

8. MODELI NASTAVNIH PRIPREMA

NASTAVNO PODRUČJE: POČETNO ČITANJE I PISANJE

8.1. NASTAVNA JEDINICA:

UČENJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA A a

ZADACI NASTAVE

OBRAZOVNI:

- učenje čitanja i pisanja velikog i malog slova **A a**,
- uspostavljanje relacije između slova i glasa,
- rastavljanje riječi na glasove, identifikacija glasa i slova **A a**,
- uspostavljanje relacija ČITANJE – PISANJE.

FUNKCIONALNI:

- savladavanje tehnike čitanja i pisanja,
- razvoj osjećaja za glas i slovo,
- poticanje zaključivanja o značaju prenošenja taktilnog doživljaja u vizuelni i govorni.

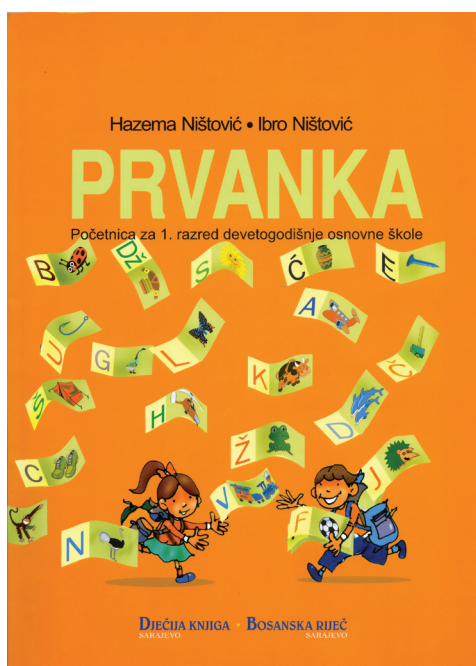
ODGOJNI:

- buđenje znatiželje za otkrivanjem značenja napisanog,
- razvijanje estetskih vrijednosti,
- razvijanje smisla za procjenu napisanog i pročitano,
- poticanje samostalnosti u rješavanju zadataka,
- poticanje partnerskog rada.

METODE RADA:

- dijaloška metoda,
- globalna metoda,
- analitičko-sintetička metoda,
- metoda demonstracije,
- metoda čitanja i pisanja.

NASTAVNI IZVORI

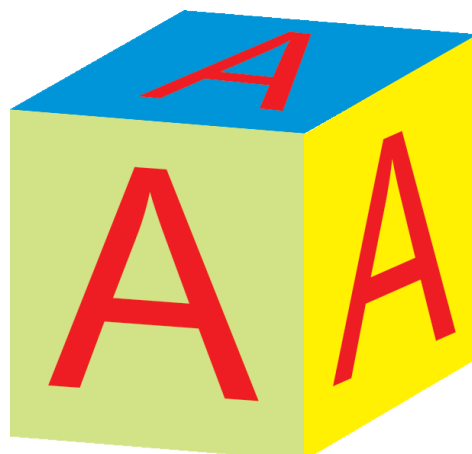
- PRVANKA
- RAZIGRANA PRVANKA
- SLOVARICA
- ZIDNA SLOVARICA
- PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE
- VJEŽBANKA

NASTAVNA SREDSTVA

- PLASTELIN ZA MODELIRANJE SLOVA
- ZRNCA, PLASTIČNE FIGURICE, LEGO-KOCKICE
- KONCI, VUNA, TANJA SAVITLJIVA ŽICA...

MOTIVACIJA

- VERBALNA (PRIČANJE)
- ILUSTRACIJA
- DEMONSTRACIJA

MIKROARTIKULACIJA ČASA

- RAZGOVOR
- GLOBALNO ČITANJE RIJEČI
- NAJAVA NOVOG GLASA I SLOVA
- GLASOVNA ANALITIČKO-SINTETIČKA METODA
- PRONALAZENJE NOVIH RIJEČI SA SLOVOM A a
- MODELIRANJE I PRAVLJENJE SLOVA OD PRIRODNOG MATERIJALA
- CRTANJE SLOVA A a
- PISANJE VELIKOG I MALOG SLOVA A a
- ČITANJE RIJEČI SA SLOVOM A a

MAKROARTIKULACIJA ČASA

Motivacija (verbalna)

Učitelj će čas započeti kraćom pričom u kojoj dominiraju riječi sa slovom A a. Prije priče o drugovima Ani i Amiru učitelj lijepi na tablu dvije ilustracije na kojima su prikazani djevojčica i dječak.

ANA

AMIR

Ana i Amir su dobri drugovi. Oni su zajedno krenuli u zoološki vrt. Ana ugleda lava pa reče Amiru: „Amire, eno lava!!!” Amir se uplaši i uzviknu: „A-A-A-A-A kako je strašan!” „Lav spava”, kaže Ana. „U pravu si, Ana, ne diraj lava kada spava”, kaže Amir.

Učitelj može tekst istaknuti na nastavnom plakatu ili pomoću grafoskopa na grafofoliji, a potom razgovarati sa učenicima o tekstu s posebnim isticanjem slova A. Učitelj upućuje učenike na globalno čitanje u PRVANKI, str. 53. (cjelovito prepoznavanje riječi AVION).

Napisana riječ AVION i slika riječi predstavljaju znak za izgovorenu riječ. Participacijsko čitanje u ovoj fazi rada veoma je značajno.

UZORCI NOVIH RIJEČI SA GLASOM/SLOVOM A

Učenici su dobili zadatak da smisle što više riječi koje počinju glasom A. Čije ime počinje glasom A? Izmislimo još neka imena koja počinju glasom A. Učenici navode primjere i drugih riječi koje počinju glasom A.

Učitelj najavljuje učenicima da će učiti veliko i malo štampano slovo A a.

GLASOVNA ANALIZA

Učitelj pokazuje slovo A na zidnoj slovarici, a učenici ga izgovaraju. Učenici dijele riječi na glasove A-N-A, A-M-I-R, A-V-I-O-N.

U ovoj fazi rada dobro bi bilo organizirati glasovne igre u okviru kojih će učenici prepoznavati GLAS A u svim pozicijama u riječi (inicijalna, medijalna, finalna)

AUTO, AVION, LAV, RUŽA

Učitelj pomaže učenicima u traženju riječi.

SINTEZA (POVEZIVANJE GLASOVA U CJELOVITE RIJEČI) za sintetiziranje slova u riječ učitelj će iskoristiti učeničke slovarice.

Učenici slažu slova u riječi i identificiraju značenje napisane (SLOŽENE) riječi. Veoma je važno da učenici shvate da je poredak slova u riječi značajan, te da RIJEČ ima smisla ako je POREDAK SLOVA LOGIČAN, SMISLEN.

S obzirom na značaj ove faze rada učitelj može organizirati grupni rad ili rad u PAROVIMA i pronalaziti nove riječi koje u sebi imaju slovo A.

POJMOVI: GLAS – SLOVO

Učitelj usmjerava dječiju pažnju na oblik slova A a. Učenici porede slovo sa predmetima iz svoje okoline. Modeliraju slovo od plastelina, crtaju slovo prstićem po klupi, a potom na većem papiru, slažu slovo od LEGO-ELEMENATA. Učitelj ističe da NACRTANI ili modelirani oblik nazivamo SLOVOM, a izgovoreno slovo je GLAS.

PISANJE VELIKOG I MALOG SLOVA

Učitelj pokazuje pravilno pisanje velikog i malog slova A a na tabli, a učenici nastavljaju ispisivati u PRVANKI, str. 53. U PRVANKI je pokazan smjer pisanja velikog i malog slova.

INDIVIDUALNI RAD

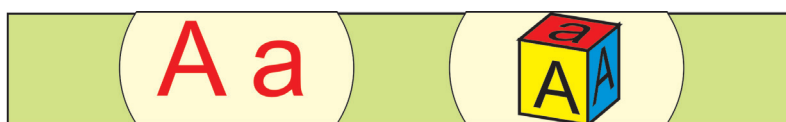
Za individualni rad učitelj će dati učenicima da rješavaju zadatke u RAZIGRANOJ PRVANKI.

Zadaci su strukturirani po nivoima složenosti. Pored zajedničkog zadatka koji se sastoji iz ispisivanja velikog i malog slova A a, data su tri tipa zadataka: Za napredne učenike namijenjena je prva kolona pitanja (Ako znaš slova, dopiši ih).

Druga kolona GDJE JE SLOVO namijenjena je svim učenicima s ciljem uočavanja pozicije glasa/slova u riječima: SAT, AUTO, RIBA (medijalna, inicijalna, finalna). Učenici će ucrtavati slovo (ili neki drugi znak) u odgovarajući kružić.

Početak riječi; sredina riječi; kraj riječi.

Treća skupina pitanja kombinovana je, oni učenici koji vole crtati, ukrašavati će slovo A. Kada se upišu slova u prazne kućice ispunjaljke, dobit ćemo zanimljive RIMOVANE RIJEČI. Ispunjaljka je namijenjena čitačima i polučitačima.

A A

a a a

AKO ZNAŠ SLOVA,
DOPIŠI IH.

GDJE JE SLOVO A?

NASTAVI UKRAŠAVATI.

a

a

a

UPIŠI SLOVO A.

M		M	
S		M	
T		M	

NASTAVNO PODRUČJE: Nastava početnog čitanja i pisanja

8.2. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova M m

Tip časa: Obrada novog gradiva

ZADACI

OBRAZOVNI:

- učenje čitanja i pisanja velikog i malog štampanog slova M m,
- razlikovanje pojmova glas/slovo,
- analiza riječi s ciljem pronalaženja slova/glasa M m,
- uočavanje elemenata štampanog slova M m (oblik, detalji, cjelina),
- sintetiziranje slova u riječi i rečenice.

FUNKCIONALNI:

- razvoj glasovnog sluha,
- savladavanje tehnike čitanja i pisanja,
- prenošenje taktilnog doživljaja i vizuelni i verbalni,
- razvijanje sposobnosti za uočavanje značenja napisane riječi.

ODGOJNI:

- podsticanje želje za otkrivanjem značenja riječi sa glasom M m,
- razvijanje pažnje i kulture slušanja,
- razvijanje estetskih vrijednosti,
- razvijanje osjećaja za procjenu napisanog i pročitano (samoevaluacija).

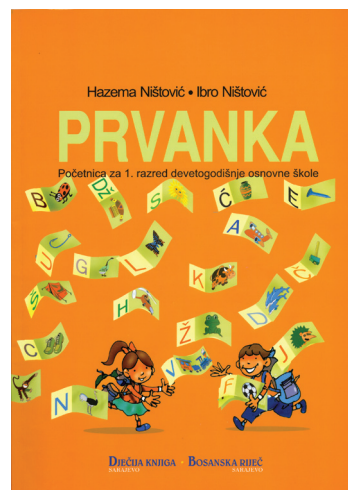
METODE RADA:

- dijaloška metoda,
- metoda slušanja,
- globalna metoda,
- analitičko-sintetička metoda,
- metoda demonstracije,
- metoda čitanja i pisanja.

KOMUNIKACIJSKE RELACIJE:

- učitelj – učenici,
- učenik – učenik,
- učitelj – učenički parovi,
- učitelj – učeničke grupe.

NASTAVNI IZVORI I SREDSTVA

- Razigrana prvanka,
- Zidna slovarica,
- Prvankina slovarica,
- Vježbanka,
- Priručnik za nastavnike,
- plastelin,
- lego-kockice,
- konci, vuna, savitljiva žica, drveni metar...
- razni prirodni materijali (zrnca, štapići...).

TOK NASTAVNE JEDINICE

(mikroartikulacija časa)

- motivacija – ilustracija, razgovor...
- učenje velikog i malog slova / glasa M m.

globalno čitanje,
slušanje riječi u kojima ima glas/slovo M m,
najava nastavne jedinice: (UČENJE SLOVA / GLASA M m),
glasovna analiza i sinteza,
pronalaženje novih riječi sa glasom / slovom M m.

PISANJE SLOVA M m

- posmatranje elemenata slova M m,
- izrada slova M m od raznog materijala (modeliranje),
- utiskivanje slova M m na rastanjeni plastelin ili stiropor,
- crtanje velikog i malog slova M m na većem papiru,
- pisanje velikog i malog slova M m,
- pisanje riječi sa slovima A a; M m.

MAKROARTIKULACIJA

MOTIVACIJA – Razgovor o fotovinjeti uz naslovno slovo M m, PRVANKA, strana 54.

Učitelj pomaže učenicima da pronađu stranu 54. u PRVANKI i upućuje ih na posmatranje ilustracije.

Kako se naziva životinja koju vidite na slici? (MEDO) Šta radi MEDO? MEDO jede MED. Iz čega MEDO jede MED? MEDO jede MED iz tegle. Šta je MEDO stavio pod glavu? MEDO je pod glavu stavio drvo. Znači, MEDO leži, jede i uživa. Šta vi stavite pod glavu kada ležite i uživate? Gdje vi jedete MED? (Za stolom) Zašto bi bilo ružno i opasno jesti MED ležeći? (Nije pristojno jesti ležeći, a mogli bismo se i zagrcnuti)

UČENJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA M m

GLOBALNO ČITANJE

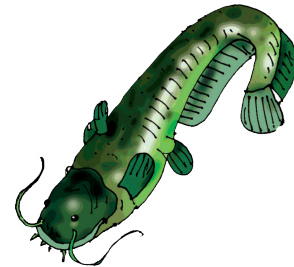
Nešto uvećanu kopiranu ilustraciju, foto-vinjetu (MEDO JEDE MED) lijepimo na ploču. Ispod ilustracije pišemo riječi MEDO – MED. Učitelj može istaknuti i ilustraciju ZMAJA i SOMA.

MEDO – MED

ZMAJ

SOM

Učenici cjelovito prepoznaju riječi, a slika im služi kao znak prepoznavanja za izgovorenu riječ. Znači, slika participira u čitanju i razumijevanju riječi, pa se ova vrsta čitanja naziva još PARTICIPACIJSKO ČITANJE.

RIJEČI I SKUPOVI RIJEČI SA GLASOM M m

KOMUNIKACIJSKI POSTUPAK: UČITELJ – UČENICI.

Učitelj se obraća učenicima: „Neka podignu ruku samo oni učenici čije ime počinje glasom M m. Neka podignu ruku oni učenici koji u svom imenu, na bilo kojem mjestu u riječi, imaju glas M m. Neka podignu ruku oni učenici u čijem se imenu glas M m nalazi na kraju riječi.”

GLASOVNA IGRA: KO ĆE BRŽE, KO ĆE VIŠE?

KOMUNIKACIJSKI POSTUPAK: UČITELJ – GRUPA UČENIKA

Učenici su podijeljeni u grupe. Učitelj je grupama dao zadatak da smisle što više riječi sa glasom M m. Pobjednik je ona grupa koja je smislila najviše riječi sa glasom M m u bilo kojoj poziciji (inicijalnoj, medijalnoj, finalnoj).

NAJAVA OBRADJE NOVOG GLASA / SLOVA

Koje ćemo slovo danas raditi? Učenici prepoznaju da se obrađuje veliko i malo štampano slovo M m.

GLASOVNA ANALIZA

U PRVANKI na strani 54. učenici uočavaju slovo M m i izgovaraju ga (slovo se transponira u glas). Učitelj slovo pokazuje na razrednoj slovarici.

Učenici izgovaraju svaki glas posebno u riječima: M-E-D-O, Z-M-A-J, S-O-M.

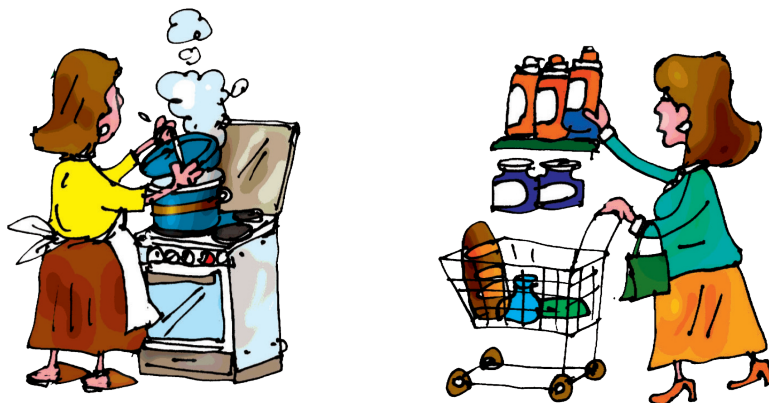
U fazi GLASOVNE ANALIZE dobro bi bilo organizirati GOVORNU IGRU: GDJE JE SLOVO?

Učenici su podijeljeni u četiri grupe. Svaka grupa ima svoga predstavnika. Predstavnici grupa su učenici koji u svom imenu imaju slovo / glas M m i na sebi zakačene bedževe sa pozicijom slova O O O u imenu. Predstavnik prve grupe govori riječ u kojoj ima glas / slovo M m. Predstavnik druge grupe pogađa samo inicijalno slovo / glas M m. Predstavnik treće grupe pogađa samo medijalno slovo / glas u riječi. Predstavnik četvrte grupe pogađa samo finalno slovo / glas u riječi.

Učitelj koordinira igrom i bilježi na tabli rezultate. Za svaki tačan odgovor svoga predstavnika cijela grupa dobije zvjezdicu (*). Igra je ograničena na pet riječi. Znači, grupa može dobiti maksimalno pet zvjezdica. Pobjednik je ona grupa koja u govornoj igri: GDJE JE SLOVO? Dobije najviše zvjezdica.

GLASOVNA SINTEZA

Učenici pomoću svoje slovarice slažu slova u riječi, a primjere riječi mogu uzeti iz govorne igre: GDJE JE SLOVO? Uz pronalaženje slova M m i čitanja riječi sa poznatim slovima učenici globalno čitaju uz propratne sličice na 54. strani u PRVANKI. MAMA KUHA RUČAK, MAMA KUPUJE U SAMOPOSLUZI...

Već tokom učenja drugog slova učenici sklapaju rečenicu tako što čitaju riječi sa poznatim slovima (MAMA) i riječi koje participacijski čitaju (ilustracija mama kuha).

GLAS – SLOVO

Učitelj upućuje učenike na posmatranje slova M m s ciljem uočavanja grafičke strukture slova. Na zidnoj slikovnoj slovarici učitelj pokazuje da se veliko štampano slovo M sastoji od dvije uspravne i dvije kose povezane crte. Učitelj pokazuje način crtanja/pisanja velikog i malog slova M.

CRTANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA M m

Učenici modeliraju slovo od plastelina, konca, žice, elemenata za slaganje.

Učenici mogu crtati slova i na većem papiru, ili na rastanjenom plastelinu...

PISANJE VELIKOG I MALOG SLOVA I RIJEČI SA POZNATIM SLOVIMA

Učitelj demonstrira pisanje slova M m, upućuje učenike na pravilan način pisanja slova. Učenici prate smjer slova iz PRVANKE. U teke pišu veliko i malo slovo M m i riječi od poznatih slova.

Oni učenici koji su savladali slova, mogu dopuniti slova koja nedostaju u riječima: MOTOR, ZMAJ, SOM

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

Rješavanje zadataka u RAZIGRANOJ PRVANKI

Učitelj zadatke daje diferencirano. Svi učenici ne moraju rješavati sve zadatke.

NASTAVNO PODRUČJE: Nastava početnog čitanja i pisanja

8.3. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova I i

TIP ČASA: Obrada novog gradiva

ZADACI ČASA

OBRAZOVNI:

- učenje čitanja i pisanja velikog i malog štampanog slova I i,
- usvajanje pojmova glas /slovo,
- analiza riječi s ciljem određivanja pozicije glasa/slova,
- uočavanje elemenata štampanog slova I i (oblik, detalj, cjelina),
- sintetiziranje glasa /slova u riječi i rečenice.

FUNKCIONALNI:

- razvoj glasovnog sluha,
- savladavanje tehnike čitanja i pisanja,
- prenošenje taktilnog doživljaja u vizuelni i verbalni,
- razvijanje sposobnosti za uočavanje značenja pročitane i napisane riječi.

ODGOJNI:

- podsticanje želje za otkrivanjem značenja riječi sa glasom I i,
- razvijanje pažnje i kulture slušanja,
- razvijanje estetskih vrijednosti,
- razvijanje osjećaja za procjenu kvaliteta pročitnog i napisanog.

METODE RADA:

- dijaloška metoda,
- metoda slušanja,
- globalna metoda,
- analitičko-sintetička metoda,
- metoda demonstracije,
- metoda čitanja i pisanja.

KOMUNIKACIJSKE RELACIJE:

- učitelj – učenici (frontalni rad),
- učitelj – učenički par (partnerski rad),
- učitelj – učeničke grupe (grupni rad),

NASTAVNI IZVORI I SREDSTVA:

- Prvanka,
- Razigrana prvanka,
- Prvankina slovarica,
- Vježbanka,
- plastelin,
- konci, vuna, savitljiva žica,
- razni prirodni materijali (zrnca, štapići...).

TOK NASTAVNE JEDINICE (MIKROARTIKULACIJA ČASA)

Motivacija – verbalna

UČENJE VELIKOG I MALOG GLASA / SLOVA I i

- slušanje riječi u kojima se nalazi glas I i,
- isticanje cilja časa (učenje glasa / slova I i),
- glasovna analiza i sinteza,
- pronalaženje novih riječi sa glasom / slovom I i.

PISANJE SLOVA I i

- posmatranje elemenata slova I i,
- izrada slova I i od raznih materijala (modeliranje),
- crtanje slova I i na većem papiru,
- pisanje velikog i malog slova I i,
- sastavljanje riječi sa slovima A a, M m, I i.

MAKROARTIKULACIJA

MOTIVACIJA

Učitelj spontano počinje pričati događaj koji se desio nestašnoj djevojčici IRMI.

IRMA je imala lutku koja se zvala INES. Irmin brat Ismir uzeo je Ines i pocijepao joj haljinu. „I I I I”, plakala je Irma, a onda uzela iglu da ušije lutkinu haljinicu. Igla je bila šiljata, a Irma nije znala šiti, pa se bocnula u prstić. „I I I I”, plakala je ponovo mala Irma, a Ismir se smijao.

Završi priču o Irmi, Ismiru i Ines.

Učenici navode mogući kraj priče. Učitelj podstiče razne varijante. Učitelj na ploči lijepi ilustracije dječaka, djevojčice i lutke, a ispod pišu imena:

IRMA

ISMIR

INES

Šta piše na ploči? Ko zna pročitati ovo što piše na ploči? Učitelj upućuje učenike na globalno čitanje, odnosno na cjelovito prepoznavanje riječi pomoću slika.

Učenici pronalaze imena predmeta, koji u svom sastavu imaju glas I i. Učitelj dalje upućuje učenike da nabroje nekoliko riječi koje u svom sastavu nemaju glas I i.

NAJAVA OBRADE NOVOG SLOVA

Danas ćemo učiti glas i slovo I i.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učenici posmatraju grafičku strukturu slova I i u *Prvanki*. Učitelj pokazuje slovo na razrednoj slovarici, a potom raščlanjuje riječi koje se nalaze ispod ilustracija I-R-M-A, I-S-M-I-R, I-N-E-S.

U PRVANKI na strani 55. učenici čitaju slovo I i kombinuju slova I I I I I MI, IM, mi i.

Učitelj upućuje učenike da izmisle riječi u kojima se I i nalazi na početku, u sredini i na kraju riječi. Učenici mogu participacijskim čitanjem pročitati riječi iz PRVANKE: IBRIK, RIBA, KONJI i odrediti poziciju slova u riječi. Učenici u parovima i grupama smišljaju nove riječi i određuju poziciju slova / glasa I i u tim riječima.

PISANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA I i

Učitelj upućuje učenike na grafičku strukturu slova I i. Veliko štampano slovo I sastoji se od jedne uspravne crte, a malo štampano slovo i od jedne kraće uspravne crte koja ima tačku na vrhu. Učitelj pokazuje pravilno pisanje slova na tabli. Učenici modeliraju slovo od raznih materijala, zatim ga crtaju na većem papiru, a potom nastavljaju pisati slovo I i u PRVANKI, na strani 55.

Kada napišu jedan red velikih i malih štampanih slova I i, onda pišu riječi i rečenice od poznatih slova u kombinaciji sa crtežom, a potom čitaju napisanu rečenicu.

RIJEČI OD POZNATIH SLOVA + CRTEŽ KOJI POMAŽE U PARTICIPACIJSKOM ČITANJU.

MAMA IMA CVIJET.

I MIMA IMA CVIJET.

Mama ima .

I Mima ima .

DODATNI RAD

Učitelj upućuje učenike na individualni rad u RAZIGRANOJ PRVANKI.

Zadaci se učenicima mogu dati diferencirano, prema sposobnostima i stepenu usvojenosti slova.

Svi učenici ispisuju dva reda velikog i malog štampanog slova I i.

Čitači i polučitači rješavaju **drugi zadatak**: AKO ZNAŠ SLOVA, DOPIŠI IH.

Treći i četvrti zadatak mogu čitati svi učenici do nivoa rečenice, a pisati svi mogu samo one riječi čija su im slova poznata. Kompletne rečenice pišu samo oni učenici koji su savladali sva slova.

NASTAVNO PODRUČJE: Nastava Početnog čitanja i pisanja

8.4. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova T t

TIP ČASA: Obrada novog gradiva

ZADACI ČASA

OBRAZOVNI I FUNKCIONALNI:

- učenje čitanja i pisanja velikog i malog štampanog slova T t,
- usvajanje pojmova glas / slovo,
- analiza riječi s ciljem određivanja pozicije glasa / slova u riječi,
- elementi velikog i malog slova T t (oblik, detalji, cjelina),
- sintetiziranje glasa /slova u riječi i rečenici,
- razvoj glasovnog sluha,
- savladavanje tehnike čitanja i pisanja.

ODGOJNI:

- podsticanje želje za otkrivanjem značenja riječi sa glasom T t,
- razvijanje kulture slušanja,
- razvijanje osjećaja za procjenu kvaliteta pročitano i napisano (samoevaluacija).

METODE RADA:

- dijaloška metoda,
- metoda slušanja,
- metoda ilustracije,
- metoda demonstracije,
- globalna metoda,
- analitičko-sintetička metoda,
- metoda čitanja i pisanja.

POSTUPCI RADA:

- rad u parovima,
- grupni rad,
- individualni rad.

NASTAVNI IZVORI I SREDSTVA:

- Prvanka
- Razigrana prvanka
- Zidna slovarica,
- Prvankina slovarica,
- Vježbanka,
- plastelin,
- konci, vunica, savitljiva žica...
- razni prirodni materijali (zrnca, štapići...).

TOK NASTAVNE JEDINICE (MIKROARTIKULACIJA ČASA)

Motivacija: verbalna; ilustracija

UČENJE VELIKOG I MALOG GLASA / SLOVA T t

- slušanje izgovora riječi sa glasom T t,
- isticanje cilja časa: Učenje glasa / slova T t,
- glasovna analiza i sinteza,
- pronalaženje novih riječi sa glasom / slovom T t.

PISANJE SLOVA T t

- posmatranje elemenata slova T t,
- posmatranje slova T t i uočavanje elemenata iz kojih je slovo sastavljeno,
- modeliranje slova T t od raznih materijala,
- crtanje slova T t na većem papiru,
- pisanje velikog i malog slova T t,
- sastavljanje riječi i rečenica sa poznatim slovima A a, M m, I i, T t.

MAKROARTIKULACIJA

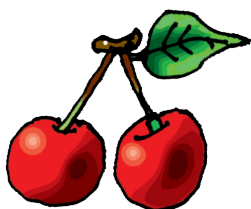
MOTIVACIJA

U motivacionom dijelu časa učitelj organizira IGRU POGAĐANJA. Učitelj učenicima objašnjava pravila igre. Ako je tačno ono što ja kažem, vi pljesnite rukama. Ako nije tačno ono što ja kažem, vi recite: „NE!”

UČITELJ	UČENICI	UČITELJ	UČENICI
Tigar voli trešnje. Trešnje vole djeca. Trči, trči, leptir. Trava raste. Tina leti. Let ptice je lijep.	NE	Ko voli trešnje?	Djeca vole trešnje. Ptice vole trešnje.
		Ko još voli trešnje?	
		Šta radi leptir?	
		Šta još raste?	
		Šta Tina radi?	
		Zašto je lijep let ptice?	
		Pokažite.	

U kojim smo riječima čuli glas T t? Učenici prepoznaju riječi u kojima su čuli glas T t i ponovo ih izgovaraju uz pomoć učitelja: tigar, trešnje, trči, trava, raste, Tina, leti, let

Učitelj ističe na tabli ilustracije:

TREŠNJE

TRAKTOR

LIST

Učenici globalno čitaju, cjelovito prepoznaju riječ uz pomoć ilustracije. Gdje je glas / slovo T t u sljedećim riječima: Učenici pokazuju slovo T t. Učitelj mijenja mjesta ilustracija, a ostavlja napisane riječi koje više ne odgovaraju ilustracijama. Učenici ponovo čitaju, ali sada ne griješe samo oni koji su zadržali riječ kao znak, a ne ilustraciju.

Učenici traže nove riječi koje u sebi kriju glas / slovo T t. Ko u razredu u svom imenu ima glas / slovo T t? Učenici se javljaju, a učitelj izgovara imena, koordinira i koriguje ako neki učenik pogriješi.

Koji predmeti u učionici u svom imenu imaju glas / slovo T t (tabla, stol, vrata, stolica, sat...). Učenici raščlanjuju riječ na glasove: S-T-O-L, S-A-T, T-A-B-L-A, a potom povezuju riječi u cjelinu (analiza i sinteza). Uočavaju da riječ ima značenje samo ako slova imaju adekvatan poredak koji se stapa u značenje.

NAJAVA OBRADJE NOVOG SLOVA

Koje ćemo to slovo danas učiti? Poslije detaljne pripreme učenici pogađaju o kojem se slovu radi. Učenici posmatraju grafičku strukturu slova u PRVANKI, str. 56. Učitelj pokazuje slovo i na zidnoj slovarici, a zatim piše slovo T t na tabli i govori da se veliko štampano slovo T t sastoji iz jedne uspravne duže crte i vodoravne crte na vrhu uspravne crte. Dok piše malo štampano t, učitelj, također, objašnjava iz čega se sastoji i kako se piše ovo slovo.

Učenici prate način pisanja, a potom modeliraju slovo, T t od pripremljenog materijala, crtaju slova, te pišu slova u POČETNICU, a zatim u vježbanku.

U PRVANKI na 56. strani imamo nekoliko rečenica koje su kombinovane sa ilustracijom. Učenici čitaju riječi od poznatih slova, a rečenicu dopunjavaju participacijskim čitanjem.

TATA IMA TRAKTOR.

TATA ORE TRAKTOROM.

TATA IMA I KOSU.

TATA KOSI.

Oni učenici koji znaju samo ona slova koja su učili, čitaju cijelu rečenicu, a pišu samo one riječi sa poznatim slovima. Čitači, koji znaju slova pišu i čitaju kompletnu rečenicu.

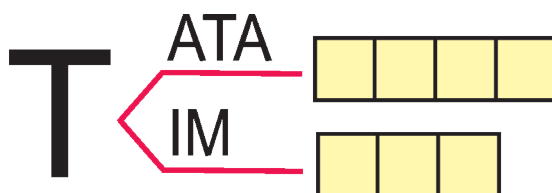
Učitelj podstiče učenike, budi interesovanje za čitanje i pisanje. Pristup je individualiziran, daju se različiti zadaci čitačima, polučitačima i nečitačima.

DOPUNSKI RAD

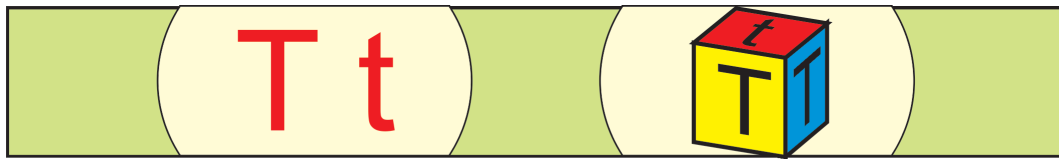
U Razigranoj prvanki učenici pišu dva reda velikih i malih štampanih slova T t. Svi učenici rješavaju zadatak: PROČITAJ REČENICE.

Učenici koji znaju slova rješavaju zadatak: AKO ZNAŠ SLOVA, DOPIŠI IH.

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se jezičke igre

Ovakvim i sličnim igrama intenzivno se doprinosi razvijanju jezičke analize i sinteze, učenici sklapaju riječi i otkrivaju njihovo značenje. U ovim igrama učenici mogu upotrijebiti slovaricu kako bi lakše složili riječi, a potom ih u vježbanku napisali.

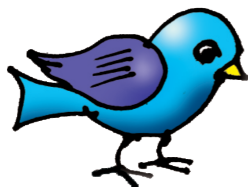
TT

ttt

AKO ZNAŠ SLOVA, DOPIŠI IH.

t a

t i a

 i t

PROČITAJ REČENICE.

Tata ima Tima.

Tim ima .

MAT, TATA!

T ATA
 IM

NASTAVNO PODRUČJE: POČETNO ČITANJE I PISANJE

8.5. NASTAVNA JEDINICA: UČENJE ČITANJA I PISANJA VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA E e

TIP ČASA: Obrada novog gradiva

ZADACI ČASA

OBRAZOVNI:

- učenje čitanja i pisanja velikog i malog štampanog slova E e,
- usvajanje pojmova glas/slovo,
- pozicija slova u riječi (inicijalna, medijalna, finalna),
- uočavanje elemenata štampanog slova E e (detalji, oblik, cjelina),
- sintetiziranje glasa / slova u riječi i rečenici.

FUNKCIONALNI:

- razvoj glasovnog sluha,
- savladavanje tehnike čitanja i pisanja,
- prenošenje taktilnog doživljaja u vizuelni i verbalni,
- razvijanje mašte i znatiželje,
- razvijanje sposobnosti za uočavanje značenja pročitane i napisane riječi.

ODGOJNI:

- podsticanje interesovanja i želje za otkrivanjem značenja riječi sa glasom E e,
- razvijanje pažnje i kulture slušanja,
- razvijanje estetskih vrijednosti,
- razvijanje osjećaja za procjenu kvaliteta pročitnog i napisanog.

METODE RADA:

- dijaloška metoda,
- metoda slušanja,
- metoda ilustracije,
- metoda demonstracije,
- globalna metoda,
- analitičko-sintetička metoda,
- metoda čitanja i pisanja.

POSTUPCI RADA:

- rad u parovima,
- grupni rad,
- individualni rad.

NASTAVNI IZVORI I SREDSTVA

- Prvanka,
- Razigrana prvanka,
- Prvankina slovarica,
- Zidna slovarica,
- Vježbanka,
- plastelin, konci, savitljiva žica...
- razni prirodni materijali (zrnca, štapići...).

ARTIKULACIJA NASTAVNE JEDINICE (MIKROARTIKULACIJA ČASA)

- motivacija: ilustracija, razgovor,
- učenje glasa / slova E e,
- slušanje izgovora riječi sa glasom E e,
- isticanje naziva nastavne jedinice: učenje glasa / slova E e,
- glasovna analiza i sinteza,
- pronalaženje novih riječi sa glasom / slovom E e.

PISANJE SLOVA E e

- posmatranje slova E e i uočavanje elemenata iz kojih je slovo sastavljeno,
- modeliranje slova E e od raznog materijala,
- crtanje slova E e na većem papiru,
- sastavljanje riječi i rečenica (čitanje i pisanje) od poznatih slova (A a, M m, I i, T t, E e).

MAKROARTIKULACIJA

Motivacija

Učenici posmatraju crtež dječaka u PRVANKI, na strani 57. Kako izgleda dječak? Kako je obučen? Kakvo je vrijeme tamo gdje dječak živi? Kako se nazivaju ljudi koji žive u predjelima gdje ima puno leda i gdje ledeno razdoblje traje veći dio godine? Šta rade dječaci i djevojčice u tim predjelima?

Šta bi ti radio da se nađeš u društvu malog ESKIMA.

Učitelj će iz PRVANKE kopirati ilustracije na kojima se prikazuje mali Eskim, pčela i voće, i pripremiti ih za globalno čitanje.

ESKIM

PČELA

VOĆE

Učenici globalno čitaju riječi ESKIM, PČELA, VOĆE. Gdje se nalazi slovo/glas E e u riječima ispod ilustracija. Učenici pokazuju slovo.

Učitelj mijenja mjesta ilustracija, a napisane riječi ostaju tako da ilustracije ne odgovaraju više riječima. Učenici ponovo čitaju, ali ne griješe oni kojima je riječ ostala kao znak i koji više nisu imali potrebe da vezuju riječ za ilustraciju. Igra slovima i glasovima posebno je naglašena u početnoj fazi učenja čitanja i pisanja.

Učenici pronalaze glas E e u imenima svojih drugova i drugarica. Ko u razredu u svom imenu ima glas / slovo E e? Gdje se nalazi glas / slovo E e u tvom imenu, na početku imena, u sredini imena, na kraju imena. Koji predmeti u našoj učionici u svom imenu imaju glas / slovo E e. Učenici navode imena predmeta: kreda, ekser, peč... Koje još riječi poznajete sa slovom E e? Učitelj podstiče, upućuje, koriguje.

NAJAVA OBRADJE NOVOG SLOVA

Koje ćemo slovo danas učiti? Učenici su već dovoljno motivirani da mogu jednostavno otkriti koje će slovo/glas raditi i zaključiti da se radi o VELIKOM I MALOM ŠTAMPANOM SLOVU E e.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učitelj pokazuje učenicima slovo na razrednoj slovarici, a potom ih upućuje da posmatraju slovo E e u PRVANKI. Na tabli se još uvijek nalaze riječi i slike koje su učitelju bile potrebne u fazi globalnog čitanja, učitelj će iskoristiti te riječi za glasovno raščlanjivanje: E-S-K-I-M, P-Č-E-L-A, V-O-Ć-E.

Učenici smišljaju i druge riječi u kojima se E e nalazi u svim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna) potom čitaju rečenice u PRVANKI str. 57 (Ema pere suđe. Tea pegla. Teta pere veš i pegla.)

PISANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA E e

Učitelj objašnjava učenicima grafičku strukturu slova E e. Ispisuje na tabli veliko i malo slovo E e, a onda upućuje učenike da posmatraju smjer pisanja slova E e u PRVANKI, str. 57.

Učenici modeliraju slovo od raznih materijala. Posmatraju u PRVANKI slovo E e, napravljeno od dugmadi i pokušavaju pronaći originalnu ideju. KO ĆE LJEPŠE I NEOBIČNIJE. Učitelj može organizirati takmičenje u grupama. Na većem papiru učenici crtaju veliko i malo slovo E e, a zatim u svojim vježbankama pišu jedan red velikih i malih štampanih slova. Kada su savladali grafijsku strukturu slova E e, učenici pišu riječi od poznatih slova dopunjene crtežom. Oni učenici koji su savladali slova mogu pisati kompletne rečenice slovima:

Ema pere suđe. Tea pegla. Teta pere veš i pegla.

ZADACI ZA VJEŽBANJE

U RAZIGRANOJ PRVANKI na 14. strani svaki učenik će naći neki zadatak koji će moći samostalno riješavati.

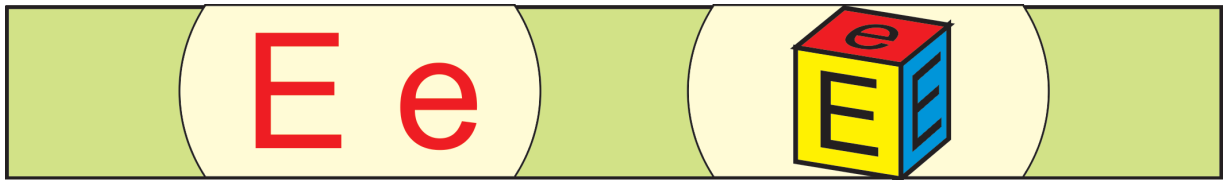
Svi učenici ispisuju po red velikih i malih štampanih slova E e.

Zadatak: AKO ZNAŠ SLOVA, UPIŠI IH, rješavaju oni učenici koji su već savladali slova.

Oni učenici koji vole bojiti i ukrašavati slova mogu obojiti cvjetove u velikom štampanom slovu E bojama koje im se najviše dopadaju. Zanimljivu ispunjaljku koja u sebi krije tri puta napisano isto ime – EMA mogu riješiti svi učenici jer su im sva slova poznata.

Učenici vole IGRE GRUPOM RASUTIH SLOVA koje doprinose razvoju tehnike čitanja.

U PRVANKI na 14. strani imamo zadatak sa zanimljivom igrom rasutih slova u okviru riječi i rečenice. Ovakve igre doprinose čitanju i pisanju s razumijevanjem. Učenici spajaju riječi, ispisuju ih, a onda spajaju rečenicu prema smislu. Rečenica se završava globalnim čitanjem. Ova vertikalna sintaksička konstrukcija predstavlja značajno iskustvo za jezički razvoj petogodišnjaka i šestogodišnjaka.

E E

e e e

AKO ZNAŠ SLOVA,
DOPIŠI IH.

e e e e

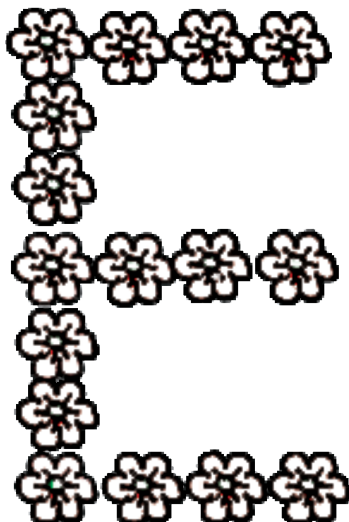

e e e

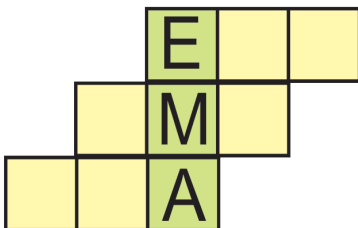

a e e e

OBOJI CVETOVE
RAZNYM BOJAMA.

NAPIŠI IME EMA.

PROČITAJ
REČENICU.

T A E T

e e e e

E M A

e e e e

I M A

e e e e

NASTAVNO PODRUČJE: Početno čitanje i pisanje

8.6. NASTAVNA JEDINICA: Učenje velikog i malog štampanog slova N n

Poslije obrade petog glasa / slova, zadatke časa, metode rada, nastavne izvore i sredstva, te nastavne postupke učitelj će prilagoditi specifičnosti nastavne jedinice i zahtjevima postavljenim uz obradu glasa / slova.

MOTIVACIJA: verbalna – Razgovor o pticama

Koje ptice žive u našem zavičaju? Čime se hrane? Koje ptice kod nas ostaju zimi, a koje se sele u toplije krajeve? Kako vi pomažete pticama da prežive kada su zime hladne i duge? Prisjetite se naziva nekih ptica koje ne žive u našim krajevima. Učitelj upućuje učenike da otvore PRVANKU, str. 58. Kako se naziva ova velika ptica dugih snažnih nogu i dugačkog vrata. Učenici će prepoznati NOJA. Gdje živi NOJ? Šta znate o NOJU? Ispričajte.

UČENJE GLASA / SLOVA N n

Učitelj će na tablu zalijepiti kopirane i nešto uvećane ilustracije: NOJ, NARANDŽA, TELEFON

NOJ

NARANDŽA

TELEFON

Učenici globalno čitaju riječi. Napisane riječi (slike riječi) predstavljaju znake za izgovorene riječi.

Koje glasove čujemo u riječima N-O-J, N-A-R-A-N-DŽ-A, T-E-L-E-F-O-N. Na kojem se mjestu u riječi NOJ nalazi glas N, na kojim mjestima u riječi NARANDŽA, a na kojem mjestu u riječi TELEFON.

Pronađite još riječi u kojima se čuje glas n. Učitelj pomaže učenicima tako što navodi još neke riječi: **lonac, konac, kišobran, noga, paun**, te na taj način podstiče učenike da se i oni prisjete riječi sa glasom n.

ANALIZA I SINTEZA

Učenici tvore nove riječi dodavanjem i oduzimanjem slova. Postupak analize i sinteze veoma je važan nečitačima u procesu učenja početnog čitanja i pisanja.

N – A	= NA	NE	= NE
NA – NA	= NAN	NE – NA	= NENA
NA – NI – NA	= NANINA	NE – NI – NA	= NENINA

Šta smo pročitali? Od čega su sastavljene napisane riječi, a od čega izgovorene.

SVAKI GLAS IMA SVOJ ZNAK. ZNAKOVI ZA GLASOVE NAZIVAJU SE SLOVA.

UČENJE PISANJA VELIKOG I MALOG SLOVA N n

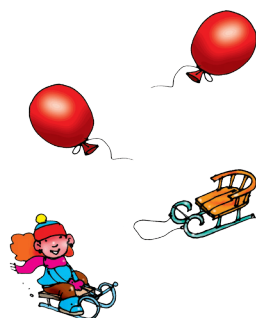
Učitelj pokazuje veliko i malo štampano slovo N n na zidnoj slovarici. Učenici posmatraju slova, opisuju izgled i poredbe slova.

Mnogi metodičari tvrde da je veoma značajno prije pisanja modeliranje slova od raznih materijala.

Učenici posmatraju stilizirano slovo N na 58. strani PRVANKE, pokušavaju da od štapića naprave slovo N. Modeliranje slova od plastelina je pogodno za grupni rad. Učitelj piše veliko i malo slovo N n na tabli uz objašnjenje kako se piše veliko i malo štampano slovo N n. Učenici posmatraju smjer pisanja slova N n u PRVANKI i nastavljaju pisati slova u nizu, zatim pišu slovo N n u svoju vježbanku.

Učenici potom čitaju rečenice u PRVANKI koje se kombinuju sa globalnim čitanjem.

Amina nema balon.
Balon ima Amna.
Tima nema sanke.
Sanke ima Tina.

Svi učenici prepisuju riječi s poznatim slovima, a oni učenici koji su savladali slova mogu prepisivati cijelu rečenicu.

SAMOSTALNI INDIVIDUALIZIRANI RAD

Učitelj upućuje učenike na rješavanje zadataka u RAZIGRANOJ PRVANKI.

Svi učenici rješavaju prvi zadatak i završavaju pisanje velikog i malog slova N n.

Oni učenici koji vole bojiti mogu ukrasiti velika štampana slova N.

Zadatak koji se odnosi na slaganje rasutih slova u sintaksičkom nizu mogu rješavati svi učenici jer su im sva slova poznata. Potrebno je samo malo pažnje i upornosti da se riječi slože u smisleni sintaksički niz.

Drugi zadatak, koji se odnosi na slaganje rečenice završava se globalnim čitanjem.

Ispunjaljka je jednostavna igra slovima koja će nam dati četiri puta riječ TENE kada slova upišemo po redu.

Zadatak UPIŠI RIJEČ predstavlja privlačnu igru čitanja glasova i slogova u nizu gdje ritimizirani izgovor doprinosi kvalitetnijem prepoznavanju slova, slogova i riječi.

Rebusima utičemo na razvoj logičkog mišljenja, traganja i istraživanja.

N n

N N	
n n n	

NAPIŠI REČENICU.

N A E N

N N M A

T E E N

UKRASI SLOVO.

REBUS

NAPIŠI REČENICU.

N A E N

I M A

UKRŠTENICA

	T		
	E		
	N		
	E		

UPIŠI RIJEČI.

N

I	N	A	
E	N	A	
A	N	A	

NASTAVNO PODRUČJE: POČETNO ČITANJE I PISANJE

8.7. NASTAVNA JEDINICA: Učenje velikog i malog štampanog slova O o

Cilj, zadatke časa, nastavna sredstva i pomagala uskladiti sa učenjem slova/glasa O o
Motivacija: verbalna

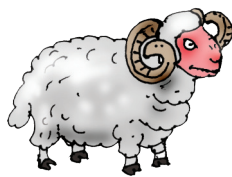
Motivacionu pripremu učitelj može početi pričom o dječacima OMI i TOMI.

Omo i Tomo su dobri drugovi. Oni često igraju fudbal na livadi. Ponekad se na livadi nalaze ovce, konji i druga stoka. Jednog dana Omo je ugledao ogromnog orla kako kruži iznad njihovih glava. Omo se iznenadi i reče: „Tomo, eno orla!” Dječaci su odjednom zaboravili loptu i posmatrali orla. Lopta se otkotrljala do konja koji je svojom snažnom kopitom stao na nju. Kada je Tomo vidio šta se desilo, on reče: „Omo, nema lopte!” Gotovo je s fudbalom.

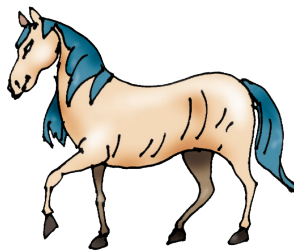
Poslije kraćeg razgovora o dječacima OMI i TOMI učitelj podstiče učenike da sami zaključe koje će slovo / glas učiti.

UČENJE VELIKOG I MALOG štampanog slova / glasa O o

Učitelj je kopirao i uvećao ilustracije iz PRVANKE: ORAO, KONJ, OVAN. Ilustracije lijepi na tablu slijedećim redom:

OVAN

KONJ

ORAO

Učenici globalno čitaju i cjelovito prepoznaju riječi. Kada učitelj zamijeni mjesta ilustracijama, a riječi ostanu iste, učenici bi trebali i dalje da zadrže sliku napisane riječi. Učitelj može na razrednoj slovarici izmiješati slova i tražiti da ih učenici ponovo slože ukazujući tako na važnost poretka slova za značenje riječi.

UZORCI RIJEČI SA SLOVOM / GLASOM O

Omo je dobio zadatak da izmisli što više imena koja počinju glasom O o, a Tomo je dobio zadatak da izmisli što više imena koja u sebi imaju glas O.

Tomo i Omo se takmiče. Pobjednik je onaj koji pronade više riječi.

U igru glasovima uključujemo učeničke grupe koje se takmiče u pronalaženju glasa O u riječima u svim pozicijama.

(ogrlica, ogledalo, stol, stolica, lonac, konac, pero, selo...)

Učenici izgovaraju riječi i uočavaju poziciju glasa u riječi (početak, sredina, kraj).

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Pošto su učenici već pripremljeni, oni sami zaključuju da će raditi veliko i malo štampano slovo O o.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učenici prepoznaju slovo O o, izgovaraju ga i tako ga prevode u glas.

Učitelj može raščlaniti nekoliko riječi kako bi im pokazao glasove u nizu: O-M-O, T-O-M-O, O-R-A-O, -dodavanjem slova / glasova učitelj pokazuje kako se glasovi sintetiziraju u riječ:

O = O
O-N = ON
O-N-A = ONA
O-N-O-M = ONOM

Učenike podstičemo da sami tvore riječi dodavanjem glasova i sintetiziranjem u cjelinu. Učenici se služe slovaricom, slažu slova u riječi i uočavaju značenje napisane riječi.

I u ovoj fazi dobro bi bilo organizirati grupni rad, te takmičenje učenika po grupama i unutar grupe: Ko će više, ko će brže.

PISANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA O o

Učitelj usmjerava dječiju pažnju na posmatranje oblika slova O o. Na što vas podsjeća slovo O o. Učenici uočavaju da ta slova imaju oblik velikog i malog klikera. Od savitljive žice, ili konca učenici prave slovo O o, a zatim na većem papiru crtaju slovo O o.

Učitelj piše veliko i malo štampano slovo O o na tabli, učenici prate smjer pisanja, a zatim u PRVANKI nastavljaju ispisivati veliko i malo slovo O o. Pošto su uvježbali pisanje velikog i malog štampanog slova O o, učenici pišu kraće riječi i sintagme Omo i Tomo, a potom čitaju rečenice koje su sastavljene od poznatih riječi i dopunjene ilustracijama, koje participiraju u čitanju kompletne rečenice i teksta.

Učitelj potiče učeničku kreativnost, građenje riječi, razvijanje mašte, volje i interesovanja za slanje i primanje poruke pisanjem i čitanjem napisanog.

SAMOSTALNI UČENIČKI RAD

Za vježbe čitanja i pisanja učenicima će korisno poslužiti zadaci u RAZIGRANOJ PRVANKI.

Nije obavezno da svi učenici rješavaju sve zadatke. Učitelj prati učeničke mogućnosti i interesovanja, te na taj način postavlja individualne zadatke.

Pisanje velikog i malog štampanog slova O o mogu raditi svi učenici i tako uvježbavati grafijsku strukturu slova.

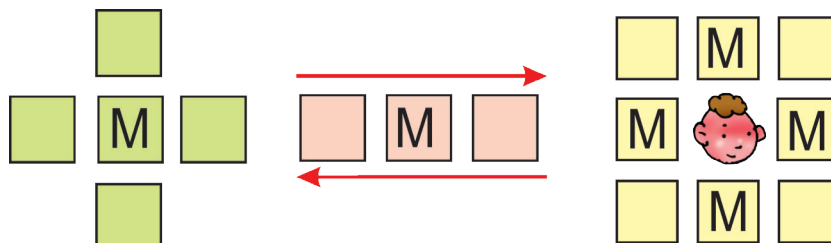
Ukrašavati slovo O mogu oni učenici koji vole svoj doživljaj nečega izražavati likovno.

Oni učenici koji vole istraživati mogu prepisivati poznate riječi sa slovom O.

Zadatak u kojem se dodaju slova (N, NA, NE, NI) slovu O ima za cilj da pokaže kako se slova sintetiziraju u riječ. Već smo govorili da su ove vježbe značajne za razumijevanje pojmova glasovne analize i sinteze. Kratka, ispunjaljka namijenjena je čitačima i polučitačima koji će, potaknuti ilustracijama (globalnim čitanjem) rješavati zadatke i upisivati slova u kvadratiće (MACA, PILE, VRT, VOL).

Zadatak koji se odnosi na upisivanje slova O u prazne kvadratiće, a potom čitanje riječi sa svih strana ima cilj da pokaže značaj slaganja slova / glasova u riječi koje, tek kada su tako složene, imaju značenje i smisao. Riječ nije samo skup slova, nego skup slova koje, sastavljene u riječ, imaju određeno značenje.

U KVADRATIĆE UPIŠI SLOVO O, PA ČITAJ SA SVIH STRANA

Posljednja tri zadatka pripadaju ANAGRAMIMA.

Učitelj može podsticati učenike da i sami smisle kraće riječi koje se mogu čitati u dva smjera, a da, pri tome, značenje ostane isto.

NASTAVNO PODRUČJE: POČETNO ČITANJE I PISANJE

8.8. NASTAVNA JEDINICA:

UČENJE ČITANJA I PISANJA VELIKOG I MALOG SLOVA S s

Cilj, zadatke nastave, nastavna sredstva i pomagala uskladiti sa učenjem čitanja i pisanja glasa / slova S s

Motivacija: verbalna; ilustracija

Učitelj počinje razgovor o tome zašto nam služe pojedini dijelovi tijela.

Zašto nam služe oči?

Zašto nam služe uši?

A zašto nam služi nos?

Imaju li životinje nos? Kako izgleda nos kod slona.

Sad ću vam ispričati priču o SLONU I SURLI, a vi pažljivo slušajte kako je slon dobio surlu.

U prošlosti slon nije imao surlu kao danas. Imao je običan nos koji je težio samo tri-četiri kilograma. Jednom kada se probudio poslije dugog sna na obali, nije znao je li jutro ili večer. Upitao je krokodila. Krokodil se silno čudio tolikom neznanju. Povukao je slona za nos. Vukao, vukao i nos se izdužio. Eno, sad ima surlu.

Lucija Puljak – MP

Priču učenici mogu i scenski izvesti. Potom učitelj na ploču lijepi kopiranu i uvećanu ilustraciju slona.

Kakav je slon?

Kako izgleda njegova surla?

Na koje vas slovo surla podsjeća?

Neki učenici će prepoznavati da se radi o slovu S. Ispod ilustracije učitelj piše SLON. Učenici povezuju sliku i riječ (PARTICIPACIJSKO ČITANJE).

NAJAVA NOVOG GLASA /SLOVA

Učenici su već zaključili da će na času raditi veliko i malo štapano slovo S s.

Oni navode riječi koje u sebi imaju glas S s (sat, som, stas, nos, most).
čije ime počinje glasom / slovom S?

Ukoliko ima takvih učenika, oni će se javiti i reći svoje ime. Ako nema učenika čije ime počinje glasom / slovom S s, učitelj će tražiti da takva imena pronađu u PRVANKI (Seno, Simo). Ko u svom imenu u sredini ima slovo / glas S? (Asim, Asima, Josip, Isma). Ko na kraju svoga imena ima glas / slovo S s? (Enes, Denis...)

Učenici pronalaze i druge riječi koje imaju S s u svom sastavu, i to u bilo kojoj poziciji (inicijalnoj, medijalnoj, finalnoj).

PISANJE SLOVA S s

Učitelj pokazuje slovo S s na razrednoj slovarici, a potom upućuje učenike da ga posmatraju i porede s nečim. S je vijugavo kao zmija... Nakon uočavanja oblika slova S s, učenici ga mogu modelirati od konca, vune, spajalica (kao u PRVANKI) plastelina i drugog materijala.

Učenici crtaju slovo S s na nešto većem papiru.

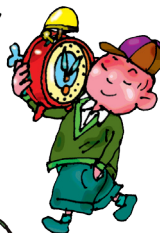
Učitelj piše slovo S s na tabli, a potom učenici pišu slova u svoje vježbanke.

Učenici iz *Prvanke* prepisuju riječi i rečenice u kojima su im sva slova poznata, a zatim čitaju.

Asima nosi sat.

Sat nosi i Asim.

Seno ne nosi sat.

Seno nosi soma.

ZADACI ZA SAMOSTALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI svi učenici rješavaju **prvi zadatak**, ispisuju jedan red velikog i jedan red malog slova S s.

Zadatak koji se odnosi na **čitanje u oba smjera** (ANAGRAM) mogli bi rješavati svi učenici jer ilustracije pomažu u rješavanju ovog zadatka (participacijsko čitanje).

U **trećem zadatku** imamo glasovnu igru sa rasutim slovima od kojih učenici pišu sve kombinacije riječi. Ovakva vježbanja doprinose razvijanju tehnike čitanja. Učenici vole ove igre jer mogu slagati riječi koje žele. Učitelj može organizirati i takmičenje: **KO ĆE SLOŽITI VIŠE RIJEČI OD PONUĐENIH SLOVA**.

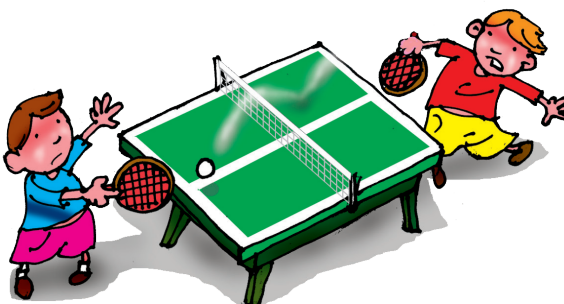
Četvrti zadatak se odnosi na **IGRE POBRKANIH REČENICA**. Ove sintaksičke igre doprinose čitanju sa razumijevanjem. Učenici spajaju dijelove rečenice prema smislu i to jezičko iskustvo se integrira u jezički razvoj učenika.

Peti zadatak postavljen je s ciljem tačnog i preciznog odgovora na postavljeno pitanje. Učenici ne odgovaraju punom rečenicom nego u kvadratiće ispod ilustracije upisuju odgovor **STONI TENIS**.

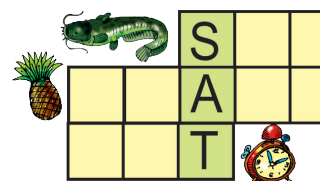
Šesti zadatak predstavlja zanimljivu ukrštenicu koju učenici mogu riješiti jer su im sva slova poznata, a ilustracije im pomažu da određene riječi smjeste u kvadratiće.

Sedmi zadatak je dat u obliku rebusa, koje učenici trebaju riješiti i rješenje upisati u kvadratiće ispod rebusa (MOST, SOM).

ŠTA DJECA IGRAJU?

UKRŠTENICA

	S			
	A			
	T			

REBUSI

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.9. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova U u

Zadaci časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova U u

ARTIKULACIJA ČASA

Motivacija: verbalna; ilustracija

Učitelj razgovara s učenicima o bajalicama (Aši baši...) koje su oni već učili. Zašto djeca izgovaraju bajalice u određenim situacijama? Zašto treba zbuniti suigrače u igri?

Kada sam jutros pošla u školu, vidjela sam jednog dječaka kako peca ribu. Prije nego što baci udicu u vodu, nešto joj šapne. Prišla sam mu i pitala što to šapućeš udici, a on kaže: „Izgovaram čarobne riječi, hoću da se ribica zbuni, pa da je ulovim”. Koje su to čarobne riječi? Dječak u dahu izgovori svoje čarobne riječi:

„Udica se savila,
pa ribicu mamila.
Daj, ribice, ruke,
pa plivaj bez muke”.

Šta mislite da li je ribica povjerovala u iskrene namjere udice? Zašto nije?

Učitelj na ploču lijepi ilustraciju udice. Učenici cjelovito usvajaju riječi i sliku.

Koje još poznajete riječi sa glasom / slovom U u? Učenici navode primjere riječi sa glasom / slovom U u:
Nuna, Sunita, Una, Uma, Tuna, usta, auto...

NAJAVA NOVOG GLASA

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo U u.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

U - U - U, TI SI TU!
U - U - U, ONI SU TU!
U - U - U, MI SMO TU!
TU - TU - TU,
I AUTO IMA TU!

Učitelj pokazuje slovo U u na razrednoj slikovnoj slovarici.

U PRVANKI na strani 61. nalaze se nizovi ritmiziranih glasova i slogova. Oni doprinose uočavanju poznatog slova, izgovaranju glasova i slogova u nizu. Ritmizirani izgovori doprinose kvalitetnijem i bržem prepoznavanju slova, slogova i riječi.

U ovom kratkom ritmiziranom tekstu imamo i igre onomatopejama koje čine bogat poticaj za stvaralačko sudjelovanje učenika u osluškivanju i samostalnom pronalaženju novih onomatopeja. Onomatopeje pomažu djeci pri usavršavanju izgovora pojedinih glasova i glasovnih skupina. Dok izgovaraju ritmizirane slogove i onomatopeje, oni ih različito intoniraju i ritmički usklađuju, zavisno od vlastitog doživljaja i motivacionog sudjelovanja u onome što izgovaraju.

PISANJE VELIKOG I MALOG SLOVA U u

Učitelj upućuje učenike da posmatraju slova U u u PRVANKI ili na slikovnoj razrednoj slovarici.

Učitelj učeničku pažnju posebno usmjerava na posmatranje slova U napravljenih od cvjetova i sitnih raznobojnih bobaka. Učenici mogu sami modelirati slovo U u od plastelina, praviti ga na klupi od končića, savitljive žice i drugog materijala.

Dobro je da učenici počinju crtati slova na nešto većem papiru.

Poslije modeliranja, ponavljanja i crtanja slova učitelj demonstrira pisanje slova U u na tabli. Pokazuje smjer povlačenja crta, upućuje učenike na pravilan način pisanja. Poslije detaljnih objašnjenja učenici sami pišu veliko i malo štampano slovo U u u svoje vježbanke, potom pišu riječi i kraće rečenice, a onda ih čitaju.

U PRVANKI na 61. strani uvrštene su dvije rečenice koje su dopunjene ilustracijom (Nuna nosi kameru. Ona snima kornjaču.) Ove rečenice mogu čitati svi učenici, a pišu ih samo oni koji su savladali sva slova. Oni učenici koji nisu savladali slova mogu rečenicu završiti crtežom kamere ili zalijepiti sličicu kamere u svoju vježbanku.

Treću rečenicu (Nuno, snimi i mene!) mogu čitati i pisati svi učenici jer su u ovoj rečenici sva slova poznata.

Nuna nosi

Ona snima

Nuno, snimi i mene!

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI svi učenici pišu red velikog i red malog štampanog slova U u.

U drugom zadatku postavljen je složeniji zahtjev, učenici imaju obavezu da smisle riječ sa slovom U u i da tu riječ napišu na odgovarajuće mjesto.

Treći zadatak je veoma zahtjevan. Da bi učenici složili zadate riječi od datih slova nije dovoljno samo poznavanje svih slova nego je potrebno pažljivo posmatranje i uočavanje riječi od ponuđenih slova.

Četvrti zadatak kod učenika razvija osjećaj za funkcionalnu upotrebu glasa / slova U u.

U je ovdje u funkciji relacijske riječi s ciljem pokazivanja relacije između bića i njihovih staništa. Ovim sintagmama postiže se i korelacija sa MOJOM OKOLINOM i ulazi se dublje u strukturu jezika.

Peti zadatak u RAZIGRANOJ PRVANKI pripada skupini zadataka namijenjenih za intenzivnije i zanimljivije učenje početnog čitanja i pisanja. Ove igre doprinose vizuelnoj percepciji glasa, slova, sloga i riječi, te uspostavljanju veze između glasa / slova i pridruženih slogova u otkrivanju značenja riječi.

Šesti zadatak odnosi se na rješavanje REBUSA. Tehniku rješavanja rebusa učenici su već savladali. Međutim, svaki susret sa novim rebusom budi učeničku znatiželju, razvija logičko mišljenje i zaključivanje.

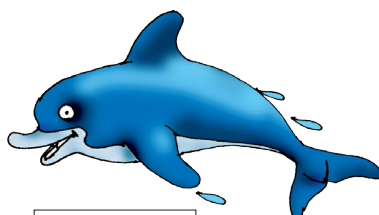
NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.10. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova D d

Zadatke časa, nastavne metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova D d.

MOTIVACIJA: likovna, verbalna

DELFIN

Uvodni dio časa učitelj može početi opisom fotovinjete uz naslovno slovo. Učitelj je na tabli zaljepio uvećanu ilustraciju delfina i upućuje učenike da pažljivo posmatraju ilustraciju. Šta vidimo na ilustraciji? Kako izgleda delfin? Gdje on živi? Delfini su zanimljive životinje. Oni žive u velikim grupama, a praćenje brodova im predstavlja posebno zadovoljstvo. Možda niste znali da se delfini dozivaju i međusobno razgovaraju. Smatra se da delfini veoma uvjerljivo mogu oponašati čovjeka, možda uvjerljivije od bilo koje druge životinje. Priča se da je jedan delfin oponašao govor nekog čovjeka, a kada se žena tog čovjeka nasmijala uvjerljivom oponašanju, delfin je počeo oponašati njen smijeh.

Kako biste vi reagirali kada biste čuli da delfin oponaša vaš govor?

Koji ste glas često čuli u ovoj zanimljivoj priči o delfinu? U kojem ste crtanom filmu vidjeli delfine? Prisjetimo se nekih lijepih riječi koje u sebi imaju glas D d (**dar**, **drug**, **dobar**, **med**, **zdrav**, **rodendan**)

ČITANJE RIJEČI KOJE U SVOM SASTAVU IMAJU glas D d

Učenici čitaju u PRVANKI nizove riječi u kojima su im sva slova poznata (MEDO, DEDO, MED, SUD, DUD, DIM).

U PRVANKI imamo tri imena u kojima se D nalazi na početku, u sredini i na kraju riječi.

U kojem imenu je D na početku riječi? (Dijana)

U kojem imenu je D u sredini riječi? (Adisa)

U kojem imenu je D na kraju riječi? (Esad)

Ko od vas u svom imenu ima D?

Na kojem se mjestu u vašem imenu D nalazi, na početku, u sredini ili na kraju riječi?

Učitelj lijepi na tablu ilustraciju: sladoled u kornetu (preslikati ilustraciju iz PRVANKE).

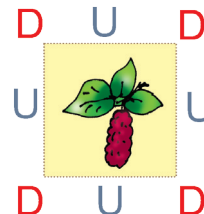
SLADOLED

Ko može pročitati što piše ispod ove slike. Učenici globalno čitaju riječ. šta ste primijetili u ovoj riječi? Znači riječ SLADOLED ima u svom sastavu dva glasa D, jedan u sredini, jedan na kraju.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

U okviru glasovne analize i sinteze učitelj pokazuje slovo D d na razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju riječi na glasove u nizu, a potom ih spajaju u riječ.

D = D
 D-E = DE
 D-E-D = DED
 D-E-D-O = DEDO

Učenici čitaju riječ DUD koji je ANAGRAMSKI postavljen.

PISANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA D d

U ovoj fazi rada važno je usmjeriti pažnju učenika na grafijsku strukturu slova **D d**.

Učenici posmatraju slovo na zidnoj slovarici, potom u PRVANKI. Pošto su učenici uočili oblik slova (detalje i cjelinu) tražimo da slovo modeliraju od plastelina ili nekog drugog materijala. Učitelj slovo **D d** piše na tabli, a učenici pišu na širu crtu u PRVANKI.

Učitelj upućuje učenike kako će pravilno povući crtu pri pisanju slova D d u svojim vježbankama.

Učenici već mogu čitati riječi i rečenice u kojima su im sva slova poznata, a tamo gdje imaju u riječima neka nepoznata slova čitat će SLIKOVNE REČENICE.

Poslije savladane grafijske strukture slova D d učenici prepisuju u svoje vježbanke kraći tekst DEDO I MEDO, a poslije taj tekst čitaju.

Medo ima med.

Dedo ima

Ne da medo dedi meda.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI dati su zadaci za individualni rad.

Prvi zadatak je unificiran, nalazi se uz sva slova, a odnosi se na uvježbavanje tehnike pisanja velikog i malog slova **D d**.

Drugi zadatak je usmjeren na povezivanje riječi u rečenice. Rečenice su ritmizirane, a učenici ovog uzrasta vole zvukovno-ritmizirane sintaksičke strukture. U susretu s ovom vrstom sintaksičkih konstrukcija učenici

doživljavaju radost, pogotovo ako je u takvim ritmiziranim sintaksičkim konstrukcijama prisutan igrivo-šaljivi smisao kakav je slučaj u sljedećim rečenicama:

MEDO MEDI NOSI MEDA.
MEDO NOSI DEDI MEDA.

U navedenim nizovima rima prisutne su riječi (MEDO-DEDO) koje se rijetko nalaze zajedno. Ove riječi gotovo čine NONSENSNI KONTEKST, ali potiču učenika da traži stvarni odnos među riječima.

U PRVANKI ima dosta ritmiziranih tekstova koji djecu oslobađaju i podstiču ih na igrivo (LUDIČKO) čitanje. Ritmizirani tekstovi kod djece pokreću tjelesne aktivnosti i bude želju da svoj verbalni izraz prate pokretom.

Kada je u pitanju početno čitanje i pisanje, nizovi rima (DEDO-MEDO) pomažu učeniku da uoči razlike među fonemama / grafemama, te da razviju sposobnost analize i sinteze u jeziku.

Treći zadatak se odnosi na sastavljanje riječi od datih slova. Sa zadacima ove vrste učenici su se sretali, ali pošto ovaj tip zadataka doprinosi razvoju tehnike čitanja, onda je potrebno da učitelj insistira na ovakvim i sličnim zadacima.

Četvrti zadatak (PREPIŠI POZNATE RIJEČI U KOJIMA IMA SLOVO D) pogodan je za razvijanje smisla za prepoznavanje i razvrstavanje.

Četvrti zadatak se odnosi na područje glasovne analize i sinteze koja je veoma značajna u procesu učenja početnog čitanja i pisanja.

Peti zadatak – ZANIMLJIVA UKRŠTENICA, koncipirana na osnovu globalne metode rada, namijenjen je učenicima koji su savladali slova (čitačima i polučitačima). Zadaci ispod kojih se nalazi koloritna podloga namijenjeni su naprednim učenicima, pa je potrebno da učitelj o ovom vodi računa kada daje učenicima određena zaduženja.

Šesti zadatak koncipiran je u obliku rebusa. Učenici su već savladali sve oblike rješavanja rebusa pa im neće biti teško da uoče kako se u ovim rebusima kriju dva imena u kojima ima slovo D (SENAD, SENADA) jedno D na kraju riječi, a drugo u sredini riječi.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.11. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova R r

Cilj, zadatke časa, nastavne metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova R r

MOTIVACIJA: verbalna; ilustracija

Koje smo brzalice učili do sada? Učenici se prisjećaju brzalice i ponavljaju ih.

Svaka svraka hoda na dva kraka.
Na dva kraka hoda svaka svraka.

Na vrh brda vrba mrda.
Vrba mrda na vrh brda.

Hoćemo li još jednu brzalicu naučiti?

Riba ribi grize rep.
Rep grize riba ribi.
Grize riba ribi rep.
Grize rep riba ribi.

Učenici izgovaraju brzalice i premještaju riječi s jednog mjesta na drugo. Učitelj koordinira, upućuje i ispravlja ukoliko neko od učenika griješi u izgovoru glasa R r.

IZRAŽAVANJE DOŽIVLJAJA

Kako to vrba mrda na vrh brda? Učenici oponašaju pokretima tijela povijanje vrbe. Kako riba može ribi gristi rep? Kako vi to zamišljate? Učenici se izražavaju pantomimom i gestovima.

GLOBALNO ČITANJE

Učitelj na tablu lijepi ilustraciju vrbe, svrake, ribe. Učenici cjelovito globalno čitaju riječi jer su već naučili da napisana riječ i slika riječi imaju isto značenje.

Učenici globalno čitaju u PRVANKI riječ RUŽA.

Koji se glas najčešće čuje u riječima koje smo izgovorili? Pogledajte malo predmete u vašoj učionici. Koji predmeti u svom imenu imaju glas R? Učenici navode imena i određuju poziciju glasa u riječi.

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Koje ćemo danas slovo učiti? Poslije detaljne pripreme učenici zaključuju da će učiti veliko i malo štampano slovo R r.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učenici prepoznaju poziciju slova u riječi. Učitelj pokazuje slovo na slikovnoj razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju riječi na glasove i slogove. Izgovaraju ih i uočavaju poziciju slova, a potom sintetiziraju u riječi. Dodavanje slova ili preoblika riječi promjenom jednog slova važna je u glasovnoj i slovnoj analizi i sintezi riječi. Učenici će na ovaj način utvrđivati fonematsko-grafemske razlike među ponuđenim riječima, ali i razliku u značenju riječi.

r-a-m	ram
r-a-k	rak
r-a-d	rad
r-a-d-i	radi
r-a-d-i-m	radim

PISANJE SLOVA R r

Učenici posmatraju grafemsku strukturu slova R r. Učitelj objašnjava od čega se sastoji veliko i malo slovo R r. Učenici modeliraju slovo od raznog materijala. Na većem papiru mogu crtati slovo, a zatim ga izrezuju.

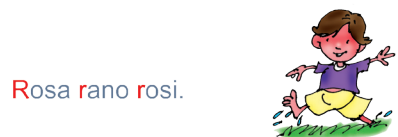
Učitelj demonstrira pisanje slova na školskoj ploči, upućuje učenike na pravilan način pisanja. Učenici završavaju započeti red slova u PRVANKI, a onda od poznatih slova u svojoj vježbanci sastavljaju riječi i kraće rečenice, a potom ih čitaju:

Rosa		orao		sir
Resa		ormar		mir

Nizove riječi u kojima se slovo R r nalazi u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji učenici već mogu čitati. U radu s nizovima riječi posebno se podstiču polučitači i učenici koji poznaju slova, ali su nesigurni u čitanju. Učenici nizove riječi samostalno čitaju ili pokušavaju da čitaju. Pored nizova riječi imamo i ritmizirane

sintaksičke konstrukcije. Posljednja slikovna rečenica prožeta je participacijskim čitanjem. Ovakve rečenice su značajne u individualizaciji učenja jer se temelje na snažnoj motivaciji.

Rečenice su strukturirane od leksema koje u dječijem govoru nisu svakidašnje, te se na ovaj način izbjegla monotonija i stereotipan odnos u strukturiranju rečenica. U sintaksičkim konstrukcijama imamo riječi koje bude učeničku maštu (Mornar rano rani), riječi koje uspostavljaju šaljiv odnos (Rano miš sir nosi), te riječi koje imaju bogatu semantičku strukturu (RATAR RANO ORE). Riječ RATAR je u ovom kontekstu ANAGRAMSKI postavljena jer kad se čita i s jedne i s druge strane ima isto značenje pa nam može poslužiti za utvrđivanje pojma riječi.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se nizovi zadataka za vježbanje glasa / slova **R r**. Svi učenici rješavaju zadatak koji se odnosi na pisanje velikog i malog štampanog slova **R r**. Sa jedne strane je veliko slovo, a sa druge malo.

Drugi zadatak je po složenosti na nivou PREPOZNAVANJA, realno je očekivati da ovaj zadatak riješe svi učenici. Zadatak se odnosi na prepoznavanje i okruživanje slova **R r** crvenom bojom u datim riječima (ROSA, NAR, MART, MIRAN, RANO, RONI, RATAR, SESTRA, MIR, SIR, TRN, NAR). Značajno je u ovom zadatku i sistematiziranje frekventnijih riječi sa kojima su se učenici sreli u procesu učenja slova **R r**.

Treći zadatak se odnosi na grupu rasutih slova od kojih učenici prave riječi. Ove vježbe su pogodne za usavršavanje tehnike čitanja, pa ih često učitelji koriste.

Četvrti zadatak (slikovna ukrštenica) potiče fantazijsko mišljenje, aktivira učenički rječnik, te utiče na razvoj pisanog i usmenog izražavanja.

Peti zadatak – Učenici su već radili slične zadatke. Od grupe rasutih slova učenici grade riječi, a zatim od tih riječi slažu rečenicu koju poslije razlažu na slogove. Zadaci ovog tipa doprinose razvijanju sposobnosti jezičke analize i sinteze, a djeca stiču osjećaj da učestvuju u otkrivanju (sastavljanju i razdvajanju) riječi.

Šesti zadatak je strukturiran na temelju tvorbe riječi te utiče na razvoj sposobnosti jezičke analize i sinteze.

Sedmi zadatak se odnosi na poticanje učeničke želje za otkrivanjem značenja riječi što nudi tehnika REBUSA (RUDAR).

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.12. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova **J j**

Zadatke časa, nastavne metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova **J j**.

Motivacija: likovna; verbalna

Uvodni dio časa može se početi opisom fotovinjete uz slovo **J j**. Učitelj može sam početi priču o Ježiću Ješki, a potom podsticati učenike da je nastave.

Jednog dana Ježić Ješko, dojadi pod staru jabuku. Bila je jesen. Ježić primijeti da se u golim jabukovim granama krije jedna crvena jabuka. Ješko uzdahnu i reče: „Kada bi bar vjetar jače puhnuo, možda bi jabuka pala na zemlju, a ja bih je slatko pojeo.” Još je Ješko sanjario o vjetru kad se nešto snažno zabode u njegove bodlje. „Nije valjda jabuka”, reče Ješko i pogleda na granu. Na grani, crvene jabuke više nije bilo. „Jao, jao, jao!” „Što ću sada”, cvilio je Ješko.

Šta se desilo Ježiću Ješku? Nastavi priču i pomozí Ješku da izvadi jabuku iz oštrih bodlji.

Koji glas ste najčešće čuli u priči?

Učenici se prisjećaju riječi u kojima se nalazi glas **J**, izgovaraju ih i objašnjavaju poziciju glasa **J** (početak, sredina, kraj). Učitelj na ploču lijepi ilustraciju ježa.

JEŽ IMA JABUKU

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Učenici ispod ilustracije globalno čitaju rečenicu.

Slušanje i čitanje riječi i skupova riječi iz PRVANKE.

Glasovna analiza i sinteza se realizira tako što učenici prepoznaju slovo **J**, izgovaraju ga i prevode ga u glas. Potom raščlanjuju riječi na glasove u nizu, a onda sintetiziraju u riječ.

J-a-s-m-i-n-a	Jasmina
J-a-n-a-	Jana
M-a-j-a	Maja
A-j-n-a	Ajna

Za glasovnu sintezu korisno je upotrebljavati dječiju slovaricu, slagati slova u riječi, a potom uočavati značenje napisane riječi. Na ovaj način učenici uočavaju da samo slova poredana u smisleni niz imaju određeno značenje.

PISANJE SLOVA J j

Učenike usmjeravamo na grafemsku strukturu slova J j. Veoma je važno da se vrši poređenje slova J j s nečim čime je učenik okružen. Na što vas podsjeća slovo J? (Slovo J liči na djedov štap...)

Učenici modeliraju slovo, crtaju ga na velikom papiru, a zatim izrezuju. Ukoliko djeca vole crtati, mogu nacrtati slovo J po uzoru na jagodičasto slovo u PRVANKI. Učitelj pokazuje način pisanja slova **J j**, a učenici ga posmatraju. Zatim samostalno nastavljaju pisati započeti red velikog i malog slova **J j** u PRVANKI, a onda u vježbanki.

Poslije usvajanja tehnike pisanja štampanog slova J j učenici prepisuju kraći tekst iz PRVANKE koji se kombinuje sa globalnim čitanjem.

Jao,

jao,

jao,

Juso je

na

stao!

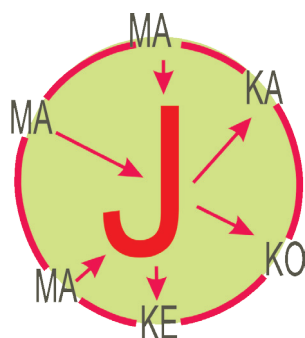
ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI **prvi zadatak** rade svi učenici s ciljem usavršavanja tehnike pisanja slova J j.

U **drugom zadataku** učenici sami smišljaju riječi od poznatih slova u kojima ima glas **J j**, a onda ih pišu. Učitelj može postaviti i dodatni zahtjev da glas / slovo **J** bude u različitim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna).

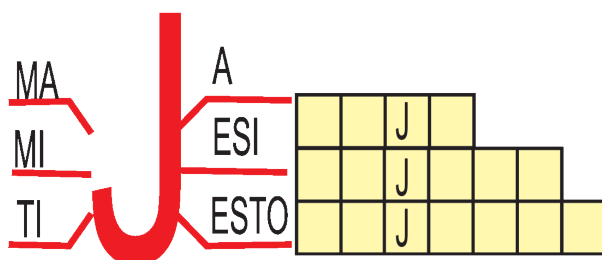
Treći zadatak je složen za ovaj uzrast i njega bi mogli rješavati oni učenici koji brže napreduju od ostalih. Učenici bi trebali uočiti red riječi u rečenicama i složiti ih u dvije smislene cjeline.

Jaje ne nosi Jasna.
Au, Jasna nema jaje!

Četvrti zadatak je grafički interesantan jer doprinosi uočavanju slova J, njegovom čitanju te intenzivnijem prepoznavanju relacija SLOVA I RIJEČI u raznim gramatičkim oblicima. Već je rečeno da vježbama ovog tipa doprinosimo razvoju sposobnosti jezičke analize i sinteze, usavršavanju tehnike čitanja i podsticanju kreativnog osjećaja za traganje i istraživanje novih relacija u jeziku.

Peti zadatak ima isti cilj kao i prethodni samo što je grafičko rješenje drugačije postavljeno.

U **šestom zadatku**, postavljenom u obliku ukrštenice učenici vježbaju čitanje i pisanje riječi u kojima ima slovo J.

IGRE NEOBIČNIM RIJEČIMA

U PRVANKI na strani 65. imamo TEMA – PAUZU u okviru koje se nalaze IGRE NEOBIČNIM RIJEČIMA.

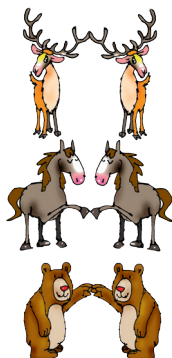
Učitelj ove igre može realizirati u okviru neke nastavne jedinice, a može ih realizirati kao samostalnu nastavnu jedinicu čiji će cilj biti bogaćenje rječnika.

U uvodnom dijelu časa učitelj priča djeci zanimljivosti vezane za pozdravljanje. Kako se ljudi pozdravljaju u različitim civilizacijama? Učitelj navodi neke interesantne pozdrave (nosevima, klimanjem glave, dodiranjem po ramenu...) Kako se sve mi pozdravljamo kada pozdrav izražavamo riječima? (Dobar dan, zdravo, čao...)

Možemo li se pozdraviti rukama. Učitelj pruža ruku učenicima i tako se pozdravlja.

Kako nazivamo ovakav način pozdravljanja? (RUKOVANJE) Kada bi kod nas bio običaj da se umjesto rukama pozdravljamo NOGAMA, kako bi se nazivalo takvo pozdravljanje? Jeste li nekada čuli da se neko NOGUJE umjesto da se RUKUJE? Mašta može svašta. Igrajmo se neobičnih pozdrava. Učenike upućujemo da pogledaju način pozdravljanja životinja u PRVANKI, str. 65. i da smišljaju nove neobične pozdrave.

Ljudi se rukuju.
Jeleni se roguju.
Konji se kopituju.
Medvjedi se šapuju.
Ptice se kriluju.

Bilo bi dobro da učitelj pročita učenicima pjesmu Zvonimira Baloga: *Šta rade životinje kad hoće da se rukuju.*

IZMISLI NEOBIČNU RIJEČ

Sreli smo se s nonsensnim tekstovima. I ova igra neobičnim riječima ima šaljivi, nonsensni smisao. Igre neobičnim riječima pomažu učenicima ovog uzrasta zanimljiv i siguran ulazak u jezičko-stilsko i semantičko tkivo jezika.

Ovakve jezičke igre doprinose razvijanju mašte i jezičke inventivnosti učenika što je značajno za stvaranje vedre atmosfere u kojoj će učenici pronalaziti nove smiješne i nonsensne riječi.

Izmišljanje novih i neobičnih riječi (PRVANKA, str. 66) blisko je djeci zbog njihove potrebe da, na svoj način i prema unutarnjem doživljaju, podešavaju riječi za potrebe igre.

Učenici ovog uzrasta igrivoj tvorbi novih riječi prepuštaju se spontano, te tako sebi stvaraju komunikacijske uvjete za igru. U mnogim aspektima učenici ovog uzrasta reagiraju izvornije i kreativnije u tvorbi novih riječi od odraslih osoba. Učitelj za tvorbu novih riječi mora stvoriti ugođaj smirenosti otvorenosti i opuštenosti. Učenike ne smijemo požurivati tokom pronalaženja novih imena.

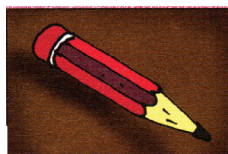
Ako učenik kaže da ga drvo podsjeća na veliki kišobran za srnu, među..., prihvatit ćemo to i podsticati ga da to objasni. Zašto tako misli? Učenici riječi globalno čitaju i pronalaze nove neobične riječi.

DAN

NOĆ

OLOVKA

PISALICA

ŠVRLJALICA

KNJIGA

DRVO

CVIJET

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.13. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Š š

MOTIVACIJA – IGRA ODGONETANJA

Učitelj je pripremio nastavni plakat na kojem je nacrtano stablo šljive s plodovima. Crtež je prekrilo ljepljivim papirićima na kojima su napisana sva ona slova koja su učenici do sada učili.

Učitelj objašnjava način igre. Kad učitelj prozove nekog od učenika, on bira slovo, a onda pogađa šta je nacrtano na plakatu. Ako ne pogodi, pravo izbora ima drugi učenik sve dok se ne otkrije tajanstveni crtež.

Šta vidimo na crtežu? Kako izgledaju plodovi šljive? Šta se sve od šljiva pravi? Kako se to radi? Zaključujemo da su šljive ukusno voće i da se od njih pravi pekmez, kompot, džem, slatko...

Koje još voće u svom imenu ima glas Š š?

Učenici nabrajaju: trešnja, višnja, kruška, lješnjak...

Ko od nas u svom imenu ima glas Š š? Učenici izgovaraju svoja imena i pogađaju na kojem se mjestu u njihovom imenu nalazi glas Š š.

Primijetili ste da glas Š š može biti na početku riječi, u sredini i na kraju riječi. Malo je riječi koje u sebi imaju glas š i na početku i u sredini i na kraju. Ja znam jednu takvu riječ. Možete li se vi sjetiti koja je to riječ. Učenici pogađaju, a ako niko od njih brzo ne pogodi, učitelj saopćava riječ: ŠIŠMIŠ. Kako izgleda ŠIŠMIŠ? Jeste li nekada vidjeli ŠIŠMIŠA? Kada leti ŠIŠMIŠ, danju ili noću? Šta radi danju, gdje se skriva?

NAJAVA GLASA / SLOVA Š š

Učitelj saopćava učenicima da će danas raditi novi glas / slovo.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Zadatak ove nastavne situacije je prepoznavanje grafičke strukture slova Š š i njegovo prevođenje u glas. Glasovnu sintezu i analizu uraditi prema ranijim uzorcima.

PISANJE SLOVA Š š

Danas ćemo naučiti pisati i čitati veliko i malo štampano slovo Š š.

Učitelj slovo Š š pokazuje na razrednoj slovarici, a zatim piše na tabli i objašnjava po čemu se ovo slovo razlikuje od slova S s.

Učenici modeliraju slovo Š š, crtaju ga na većem papiru, pa ga izrezuju, a zatim ga nastavljaju pisati u PRVANKI, red velikog i malog slova.

Koje riječi iz PRVANKE znamo već čitati i pisati?

Učenici poznate riječi čitaju i prepisuju u svoje vježbanke.

Pustimo ih da slobodno doživljavaju sadržaj na stranici PRVANKE na kojoj se nalazi slovo Š š.

Učenici čitaju kraći tekst čije je značenje potpomognuto globalnim čitanjem.

U ovom tekstu veoma je važno da učenici uoče vezu PITANJE – ODGOVOR.

Da bi učenici shvatili smisao upitnih rečenica i da bi doživjeli njihovu komunikacijsku ulogu bilo bi dobro da ove rečenice čitaju u parovima.

PRVI UČENIK PITA: ŠTA ŠUMI?

DRUGI UČENIK ODGOVARA: ŠUMI VODA IZ TUŠA.

TREĆI UČENIK PITA: ŠTA ŠUŠTI?

ČETVRTI UČENIK ODGOVARA: ŠUŠTI LIŠĆE NA DRVETU.

Čitanje u parovima pomaže učenicima da savladavaju upitnu intonaciju.

ZADACI ZA SAMOSTALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za samostalan rad.

Prvi zadatak (vertikalno postavljen) odnosi se na vježbanje grafijske strukture slova Š š. Ovaj zadatak rješavaju svi učenici a ostale zadatke učitelj će postaviti prema individualnim sposobnostima učenika.

Drugi zadatak je koncipiran tako da učenici prvo moraju smisliti riječi od poznatih slova, uključujući i slova Š š, a potom napisati te riječi u svoje vježbanke. Važno je da se i ovaj zadatak kod učenika predstavi kao jezička igra koja nenametljivo povezuje dimenziju učenja i igre.

Učenje igrom produbljuje spoznajni odnos prema jeziku. Već smo ranije naglasili da se pri rješavanju ovih zadataka može postaviti i dodatni zadatak za napredne učenike da se glas / slovo Š š nađe u svim pozicijama u riječi (početak, sredina i kraj riječi).

Treći zadatak se odnosi na igru poremećenih riječi i rečenica. Ovakvi zadaci doprinose čitanju i razumijevanju pročitano. Učenici spajaju dijelove rečenice prema smislu. Interpunkcijski znak (tačka) pomaže učenicima da odrede broj rečenica.

NEŠTO U ŠUMI ŠUŠTI.
TO JE NEŠO U ŠUMI.
NE ŠUŠTI NEŠO U ŠUMI.

Poslije određivanja broja rečenica i redoslijeda riječi u rečenici učenici složene rečenice prepisuju u svoje vježbanke.

Četvrti zadatak se odnosi na igru slogovima gdje je posebno istaknuto ono slovo koje se uči (centralno slovo) š. Slogovi su ritmizirani te doprinose kvalitetnijem prepoznavanju slova i slogova.

Pošto učenici složene slogove u riječi (SAŠA, MAŠA, ŠAŠA), onda ih upisuju u kvadratiće.

Peti zadatak doprinosi intenzivnijem razumijevanju procesa analize i sinteze.

Rečenica: ŠTA ŠUŠTI U ŠUMI? Raščlanjena je na slogove, tako da se izgubila u vizuelnom smislu, granica između riječi i rečenice.

Učenici imaju zadatak da od datih slogova naprave riječi i da onda riječi složene u rečenicu prema određenom smislu. Ovaj zadatak je značajan u procesu učenja diskriminacije glasova.

Šesti zadatak, također, se odnosi na uočavanje značaja glasovnog / slovnog poretka u riječi. Glasovi / slova sastavljeni u smislenu cjelinu čine RIJEČ.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.14. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova K k

Cilj, zadaci časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova K k

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: verbalna; glazbena

Učitelj je pripremio ilustracije: žabe, kokoške, pijetla. Zalijepio je ilustracije na ploči, ispod ilustracije su napisani njihovi nazivi. Učitelj razgovara s učenicima o oglašavanju pojedinih životinja.

Kako se oglašava žaba? Učenici pokušavaju oponašati oglašavanje žabe (kre, kre, kre...). Kako se oglašava kokoška? (kokoda, kokoda, kokoda...). Kako se oglašava pijetao? (kukuriku, kukuriku, kukuriku...).

Učenici slušaju kompoziciju „PIJETAO I KOKOŠI” K. Sen-Sansa.

Koje ste životinje prepoznali u ovoj kompoziciji? Kako ste otkrili da su baš to te životinje?

Pokušajte se prisjetiti još nekih životinja koje u svom imenu imaju glas K k. Učenici navode imena nekih životinja: konj, koza, kokoš, krava, vuk, patka, mačka...) Na kojem se mjestu u riječi nalazi glas / slovo K k?

Ko od vas u svom imenu ima glas / slovo K k. Učenici izgovaraju imena. Učitelj im pomaže da se prisjete još nekih imena ljudi: Kanita, Kata, Kemal, Zdenko. Na kojem se mjestu glas K nalazi u imenu Kanita, a na kojem u imenu Zdenko.

GLOBALNO ČITANJE RIJEČI

Učenici globalno čitaju riječi ispod ilustracija: ŽABA, KOKOŠKA, PIJETAO, KROKODIL.

Cijela napisana riječ čita se participacijski. Učitelj može ispreturati slova u riječima ŽABA, KOKOŠKA, PIJETAO i time ukazati na značaj poretka slova za značenje riječi. Na ovaj način se utvrđuje i mjesto slova K k unutar riječi.

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Učenici na razrednoj slovarici prepoznaju slovo K k, izgovaraju ga i prevode u istoimenu glas. Učenici pomoću svoje slovarice raščlanjuju neke izgovorene riječi koje u svom sastavu imaju slovo K k.

K-a-n-i-t-a, Z-d-e-n-k-o

U procesu glasovne sinteze slova se povezuju u cjelovitu riječ. Učenici slažu slova u riječ i utvrđuju da je pravilan, smislen, poredak slova važan za značenje riječi.

PISANJE SLOVA K k

Učenici posmatraju grafijsku strukturu slova K k, modeliraju ga, crtaju na većem papiru, izrezuju ga, a potom učitelj piše na tabli veliko i malo štampano slovo K k. Dok piše slova, učitelj pokazuje smjer pisanja. Učenici pišu slovo K k u PRVANKI, na strani 68. Započeta slova im služe kao uzor za dalje pisanje. Poslije učenici pišu red velikog i malog štampanog slova u svoje vježbanke.

Kad učitelj utvrdi da su učenici savladali grafijsku strukturu slova K k, prelazi na čitanje riječi u nizu:

KRAK	KIŠA	KRUŠKA
MRAK	KAŠA	KRIŠKA

Pronađi slova koja su promijenila značenje riječi.

I niz K : M (prvo slovo u riječi)

II niz I : A (drugo slovo u riječi)

III niz U : I (treće slovo u riječi)

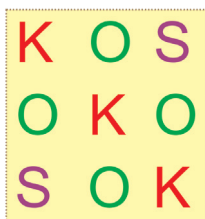
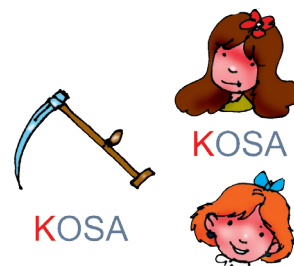
Na ovaj način učitelj uvodi učenike u igre diskriminacije glasova.

Za igru diskriminacije značenja riječi može nam poslužiti akcenat (PARONIMI), PODTEKST rečenice (HOMONIMI) ili samo promjena jednog glasa / slova u riječi.

U navedenim riječima značenje je promijenjeno na osnovu jednog glasa / slova u različitim pozicijama u riječi.

Za diskriminaciju značenja riječi na osnovu akcenta dati su primjeri KOSA (alat za košenje trave), i KOSA (vlastito ime).

Za vježbanje diskriminacije značenja riječi veoma uspješno nam može poslužiti interesantna TROSMJERKA. Vježbe diskriminacije i artikulacije najčešće ne organiziramo izolovano već u sklopu riječi u svim pozicijama i kombinacijama kako bi vježbe diskriminacije i artikulacije uticale na bogaćenje rječnika. Pri razvijanju pravilne artikulacije neophodno je uvažavati osnovne metodičke zahtjeve kao što su: POSTUPNOST I GOVORNA SITUACIJA, IZGOVOR GLASOVA U SKLOPU SLOGOVA, RIJEČI I REČENICA.

Učenici mogu dodavati i mijenjati slova, te tako dobiti riječi sa novim značenjem.

Tekst: KRUŠKA I MEDO može se raditi na zasebnom času. Da bi doprinio što kvalitetnijem slušanju, doživljavanju, maštanju, učitelj će ponuditi učenicima da navedu što više asocijacija uz riječi MEDO – KRUŠKA.

Učeničke asocijacije su pretkomunikacijski doživljajni kontekst koji će mu pomoći da shvati konotativno značenje pjesme. Učenici uče čitati pjesmu, prepisuju je u cjelini ili u dijelovima.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za učenički individualni rad. Svi zadaci nisu iste težine pa će učitelj njihovo rješavanje organizirati prema intelektualnim sposobnostima učenika i njihovoj osposobljenosti da rješavaju određene tipove zadataka. Pisanje slova K k u vertikalnom nizu rješavaju svi učenici kako bi uvježbali grafijsku strukturu slova.

Drugi zadatak se odnosi na poremećene riječi u rečenici koje pomažu usavršavanju čitanja. Učenici spajaju dijelove rečenice prema smislu. S obzirom da su već radili pjesmu MEDO I KRUŠKA, neće im biti teško spojiti pobrkane riječi u smislenu sintaksičku cjelinu.

KO TO TAMO ŠUŠKA?
DA TO NIJE KRUŠKA?

Sastavljanjem pobrkanih riječi u smislenu rečenicu zadatak još nije završen. Tako složene rečenice učenici prepisuju na određeni prostor u RAZIGRANOJ PRVANKI ili u vježbanke.

Treći zadatak se odnosi na diskriminaciju glasova. Učenici zamjenjuju slovo u riječi i dodaju novo slovo te tako mijenjaju značenje riječima.

PROMIJENI SLOVO,
PROMIJENI RIJEČ

K OST	G OST
R UKA	M UKA
K IŠA	M IŠA
T EKA	S EKA

DODAJ SLOVO,
PROMIJENI RIJEČ

☐ OSA	☐ KOSA
☐ ORAO	M ORAO
M ☐ AK	M R AK
K RT	Š KRT

Učitelj može podsticati učenike da tragaju za novim riječima i da se takmiče ko će više pronaći takvih riječi u kojima se mogu zamjenom, oduzimanjem ili dodavanjem glasa i slova promijeniti značenja.

Četvrti zadatak odnosi se na jezičku analizu i sintezu. Slovo K privlači sebi druga slova sa kojima gradi jednosložne riječi: MAK, KIT, KRT, MRKVA.

Peti zadatak je dat u obliku rebusa koji učenici rješavaju, a potom rješenje ispisuju, znači ponovo čitanje pa pisanje.

NA
KO- -K = KONAK

NA
KE- -N = KENAN

Šesti zadatak je dat u obliku zanimljive UKRŠTENICE čija rješenja prate ilustracije, ukrštenica se rješava globalnim čitanjem.

Učitelj može podsticati učenike, koji brže napreduju, da i sami kreiraju slične ukrštenice.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.15. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova P p

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem slova / glasa P p.

MOTIVACIJA: Igra otkrivanja skrivene ilustracije

Učitelj je pripremio nastavni plakat na kojem je nacrtana PATKA. Ilustraciju je prekrrio samoljepljivim komadićima papira na kojima su ispisana slova koja su učenici već učili. Učenici biraju slovo, učitelj odljepljuje papirić ispod kojeg se pokazuje dio crteža. Učenik pogađa šta se nalazi na tajanstvenom crtežu. Ukoliko ne pogodi, slovo bira sljedeći učenik. Igra se ponavlja sve dok učenici ne pogode tajanstveni crtež, onda pričaju o osobinama PATKE. Kako izgleda patka? Gdje živi? Čime se hrani? Zašto se kaže da neko pliva kao patka? Šta to znači? Prisjetimo se još nekih životinja koje u svom imenu imaju glas P p. Učenici nabrajaju imena nekih životinja, učitelj ih upućuje, koordinira i korigira odgovore. (PAS, PAUN, PATAK, PTICE...)

Ko od vas u svom imenu ima glas P p? Koliko još imena poznajete koja u sebi imaju glas P p (Paša, Paula, Pavle...)

NAJAVA GLASA /SLOVA P p

Učenici prepoznaju slovo P p, čitaju ga i prevode u istoimeni glas. Učitelj slova pokazuje na razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju, a potom sintetiziraju neke riječi na glasove u nizu, mogu to pokazivati i pomoću svoje slovarice.

P-U-T	= PUT	R-E-P-A= REPA	Š-T-A-P	= ŠTAP
P-E-T	= PET	R-U-P-A= RUPA	S-T-A-P = STAP	

Koje riječi poznajete sa glasom P p na početku?

prst, palac, pantalone, prsluk, posao, pekar, prozor...

Koje riječi imaju glas P p u sredini?

kapa, korpa, lopta, lopata...

Koje riječi imaju glas P p na kraju?

rep, džep, hula-hop, lili-hip, kruh

PISANJE SLOVA P p

Učitelj upućuje učeničku pažnju na grafijsku strukturu slova P p. Učitelj poredi slova P p sa zastavicom na štapu. Slovo P p je lepršavo, razigrano.

Učenici modeliraju slovo P p, crtaju na većem papiru izrezuju i pokazuju.

Učitelj piše slovo P p na tabli, pokazuje smjer pisanja, upućuje učenike na značaj pravilnog pisanja slova P p.

Učenici samostalno pišu slova P p u PRVANKI, str. 69, a zatim u vježbanke pišu slovo, riječi i kraće rečenice.

S obzirom na uzrast i dinamiku usvajanja slova / glasova učitelj može pjesmu PATKA PAJA ostaviti za naredni čas. Poslije kraće motivacije učenicima čitamo pjesmu, razgovaramo o pjesmi, zatim čitaju učenici, a potom prepisuju pjesmu u svoje vježbanke.

PATKA PAJA

Pitao patak

patku Paju:

- Kako ti perje

ostane u sjaju

dok oko šaše

skitaš u maju?

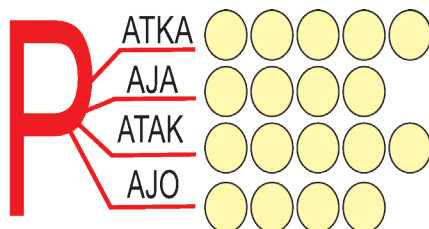
ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zanimljivi zadaci za individualni rad.

Prvi zadatak se odnosi na pisanje velikog i malog slova P p s ciljem savladavanja grafijske strukture velikog i malog štampanog slova P p.

Drugi zadatak je usmjeren na pronalaženje i pisanje riječi u kojima se nalazi slovo P p. Slične zadatke su učenici ranije radili, pa ih učitelj neće morati posebno objašnjavati.

Četvrti zadatak se odnosi na čitanje i pisanje riječi sa istaknutim slovom / glasom P p.

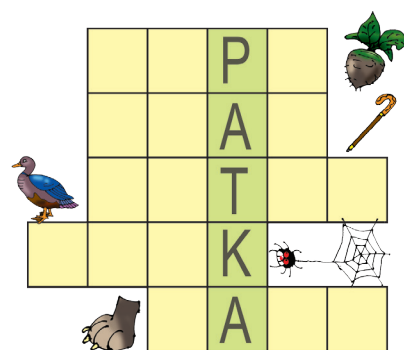

Peti zadatak se odnosi na grupu rasutih slova od kojih učenici prave riječi.

Već smo naglašavali da učenici mlađeg uzrasta vole ove igre, a one pomažu u savladavanju tehnike čitanja. Učitelj pri rješavanju ovog zadatka može organizirati takmičenje ko će složiti u određenom vremenu najviše riječi.

Šesti zadatak (UPIŠI PRAVILNO REČENICU) pripada grupi ANAGRAMA (obrnuto izgovaranje ili čitanje). Ove igre su prelaz od fonoloških ka leksičkim i sintaksičkim igrama. Igre se nazivaju: KAŽI OBRNUTO: lav – val, ris – sir. Anagram se može dobiti premještanjem dijelova riječi kako bi nastala nova riječ. Sadržaj onoga što se koristi kao ANAGRAM mora djeci biti dobro poznato.

Sedmi zadatak je zanimljiva ukrštenica koja se čita globalno, a potom učenici upisuju riječi u naznačene kolone.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.16. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova C c

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem slova / glasa C c.

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA

MOTIVACIJA – razgovor (čitanje pjesme Cipele nepadice – Kasim Deraković)

Učitelj može početi čas govornom igrom ODGOVORI BRZO. Učitelj izgovara riječ, a učenici tu riječ izgovaraju umanjeno (POLILOŠKO GOVORENJE).

UČITELJ:	UČENICI:
CIPELE	CIPELICE
ULICA	ULIČICA
ŠUMA	ŠUMICA
TRAVA	TRAVICA
LIVADA	LIVADICA

Šta znače CIPELE a šta CIPELICE? Šta znači ULICA, a šta ULIČICA? Šta znači ŠUMA, a šta ŠUMICA?

Šta znači TRAVA, a šta TRAVICA? Šta znači LIVADA, a šta LIVADICA?
Kao produžena motivacija može nam poslužiti pjesma Kasima Derakovića:

CIPELICE NEPADICE

Obučaru,
daj napravi cipelice,
cipelice poskočice,
cipelice trkačice,
cipelice nepadice.
Da potrčim niz ulicu,
do travice
do rječice,
do beskrajne livadice,
da potrčim sve do cvijeća,
da potrčim do proljeća.

Kakve sve cipele priželjkuje dječak ili djevojčica?

CIPELICE: trkačice, nepadice, poskočice. Kakve biste vi još cipele željeli imati? Koji se glas često čuje u ovoj pjesmi? Prisjetimo se još nekih riječi koje u sebi imaju glas C. Učenici navode riječi: *cvijeće, car, carica, kecelja, maca, kuca, palac, lovac, lanac, konac*.

Ko od vas u svom imenu ima glas C? Učitelj pomaže koordinira i korigira.

NAJAVA NOVOG GLASA SLOVA

Koje ćemo slovo danas učiti? Poslije detaljno urađene pripreme učenici će i sami zaključiti da će učiti veliko i malo štampano slovo C c.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učenici u pojedinim riječima prepoznaju slovo i tako ga prevode u glas.

Učitelj pokazuje slovo na razrednoj slovarici, a učenici riječi raščlanjuju na glasove u nizu.

M-I-M-I-C-A

M-I-K-I-C-A

N-E-J-R-I-C-A

C-A-R-I-C-A

Za glasovnu sintezu (povezivanje glasova u riječi) učenici koriste svoju slovaricu, slažu slova u riječi i uočavaju značenje riječi.

PISANJE VELIKOG I MALOG SLOVA C c

Učitelj upućuje učenike na posmatranje glasovne strukture slova C c. Učenici vrše poređenje slova C s nečim iz njihove okoline. (Slovo C liči na pola kruga...) Poslije uočavanja glasovne strukture učitelj predlaže učenicima da modeliraju slovo od plastelina, a zatim da prave slovo od konca, vunice, tanje žice...

Učitelj na tabli piše veliko i malo štampano slovo C c uz obavezno objašnjavanje smjera pisanja. Učenici nastavljaju pisati započeti red velikog i malog slova C c u Prvanki, str. 70. Vježbanje grafijske strukture slova C c učenici mogu nastaviti u svojim vježbankama.

ČITANJE RIJEČI I KRAĆEG TEKSTA

Učenici čitaju nizove riječi u kojima su im sva slova poznata.

Pjesmu MACA učenici mogu čitati na istom času ako je sastav učenika u odjeljenju takav da učitelj

vremenski može ostvariti predloženu artikulaciju časa.

Ukoliko u odjeljenju ima puno nečitača i polučitača učitelj može ovu pjesmu raditi i na narednom času, tako što će učenici čitati pjesmu, razgovarati o njoj i prepisivati cijelu pjesmu ili dijelove pjesme.

ZADACI ZA SAMOSTALAN RAD

U Razigranoj prvanki na strani 25. nalaze se zadaci za samostalni rad.

Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture slova C c.

Drugi zadatak je postavljen tako da IGRA RASUTIH SLOVA doprinosi razvijanju tehnike čitanja. U ovakvim igrama učenici imaju slobodu u sastavljanju riječi gdje dolazi do izražaja i učenička kreativnost.

Treći zadatak se odnosi na IGRE SLOGOVIMA I RIMAMA. Rime često svojom zvukovnom strukturom postaju pokretači učeničke mašte. U ovim igrama učenici doživljavaju radost, pa ih možemo podsticati da i sami nastave ritmizirati niz, ili ih uputiti da oponašaju pjesmu nekih ptica (CIK-CAK – CIJU, CIJU-CI-CIK, CI, CIK...)

Četvrti i peti zadatak se odnosi na umanjenice. Izgovarajući umanjenice učenici doživljavaju jezik kao zanimljivu i promjenljivu stvarnost.

Šesti zadatak je koncipiran kao slikovna ukrštenica koju učenici čitaju i rješavaju globalnom metodom rada, a potom vježbaju pisanje.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.17. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova L l

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem slova L l.

ARTIKULACIJA ČASA

Motivacija – pričom i slikama (ispričati učenicima priču čiji je sadržaj zasićen glasovima L l)

Prije čitanja priče UPLAŠENI LEPTIR učitelj povezuje učeničko iskustvo s tekstom.

UPLAŠENI LEPTIRIĆ

Lejla i Lidija su na livadi jurile plavog leptira. Leptir je sletio na list visoke lipe, pa počeo izazivati Lejlu i Lidiju.

– Evo me na lipi, ne možete me uloviti!

Lejla i Lidija ga začuđeno pogledaše.

– Ali, mi te ne želimo uloviti, mi se želimo s tobom igrati na livadi.

Zašto su Lejla i Lidija bile začuđene leptirovim postupkom? U čemu je bio nesporazum između Lejle, Lidije i leptira? Učitelj može ilustrirati na nastavni plakat upečatljiv detalj iz priče s ciljem zadržavanja motivacione pripreme, ili tražiti od učenika da završe priču. Šta je leptir uradio kada su mu djevojčice objasnile zašto su ga jurile. Dok smo pričali priču o UPLAŠENOM LEPTIRU i razgovarali o nesporazumu između djevojčica i leptira, koji ste glas najčešće čuli. Pokušajmo pronaći još neke riječi u kojima ima glas L l (*list, selo, lipa, lijep, kolač, jelen, livada, pčela, stol, krokodil, ždral...*) U čijem se imenu nalazi glas L l? Učenici izgovaraju imena i objašnjavaju na kojem se mjestu nalazi glas L l, na početku, u sredini ili na kraju.

Možemo li pronaći neko ime naseljenog mjesta u kojem se nalazi glas L l?

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Koje slovo / glas ćemo danas učiti?

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo L l.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

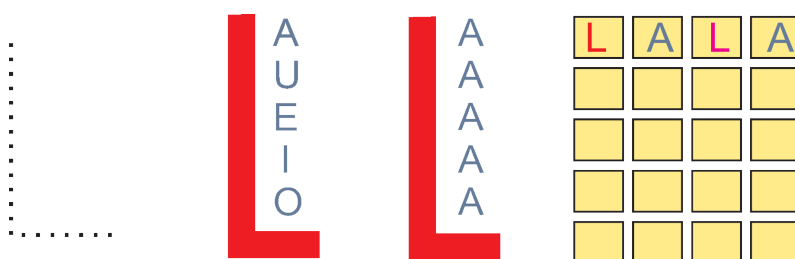
Učenici prepoznaju slovo L l u PRVANKI, str. 71. i čitaju poznate riječi?

Pomoću svoje slovarice učenici razdvajaju riječi na glasove: L-A-N, L-A-N-E, L-U-L-A, Š-A-L. Učenici uočavaju poziciju slova u riječima, povezuju glasove u cjelinu i tako vrše glasovnu sintezu.

PISANJE SLOVA L I

Učitelj upućuje učenike da posmatraju naslovno slovo L l. Učenici modeliraju slovo od plastelina, prave slovo od raznog materijala (štapići, zrnaca, konci, tanja žica...). Učitelj piše slovo na ploči uz obavezno objašnjavanje smjera pisanja. Učenici završavaju pisanje započetog reda slova L l u PRVANKI, zatim vježbaju pisanja riječi i kraćih rečenica koje u svom sastavu imaju slovo L l. Učenici koji lakše savladavaju čitanje (čitači i polučitači) čitaju pjesmu LETI, LETI, LETJELICA.

Oni učenici koji brže napreduju od ostalih rješavaju zadatak u PRVANKI. Zadatak je sastavljen od raznih kombinacija samoglasnika sa suglasnikom L l (L + samoglasnik + L + samoglasnik).

Ukoliko u odjeljenju ima puno učenika koji sporije napreduju i koji ne mogu pratiti sve etape artikulacije časa, učitelj može pjesmu LETI LETI LETJELICA obrađivati na narednom času tako što će uvježbavati čitanje i pisanje pjesme LETI, LETI, LETJELICA, te razvijati interesovanje za pronalaženje novih neobičnih riječi. Traganje za novim neobičnim riječima može biti podstaknuto riječima LETJELICA-MISLILICA, RANILICA, LUTALICA.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI **prvi zadatak** je unificiran, a odnosi se na uvježbavanje grafijske strukture slova L l. U okviru ovog zadatka učenici ispisuju red velikog i malog slova L l prema pokaznom uzoru.

Drugi zadatak je na nivou prepoznavanja i uočavanja. Učenici uočavaju poziciju slova u riječi, i prepisuju samo one riječi u kojima su im sva slova poznata.

Treći zadatak se odnosi na područje analize i sinteze. Učenici riječi raščlanjuju na slova / glasove s ciljem utvrđivanja broja slova / glasova i upisuju ih u odgovarajuće kvadratiće / sintetiziraju).

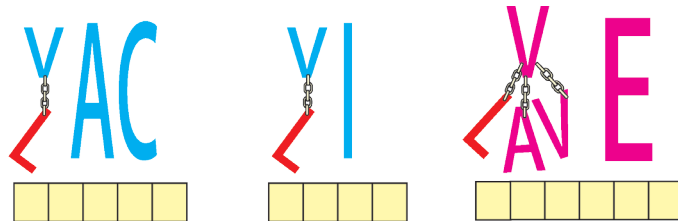
S-T-O-L-I-C-A	=	<table border="1"><tr><td>S</td><td>T</td><td>O</td><td>L</td><td>I</td><td>C</td><td>A</td></tr></table>	S	T	O	L	I	C	A
S	T	O	L	I	C	A			
L-I-S-T	=	<table border="1"><tr><td>L</td><td>I</td><td>S</td><td>T</td></tr></table>	L	I	S	T			
L	I	S	T						
Š-A-L	=	<table border="1"><tr><td>Š</td><td>A</td><td>L</td></tr></table>	Š	A	L				
Š	A	L							
J-E-L-E-N	=	<table border="1"><tr><td>J</td><td>E</td><td>L</td><td>E</td><td>N</td></tr></table>	J	E	L	E	N		
J	E	L	E	N					
K-O-L-I-C-A	=	<table border="1"><tr><td>K</td><td>O</td><td>L</td><td>I</td><td>C</td><td>A</td></tr></table>	K	O	L	I	C	A	
K	O	L	I	C	A				

Četvrti zadatak je postavljen na principu logike rješavanja rebusa. Rješavanje rebusa utiče na razvoj logike čitanja (S-^{OKO}-L = SOKOL), buđenje znatizelje i zaključivanja.

Peti zadatak je, također, postavljen kao rebus samo sada znatno složeniji od prethodnih rebusa. Do sada smo, u rješanju rebusa imali jednu riječ, a sada je rebuskom tehnikom postavljena cijela rečenica.

l-o-v-a-c l-o-v-i lav-o-v-e = LOVAC LOVI LAVOVE

Učenici čitaju rebus, raščlanjuju glasove i slogove, a zatim ih sastavljaju u riječi i rečenice, te upisuju u zadate kvadratiće.

NASTAVNO PODRUČJE – NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.18. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova G g

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem slova / glasa G g

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: razgovor, ilustracija, tekst

Učitelj počinje motivacionu pripremu igrom asocijacije. Kaži nešto na riječ GUSKA. On lijepi nastavni plakat na kojem je nacrtana GUSKA. Učenici posmatraju i govore šta znaju o guski. Guska živi na seoskom gazdinstvu. Ona nam daje velika ukusna jaja. Guska ima lijepo mekano bijelo perje. Guska se plaši lukave lije. Pročitat ćemo jedan LIJIN OGLAS kojim ona hoće da nadmudri gusku.

LIJIN OGLAS

U gustom travi nadomak rijeke,
kraj neke staze uske,
našla sam sinoć, u sami suton,
pero gospođe Guske.
Neka se Guska u šumu svrati
da joj ga tetka vrati.
Sastanak u pet sati.

Branko Ćopić

Mi znamo da lija nije imala namjeru vratiti izgubljeno pero gospođi Guski. Šta je lija htjela? Dakle, lija je htjela iz grma da zgrabi neopreznu gusku.

Dok smo govorili o gospođi Guski i gladnoj liji koja je vrebala iza grma, koji smo glas najčešće čuli?

Učenici zaključuju da se najčešće čuje glas G g.

Prisjetite se još nekih riječi u kojima imamo glas G g.

Učenici se prisjećaju riječi sa glasom G g: **golub, glista, gavran, gušter, grom, pegla, glumac...**

Kako golub priča golubici? Golub golubici **guče**.

Kako se obraća guska gusku? Guska gusku **gače**.

Šta radi glista? Glista **gmiže**.

Šta radi glumac? Glumac **glumi**.

Šta se radi peglom? Peglom se **pegla**.

Ko od vas u svom imenu ima glas G g?

Koja još imena znate sa glasom G: **Goga, Gabrijela, Agata, Angelina...**

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo G g. Učenici u PRVANKI, na strani 72. prepoznaju G g i čitaju riječi u kojima su im sva slova poznata.

GLASOVNA ANALIZA I SINTEZA

Učitelj pokazuje učenicima slovo G g na razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju glasove u nizu, zatim sintetiziraju u riječi i objašnjavaju značenje riječi koje su napisali.

G-U-S-K-A = GUSKA
G-O-L-U-B = GOLUB
G-O-L-U-B-I-C-A = GOLUBICA
G-L-U-M-A-C = GLUMAC
G-L-U-M-I-C-A = GLUMICA

Za glasovnu sintezu učenici upotrebljavaju svoje slovarice. Slažu slova u riječi i tumače značenje napisane riječi.

Već smo naglašavali u ovoj fazi učenja slova važno je da učenici utvrde značaj poretka slova u riječi.

PISANJE SLOVA

Učitelj upućuje učenike da uočavaju grafijsku strukturu velikog i malog štampanog slova G g. Upoređuju slovo s nekim poznatim slovom, ističu razlike između slova koje porede.

Učenici modeliraju slovo od plastelina, ili ga izrađuju od nekog drugog materijala, crtaju veliko i malo štampano slovo G g na većem papiru, pa ga onda izrezuju.

Učitelj piše veliko i malo štampano slovo na tabli i obavezno objašnjava smjer pisanja. Učenici nastavljaju pisati slovo G g u Prvanki, na 72. strani.

Poslije savladane grafijske strukture slova G g učenici pišu riječi od poznatih slova i kraće rečenice.

Ukoliko je većina učenika savladala čitanje, učitelj na istom času može zahtijevati da bolji čitači čitaju pjesmu GUSAK I GUSKA, a zatim da prepisuju neke stihove. Ako u odjeljenju ima više učenika koji nisu dovoljno ovladali tehnikom čitanja, onda učitelj pjesmu može raditi na drugom času.

Uz obradu glasa / slova G g u Prvanki imamo i ANAGRAME koji čine prelaz između fonoloških prema leksičkim i sintaksičkim igrama.

ANAGRAM znači obrnuto pisanje ili izgovaranje riječi. Ovakve igre nazivamo: KAŽI OBRNUTO (DAR – RAD, RIS – SIR). ANAGRAM se dobije i onda kada premjestimo dijelove riječi pa dobijemo novu riječ. Učenici ovog uzrasta vole ANAGRAME, oni predstavljaju jednu vrstu dječijeg tajnog govora.

U PRVANKI je u obliku ANAGRAMA predstavljena poznata rečenica: GUSAK GUSKU GRDI. Pored obrnutog čitanja od ove rečenice napravljen je ANAGRAM premještanjem dijelova riječi kako bi se dobila nova NONSENSNA riječ: SAKGU SKUGU DIGR

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za individualni rad koji služe za vježbanje poslije urađenog glasa/slova G g.

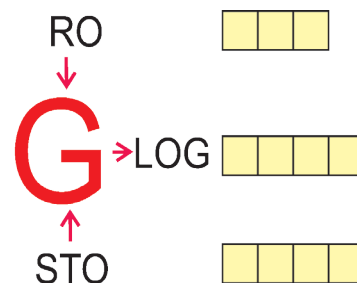
Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture glasa / slova G g.

Drugi zadatak se odnosi na slobodan izbor riječi koje u sebi imaju glas / slovo G g.

Treći zadatak je višeg nivoa složenosti. Učenik prepoznaje životinje i stvari, imenuje ih, utvrđuje iz koliko se slova / glasova sastoje imena i upisuje na predviđeno mjesto.

Četvrti zadatak je usmjeren na uočavanje slova G u jednosložnim riječima. Igre ritmiziranim slogovima (riječima) doprinose usavršavanju tehnike čitanja. U ovim i sličnim jezičkim igrama učenici doživljavaju radost u procesu spajanja novih riječi.

Peti zadatak se odnosi na rješavanje slikovne križaljke koju učenici mogu globalno čitati i rješavati, a pošto su im sva slova poznata mogu je i ispisati.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.19. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Č č

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova Č č

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – igre deminutiva i augmentativa

Igre deminutiva i augmentativa koriste se za bogaćenje rječnika. Ove igre mogu biti veoma uspješne u okviru motivacione pripreme za obradu glasa / slova Č č. Učenicima je potrebno objasniti pravila igre. Učitelj opisuje neku životinju, a učenici pogađaju.

1. Živi u šumi, šumarku, u polju. Ne voli pse. Voli kupus i mrkvu. Ima kratak repić. Poslije ovog opisa učenici pogađaju. To je ZEC. Kad je veliki, onda je on ZEČINA. Kad je mali, onda je ZEČIĆ.

2. Živi u šumi. Strašan je. Voli ovčije meso. Liči na psa, ali je mnogo strašniji. To je VUK. Kad je mali, onda je VUČIĆ. Kad je veliki, onda je VUČINA.

3. Sporo ide. Vuče se. Na leđima ima debelu koru. To je KORNJAČA. Kad je velika, onda je KORNJAČETINA. Kad je mala, onda je KORNJAČICA.

Dok ste pogađali zagonetne životinje, koji ste glas najčešće čuli.

Možemo li se prisjetiti još nekih riječi koje u sebi imaju glas Č. Glas Č imamo u riječima: *čaj, čaša, češalj, čamac, čarobnjak, čarapa, naočari, peče, siječe, riče, ključ, mač, bič, krojač, pjevač...*

Ko od vas u svom imenu ima glas Č č? Na kojem se mjestu u imenu nalazi glas Č č.

Kako se oglašavaju sljedeće životinje:

kokoš	kokodače
pijetao	kukuriče
mačka	mijauče
magarac	njače

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Koji se glas najčešće čuo u oglašavanju životinja? To je: Č, Č, Č, Č. Danas ćemo raditi glas / slovo Č č.

Ukoliko je potrebno učitelj može potaknuti učenike da glasovno analiziraju neke riječi (glasovna analiza i sinteza).

Kako se zovu znakovi za glasove?

Učitelj pokazuje na razrednoj slovarici slovo Č č.

Učenici prave slovo Č č od raznog materijala. Modeliraju od plastelina, prave od zrnaca, konca, savitljive žice, itd. Učitelj piše slovo Č č na tabli, objašnjava smjer pisanja slova, a učenike potiče da porede slovo Č č sa slovom C c. Učenici završavaju red velikog i malog slova u PRVANKI, str. 73.

Učenici čitaju riječi u nizu, pišu riječi od poznatih slova, čitaju napisane riječi na tabli.

Spretniji čitači čitaju ritmizirane slogove (PRVANKA, str. 73) sa istaknutim slovom č. Ovakve vježbe doprinose razvijanju sposobnosti jezičke analize i sinteze, utiču na usavršavanje tehnike čitanja i podstiču učenike u procesu otkrivanja i pronalaženja novih riječi. U PRVANKI na 73. strani nalazi se brzalica ČUDI, ČUDI, ČUDILO. Riječi u brzalici bude iznenađenje, radost i želju da učenici nauče takav tekst pravilno čitati. Ova brzalica namijenjena je učenicima koji brže napreduju od ostalih. Učitelj, uz malo mašte, može ovu brzalicu iskoristiti kao interesantnu dječiju pokretnu igru (Pogledati ilustraciju u PRVANKI, str. 85.).

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U prvom zadatku učenici vježbaju grafijsku strukturu slova Č č.

U drugom zadatku učenici smišljaju i upisuju riječi sa slovom Č na početku, u sredini i na kraju riječi.

Treći zadatak se odnosi na igre glasovima, slogovima i dijelovima riječi. Ovaj zadatak je interesantan jer je koncipiran u duhu: OPSKIH, APSKIH, LIPSKIH i sličnih naziva dječijih igara. Naziv igre zavisi od sloga koji se koristi: OP, AP, LIP, LI. Igra se realizira tako što se ispred ili iza glasa – sloga u riječi ubacuje jedan glas ili slog (OP, IP, LI...). Ovu vrstu govora koriste učenici nižih razreda osnovne škole. O pravilima ove glasovne igre djeca se obično prethodno dogovore.

Opske, apske, lipske i slične igre koriste se za vježbanje artikulacije i diskriminacije glasova. Mogu se realizirati horskim i individualnim izgovaranjem. Povod za igru može biti, kobajagi, tajni razgovor i dogovor.

U zadatku je napisan jedan stih pjesme OPSKIM govorom, a učenici imaju obavezu da tu rečenicu prepisuju pravilno.

PIPITAPA PČEPE LAPA PČEPE LIPICUPU
GDJEPE SIPI NAPA ŠLAPA ROPO SIPI CUPU

PITA PČELA PČELICU:
GDJE SI NAŠLA ROSICU?

Četvrti zadatak se odnosi na pisanje umanjena koje djeci pomažu da uspostave emotivno-iskustveni odnos prema jeziku.

Peti zadatak se odnosi na igru ritmiziranim slogovima u kojima je vizuelno naglašeno slovo koje učenici vježbaju.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.20. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Č č

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova Č č

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: tekst i ilustracija

Motivaciona priprema je usmjerena na bogaćenje rječnika. Učitelj razgovara s učenicima o putovanju i neobičnim putnicima, a potom čita priču PA ČU ... PA ČU.

PA ČU ... PA ČU

Naide putnik pored kupusišta. Kad, tamo – spava zec. – E, baš sam sretan – reče putnik. – Zeca ću uhvatiti i prodati. Kupit ću kokoš. Kokoš će mi izleći piliće. Kad pilići porastu, prodat ću ih, i kupit ću kozicu. Kozica će porasti, a kad poraste, imat će jariće. Prodat ću jariće, pa ću kupiti tele. Kad tele poraste i postane krava, prodat ću je i kupiti ždrijebe.

Ždrijebe će porasti i postati lijep konj. Uzjahat ću konja i povikati - diha-điha.

Od tog uzvika se zec probudi i pobjegne u šumu.

Slovenačka narodna priča

Učitelj postavlja nastavni plakat na kojem je nacrtan neki detalj iz priče.

Upoznali smo jednog putnika koji mašta o konju. Po čemu je on neobičan? Na koji način putnik namjerava doći do konja? Šta se na kraju desilo?

Dok smo pričali priču: PA ČU ... PA ČU, koji smo glas najčešće čuli?

Prisjetimo se još nekih riječi koje u sebi imaju glas Č. Učenici navode riječi: *ćurka, ćuran, ćilim, ćuk, kuća, cvijeće, svijeća, sreća, mačići, pilići, pačići, kolačići, lončići, nosić, šeširić, slonić, koračić.*

Ko od vas u svom imenu ima glas Č č? Možemo li se prisjetiti još nekih imena u kojima se nalazi glas Č č.

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Danas ćemo učiti slovo Č ć

Učenici otvaraju PRVANKU, posmatraju naslovno slovo i fotovinjetu uz njega, a onda pretvaraju slovo u istoimeni glas. Učitelj pokazuje slovo Č ć na razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju riječi na glasove u nizu, a potom povezuju glasove u cjelovitu riječ, te uočavaju značenje izgovorene riječi. Učenici zaključuju da samo određeni poredak glasova ima značenje, glasovi i slova nabacani bez reda ne čine riječ. Učenici čitaju nizove igrovnih riječi koje služe za diskriminaciju značenja. Učitelj podstiče učenike da sami traže slične riječi (KUČA-KUČA; MUČA-MUČA...)

Učitelj usmjerava učenike na posmatranje grafijske strukture slova Č ć.

Učenici modeliraju slovo Č ć od raznog materijala.

Učitelj pokazuje pravilan smjer pisanja slova.

Učenici nastavljaju pisati red velikog i malog štampanog slova Č ć. Vježbanje grafijske strukture slova Č ć učenici nastavljaju u svojim vježbankama.

Posije uvježbavanja grafijske strukture slova Č ć, učenici pišu riječi i kraće rečenice u kojima ima malih i velikih slova Č ć.

Ukoliko u odjeljenju ima učenika koji u čitanju i pisanju napreduju brže, oni mogu čitati kraći tekst PTIČIĆI koji se nalazi u PRVANKI na strani 74. IGRE ONOMATOPEJAMA POJAVLJUJU SE KAO EMOTIVNO-FANTAZIJSKO SUDJELOVANJE UČENIKA U OSLUŠKIVANJU, ALI I U PRONALAZENJU NOVIH ONOMATOPEJA.

Tokom čitanja pjesme PTIČIĆI učenici usavršavaju izgovor pojedinih glasova i glasovnih skupova, učitelj ih podstiče na različite intonacijske vrijednosti i ritam koji je u skladu s njihovim doživljajnim i imaginacijskim sudjelovanjem u značenjskoj i ritmičkoj strukturi pjesme.

U PRVANKI, str. 74, nalazi se zadatak koji je usmjeren na razlikovanje grafema Č č i Ć ć. Pored predložene jezičke igre (TVORBA UMANJENICA) i upisivanja adekvatnog slova (Č ili Ć) zadaci ovog tipa imaju cilj da razviju tehniku i sposobnost čitanja, te sposobnost analize i sinteze i da pomažu intenzivnijem otkrivanju značenja riječi.

Jezičke igre se unose u nastavu početnog čitanja i pisanja kao dodatni sadržaj s ciljem produbljanja spoznajnog i emotivnog odnosa prema jeziku.

PTIČIĆI

Ćiju Ći,
ćiju Ći!
Ćirlikaju ptičići.
Ćekajući majćicu
da donese pšenicu

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture slova Č ć (vertikalni niz).

Drugi zadatak usmjeren je na razlikovanje grafema Č ili Ć u riječima s ciljem razvijanja tehnike čitanja i bržeg otkrivanja značenja riječi.

Treći zadatak, također, je usmjeren na razlikovanje grafema ć, č u riječima, ali su sada riječi strukturirane u rečenicu kao veću komunikacijsku jedinicu. Semantički nivo rečeničke strukture tematski pokriva područje dječijeg okruženja.

Četvrti zadatak usmjeren je na pisanje umanjenica, deminutiva s ciljem pravilne upotrebe glasa / slova Ć. Djeca ovog uzrasta u svom govoru često se služe umanjenicama. Oni deminutive ne uče kao gramatičke kategorije nego kao komunikacijske jedinice koje im pomažu da jezik doživljavaju kao promjenljivu i zanimljivu igru.

Peti zadatak se, također, odnosi na pravilnu upotrebu slova / glasa Ć ć u umanjenicama s tim da je ovdje grafema Ć ć vizuelno markirana.

Šesti zadatak je predviđen za učenike koji se posebno vole igrati riječima i glasovima. Oni učenici koji su već do sada savladali tehniku rješavanja rebusa jednostavno će riješiti i ovaj rebus. Č + P = ČUP. Ova vrsta rebusa je pogodna za savladavanje glasovne analize i sinteze.

Sedmi zadatak je dat u obliku ukrštenice koju učenici rješavaju metodom globalnog čitanja ili participacijskim čitanjem, a potom upisuju slova u predviđene kvadratiće.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.21. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova B b

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti sa učenjem glasa / slova B b

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – ilustracija, tekst, razgovor

Učitelj upućuje učenike da u PRVANKI, uz naslovno slovo, posmatraju fotovinjetu. Učenici posmatraju ilustraciju, imenuju ono što vide na ilustraciji. Učitelj podstiče učenike da opisuju bicikl. Iz kojih dijelova se sastoji bicikl. Učenici uočavaju dva točka, šipku, sjedište, upravljač i male stopice (PEDALE) koje nam služe da pokrećemo BICIKL. Ispod crteža vidimo jednu djevojčicu koja je okružena bubamarama. Pokušajmo dati djevojčici ime u kojem će biti glas B. Učenici navode razna imena, učitelj im pomaže da odaberu jedno ime sa kojim se slaže većina učenika. Ispričajmo nešto o bucmastoj djevojčici BUBICI.

BUBICA I BUBAMARE

Jednog dana bucmasta djevojčica BUBICA krenula je biciklom na obližnju livadu. Tamo je bilo puno bijelih cvjetova na koje su slijetale bubamare. Bubica je ostavila bicikl i počela se igrati sa bubamarama. Uzimala je bubamaru, stavljala je na dlan i izgovarala čarobne riječi:

BUBA-MARO
BUBA-BAJO,
ZDRAVA BILA
POKAŽI MI PUT.

Učenici zamišljaju bubamaru na svom dlanu i izgovaraju čarobne riječi.

UČENJE NOVOG GLASA / SLOVA

Dok smo pričali priču o BUBICI I BUBAMARI, koji smo glas najčešće čuli? Učenici zaključuju da je riječ oglasu B b.

S obzirom da su, tokom učenja prethodnih glasova / slova, učenici vježbali elementarne segmente čitanja (*traženje i prepoznavanje slova, slaganje riječi, čitanje riječi u stupcima u kojima su im poznata sva slova, čitanje riječi koje su učenici složili u slovaricama*) učitelj može ubrzati postupak obrade slova tako što će učenicima omogućiti samostalniji rad (intenzivirati individualizaciju učenja čitanja i pisanja).

Izbjegavati sitne korake poslije obrađenih dvadeset glasova / slova, ali obavezno i dalje insistirati na sljedećim etapama rada:

- Dublje povezivanje glasa i slova.
- Uočavanje grafijske strukture velikog i malog štampanog slova B b (oblik slova, karakteristični dijelovi, sličnost sa ostalim slovima).
- Uočavanje slova B b u riječima i njegovo razlikovanje od sličnih slova (razlikovanje malog d i malog b).
- Učenje pisanja velikog i malog štampanog slova B b.
- Pisanje velikog i malog slova B b u riječima i kraćim rečenicama.

Ukoliko ima u odjeljenju učenika koji u čitanju i pisanju napreduju brže, oni mogu čitati pjesmu BUBAMARA, PRVANKA, str. 75. Cilj čitanja pjesme je usavršavanje tehnike čitanja i usavršavanje pojedinih glasova i glasovnih skupina. Učitelj ima individualiziran pristup nastavi, podstiče učenike da čitaju pjesmu uvažavajući različite intonacijske vrijednosti i ritam koji je u skladu s njihovim doživljajem pjesme i imaginacijskim sudjelovanjem u značenjskoj i ritmičkoj strukturi pjesme.

Rebusi B^u BA = BUBA i G^o L^u B = GOLUB utiču na savladavanje tehnike analize i sinteze, te na razvoj logičkog mišljenja i zaključivanja. U PRVANKI, na strani 75. nalazi se ANAGRAMSKA UKRŠTENICA koja je strukturirana tako da čini prelaz od fonoloških prema leksičkim igrama.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za individualni rad.

Prvi zadatak je usmjeren na usavršavanje grafijske strukture slova / glasa B b.

Drugi zadatak se odnosi na upisivanje slova B b i čitanje riječi dopunjenih slovom B b.

Treći zadatak je strukturiran tako da doprinosi procesu analize i sinteze. Učenici prvo raščlanjuju riječ na slovo / glasove, a potom sintetiziraju i upisuju u predviđene kvadratiće.

Četvrti zadatak se odnosi na rebus B^u BA = BUBA. Ovaj rebus su učenici već rješavali u PRVANKI, pa učitelj tako može provjeravati učenička zapažanja i povezivanja sadržaja u PRVANKI I RAZIGRANOJ PRVANKI. Ova dva rebusa imaju isto značenje, ali drugačija grafijska rješenja.

Peti zadatak je koncipiran kao igra ritmiziranim slogovima koji doprinose kvalitetnijem i intenzivnijem prepoznavanju slova i slogova u riječi.

Šesti zadatak je dat u obliku ukrštenice koja se rješava globalnim čitanjem.

Sedmi zadatak je koncipiran u obliku rebusa. Tehniku rješavanja rebusa ovog tipa učenici su već ranije upoznali, pa im neće biti teško da čitaju riječ predstavljenu u obliku zakačenih slova S ° BA = SOBA.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.22. NASTAVNA JEDINICA:

UČENJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA V v

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova V v

ARTIKULACIJA ČASA

Motivacija – tekst, razgovor, ilustracija

Da bismo učenike pripremili za usvajanje novog slova / glasa razgovarat ćemo s njima o porodičnim slavljinama. Šta se u vašoj porodici obavezno slavi? Učenici će nabrojati razne praznike među kojima će sigurno pomenuti i rođendan. Učitelj će pažljivo slušati njihovo opisivanje rođendanskog slavlja, a potom će ih pitati: Šta mislite kako životinje slave rođendane? Učenici će iznositi neke svoje pretpostavke i razmišljanja o životinjskom rođendanu. Učitelj će tada pročitati pjesmu Stjepana Jakševca – Mrav na šetnji.

MRAV NA ŠETNJI

U doba ljetno,
u vidik plav
po stazi cvjetnoj
krenuo mrav...

– Kako to, mrave,
ne nosiš ništa? –
pita ga pčela
s djetelišta.

– Doista čudno
da mrav ne radi! –
čudit se stao
i bumbar mladi.

A mrav na časak
presta da šeće i
prepun sreće
skromno reče:

– Danas je, znate,
moj rođendan –
pa mi je zato,
slobodan dan!

Stjepan Jakševac

Kakav je mrav? Mrav je veseo, vrijedan i veoma skroman.

Po kakvoj stazi šeta mrav? Mrav šeta po cvjetnoj stazi. Učitelj postavlja na tablu nastavni plakat na kome se nalazi mrav koji proslavlja rođendan.

Dok smo razgovarali o rođendanskom slavlju i čitali pjesmu o veselom i vrijednom mravu koji smo glas najčešće čuli. Učenici zaključuju da se najčešće čuo glas V v.

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo V v.

Možemo li se sjetiti još nekih riječi koje u sebi imaju glas V v? Učenici navode riječi: **vila, val, valovi, trava, glava, plava, livada, lovac, lov, div, mrav, plav.**

Ko u svom imenu ima glas V v? Učenici navode imena sa glasom V v. Koja naseljena mjesta poznajete da u svom nazivu imaju glas V v?

U ovoj fazi rada učenici mogu izvoditi VJEŽBE ARTIKULACIJE: V-VA-VO-VU-VE-VI.

Učenici posmatraju naslovno slovo u PRVANKI. Učitelj pokazuje slovo V v u razrednoj slovarici.

Učenici čitaju riječi u nizu: VRATAR, VRATA, TRAVA, BRAVA, MRAV, LAV s ciljem pretvaranja slova u glasove i uočavanja značenja riječi. U igrovnim riječima TRAVA-BRAVA učenici uočavaju da glasovi T : B utiču na diskriminaciju značenja riječi. Učitelj podstiče učenike da sami kažu nove riječi: BUNA-VUNA...

PISANJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA V v

Učenici u PRVANKI posmatraju grafijsku strukturu slova V v. Modeliraju slovo od raznog materijala, pišu ga prstićem po klupi. Učitelj pokazuje na tabli smjer pisanja slova V v. Učenici porede slovo V v (Slovo V v je sastavljeno od dvije kose crte koje su pri dnu spojene) potom nastavljaju pisati započeti red velikog i malog štampanog slova u PRVANKI, str. 76.

Poslije uvježbavanja grafijske strukture slova V v učenici pišu riječi i kraće rečenice koje u svom sastavu imaju slovo V v.

Ukoliko u odjeljenju ima učenika koji brže napreduju u savladavanju tehnike čitanja i pisanja učitelj im može dati da čitaju tekst VODICA, vodeći računa o intonacijskim vrijednostima čitanja upitnih rečenica (o tome smo već ranije govorili) a zatim da pišu cio tekst ili jedan dio teksta.

Kratki distih SKAKAVAC učenici mogu čitati, iznositi svoje znanje o skakavcu a potom zamjenjivati riječi KUKAVAC I SKAKAVAC drugim riječima te tako graditi nove stihove, nove rimovane konstrukcije.

Pokazne zamjenice: OVA, OVI, OVE sa istaknutim glasom / slovom V učenici čitaju i objašnjavaju. Umjesto čijeg imena bismo upotrijebili riječ OVA, umjesto kojih imena OVI, a umjesto čijih imena OVE.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za individualni rad.

Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture slova V v.

Drugi zadatak (PROMIJENI SLOVO, PROMIJENIT ČEŠ RIJEČ) odnosi se na igru riječima s ciljem diskriminacije značenja. U ovakvim igrama se uspostavlja kreativan odnos prema jeziku. Učenici na ovaj način kontinuirano bogate rječnik.

Treći zadatak je usmjeren na uvježbavanje grafijske strukture slova čije ste povezivanje u riječi i rečenice već uočili.

Četvrti zadatak se odnosi na IGRU RASUTIH SLOVA. Ove igre doprinose razvijanju tehnike čitanja. Učenici vole ove igre zbog slobode kreiranja novih riječi koje im se nude ovim igrama. IGRU GRUPAMA RASUTIH SLOVA mogu izazivati radost jer će se učenici takmičiti ko će brže i više riječi sastaviti od datih slova.

Peti zadatak je usmjeren na IGRU ISPRETURANIH RIJEČI U REČENICI. Zадaci ovog tipa doprinose čitanju s razumijevanjem jer učenici spajaju riječi u rečenicu prema smislu.

Šesti zadatak je dat u obliku ukrštenice koju učenici rješavaju globalnim čitanjem, a zatim upisuju riječi u određene kvadratiće.

PROMIJENI SLOVO, PROMIJENT ĆEŠ RIJEČ.

VUK _____ VOL _____
 VAL _____ DIV _____
 VODA _____ SVIJET _____

PREPIŠI PJESMU VODICA.

OD DATIH SLOVA NAPIŠI RIJEČ.

V D O
K L U A

NAPIŠI PRAVILNO REČENICE.

ti kukavac sam Jadan
me skakavac. ujede

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.23. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova LJ lj

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova LJ lj

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: ilustracija, tekst, razgovor

Učitelj upućuje učenike na ilustraciju u PRAVNKI, str. 77. Učenici posmatraju fotovinjetu uz naslovno slovo i zaključuju da se taj lijepi plavi cvijet naziva ljubičica. Kako izgleda ljubičica? Kada cvjeta ljubičica? Kako miriše...?

Učitelj priča priču o ljubičicama.

LJUBIČICE

Jednog dana dvije dobre prijateljice Olja i Ljilja otišle su na obližnji brežuljak. Bilo je proljeće. Olja je pogledala u grmlje i ugledala puno plavih i bijelih ljubičica. Olja uzviknu: „Ljiljo, vidi ljubičice!“ Ljilja dotrča do Olje. „Zaista su lijepe ove ljubičice“, reče Ljilja. „Ljiljo, moramo ih ubrati“, reče Olja. Ne, Olja, ljubičice se sunčaju na proljetnom suncu, nećemo ih dirati i one imaju pravo da uživaju u ljepoti.

Učenici slušaju učiteljevu priču i posmatraju ilustraciju u PRVANKI. Ove obične, jednostavne životne priče mogu uspješno animirati učeničku pažnju.

Dok ste slušali priču o Olji i Ljilji, koji ste glas najčešće čuli. Učenici zaključuju da su često čuli glas Lj lj.

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo LJ lj. Možemo li se prisjetiti još nekih riječi u kojima ima glas / slovo LJ lj? Učenici, uz pomoć učitelja, navode još neke riječi sa glasom / slovom Lj lj u svim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna) **ljubav, ljepota, lješnjak, ljestve, ljulja, ljiljan, pljusak, patuljak, proljeće, polje, kralj, prijatelj.**

Ko od vas u svom imenu ima glas / slovo Lj lj? Učenici navode imena, učitelj im pomaže, dopunjava, navodi još neka imena.

Već smo rekli da se glas LJ lj čuje u riječima: ljulja, ljiljan, pljusak, kralj... čujemo li još neke glasove u tim riječima? Izvodimo glasovnu analizu i trudimo se da učenici pravilno artikuliraju svaki glas. Ukoliko neka djeca nisu u stanju izvesti glasovnu analizu, njima pomažemo pri analizi i sintezi.

PISANJE SLOVA LJ lj

Učitelj pokazuje slovo LJ lj na razrednoj slovarici, učenici posmatraju oblik slova. Učitelj može porediti slovo sa nekim drugim slovom, te tako poticati učenike da i oni porede slova.

Učenici izrađuju slovo od raznog materijala.

Učitelj piše slova na tabli i pokazuje smjer pisanja velikog i malog štampanog slova LJ lj.

Učenici prate i nastavljaju pisati slova u PRVANKI, str. 77. Učenici pišu riječi i kraće rečenice u kojima ima slovo Lj lj. Učenici koji brže napreduju čitaju igrivo-šaljivu pjesmu LJULJU, LJULJU LJUŠKE. Čitajući ovu pjesmu učenici se igraju zvukovima, riječima, izmišljaju nove riječi i izraze. Ova pjesma odiše dubokom emotivnošću koja je bliska dječijem doživljavanju svijeta, a u isto vrijeme plijeni djecu jednostavnošću i neposrednošću poetskog iskaza. Veoma je važno kako će učitelj prvi put pročitati pjesmu jer kao što kaže Georges Jean „Dobro je čitanje, bez sumnje, ono kojim se pjesma malo pomalo taloži u nama...” One tekstove koje učenici dobro znaju čitati vrlo brzo će ih i trajno memorirati.

Kada učenici usvoje neke poetske tekstove, učitelj može organizirati takmičenje za najbolje govorenje ili recitovanje pjesme. Učenici mogu recitovati bilo koju pjesmu koju su naučili i koja je na njih ostavila poseban utisak.

VJEŽBE ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za vježbanje uz slovo / glas LJ lj.

Prvi zadatak u vertikalnom nizu odnosi se na pisanje velikog i malog slova LJ lj, a usmjeren je na usavršavanje grafijske strukture velikog i malog štampanog slova LJ lj.

Drugi zadatak je koncipiran u stilu SLOVNE ŠARENICE u kojoj učenici prepoznaju i zaokružuju riječi koje su im poznate. Zaokruživanje riječi se vrši prema pokazanom uzoru.

Treći zadatak se odnosi na IGRE SLOVIMA I GLASOVIMA. Učenici uočavaju zajedničko slovo LJ koje je štampano različitom veličinom i bojom. Učenici povezuju grupe slova / glasova ispred i iza slova LJ, a riječ koju dobiju upisuju u kvadratiće. Ovakve igre doprinose tačnoj percepciji slova, izgovoru glasa, razlikovanju pojedinih slova / glasova i spontanom ritmiziranju.

Četvrti zadatak se odnosi na IGRE GRUPAMA RASUTIH SLOVA. Slične zadatke su učenici već radili pa im neće biti teško da se takmiče ko će više riječi sastaviti od poznatih slova.

Peti zadatak se odnosi na vježbe diskriminacije značenja riječi. Riječ LJILJAN mijenja značenje oduzimanjem glasa / slova N na kraju.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.24. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Z z

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova Z z

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: tekst, ilustracija, scenska igra i igrovni materijal

Učitelj će organizirati igru na osnovu dramske adaptacije pjesme ZVONČIĆI I PČELE

ZVONČIĆU,
ZVONČIĆU,
maleni lončiću!
što to danas
kuhaš za nas?
što ima u tvojoj zdjeli,
je li?
Je li?

ZVONČIĆU,
ZVONČIĆU,
plavi balončiću!
bolje da rečeš,
da kolač pečeš!
za nas male žute pčele
da budemo
MI DEBELE

Luko Paljetak

Učitelj će zajedno sa učenicima izraditi tri kapice različitih boja, koje će nositi učenici dok budu glumili ZVONČIĆE. Zvončići čuče na patosu, a oko njih su pčelice. Pčelice imaju na sebi krilca napravljena od papira. Pčelice kruže oko zvončića, nose u rukama kantice, a učitelj im pomaže da izgovaraju stihove pjesme ZVONČIĆI I PČELE. Sada kada ste napunili kantice medom, možete odlepršati. Pčelice mašu krilima i zuje z-z-z-z z-z-z-z z-z-z-z. Kako zuje pčelice? Učenici oponašaju zujanje pčela. Koji ste glas čuli kada su pčelice odlazile? Učenici odgovaraju da su čuli glas Z z. Koji ćemo glas danas učiti?

Učenici zaključuju da će raditi veliko i malo štampano slovo Z z.

NAJAVA NOVOG SLOVA / GLASA

Učitelj najavljuje obradu velikog i malog štampanog slova Z z. Učenici izmišljaju nove riječi sa slovom Z z u svim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna), vrše glasovnu analizu i sintezu, posmatraju zadano slovo, uočavaju ga, modeliraju, crtaju i pišu. Sve ove etape učitelj će realizirati prema uzoru na obradu prethodnih slova. Izmjenom nastavnih aktivnosti potrebno je održati pažnju učenika tokom cijelog časa.

Veoma je važno da učitelj na časovima ovog tipa i namjene ostvari sljedeće zadatke:

- Upozna učenike sa glasom / slovom Z z.
- Nauči učenike razlikovati glas / slovo Z z.
- Razvije sposobnost pravilne artikulacije glasa Z z.
- Razvije sposobnost vizuelne i slušne percepcije slova / glasa Z z.
- Osposobi učenike za vizuelno i slušno zapamćivanje glasa / slova.
- Podstiče učenike da čitaju i navikava ih na čitanje kao preduvjet komunikacije.
- Osposobljava učenike za uspješno izvođenje glasovne analize i sinteze.
- Razvija interesovanje za čitanje i razumijevanje pročitano.
- Razvija interesovanje za pisanje, čitanje i razumijevanje napisanog.

U PRVANKI, na 90. strani obrada slova / glasa Z z ima strukturu sličnu obradi prethodnih slova. Pored naslovnog slova i fotovinjete, imamo nizove riječi sa slovom / glasom Z z u svim pozicijama, zatim kraću pjesmicu koja je pretočena u dječiji tajni govor OPSKI GOVOR i rebuse.

Z z

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U RAZIGRANOJ PRVANKI nalaze se zadaci za uvježbavanje slova / glasa Z z.

Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture slova Z z. Učenici dopunjavaju red velikog i malog slova Z z.

Drugi zadatak se odnosi na prepisivanje pjesme iz PRVANKE ZEČIĆ ZEKO.

Treći zadatak se odnosi na diskriminaciju značenja riječi i to na nivo zamjene glasa / slova u riječi.

Četvrti zadatak se odnosi na igru rebusima.

Data su dva nešto složenija rebusa ZV ° N – O = ZVONO; ZV ° N-i = ZVONI.

ZVONO ZVONI . Kada se riješe ova dva rebusa dobije se kraća rečenica.

Peti zadatak predstavljen je u obliku zanimljive ukrštenice koja se rješava globalnim čitanjem, a poslije se upisuju rješenja u kvadratiće koji su predviđeni za to.

PROMIJENI SLOVO, PROMIJENIT
PROMIJENIT ČEŠ RIJEČ.

ZORA

ZUB

KOZA

ZRAK

ZELEN

NO

NI

Z

z

Z

z

Z

O

B

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.25. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Ž ž

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova Ž ž

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: verbalna

Uvod u motivacionu pripremu možemo početi koristeći poređenja kao govorne igre. Igre poređenja po sličnosti do sada smo često imali, ali IGRE POREĐENJA PO SUPROTNOSTI učenici nisu vježbali.

Igre organiziramo tako što ćemo odabrati dvije grupe učenika, poredati ih u dva reda. Igra se naziva KAKAV KO NIJE...

Prvi red počinje igru: POJURIO JE KAO...

Drugi red odgovara u duhu poređenja po SUPROTNOSTI: PUŽ (učenici koji nisu u igri podstiču grupu) JESTE, JESTE; ZEC – NIJE, NIJE; KORNJAČA – JESTE, JESTE; RAK – JESTE, JESTE.

Sada drugi red počinje igru: IMA KRATAK VRAT KAO...

Prvi red odgovara u duhu poređenja po sličnosti: ŽIRAFI – JESTE, JESTE; ŽABA – NIJE, NIJE; PUŽ – NIJE, NIJE.

Učitelj upućuje učenike da pažljivo slušaju pjesmu o PUŽU i da obrate pažnju koji će se glas često ponavljati

PUŽU MUŽU
PRUŽI ROGE,
KAD NE MOŽEŠ
NOGE.
POĐI MALO
U BIJELI SVIJET
POĐI I VIDI
ZAŠTO SE NJEŽNA
LJUBIČICA STIDI?

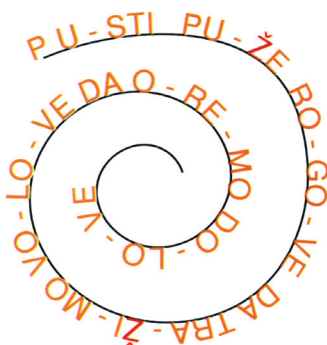
POŠAO PUŽ I
ODUSTAO
JER JE JAKO
POSUSTAO

Đurđica Miketa

Učenici zaključuju da se često čuje glas Ž ž.

Ako u PUŽU MUŽU imamo često glas Ž ž, možemo li mu onda otpjevati jednu pjesmu.

Učitelj na tablu lijepi nastavni plakat na kome su kopirani i uvećani stihovi.

Učenici izgovaraju stihove, a učitelj vodi računa o pravilnoj artikulaciji glasova.

U kojim riječima se u ovoj pjesmi čuje glas Ž ž (PU-ŽE; TRA-ŽI-MO)

Koji ćemo danas učiti glas / slovo? Učenici zaključuju da će raditi slovo / glas Ž ž.

NAJAVA NOVOG SLOVA / GLASA

Učitelj najavljuje obradu novog slova / glasa, a učenici pronalaze riječi sa glasom / slovom Ž ž u svim pozicijama: *žaba, žir, žena, žarulja, žirafa, ždrijebe, ruža, riža, požar, žuto, plaža, mreža, ruže, puž, muž, jež, svjež, laž, raž.*

Ko od vas u svom imenu ima glas / slovo Ž ž?

Učenici navode imena, učitelj upućuje, korigira i koordinira. Koja imena ljudi poznajete što u sebi imaju glas / slovo Ž ž (Željka, Žana, Željko, Ženit...)

Možemo li se prisjetiti naziva nekih naselja koja u sebi imaju glas / slovo (*Gruža, Želeća...Žepče*). Koje nazive rijeka, planina, jezera poznajete sa glasom / slovom Ž ž. Poslije uočavanja slova / glasa u svim pozicijama učenici vrše glasovnu analizu i sintezu, posmatraju zadano slovo, uočavaju grafijsku strukturu slova / glasa Ž ž, modeliraju slovo, crtaju, a potom pišu. Sve ove faze rada imaju isti metodički postupak kao u obradi prethodnih slova / glasova.

Zadaci nastave su isti kao kod obrade slova / glasa Z z.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvanki nalaze se zadaci za individualni rad uz slovo / glas Ž ž.

Tipovi zadataka su slični prethodnim zadacima:

- usavršavanje grafijske strukture slova,
- pronalaženje slova / glasa Ž ž u svim pozicijama u riječi (inicijalna, medijalna, finalna),
- sastavljanje rečenica od datih slogova,
- diskriminacija značenja riječi, zamjena slova / glasa s ciljem promjene riječi,
- spajanje, sastavljanje jednosložnih riječi sa slovom / glasom Ž ž u finalnoj poziciji,
- ukrštenica sa globalnim čitanjem.

Ž ž

RIJEČI SA SLOVOM Ž:

NA POČETKU _____

U SREDINI _____

NA KRAJU _____

NAPIŠI REČENICE.

PU - STI - PU - ŽE - RO - GO - VE - DA - TRA - ŽI - MO - VO - LO - VE
DA - O - RE - MO - DO - LO - VE.

PROMJENI SLOVO, PROMJENIT ČES RIJEČ.

ŽABA _____

ŽITO _____

ŽUT _____

ŽIR _____

RAŽ _____

JE
PU
LA
RA

R
U
Ž
A

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.26. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova H h

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova H h

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – likovna; verbalna

Učitelj upućuje učenike na ilustracije u PRVANKI, str. 92. Učenici posmatraju fotovinjetu uz naslovno slovo, prepoznaju helikopter i globalno čitaju. S obzirom da je ilustracija pogodna za komuniciranje upućujemo učenike da posmatraju ostale ilustracije u PRVANKI, str. 92. Šta vidite na prvoj ilustraciji? Šta radi beba? Beba vuče svoje uho. Boli li to bebu? Kako nam je to beba rekla:

UH!

UH!

UH!

Kada vi kažete: UH! UH! UH!?

Šta ćete reći kada vas nešto iznenadi? UH! UH! UH! Da vidim vaša lica dok izgovorite UH! Na drugoj ilustraciji beba hvata nogu. Beba se ovako zabavlja pa kaže: AH! AH! AH!

Da vidim vaše lice dok se zabavljajući izgovarate: AH! AH! AH! Šta radi beba Nejra na trećoj ilustraciji? Beba puže, ali ne može dopuzati do stolice, pa kaže: IH! IH! IH! Kad vi kažete: IH! IH! IH! Da vidim vaše lice kad nešto ne možete dohvatiti i kažete: IH! U kojim sve vi situacijama izgovarate IH! IH!? Zamislite da vas neko kod kuće pita: „Ko je najbolji đak u vašem odjeljenju?” Vi odgovarate: „IH, šta me to pitaš!”

Učenici navode još neke situacije kada će izgovoriti: UH!, AH!, IH!

Dok smo pratili govor bebe Nejre, koji smo glas najčešće čuli?

Učenici zaključuju da smo najčešće čuli glas H. U kojim još riječima čujemo glas H?

Učenici čitaju riječi u nizu **hlad, hladovina, pahulja, pahuljica, šah, orah**.

U kojim još riječima imamo glas H?

Učenici uz pomoć učitelja navode riječi: **hljeb, hula-hop, uhvatiti, uho, vazduh**.

Ko u svom imenu ima glas H? Ko nam može pročitati imena iz PRVANKE sa glasom H?

Poslije uočavanja glasa / slova H u svim pozicijama učenici vrše glasovnu analizu i sintezu, potom posmatraju slovo H h na slikovnoj razrednoj slovarici, uočavaju grafijsku strukturu, učitelj pokazuje smjer pisanja velikog i malog štampano slova H h. Učenici slovo uočavaju, modeliraju, crtaju, a zatim pišu u PRVANKI započeti red slova H h. Sve navedene faze rada imaju isti metodički postupak kao kod obrade prethodnih slova / glasova.

U PRVANKI, na 80. strani rečenica: HUKĆE, HUKĆE LOKOMOTIVA napisana je tako da su sve riječi spojene. Učenici čitaju rečenicu, odvajaju riječi i pišu rečenicu pravilno. Ista rečenica je napisana premještanjem dijelova riječi pa se tako dobije nova riječ. O ANAGRAMIMA je već bilo govora ranije, a ovdje je data jedna sintaksička konstrukcija anagramski postavljena.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvanki nalaze se zadaci za uvježbavanje slova / glasa H h.

Prvi zadatak se odnosi na usavršavanje grafijske strukture slova H h.

Drugi zadatak je postavljen sa zahtjevom dopunjavanja izostavljenog slova H h iz riječi. Slovo H h je izostavljeno u svim pozicijama (inicijalna, medijalna, finalna).

Treći zadatak je pogodan za uvježbavanje glasovne analize i sinteze. Učenici prvo određuju kojem broju kružića odgovara broj slova / glasova u riječi, pa onda upisuju riječi na određeno mjesto.

Četvrti zadatak se odnosi na pronalaženje imena u kojima ima slovo H, izgovaranje imena i pisanje. Na pronalaženju imena sa slovom / glasom koji se obrađuje insistirali smo u motivacionoj fazi s ciljem poticanja učenika da pronađu slova / glas u vlastitom imenu ili u nekom drugom imenu koje znaju pročitati. Nakon obrađenog slova / glasa potičemo učenike da pronađu slovo koje su naučili.

Peti zadatak je usmjeren na pravilno slaganje razbacanih riječi u pravilne, logične rečenične konstrukcije.

Šesti zadatak se odnosi na igre slogovima u okviru kojih je istaknuto slovo H (bojom i slogom). Tokom govorne realizacije riječi ŠAH, GRAH, PRAH dolazi do spontanog ritmiziranja.

Sedmi zadatak je strukturiran u obliku zanimljive ukrštenice koju učenici globalno rješavaju, a zatim rješenja upisuju u kvadratiće.

TEMA – PAUZA

PROMIJENI SLOVO / GLAS
I PROMIJENIT ČEŠ RIJEČ
DOPIŠI SLOVO / GLAS
I PROMIJENIT ČEŠ RIJEČ
ODUZMI SLOVO / GLAS
I PROMIJENIT ČEŠ RIJEČ

U PRVANKI, na str. 90. nalazi se IGRA RIJEČIMA primjerena za diskriminaciju glasova.

Jedno od mogućih značenja riječi sugerira se crtežima kao radno-igrovnim sredstvom.

Igra diskriminacije značenja riječi usmjerena je na slušno razlikovanje glasova na osnovu njihovih razlikovnih osobina. Fizičku stranu pojedinih glasova, čini DISKRIMINACIJA dok je ARTIKULACIJA stvaranje glasova pomoću govornih organa. Prema tome, diskriminacija glasova prethodi artikulaciji.

Za vježbanje diskriminacije pogodne su slike crteži nečega čiji naziv zavisi samo od jednog glasa – fonema ili od načina izgovora.

Pošto su učenici usvojili većinu slova / glasova možemo diskriminaciju značenja riječi realizirati tako što ćemo ispod crteža SIR napisati riječ MIR; ispod crteža RUŽA napisati RIŽA, ispod crteža KOZA napisati KOSA. Učenici uočavaju one glasove koji su uticali na promjenu značenja riječi. Učitelj ih podstiče da izmišljaju nove riječi, zamjenom dodavanjem i oduzimanjem glasa / slova / foneme.

UPIŠI SLOVO H I PROČITAJ RIJEČ.

ora , gra , rast, rčak,
 aljina, ra atluk, ercegovina,
 armonika, arfa, elikopter, ša .

DATE RIJEČI UPIŠI U ODGOVARAJUĆE KRUŽIĆE

☐	Hercegovac
☐	orah
☐	hrast
☐	rahatluk
☐	haljina
☐	hartija
☐	harmonika

IMENA SA SLOVOM H

PIŠE NEPRAVILNO **NAPIŠI PRAVILNO**

ti na orahu. Hvala
na ti njihuju. Hvala

SA
GRA
PRA

RODA GLAS BABA MIR NOS

PROMIJENI SLOVO U SREDINI RIJEČI

IGLA RIŽA MAČE ROBA KOSA

PROMIJENI SLOVO NA KRAJU RIJEČI

PLUŽ PALUK KRALJ ŠAL SOL

DOPISANO SLOVO MOŽE PROMIJENIT RIJEČ

OKO RAD VILA KOSA MAJ SKLIA KAP KOLA

ODUZETO SLOVO MOŽE DA PROMIJENI RIJEČ

ŽLAN SUMAR OGLAS SKOLA KAPAR PLOVI ŠKRITICA RIBAR

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.27. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova F f

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova F f.

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – verbalna; ilustracija

Učitelj upućuje učenike da pogledaju ilustracije u PRVANKI, str. 83. Šta rade dječaci na ovim ilustracijama? Kako se nazivaju oni koji igraju fudbal. Ko zna pravila igre u fudbalu? Zašto fudbal više vole dječaci nego djevojčice? Ko nam zna ispričati neki interesantan događaj na fudbalskoj utakmici? Ko zna nekog poznatog fudbalera?

A sada ću vam ja pročitati pjesmu o FUDBALERU FEKI. Šta radi fudbaler Feko? Kakve to on finte izvodi? Ko bi nam mogao to pokazati? Zašto se svi dive fudbaleru Feki? Ko se to diči fudbalerom Fekom?

Dok smo razgovarali o fudbalu i fudbalerima, koji smo glas najčešće čuli?

NAJAVA NOVOG SLOVA / GLASA

Danas ćemo učiti veliko i malo štampano slovo F f.

U kojim još riječima čujemo glas F f? Učenici čitaju riječi u nizu: farba – farbar; jufka – jufkar; štof, Ešef. Ovi nizovi riječi su važni jer se slovo / glas nalaze u svim pozicijama u riječi. Ko u svom imenu ima glas / slovo F f? Ima li neko od vas glas / slovo F f u imenu oca, mame, brata, sestre? Na ovaj način učenici unose dio svog životnog okruženja, uspostavljaju odnose između škole i učenja sa bliskim i dragim osobama. Učenici mogu od ovih riječi graditi rečenice tipa:

Feko je fudbaler.

Faikov otac je fudbaler.

Faik voli fudbal.

Fudbal voli i Ešef

Fudbal ne voli Fatima.

Pošto su uočili da se glas / slovo F f može naći u svakoj poziciji u riječi, učenici vrše glasovnu analizu i sintezu.

PISANJE SLOVA F f

Učenici posmatraju slovo na razrednoj slovarici, modeliraju ga, crtaju i izrezuju, a potom pišu. Učitelj pokazuje smjer pisanja slova F f na tabli, a učenici nastavljaju pisati započeti red velikog i malog slova F f u PRVANKI, str. 83.

Učenici čitaju rečenicu u kojoj su sve riječi spojene. Odvajaju riječi jednu od druge i prepisuju rečenicu u svoje vježbanke: FUDBALER NOSI FUDBAL.

Tokom artikulacije časa važno je da učitelj upozna učenike sa glasom i slovom F f, da osposobi učenike za uočavanje razlike između glasa / slova, da razvija sposobnost diskriminacije i artikulacije, da razvija smisao za slušnu i vizuelnu percepciju glasa / slova, da osposobi učenike za čitanje i pisanje riječi i rečenica u kojima se nalazi slovo F f, te da učenici savladaju izvođenje glasovne analize i sinteze.

U procesu čitanja i pisanja značajno je da se razvija interesovanje za ove radnje, te za razumijevanje pročitano i napisano. Učenike uvodimo u proces otkrivanja smisaone veze među riječima i rečenicama, razlike u značenju riječi kada dođe do zamjene slova, te smisaone razlike u rečenicama ako se zamijeni samo jedna riječ. U procesu učenja čitanja i pisanja veoma je važno da djeca samostalno ostvaruju analizu i sintezu, da pronalaze slične riječi i slažu riječi sa pobrkanim rasporedom slova / glasova u smislene cjeline.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvangi nalaze se zadaci za individualni rad.

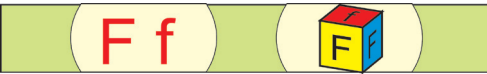
Prvi zadatak se odnosi na usavršavanje grafijske strukture slova F f.

Drugi zadatak je usmjeren na vježbu pisanja.

Treći zadatak je koncipiran kao zanimljiva ukrštenica sa globalnim rješavanjem (ilustracije participiraju u rješavanju ukrštenice). Riječi koje se dobiju rješenjem ukrštenice imaju glas / slovo F f u finalnoj i medijalnoj poziciji.

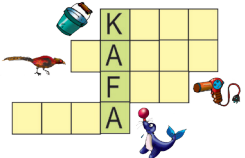
Četvrti zadatak se odnosi na slaganje slogova u riječi. Ovakvim jezičkim igrama doprinosi se sposobnosti jezičke analize i sinteze, usavršavanju tehnike čitanja a i potiče osjećaj radosti otkrivanja. Kada učenici slože riječ, dobro bi bilo da tu riječ uvrste u rečenicu.

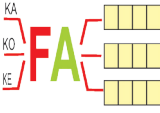
Peti zadatak se odnosi na IGRU POREMEĆENOG REDA RIJEČI u rečenici. Riječi u rečenici su nabacane bez određenog smisla, a učenici imaju zadatak da ih slože u jednu smislenu cjelinu. Ove igre doprinose usavršavanju čitanja s razumijevanjem.

F f PREPIŠI NAUČENU PRVU STROFU PJESMICE

Fudbaler Feko

PIŠE NEPRAVILNONAPIŠI PRAVILNO

ne Fudbaleru fali fudbal.

ne Fruli frulaš. fali

ne Fazanu fazančić. fali

NASTAVANO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.28. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Nj nj

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova Nj nj.

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: GOVORNA IGRA; IZMIŠLJANJE RIJEČI; TEKST

Učitelj upoznaje učenike sa pravilima igre.

Igru izmišljanja riječi učitelj počinje: Ja vama ime, a vi meni mjesto gdje se nalazi.

UČITELJ	UČENICI	SASTAVI REČENICU
VOĆE	U VOĆNJAKU	Voće se nalazi u voćnjaku.
SVIJEĆA	U SVIJEĆNJAKU	
OSE	U OSINJAKU	
MRAVI	U MRAVINJAKU	

Poslije UVODNE IGRE IZMIŠLJANJA RIJEČI učitelj učenicima čita pjesmu SVAK' U SVOME – Tito Bilopavlović

Mravi u mravinjaku,
ose u osinjaku,
voće u voćnjaku,
svijeće u svijećnjaku
zvijeri u zvjerinjaku
trave u travnjaku,
cvijeće u cvijetnjaku
samo ljudi u – DRUŠTVU.
Zato se stalno svađaju.
Kada bi živjeli u ljudinjaku,
sve bi bilo u redu.

Tito Bilopavlović

NAJAVA NOVOG GLASA / SLOVA

Dok smo čitali pjesmu i igrali igru IZMIŠLJANJA RIJEČI, koji ste glas najčešće čuli. Učenici prepoznaju da se radi o glasu / slovu Nj nj.

Učenici otvaraju PRVANKU, str. 98 i čitaju riječi u nizu
NJUŠKA – NJUŠI
TREŠNJA – VIŠNJA
KONJ – PANJ

U procesu učenja čitanja i pisanja nizovi riječi su veoma važni. U navedenim nizovima se glas Nj nj nalazi na početku, u sredini i na kraju riječi. Ovako strukturirani nizovi riječi veoma su pogodni za provođenje glasovne analize i sinteze i utvrđivanje naučenih slova / glasova. Nizovi riječi namijenjeni su polučitačima koji znaju slova, ali još nisu ovladali tehnikom čitanja. U nizovima riječi ponekad će učenici naići na neki glas / slovo koje nisu učili, ali će ga čitati PARTICIPACIJSKIM ČITANJEM koje se temelji na snažnoj motivaciji i doprinosi individualizaciji i AKCELERACIJI u učenju čitanja. Učitelj ne smije obeshrabriti nečitače nizovima riječi u kojima se nađu slova koja učenici nisu još učili. Za ovu grupu učenika dovoljno je da pronađu slova / glas koji se radi.

Dobro bi bilo da od ponuđenih riječi učenici grade rečenice.

Ko ima njušku? Pas ima njušku.

Ko njuši? Pas njuši.

Ko jede trešnje? Višnja jede trešnje.

Gdje živi konj? Konj živi u konjarniku.

Gdje je panj? Panj je u šumi.

PISANJE SLOVA Nj nj

Učenici posmatraju slova Nj nj na razrednoj slovarici, modeliraju ga, crtaju ga, a potom pišu. Učitelj pokazuje smjer pisanja slova Nj nj na tabli, učenici nastavljaju pisati započeti red velikog i malog slova Nj nj u PRVANKU, str. 98.

Poslije usvajanja grafijske strukture slova Nj nj učenici pišu riječi i kraće rečenice. Učenici koji brže napreduju mogu čitati tekst GDJE KO ŽIVI i prepisivati pojedine sintagme.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvanki nalaze se zadaci za INDIVIDUALNI RAD.

Prvi zadatak je usmjeren na usvajanje grafijske strukture slova NJ nj.

Drugi zadatak se odnosi na razigrano građenje riječi koje su raznolike po svojoj glasovno-slovnoj strukturi i koje svojim značenjem razbijaju monotoniju i smanjuju opasnost od „čitanja” napamet. U ovakvim tvorbenim konstrukcijama riječi se glasovno / slovno analiziraju i sintetiziraju.

Treći zadatak je koncipiran tako da doprinosi uočavanju slova Nj nj, razvijanju sposobnosti analize i sinteze a u semantičkom smislu doprinose utvrđivanju razlike u značenju između polazne i novonastale riječi.

Četvrti zadatak je usmjeren na vježbanje čitanja s razumijevanjem. Učenici raščlanjuju spojene sintagmatske cjeline prema smislu, čitaju ih, a potom pravilno pišu.

Peti zadatak u svojoj osnovi ima onomatopejski smisao, te i poticaj za njegovo rješavanje može biti IGRA ONOMATOPEJAMA. Kako se oglašavaju ovce? BLE! BLE! Kako nazivamo njihovo oglašavanje (BLEJANJE). Kako se oglašava magarac? NJA! NJA! Kako nazivamo takvo oglašavanje? (NJAKANJE)

Kako se oglašava guska? GA! GA! Kako nazivamo takvo oglašavanje? (GAKANJE) Ovakve igre (onomatopeja, glagol, glagolska imenica) doprinose bogatoj auditivnoj percepciji, osluškivanju imenovanju i pronalaženju novih riječi koje u osnovi imaju onomatopejski prizvuk.

NAPIŠI RIJEČI

KO Nj ANIK

KO Nj ARNIK

MRAVI Nj AK

PČELI Nj AK

ZNA Nj E

IMA Nj E

PLPLA

ČEČIK

EUENjU

BLEJA Nj E

NjAKA Nj E

GAKA Nj E

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.29. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Đ đ

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova Đ đ.

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA: Pokretna igra (BEREM, BEREM GROŽĐE)

Za ovu pokretnu igru učitelj će u učionici poredati stolice polukružno tako da učenici mogu brzo dotrčati do stolice i sjesti na nju. Sredina učionice je slobodna. Djeca se podijele u tri grupe, uhvate se za ruke i pjevaju pjesmu BEREM BEREM GROŽĐE. Unutar dječijeg kruga nalazi se jedan učenik čije ime počinje glasom đ, ili učenik koji u svom imenu ima glas đ, ili učenik kojeg grupa odabere.

BEREM, BEREM GROŽĐE

Berem, berem grožđe, dok čuvar ne dođe

A kad čuvar dođe, prisjest će nam grožđe.

Učenici se kreću u krug i pjevaju BEREM, BEREM GROŽĐE dok ne dođu do riječi „ČUVAR DOĐE”, onda se razbježe, a čuvar ih hvata. Onaj učenik koji uspije sjesti na stolicu, taj se spasio, čuvar ga ne hvata. Učenike koje uhvati čuvar, ispadaju iz igre. Igra se ponavlja tri puta: Pobjednik je ona grupa iz koje je čuvar najmanje igrača uhvatio.

Poslije ove pokretne igre učenici se vraćaju na svoja mjesta, a učitelj im kaže: „Mogli bismo riječi ove lijepe igre i zapisati kako je ne bismo zaboravili, ali nismo radili jedno slovo. Koje je to slovo?” Učenici zaključuju da nisu radili slovo / glas Đ đ.

UČENJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA / GLASA Đ đ

Možemo li se prisjetiti još nekih riječi koje u sebi imaju glas Đ đ. Učenici navode riječi, učitelj im pomaže da se prisjete: ide u školu – **đak**; imaju ga svake cipele – **đon**; lijepo slano okruglo pecivo – **đevrek**; obavezno ga odlažemo u kontejner – **đubre**; plovi po moru i velikim rijekama – **lađa**; služe nam da na njima nosimo dačku torbu – **leđa**; ima je dosta u odžaku – **čađ**; uhvati se na hljebu i siru kada dugo stoji – **buđ**.

Možemo li se sjetiti nekih imena ljudi koja počinju glasom Đ đ ili koja u sebi imaju glas Đ đ (Đurdica, Đurica, Dana, Denana, Anđelina...)

Učenici prepoznaju slovo Đ đ i prevode ga u istoimeni glas.

Učitelj pokazuje slovo na razrednoj slovarici. Učenici raščlanjuju neke riječi u nizu: Đ-O-N, L-A-Đ-A, Č-A-Đ.

Za glasovnu sintezu dobro bi bilo da učenici upotrebljavaju svoju slovaricu, da slažu riječi i uočavaju značenje složene riječi, te utvrđuju da samo određeni poredak slova ima značenje i da čini riječ.

PISANJE SLOVA Đ đ

Učitelj pokazuje slovo Đ đ na razrednoj slovarici, učenici uočavaju grafijsku strukturu slova, modeliraju slovo, crtaju i izrezuju.

Učitelj slovo piše na tabli i objašnjava smjer pisanja slova.

Učenici posmatraju slovo u PRVANKI, str. 100. i nastavljaju pisati započeti red velikog i malog štampanog slova Đ đ.

Poslije usvojene grafijske strukture slova, učenici pišu riječi i kraće rečenice sa slovom / glasom Đ đ.

Učenici vježbaju čitanje s razumijevanjem tako što prema smislu čitaju rečenicu: LAĐAR LAĐOM LAĐARI, a potom rečenicu pravilno prepisuju u svoje vježbanke.

Ista rečenica je napisana anagramskom tehnikom, učenici uočavaju ispremetane slogove, slažu ih pravilno i pišu rečenicu.

Napredni učenici čitaju pjesmu: ĐIHA, ĐIHA, a govorenje pjesme može biti praćeno i imitacijom. Ukoliko je sastav učenika u odjeljenju po predznanju skromniji, pa učitelj vremenski ne može ostvariti sve predviđene etape, može neke od etapa prenijeti u sljedeći čas.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvanki nalaze se zadaci za individualni rad.

Prvi zadatak se odnosi na uvježbavanje grafijske strukture velikog i malog štampanog slova Đ đ.

Drugi zadatak je usmjeren na vježbanje pisanja riječi i rečenica sa glasom / slovom Đ đ.

Treći zadatak predstavlja korisnu leksičku vježbu u okviru koje učenici pronalaze riječi sa glasom / slovom Đ đ.

Četvrti i peti zadatak predstavljeni su kao korisne igre slovima i slogovima koje pomažu u procesu glasovne analize i sinteze:

The worksheet is divided into three main sections:

- Title Bar:** A green bar at the top containing the letters 'Đ đ' in a red circle and a 3D cube with 'Đ' on its faces.
- Writing Area:** A central area with a pink box that says 'NAPIŠI PJESMU DIHA, DIHA.' Below it are several horizontal lines for writing.
- Word Search:** A section on the right with a pink box that says 'NAPIŠI NEKOLIKO RIJEČI U KOJIMA SE NALAZI SLOVO Đ.' To the right of this are two large red 'Đ' characters. The first 'Đ' has arrows pointing to 'AK', 'AČIĆ', and 'AČE' with corresponding empty boxes. The second 'Đ' has arrows pointing to 'VO', 'LA', and 'NA' with corresponding empty boxes.

NASTAVNO PODRUČJE: NASTAVA POČETNOG ČITANJA I PISANJA

8.30. NASTAVNA JEDINICA:

Učenje velikog i malog štampanog slova Dž dž

Cilj, zadatke časa, metode rada, nastavna sredstva i pomagala učitelj će uskladiti s učenjem glasa / slova DŽ dž

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – ilustracija; tekst

Kopiranu, nešto uvećanu ilustraciju *dva vrapca* (PRVANKA, str. 101.) učitelj lijepi na tablu nastavnog plakata i razgovara s učenicima o pticama, njihovom oglašavanju, ishrani, pravljenju gnijezda...

Poslije uvodnog razgovora učitelj učenicima čita pjesmu iz PRVANKE, str. 101. DŽIVDŽIKAJU DŽIVDŽIKANI.

Koji smo glas najčešće čuli u pjesmi vrapca? Učenici odgovaraju da se u pjesmi najčešće čuo glas Dž dž. Koje još riječi poznajete sa glasom Dž dž?

Učenici navode riječi: džep, džem, džip, džezva, džemper, džak.

UČENJE VELIKOG I MALOG ŠTAMPANOG SLOVA DŽ dž

Učitelj pomaže učenicima da pronađu glas Dž dž u medijalnoj i finalnoj poziciji.

Ko nam čisti odžak? Odžak čisti odžačar.

Šta oblačimo prije spavanja? Prije spavanja oblačimo pidžamu.

Kako se zove vrsta okrugle značke koju nosimo na odjeći? To je bedž...

Ko u svom imenu ili prezimenu ima glas / slovo DŽ dž?

Koja imena poznajete sa slovom Dž dž?

Džafer, Džavid, Dženana, Džemila, Džordž, Džeraldina...

Učenici uočavaju slovo Dž dž i prevode ga u istoimeni glas. Učitelj pokazuje slovo na razrednoj slovarici.

Učenici u procesu glasovne analize i sinteze upotrebljavaju svoju slovaricu, slažu riječi i objašnjavaju značenje složene riječi, te utvrđuju da samo određeni poredak slova čini riječ i ima značenje.

PISANJE SLOVA DŽ dž

Učitelj pokazuje slovo Dž dž na razrednoj slovarici, učenici posmatraju grafijsku strukturu slova u PRVANKI, str. 101.

Učitelj piše slova na tabli, objašnjava smjer pisanja slova Dž dž, a učenici završavaju započeti red pisanja slova Dž dž u PRVANKI.

Poslije usvojene grafijske strukture slova / glasa Dž dž učenici pišu riječi i rečenice. Učenici koji brže napreduju čitaju i prepisuju pjesmu DŽIVDŽIKAJU DŽIVDŽIKANI.

U PRVANKI, na strani 101. nalazi se vježba diskriminacije glasova. Dž dž i Đ đ su glasovi kod kojih se najčešće griješi i u diskriminaciji i u artikulaciji. Ovo su vježbe koje učenicima pomažu u razvoju slušnih opažanja.

Vježbe diskriminacije možemo izvoditi pomoću ilustracija DŽEM - ĐEM i drugih crteža čiji naziv zavisi samo od jednog glasa / slova / fonema ili od akcenta.

Uz slovo / glas Dž dž kao i uz druga slova / glasove veoma je važno da učitelj insistira na pravilnoj artikulaciji, da razvija osjećaj za vizuelnu i slušnu percepciju slova / glasa, da osposobi učenike za uspješno izvođenje glasovne analize i sinteze.

ZADACI ZA INDIVIDUALNI RAD

U Razigranoj prvanki nalaze se zadaci za individualni rad.

Već smo naglasili da je u Razigranoj prvanki unificiran **prvi zadatak**. Zahtjevi u okviru ovog zadatka uglavnom su na nivou savladavanja grafijske strukture slova Dž dž.

Drugi zadatak je usmjeren na vježbu diskriminacije glasova Dž dž ili Đ đ. Učenici imaju zadatak da prepoznaju koje je slovo izostavljeno Dž dž ili Đ đ i da to slovo upišu.

Treći zadatak je koncipiran kao zanimljiva leksička igra koja se može proširiti na pronalaženje riječi sa slovom / glasom Dž dž na početku, u sredini i na kraju riječi.

Četvrti zadatak je usmjeren na IGRE GRUPOM RASUTIH SLOVA na osnovu kojih učenici grade lična imena.

Učenici vole pronalaziti lična imena, takmičiti se ko će pronaći više imena od RASUTIH SLOVA.

Peti zadatak je koncipiran kao vježba pravilne upotrebe glasa / slova Dž dž. Vježba se izvodi pomoću ilustracije. Globalnim čitanjem vježbamo pravilnu upotrebu glasa Dž dž.

Šesti zadatak se odnosi na građenje riječi u okviru kojih, tokom tvorbe, nastaju asimilacione promjene. Radi pravilnog izgovora i pisanja riječi ČEVABDŽIJA I BUREGDŽIJA učenicima je upisano slovo B – G na određeno mjesto u kvadratiću.

Dž dž

Dž UPIŠI Đ ILI DŽ U SLJEDEĆE RIJEČI. **dž**

dai _ a, ami _ a, ami _ ić, _ emper,

tvr _ ava, _ ak, _ evrek, o _ ak.

NAPIŠI NEKOLIKO RIJEČI SA SLOVOM DŽ.

NAPIŠI NEKA IMENA KOJA POČINJU SLOVOM DŽ.

T D E
I D Ž A
M R V

NAPIŠI PRAVILNO NAZIVE ONOGA ŠTO JE NA SLICI.

ČEVAP **Dž** IJA B

BUREK **Dž** IJA G

HALVA **Dž** IJA

9. MODELI NASTAVNIH PRIPREMA IZ PODRUČJA RADA NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

9.1. NASTAVNA JEDINICA:

Interpretacija pjesme Nasihe Kapidžić-Hadžić: *Baka čisti put*

ZADACI NASTAVE

OBRAZOVNI I FUNKCIONALNI ZADACI:

- upoznavanje učenika s pjesmom Nasihe Kapidžić-Hadžić: *Baka čisti put*,
- razumijevanje pročitane pjesme,
- uvođenje učenika u pjesničke slike,
- povezivanje riječi i rečenica u smislene cjeline,
- uočavanje vizuelnih i zvukovnih elemenata u jezičkom izrazu. (Šta vidimo? Šta čujemo?)
- uvježbavanje čitanja, pisanja i recitovanja pjesme,
- razvijanje osjećaja za pravilan izgovor odabranih riječi, pravilno tonsko oblikovanje izgovorenih cjelina.

ODGOJNI ZADACI;

- poticanje i razvijanje smisla za komunikaciju s lirskom pjesmom,
- razvijanje osjećaja za ljepotu okruženja,
- razvoj ekološke svijesti,
- poticanje ljubavi i bliskosti s dragim osobama,
- uključivanje učeničkih iskustava u proces literarne komunikacije,
- učenička identifikacija s pjesmom.

METODE RADA:

- metode rada na književnom tekstu,
- metode čitanja, slušanja i pisanja,
- metoda ASOCIJACIJE,
- metode likovnog izražavanja doživljaja,
- metoda imitacije.

METODIČKI SISTEM RADA

Korelacijsko-integracijski

KORELACIJA: Likovna kultura; Moja okolina

MOTIVACIJA

U literarnoj komunikaciji s pjesmom BAKA ČISTI PUT očekujemo intenzivno učešće učenika. U proces motivacije uključujemo IMAGINACIJU. Mogli bismo podstaknuti učenike da maštaju i da zamisle prostor u kome je nastala pjesma. Svako od učenika zamišlja željeni ili doživljeni prostor i tako kreće u čarobni svijet pjesme. U bajkovitom stilu pričanja učitelj se obraća učenicima. Zamislite, djeco, da je danas subota. Dan je sunčan, vjetrić se poigrava krošnjama drveća. Gledate kroz prozor i razmišljate kako bi bilo lijepo negdje otputovati. U sobu ulazi vaša mama i kaže: „Danas ćemo ići neni/baki u posjetu. Juče smo joj javili da dolazimo. Ona nas očekuje.”

Poslije kraće pauze podstičemo učenike da zamisle kako se nena/baka priprema za njihov dolazak. Kako sređuje kuću i dvorište? Šta kuha? Koje još pripreme obavlja za vaš dolazak?

NAJAVA PJESME:

Danas ćemo raditi pjesmu iz koje ćemo saznati kako se jedna baka priprema za dolazak svoje unuke.

IZRAŽAJNO ČITANJE PJESME

Pri interpretativnom čitanju moramo voditi računa o intonaciji, tempu, boji glasa i ostalim elementima izražajnog čitanja.

EMOCIONALNA PAUZA

Emocionalna pauza ima cilj da se uspostavi kvalitetniji odnos između učenika i pjesme. Učenike potičemo da izraze svoj doživljaj nakon slušanja pjesme.

UTVRĐIVANJE STEPENA SHVAĆENOSTI PJESME

Ko se u pjesmi pominje?
Šta sve baka sređuje na putu?
– Baka plijevi korov ljuti.
– Ona čupka svaki trunak.
– Baka prosijava šljunak.
– Baka kreči oblutke.
Kako to baka radi?
Zašto to baka radi ćutke?
Kako zna pola grada da se ona nekom nada?
Ko će tim putem sutra doći?
Na osnovu koje riječi saznajemo da će baki doći mala unučica?
Učenički odgovori mogu biti motiv za nova poetska traganja.

UOČAVANJE PJESNIČKIH SLIKA

Na ovom nivou pjesničke komunikacije potičemo učenike da što cjelovitije zamisle pjesničke slike. Uvodimo učenike u lirsku meditaciju tako što ćemo ih dovesti u proces identifikacije sa sadržajem pjesme. Zamislite da negdje iz prikrasja gledate baku kako plijevi korov. Kako izgleda taj korov? Zašto pjesnik kaže KOROV LJUTI? Šta je to ljuti korov? Kopriva je LJUTI KOROV. Šta je još LJUTI KOROV? Zašto? Ispričajte neki svoj neprijatan doživljaj s LJUTIM KOROVOM. Gdje je to bilo? Kako ste se osjećali? Ko vam je pomogao? Kako?

Zašto baka PROSIJAVA ŠLJUNAK? Zamislite da hodate stazicom koja je posuta bakinim prosijanim šljunkom. Kako se osjećate? Na šta vas podsjeća sitni šljunak na uređenom bakinom puteljku? Što baka kreči oblutke pored puta? šta je to oblutak? Kako izgleda? Možemo li ih nacrtati na tabli? Učitelj pomaže učenicima tako što će iz nekoliko poteza nacrtati bakin put. Učenici izlaze i pored puta crtaju oblutke. Ko nam zna malo sitnog pijeska nacrtati? Kojom ćemo to kredom raditi? Oblutke ćemo „okrečiti”, znači bijelom kredom obojiti, a pijesak žućkasto-smeđom.

Pored puta ćemo nacrtati samo cvijeće jer je baka očistila sav ljuti korov. Kako izgleda sada bakin put? Put je ravan, posut sitnim pijeskom, pored puta oblutak do oblutka, a uz njih cvijeće raznih boja. Zamislite da mirišete bakino cvijeće. Znači, baka je uredila put kao da će tim putem proći princeza iz neke bajke.

Vidjeli smo da je baka UREDILA PUT, a da vidimo kako je to ona radila, na koji način.

Nakon ove konstatacije učenicima ćemo ponuditi stihove:

SVE TO RADI ĆUTKE
I NEĆE TI REĆI
ZAŠTO PLIJEVI, KREČI
A ZNA POLA GRADA
DA SE NEKOM NADA

Zamislite baku koja sređuje put jer očekuje nekoga dragog.

Pri zamišljanju ove pjesničke slike javit će se snažan emotivni odnos prema baki. Ta emotivna komponenta može biti dobra osnova sljedeće faze literarne komunikacije.

Zašto je baka tajanstvena? Šta mislite, zašto baka čuva svoju tajnu (I NEĆE TI REĆI...)?

Koje bismo riječi izdvojili iz ove pjesme koje najviše govore o bakinim osjećanjima i proživljavanju.

BAKA
RADI ČUTKE
NEKOME SE NADA

Izdvajajući iz konteksta pjesme dvije rečenice, jednu iz prvog stiha druge strofe, a drugu iz posljednjeg stiha druge strofe, dobili smo jednu snažnu lirsku minijaturu koja, gotovo može biti pjesma za sebe.

Poslije izdvajanja lirske minijature potičemo učenike na komentare koji proizilaze iz ove lirske minijature, odnosno tražimo odgovore, ili učenici zamišljaju odgovore na ključna pitanja iz pjesme. Učitelj u ovoj fazi rada ima veoma važnu ulogu.

Zašto baka sređuje put čutke? Što baka neće da kaže kome se nada? Kako, ipak, zna pola grada da baka nekoga očekuje?

Kako izgleda baka? Pokušajmo je opisati. Kako je obučena? Kakav joj je izraz lica? Kakav je bakin pogled? Baka se NADA, I IŠČEKUJE, ŠUTI. Kakva su njena osjećanja? Kakva je baka?

Učenici ovog uzrasta nemaju puno iskustva sa literarnom komunikacijom ove vrste, pa ćemo im, iz nekoliko poteza nacrtati baku na putu, a oni će crtati detalje, kako bi dočarali bojama bakin izraz lica. Svaki detalj je važan jer se učenici na ovaj način identifikuju sa situacijom. Svaki učenik bi u toj situaciji trebalo da vidi svoju nenu/baku i da joj doda pomalo svog emotivnog miljea. Na ovaj način mi kod učenika razvijamo sposobnost stvaralačkog izražavanja doživljaja pjesme – verbalno i likovno. Učenici ovog uzrasta svoj doživljaj pjesme ili dijela pjesme ne mogu cjelovito verbalno izraziti, jer im rječnik nije još dovoljno razvijen pa će različitim nijansama i intenzitetom boja cjelovitije izraziti zamišljenu sliku.

Zašto ste na bakine obraze stavili malo crvene boje? Baka je radosna. Ona očekuje svoju unuku. Što baka gleda u daljinu? Baka zamišlja da se svakog trenutka iz daljine mogu pojaviti dragi gosti. Kako zna pola grada da se baka nekome nada? Baka tako sređuje put samo kada očekuje nekoga dragog.

Znači, do sada smo vidjeli da:

- BAKA ČISTI PUT
- SVE TO RADI ČUTKE
- I NADA SE

Učitelj čita posljednju strofu:

TIM PUTE M ĆE SUTRA
SA RUŽAMA JUTRA
DOĆI JEDNE MALE,
MALENE SANDALE.

U ovom dijelu pjesme pjesnik ne pominje onoga radi koga se baka priprema, ali mi znamo ko je to. Koje nam riječi pomažu da otkrijemo bakinog dragog gosta? To su MALENE SANDALE. Ko nosi te malene sandale. Malene sandale nosi neka djevojčica, vjerovatno bakina unuka.

Pokušajmo zamisliti bakinu unuku u malim crvenim sandalama kako trči čistim putem baki u zagrljaj. Kako ona izgleda? Kakva joj je haljina? Kakvu kosu ima? Opišite djevojčicu dok trči u susret baki.

Učitelj na tabli crta djevojčicu koja trči prema baki. Učenici dodaju neke detalje, boje sandale crvenom kredom, haljinu onom bojom koju oni odaberu...

Učitelj pušta učenike da svoj doživljaj ove pjesničke slike izraze: verbalno, likovno, a mogu i sistemom imitacije. Neko od učenika može pokazati kako je djevojčica trčala prema baki.

Šta smo iz ovog dijela pjesme saznali?

Sznali smo da baka očekuje JEDNE MALE MALENE SANDALE (svoju unuku). Sada možemo pjesmu napisati skraćeno. Poslije ovog možemo kompletirati jednu novu pjesničku minijaturu.

BAKA ČISTI PUT
SVE TO RADI ČUTKE
I NADA SE
SVOJOJ UNUCI

Prije završnog čitanja potaknut ćemo učenike da se prisjete zamišljanja i stvaranja pjesničkih slika, likovnog stvaralačkog izražavanja i traganja za ključnim riječima, te sastavljanja nove pjesme. Ovo je priprema za slušanje završnog interpretativnog čitanja. Cilj završnog čitanja je da sintetizira sve stečene dojmove, te da zamišljene poetske slike ukomponuje u kompozicijsku strukturu pjesme.

DODATNI RAD NA TEKSTU

Cilj završnog čitanja pjesme bi bio SINTEZA STEČENIH DOJMOVA, ali i uvod u dodatni rad na pjesmi. Ova pjesma je pogodna za LEKSIČKE VJEŽBE. Učenike dijelimo u tri grupe i dajemo zadatke:

PRVA GRUPA

Pronađite u pjesmi sve riječi kojima se označavaju biljke, objasnite njihovo značenje, a zatim se prisjetite još nekih naziva biljaka.

DRUGA GRUPA

Pronađite u pjesmi sve riječi kojima se označava kamenje, objasnite značenje, a zatim se prisjetite još nekih naziva za razne vrste kamenja.

TREĆA GRUPA

Pronađite i prepisite sve riječi kojima se označava što sve baka radi. Objasnite te radnje, pokažite način obavljanja tih radnji. Kada grupe završe rad, predstavnik svake grupe izvještava o rezultatima tako što lijepi na ploči plakat sa ispisanim riječima koje potom objašnjava. Učitelj sa ostalim učenicima ispravlja eventualne greške i proglašava najbolju grupu.

SAMOSTALAN RAD UČENIKA (DOMAĆA ZADAĆA)

Za domaću zadaću učenici bi mogli napisati nekoliko rečenica o jednom neobičnom susretu sa svojom nenom/bakom.

Ukoliko se učenici više vole likovno izražavati mogu tu situaciju i nacrtati.

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

9.2. NASTAVNA JEDINICA:

Interpretacija pjesme KRATKOTRAJNA ŠKOLA – Gvido Tartalja

ZADACI NASTAVE

OBRAZOVNI I FUNKCIONALNI ZADACI:

- upoznavanje učenika s pjesmom KRATKOTRAJNA ŠKOLA – Gvido Tartalja,
- razumijevanje pročitane pjesme,
- uvođenje učenika u pjesničke slike,
- povezivanje riječi i rečenica u smislene cjeline,
- uočavanje vizuelnih i zvukovnih elemenata u jezičkom izrazu (Šta vidimo? Šta čujemo?),
- uvježbavanje čitanja, pisanja i recitovanja pjesme,
- razvijanje osjećaja za pravilan izgovor odabranih riječi,
- te pravilno tonsko oblikovanje izgovoreni cjelina.

ODGOJNI ZADACI:

- razvijanje sposobnosti doživljavanja osnovnog raspoloženja u pjesmi,
- razvijanje osjećaja za ljepotu okruženja,
- razvijanje sposobnosti vizuelne i auditivne imaginacije,
- razvijanje sposobnosti izražavanja doživljenog dojma,
- razvijanje estetskog ukusa,
- razvijanje sposobnosti zamišljanja i stvaranja pjesničkih slika,
- razvijanje sposobnosti usmenog stvaralačkog izražavanja.

METODE RADA:

- metoda rada na književnom tekstu,
- metoda čitanja, slušanja i pisanja,
- metoda asocijacije,
- metoda likovnog izražavanja doživljaja,
- metoda imitacije.

METODIČKI SISTEM RADA

Korelacijsko-integracijski

KORELACIJA S DRUGIM NASTAVNIM OBLASTIMA

LIKOVNA KULTURA, MUZIČKA KULTURA, MOJA OKOLINA

MOTIVACIJA – verbalna

U literarnoj komunikaciji s pjesmom KRATKOTRAJNA ŠKOLA prirodno je da igra bude dobar put i motivacijski postupak. U kraćoj meditaciji učenici zamišljaju svoj susret sa svicima. Igra je najbolji pokretač mašte.

Potičemo učenike da se prisjete jednog tihog predvečerja i svog susreta sa svicima. Učitelj počinje priču:

Zamislite, djeco, da ste na jednoj velikoj livadi. Proljeće je oko vas. Tiho tonu u san raznobojni cvjetovi. Vjetrić puše, vi se igrate žmurke. Odjednom se iz tame pojavi SVITAC sa malom svjetiljkom. Iza njega još jedan, pa još jedan, pa još jedan, bezbroj malih svjetiljki zasja u mraku. Lepršaju svici, stavljaju vam svoje lampice na čela, upliću se u vašu kosu, osjećate njihov lagani dodir poput majčine ruke. Jedan svitac sleti vam na dlan, svjetluca, umiljava se, a vi ga blago pitate: „Gdje si naučio da pališ taj fenjer, mali? Svitac vam nešto tiho šapuće na uho.”

Šta vam je rekao svitac?

UČENIČKI ODGOVOR NA MOTIVACIONI POTICAJ

Svitac mi šapnu da je u školi naučio kako se pali mali fenjer. Učenici ovog uzrasta lirsku pjesmu primaju cjelovito, pa ako i budu još neki odgovori, mi ih usmjeravamo na željeni odgovor.

NAJAVA PJESME

Danas ću vam pročitati pjesmu iz koje ćemo saznati koliko traje učenje malog svica osnovca.

INTERPRETATIVNO ČITANJE

U interpretativnom čitanju blago naglašavamo različito emotivno raspoloženje u pojedinim stihovima. Vodimo računa o dinamičnosti čitanja kao osnovnom preduvjetu za doživljavanje i spoznavanje u toj životnoj dobi. Ne smijemo dozvoliti da učenici dožive pjesmu kao monotono nabranje različitih slika.

EMOCIONALNA PAUZA

Poslije čitanja pjesme ostavljamo učenicima nekoliko trenutaka da u svome emotivnom svijetu srede mozaički karakter pjesme.

PROVJERAVANJE STEPENA SHVAĆENOSTI PJESME

Koga nam pjesnik opisuje u ovoj pjesmi? Pjesnik nam opisuje svica. Zašto ovo nije običan svitac? Ovo je svitac osnovac. Šta znači kada kažemo za nekoga da je osnovac? Kada kažemo da je neko dijete osnovac, to znači da ono ide u osnovnu školu. Šta uči svitac osnovac u svojoj školi? Svitac osnovac uči da pali svoj mali fenjer.

Koliko traje škola svica osnovca? Škola svica osnovca traje kratko. Kada nauče paliti mali fenjer, tada svitac ide kući. Svitac ide kući svjetlucajući.

IZRAŽAVANJE DOŽIVLJAJA

Pjesma je sastavljena od niza vizuelnih elemenata, pa bi najbolje bilo da u izražavanju doživljaja pjesme uključimo likovni pristup. Poslije emocionalne pauze i utvrđivanja stepena shvaćenosti pjesme,, učenicima postavljamo pitanje: Kojom biste bojom obojili malog svica osnovca?

ZAMIŠLJANJE STVARANJA PJESNIČKIH SLIKA

U pjesmi KRATKOTRAJNA ŠKOLA veoma su naglašene pjesničke slike. Mi potičemo učenike da zamisle i prošire pjesničke slike koje se nalaze u prvoj strofi:

SVITAC OSNOVAC
U ŠKOLI UČI
KAKO DA PALI
SVOJ FENJER MALI.
I NIŠTA DRUGO.

Kako pjesma počinje? Pjesnik nam govori o neobičnom đaku. Znači prva pjesnička slika je SVITAC U ŠKOLI.

Možete li zamisliti svica u školi? Kako izgleda? Kako se ponaša? Kakav je đak?

Učenici navode:

Svitac je mali, sićušan.

On se jedva vidi iz klupe.

Svitac ima lagana nježna krila kojima se hladi kada mu je vruće u školi.

Svitac je pristojan đak.

On ne trči po učionici.

Svitac ne stvara buku i galamu.

On je dobar i marljiv učenik.

Kada smo opisali svica u školi, da vidimo šta to svitac uči.

SVITAC UČI DA PALI FENJER

Učitelj učenicima objašnjava pojam fenjer. Zna li neko kako izgleda fenjer? To je lampa koja putniku osvjetljava put. Kako svijetli ta lampa. Ona ima jednu posudicu na dnu, iz te posudice viri komadić platna (FITILJ) natopljen u tečnost koja gori (PETROLEJ, ULJE). Iznad te posude je stakleni dio koji čuva svjetlo da se ne ugasi. Fenjer ima malu ručku da ga lakše nosimo kada nam vani osvjetljava put. Dok učitelj učenicima objašnjava kako izgleda fenjer, bilo bi dobro da im ga pokaže, te da sistemom demonstracije objasni učenicima kako funkcioniše ova svjetiljka koju mnogi učenici nisu nikada vidjeli. Ako učitelj nema priliku da im pokaže fenjer, onda bi bilo dobro da ga na ploči nacрта. Poslije detaljnog objašnjenja pojma fenjer vodimo učenike u fantazijsko mišljenje i zaključivanje.

Kada smo naučili šta je to fenjer, šta svitac mora sve znati da bi ga palio. Šta svitac radi? Zamišljajte svica. Učenici zamišljaju:

Svitac rastavlja fenjer, skida mu stakleni dio (CILINDER).

Svitac čisti STAKLENIK.

On provjerava ima li u posudi goriva, sipa gorivo.

Svitac provjerava malu ručicu da li je dovoljno čvrsta.

Svitac pažljivo šibicom pali svjetiljku.

U ovoj slici ne možemo učenike upozoravati na personifikacijski stvaralački postupak. Učenici će spontano otkriti značenje tih slika i pojam fenjera u pjesmi jer sve pojave djeca dovode u vezu sa ljudskim osobinama (ANIMIZAM).

Da, sve bi to svitac morao naučiti kada bi njegov fenjer bio tako komplikovan kao stvarni stari fenjeri koji su služili putnicima za osvjetljavanje puta i uopće prostora. Kod svica osnovca lampica je mnogo jednostavnija. Čim padne veče, ona se sama pali. Kada svitac krene u noćnu šetnju, ona svjetluca. Zato učenje svica osnovca ne traje dugo. Učenike ponovo uvodimo u zamišljanje.

Kako izgleda svjetlost svica osnovca? Ona je bijela.

Svjetlost svica osnovca liči na sapunicu.

Ta svjetlost je bijela kao snijeg.

Lampica svica osnovca liči mi na pokvarenu uličnu lampu koja trepće.

Svjetlost svica osnovca liči na pokvareni semafor koji stalno trepće žučkastom svjetlošću. Šta nam PORUČUJE SVITAC TREPĆUĆIM SVJETLOM?

Učenici odgovaraju na poticaj.

Svitac nas poziva u igru.

On nam hoće reći da nismo sami da je i on tu. Svitac nas upozorava da se ne igramo po mraku. Šta radi svitac kada nauči da pali fenjer mali? U literarnoj komunikaciji stvaralačkim izražavanjem uvodimo učenike u dublje doživljavanje i spoznavanje pjesme. U analizi pjesme uglavnom, smo slijedili verbalno stvaralačko izražavanje, pa i u ovoj pjesničkoj slici uvodimo učenike u fantazijsko mišljenje koje je kod njih daleko razvijenije nego kod odraslih čitalaca. Zamislite svica kako ide kući svjetlucajući.

Učenici odgovaraju na poticaj:

Svitac je naučio zadaću, pa je radostan.

Svitac svjetluca od sreće što je dobro naučio zadaću.

Svitac leprša od radosti.

Kad svitac dobro nauči zadaću, onda mu znanje svjetluca.

Učitelj može postaviti i dodatna pitanja onim učenicima koji imaju poseban osjećaj za literarnu komunikaciju. Kako to znanje može osvjetljavati put?

ZAVRŠNO INTERPRETATIVNO ČITANJE

U završnom čitanju vraćamo se na najljepše slike i formiramo cjelovit dojam o pjesmi.

MEMORISANJE PJESME

S obzirom da je pjesma KRATKOTRAJNA ŠKOLA veoma pogodna za memorisanje u završnom procesu literarne komunikacije ponudit ćemo učenicima da pjesmu nauče napamet.

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

NASTAVNA JEDINICA:

METODIČKA INTERPRETACIJA LIRSKE PJESME: Uspavanka za ježa

Uspavanka za ježa

Bio jednom
jedan jež,
malo pospan,
malo lijen.

Na ježu su
bodljice,
a na nebu
zvjezdice.

Kad ih motri
snen iz trave,
i one su
bodljikave.

Zvijezde kasno
liježu.
Spavaj, mali
ježu!

Vesna Parun

Uz adekvatnu motivaciju učenici nižih razreda osnovne škole mogu pokazati interesovanje za kreativnu komunikaciju sa lirskom pjesmom. Da bi dijete ovog uzrasta prihvatilo pjesmu, mora postojati bliska veza između pjesnika i čitaoca, a to je začuđenost kao najvažniji moment za razumijevanje poetskih poruka. Začuđenost je prvi uvjet da učenik uplovi u svijet poetske komunikacije.

Dijete ne doživljava svijet kao odrasli, ono svijet prihvata cjelovito (sinkretički)

Šestogodišnjak nema puno iskustva, ali ono taj nedostatak iskustva dopunjava maštom i fantazijom. Dijete se vezuje za svijet imaginacije.

Pjesma koju nudimo šestogodišnjaku mora imati uzbudljivu i dopadljivu podlogu. *Uspavanka za ježa* je upravo takva, pomalo bajkovito intonirana, djeluje umirujuće, ona tiho i blago, gotovo majčinski, poziva u san.

U pjesmama koje su namijenjene ovom uzrastu nešto mora da se suprotstavi, da se sukobi, da djeluje kontrastno, kako bi uspelo zadovoljiti dinamično razdoblje šestogodišnjaka. Sljedeći stihovi su dobar primjer za ovaj zahtjev.

«Na ježu su
bodljice,
a na nebu
zvjezdice»

Osjećanja u pjesmama koje su namijenjene ovom uzrastu moraju biti čista, bez nijansiranja, nešto može biti preuveličano, ali ne smije biti nijansno postavljeno.

Pjesma *Uspavanka za ježa* kao da je iznikla iz duše začuđenog i radoznalog djeteta. Ona je odraz želje djeteta da dosegne nepoznato, daleko ili bar da teži tome.

Kompletna pjesma djeluje kao mogućnost, slutnja, nagađanje, konstatacija, naredba.

Pjesma *Uspavanka za ježa* Vesne Parun pogodna je za razvijanje:

Fantazijskog mišljenja;

Vizuelnih i taktilnih sposobnosti;

Sposobnosti zamišljanja i kombinovanja novih pjesničkih slika;

Sposobnosti racionalnog mišljenja i zaključivanja;

Sposobnosti usmenog izražavanja potaknutog doživljajem pjesme;

Učeničke radoznalosti;

Individualnog stava prema prirodi;

Osjećaja za lijepo.

Metodička interpretacija pjesme

Motivacija

U procesu analize pjesme *Uspavanka za ježa* očekujemo od učenika aktivno učešće u otkrivanju svih značajnijih poetskih elemenata.

Metodom verbalnog poticaja stvaramo atmosferu koja odgovara ugođaju pjesme. Na ovaj način pružamo mogućnost svakom učeniku da se nađe u prostoru vlastite imaginacije.

Učenicima nudimo verbalne poticaje:

Tiha je ljetna noć. Na nebu svjetlucaju zvijezde. Kroz prozor posmatram zelenu travu na koju pada zvjezdani sjaj. Čujem neko tiho šuškanje u grmu divlje ruže. Uzimam jednu malu noćnu svjetiljku i osvjetljam mjesto odakle dolaze glasovi. U ružinom grmu vidim sićušnog ježa kako ga uspavljuje majka ježica. Pomozite majci ježici da uspava nestašnog sina tako što ćete smisliti kratku uspavanku i tiho je izgovarati.

(Učenici će izgovoriti nekoliko uspavanki, odgovori mogu biti i poliloški.)

Najava nastavne jedinice

Lijepo ste uspavanke smislili, uvjeren sam da bi poslije vaših uspavanki ježić zaspao.

Danas ćemo govoriti o jednoj pjesmi koja nosi naziv *Uspavanka za ježa*. Pjesmu je napisala pjesnikinja Vesna Parun.

Izražajno čitanje

Pjesma Uspavanka za ježa ima bajkoviti sadržaj, pa je samo prividno jednostavna za interpretativno čitanje. Pri čitanju je potrebno voditi računa o intonaciji i tempu. Važno je naglasiti posljednju strofu.

«Zvijezde kasno
liježu.
spavaj, mali
Ježu!» (2X)

Posljednji stih pročitati dvaput kako bi se stekao utisak trajanja i to glagolom *spavaj* izraženog oblikom imperativa.

Emocionalna pauza

Poslije čitanja ostavljamo nekoliko trenutaka za uspostavljanje odnosa prema pjesmi, a posebno poruci izraženoj u posljednjem stihu.

Izražavanje doživljaja

Poslije pročitane pjesme potičemo učenike da izraze svoj doživljaj. Pošto je posljednji stih «Spavaj, mali ježu!» ostavio jak utisak na učenike u pogledu zvučanja i značenja, onda ćemo prvo pitanje vezati za taj moment. Zašto je ježiću bila potrebna uspavanka da zaspi?

Odgovori učenika mogu biti različiti, slobodni, ali često i motivirajući za nova poetska traganja.

Traganje za pjesničkim slikama

U fazi traganja za pjesničkim slikama potičemo učenike na cjelovito zamišljanje pjesničkih slika. Vraćamo se na početak pjesme, onaj dio koji se odnosio na lirsku imaginaciju i koji nam je poslužio kao motivirajući moment. S učenicima uspostavljamo sljedeću komunikaciju: Vraćamo se pod zamišljeno travnato sklonište i potražimo tu malog ježa.

Bio jednom
Jedan jež,
Malo pospan,
Malo lijen.

Pjesnička slika: POSPANI I LIJENI JEŽ

Zamislite pospanog ježa: Kako on izgleda? Na šta vas podsjećaju ježeve iglice? Kako on drži glavicu? Šta on posmatra? Zašto pjesnikinja kaže da je on malo pospan, a malo lijen? Na osnovu čega ona to zaključuje?

Učenički odgovor na poticaj:

Jež je malen poput okrugle sive loptice. Njegovo sićušno tijelo prekriveno je sitnim bodljama. Ježić se bodljama štiti od neprijatelja. On je svoju glavicu uvukao među oštre iglice i samo krajičkom oka posmatra zvjezdano nebo.

Drugi poticaj:
Na ježu su
bodljice,
a na nebu
zvjezdice.

Pjesnička slika: SLIČNOST IZMEĐU JEŽA I ZVIJEZDA

Potičemo učenike da se sjete kako izgledaju zvijezde noću. Oni mogu svoj doživljaj izraziti likovno i verbalno. Učenici zamišljaju nebo prekriveno sjajnim zvijezdama:

zamišljanjem vizuelnih slika uspostavljanjem asocijacije i komparacije (na nebu su zvjezdice, na ježu su bodljice) razvijamo maštu šestogodišnjaka.

Zamislite dodir proljetnog povjetarca, miris noći, rosnu travu i bodljikave zvijezde na nebu.

Odgovor na poticaj:

Ježić je sanjalica. On voli da mašta. Dok gleda igličaste zvijezde, onako snen iz trave, on zamišlja da su one napravljene od njegovih iglica. Gledajući zvijezde na nebu, on se ponosi svojim bodljama. Ne može da spava, ushićen je od sreće.

Tokom isticanja pjesničkih slika učenici pronalaze i druge mogućnosti. Uočavaju boje noći, oslušuju zvukove i pronalaze poređenja. Sve su to dragocjeni elementi za stvaranje poetskih minijatura u čijem stvaranju nastavnik ima važnu ulogu. On učenike motivira poticajnim pitanjima i vodi računa o hronološkom redu izlaganja.

Treći poticaj

Majka ježica uspavljuje malog sanjalicu:

Zvijezde kasno
Liježu
Spavaj, mali
Ježu.

Pjesnička slika:USPAVANKA ZA JEŽA

Ježica miluje ježića po sitnim bodljama i pjeva mu uspavanku. Ježić gleda zvijezde i sluša majčine riječi. Pospan je i sklapa umorne oči, a u snu vidi sjajne zvijezde na svojim bodljama. Njegovo sićušno tijelo djeluje kao komadić otkinutog neba (Spavaj, mali ježu!)

Na kraju nastavnik čita (govori) cjelovitu pjesmu, potom učenici pričaju lirske minijature kao rezultat odgovora na lirski poticaj.

SINTEZA UČENIČKOG PROZNOG ODGOVORA NA LIRSKI POTICAJ

Spavaj, mali ježu!

Tiha je ljetna noć prekrila moj kraj. Na prostranom nebu svjetlucaju zvijezde. Kroz prozor posmatram zelenu travu na koju se prosoo zvjezdani sjaj.

Odjednom čujem tiho šuškanje i šaputanje. Uzmem malu noćnu lampu, osvijetlim mjesto odakle dolaze zvukovi, te ugledam ježa kako se privio uz majku ježicu, a ona mu pjeva uspavanku. Ježić liči na okruglu sivu lopticu. Njegovo sićušno tijelo prekriveno je sitnim bodljama. Bodlje ježiću služe da se zaštiti od neprijatelja. Mali nestaško je uvukao glavu među oštre iglice i samo krajičkom oka posmatra zvjezdano nebo i razmišlja kako su i zvijezde bodljikave.

Ježica miluje ježića i tiho mu pjeva uspavanku.

Ježić gleda zvijezde i uživa u majčinoj blizini. Pospan je i već sklapa umorne oči.

U snu vidi sjajne zvijezde na svojim bodljama.

Njegovo sićušno tijelo djeluje kao komadić otkinutog neba.

Spavaj, mali
ježu!

Završne upute nastavniku

Ukoliko ne uspijemo stvoriti priču na osnovu poticaja, to ne znači da nismo ostvarili ono što smo planirali. Važno je da na ovaj način razvijamo učeničku radoznalost i fantazijsko mišljenje, te da unosimo elemente igre u proces literarne komunikacije.

Memorisanje lirske pjesme

Komunikaciju s lirskom pjesmom možemo završiti tako što ćemo podsticati učenike da pjesmu uče napamet. Pjesma je kratka i brzo se usvaja. Ako je neki učenici ne usvoje u školi, mogu je naučiti napamet i kod kuće.

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

NASTAVNA JEDINICA:

METODIČKA INTERPRETACIJA LIRSKJE PJESME: PREPELICA - Grigor Vitez

PREPELICA

Kosci kose

U otkose

Mladu travu

Za otavu.

Usred žita

Skrita,

Sita

Pjeva ptica

Prepelica:

– Dan je vruć,

pućpuruć.

Grigor Vitez

(Tekst pjesme je reduciran i prilagođen spoznajnim sposobnostima učenika.)

UOPĆENE METODIČKE UPUTE O PRISTUPU LIRSKOJ PJESMI

Pjesma Prepelica je dinamična, impresionistički jako dojmljiva i ugodna za slušanje. I pored toga pjesmu Prepelica teško mogu razumjeti šestogodišnjaci. Da bi učenici ovog uzrasta mogli razumjeti pjesmu Prepelica, moramo pobuditi sva njihova osjetila, te pokrenuti učeničke asocijativno-komparativne sklonosti.

Šestogodišnjak teško može zgusnuti poetski tekst razumjeti i verbalno izraziti pa ćemo mu omogućiti da svoj doživljaj pjesme izrazi na onaj način koji mu najviše odgovara (likovno, pokretom i glazbeno).

OBRAZOVNI I FUNKCIONALNI ZADACI:

Percipiranje lirskog teksta

Uočavanje pjesničkih slika

Poticanje fantazijskog mišljenja;

Podsticanje racionalnog mišljenja;

Uočavanje vizuelnih i zvukovnih elemenata u jezičkom izrazu (Šta vidimo? Šta čujemo?)

Razvijanje sposobnosti pravilne artikulacije glasova;

Razvijanje sposobnosti za pravilno oblikovanje sintagmatskih cjelina;

ODGOJNI ZADACI

Razvijanje ljubavi prema prirodi;

Razvijanje ekološke svijesti;

Razvijanje smisla za lijepo i ugodno;

Razvijanje osjećaja za ljepotu pjesničke riječi.

METODE RADA

Metoda rada na književnom tekstu;

Metoda čitanja, slušanja i pisanja;

Asocijativno-komparativna metoda

Metoda likovnog izražavanja doživljaja

Metoda imitacije

METODIČKI SISTEM RADA:

Korelacijsko-integracijski

Korelacija: Likovna kultura; Moja okolina

METODIČKI PRISTUP PJESMI

Motivacija

Uspješna analiza pjesme Prepelica zavisi od motivacione pripreme. Ponekad ne možemo istu motivacionu pripremu – primijeniti za sve učenike.

Prikladna motivacija za metodički pristup pjesmi Prepelica mogla bi se ostvariti:

- posmatranjem prirode i opisivanjem,
- slušanjem cvrkuta ptica,
- prepoznavanjem glasova u prirodi.

Tokom razgovora potičemo učenike da se prisjete svih ptica koje se nalaze u njihovom širem zavičaju. Učenici navode imena ptica, opisuju njihov izgled i oponašaju njihove zvukove. Učenike potičemo da pričaju o svemu onome što su vidjeli, čuli i doživjeli. U okviru motivacione pripreme učenicima možemo objasniti i značenje manje poznatih riječi kao što su *otkosi* i *otava*. Pod pojmom *otkosi* podrazumijevamo pokošenu travu koju kosa slaže na jednu stranu. *Otava* je mlada trava, najčešće ona koja se sa iste livade kosi drugi put u toku ljeta. Otava i zrelo žito nam govore o godišnjem dobu predstavljenom u pjesmi Prepelica. Koje je godišnje doba predstavljeno u pjesmi Prepelica? (Ljeto)

ASOCIJACIJA UZ RIJEČ LJETO

Uz pojam ljeta učenike uglavnom vežu određene promjene u prirodi. Učenici ističu brojne vizuelne, akustičke, taktilne, olfaktivne impresije. Da bismo pobudili emotivni odnos prema ljetu, postaviti ćemo učenicima nekoliko pitanja: Šta vam je najljepše i najdraže ljeti? Svoje opredjeljenje učenici mogu zapisati na papir, a potom papir zalijepiti na tablu, pročitati usmeno saopćiti ili na neki drugi način iznijeti. Navodimo neke učeničke minijature:

Ja volim ljetu zbog sunca i kupanja. Ljeti ima puno zelenila i sve je nekako užurbano. Kada dođe ljetu ptice pjevaju u šumi, u voćnjaku, u polju. Ljetu nam donosi puno zrelog voća, povrća i žitarica. Ljeti se polja zrelog žita njišu. Zrelo žito me podsjeća na talasanje mora, a prepelica iznad zrelog žita na galeba.

NAJAVA NASTAVNE JEDINICE (Prepelica – Grigor Vitez)

Naziv pjesme i ime pisca zapisujemo na ploči

INTERPRETATIVNO ČITANJE

Pjesma Prepelica odiše, u vizuelnom smislu bujnom vegetacijom, živošću i užurbanošću. Pri čitanju pjesme trebalo bi uskladiti boju glasa sa uzbudljivim sadržajem pjesme. Tempo čitanja će biti nešto ubrzan što će se odraziti na govornu realizaciju vokala zadnjeg i prednjeg reda. Dok čitamo pjesmu, trebalo bi izražavati radost, užurbanost, vedrinu, ustreptalost i uopće stvoriti atmosferu koja odgovara raskošnim pjesničkim slikama.

EMOCIONALNA PAUZA

Emocionalna pauza ima uobičajeno trajanje. Poslije čitanja pjesme posljednji stih ostaje gotovo kao jeka ...»dan je vruć, pućpuruć...»

Učenicima ostavljamo dovoljno vremena da se prepuste emotivnom doživljaju posljednjih stihova.

IZRAŽAVANJE DOŽIVLJAJA

Tokom interpretativnog čitanja učenici posebno osluškuju zvukovni nivo pjesme. Nastavnik motivira učenike da otpjevaju pjesmu, odnosno da iskoriste zvukovnu vrijednost glasova i da ih pretoče u glazbeni izraz.

UOČAVANJE PJESNIČKIH SLIKA

Motiviramo učenike da zamisle pjesničke slike u koje će posebno unijeti svoj emotivni doživljaj

Učenici navode pjesničke slike:

- Kosci kose mladu travu
- Talasaju se polja zrelog žita
- Sita prepelica u zreloom žitu
- Pjesma prepelice

U pjesmi Prepelica posebno su naglašene pjesničke slike sa vizuelnim i akustičkim elementima. Potaknut ćemo učenike da zamisle pjesničke slike izražene u sljedećoj strofi:

«Kosci kose
u otkose
mladu travu
za otavu..»

S ciljem potpunijeg razumijevanja pjesničkih slika potičemo učeničku maštu pitanjima. Kako izgleda trava na livadi? Kakvi su kosci koji dolaze da kose mladu travu? Opiši otkose zelene trave.

Na osnovu poetskog poticaja učenici odgovaraju proznim minijaturama:

Na zelenoj prostranoj livadi lagano se njiše trava. Na mladim stabljikama (vlatima) trave vide se biserne kapljice rose. Svaka travka miluje po jednu kapljicu. Pojavljuju se kosci. Oni su snažni, ogromni, namrgođeni. U njihovim rukama svijetle savijene kose. Trava se lagano povija kao da drhti. Oštre kose plove po zelenoj gustoj travi. Iza njih ostaju debeli otkosi složeni u redove. Kapljice rose kao suze padaju na zemlju i nestaju. U sljedećoj pjesničkoj slici učenike uvodimo u vizuelno i akustičko zamišljanje. Učeničku maštu potičemo pitanjima: Kako izgleda žitno polje? Na šta vas ono podsjeća? Koja se ptica krije u zreloom žitu? Kako se ona oglašava?

Pored zelene livade prostiru se žitna polja. Njiše se zrelo klasje i podsjeća me na talasanje mora pred zalazak sunca. U žitnom polju skriva se mala siva sita ptica prepelica. Žuto klasje brani i hrani mnoge ptice. Kada je prepelica ugledala kosce, više nije bila tu sigurna. Ona je prhnula i zapjevala:

«Dan je vruć,
pućpuruć!»

PISMENO ILI LIKOVNO STVARALAČKO IZRAŽAVANJE

Sljedeća etapa literarne ili likovne komunikacije sa pjesmom pruža učenicima mogućnost dubljeg i cjelovitijeg zamišljanja pjesničkih slika. Učenicima prepuštamo da se izraze na onaj način koji najviše odgovara njihovom senzibilitetu. Nastavnik može ponuditi različite teme utemeljene na slojevitim emotivnim nijansama. Svaki učenik može opisati ili nacrtati onaj detalj koji je na njega ostavi najdublji utisak.

Učenicima možemo ponuditi sljedeće teme za likovnu ili literarnu obradu:

Zelene vlati trave lagano se njišu
Kapljice rose na travi
Tužna priča pokošene trave
Zrelo klasje žita
Prepelica u žitnom polju

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

NASTAVNA JEDINICA:

METODIČKA INTERPRETACIJA LIRSKE PJESME: JESEN - Bosiljka Letić-Fabri

JESEN

Jesen je prosula zlato
po lišću, cvijeću i travi.
Jesen je ubrala zadnji
u šumi zvončić plavi.

Jesen je poslala laste
na topli daleki jug.
Jesen je pozvala vjetar
u opustjeli lug.

Jesen je donijela djeci
kruške i dunje šute,
bogate grozdove sočne
u berbi otrgnute.

Jesen je u našu
dovela male prvake.
U jesen čarape tople
pletu nam naše bake.

Bosiljka Letić-Fabri

ZADACI NASTAVE

Obrazovni i funkcionalni:

Razumijevanje i doživljavanje lirske pjesme

Razvijanje sposobnosti racionalnog stvaralačkog mišljenja

Sposobnost uočavanja i izražavanja pjesničkih slika

Uočavanje vizuelnih i zvukovnih elemenata u pjesničkom izrazu

Osposobljavanje učenika za pravilan izgovor odabranih riječi, pravilno tonsko oblikovanje izgovornih cjelina.

ODGOJNI ZADACI

Razvijanje ljubavi prema prirodi

Razvijanje estetskih komponenti učenikove ličnosti

Uspostavljanje individualnog odnosa prema okruženju

Podsticanje radoznalosti i istraživačkog duha

Identifikacija učenika s pjesmom

Razvijanje navike gledanja, slušanja i doživljavanja pojava u prirodi

METODE RADA

Metoda rada na tekstu

Metoda razgovora

Asocijativno-komparativna metoda

Metoda likovnog izražavanja doživljaja pjesme

Metoda imitacije

METODIČKI POSTUPCI

Korelacijsko-integracijski

KORELACIJA

Moja okolina, Likovna kultura

ANALIZA PJESME

U literarnoj komunikaciji s pjesmom *Jesen* potičemo učenike na uočavanje pjesničkih slika. Ukoliko se opredijelimo za zamišljanje kao motivacijski postupak, tada ćemo potaknuti učenike da ožive jedan od svojih doživljaja jeseni.

Učenički doživljaj jeseni postat će prvi impuls za literarnu komunikaciju.

MOTIVACIJA

Učitelj/ica verbalno motivira učenike:

– Vi često govorite kako vam je drago proljeće zbog cvijeća i sunca, ljeto zbog odmora i kupanja na rijeci i na moru, zima zbog bijelog pokrivača, skijanja i sankanja.

Prisjetite se nekih događaja vezanih za jesen.

Šta se dešava s lišćem i travom kada nastupe hladniji dani. Gdje nam odlaze ptice?

Kada učenici polaze u školu?

Ispričaj kratko svoj doživljaj jeseni.

ODGOVOR NA POTICAJ

Nastupila je jesen. U voćnjaku je puno ukusnog voća. Zreli grozdovi u vinogradu privlače insekte i ptice. Vjetar se poigrava sa zlatnožutim lišćem. Svuda oko nas osjeti se miris jeseni. Mlada trava na livadi još odolijeva jesenjem vjetru.

Na krovovima kuća laste se dogovaraju o polasku na daleki put.

NAJAVA NASTAVNE JEDINICE

Poslije učeničkih impresija ističemo da je svako godišnje doba lijepo samo tu ljepotu moramo uočiti. Važno je promatrati, slušati i radozno tragati za lijepim i uzbudljivim.

Na tabli ističemo naziv pjesme i ime i prezime autorke.

INTERPRETATIVNO ČITANJE

Tokom interpretativnog čitanja vodit ćemo računa o različitim emotivnim raspoloženjima u pojedinim stihovima i uskladiti visinu, jačinu i boju glasa sa pjesničkim slikama.

EMOCIONALNA PAUZA

U okviru emocionalne pauze učenicima ostavljamo dovoljno vremena da u pjesničke slike unesu emotivni doživljaj

Poslije emocionalne pauze učenicima postavljamo prvo poticajno pitanje.

Kako je jesen predstavljena u pjesmi?

IZRAŽAVANJE DOŽIVLJAJA

Potičemo učenike da zamisle jesen u voćnjaku. Njihovu pažnju usmjeravamo na vizuelne slike(boje, oblike), auditivne slike (šumove, zvukove). Upućujemo ih da gledaju, osluškuju, dodiruju.

Očekujemo da će učenici spontano prihvatiti personifikaciju koja se poteže kroz cijelu pjesmu. Jesen u pjesmi ima ljudske osobine.

Potičemo učenike da zamisle vizuelne kolorističke elemente u prvoj strofi.

Učenicima postavljamo pitanje: »Kakvo je zlato jesen prosula po lišću, cvijeću i travi.«
 Jesen je obojila lišće, cvijeće i travu zlatnožutim bojama. Poslala je vjetar da skida listove s grana. Ubrala je sve plave zvončice u šumi i tako ugasila plavetnilo neba.
 U drugoj pjesničkoj slici nema kolorističkih elemenata. Ona je prožeta pokretima i pomjeranjem.
 Kako je jesen poslala laste na topli daleki jug?
 Kako zamišljate fijukanje vjetra u opustjelom lugu?
 Jesen je pokidala sve plodove kojima su se hranile ptice.
 Vjetar je došao u napušteni šumarak i hladnim fijukanjem šapnuo lastama da idu jer se približava hladna zima.
 Šta je jesen donijela djeci?
 Jesen je bogato darivala djecu. Donijela im je ukusno voće u svojoj zlatnožutoj košari. Svakom djetetu jesen je dala sočnog grožđa. Zahvaljujući jesenjim darovima djeca će biti zdrava i vesela.
 Kako je to jesen u školu dovela prvake?
 Zašto bake unucima pletu čarape kada se približava jesen?
 Kada dođe jesen, učenici polaze u školu. Svakom đaku jesen mahne žutim listom za sretan školski početak.
 Bake očekuju hladnu zimu i za unuke počinju pletiti tople čarape.
 Jesen je brižna, ona o svemu vodi računa.

STVARALAČKO IZRAŽAVANJE

U sljedećoj fazi literarne komunikacije možemo predvidjeti likovno izražavanje kao odgovor na poticaj. Učenici mogu spontano odabrati onu pjesničku sliku koja im najviše odgovara.

NASTAVNO PODRUČJE: RAD NA KNJIŽEVNOM TEKSTU

9.3. NASTAVNA JEDINICA:

INTERPRETACIJA NARODNE PRIČE *ZEKINA KUĆICA*

ZADACI NASTAVE

OBRAZOVNO-FUNKCIONALNI ZADACI:

- upoznavanje učenika sa narodnom pričom *ZEKINA KUĆICA*,
- sposobnost prepričavanja, pričanja i smišljanja priče,
- razumijevanje događaja u priči i nadgradnja doživljaja,
- prepoznavanje likova i postupaka,
- prepoznavanje poruke u narodnoj priči,
- snalaženje u književnom tekstu,
- integriranje pisanja s čitanjem i govorenjem,
- usavršavanje vještine čitanja,
- razvijanje sposobnosti prosuđivanja i zaključivanja.

ODGOJNI ZADACI:

- podsticanje interesovanja za čitanje,
- razvoj sposobnosti za razumijevanje napisanog,
- etička karakterizacija likova,
- razvijanje ljubavi i osjećaja sigurnosti u porodičnom domu.

METODIČKI POSTUPAK

Korelacijsko-integracijski

MEĐUPREDMETNA KORELACIJA:

Moja okolina, Likovna kultura, Muzička kultura

NASTAVNE METODE:

- metoda rada na književnom tekstu,
- metoda razgovora, metoda slušanja.

ARTIKULACIJA ČASA

MOTIVACIJA – VERBALNA; video-zapis

Da bismo učenike pripremili za susret s tekstem *ZEKINA KUĆICA* najbolje bi bilo evocirati neka njihova lična iskustva. Za ovaj tekst dobro bi bilo ostvariti poticaj putem iskustva vezanog za crtane filmove. Učenicima možemo prikazati crtani film o Dušku Dugouško. Ako nismo u mogućnosti da ih motiviramo crtanim filmom direktno, možemo razgovarati s njima o crtanom filmu *Duško Dugouško*.

Kakav je Duško Dugouško?

Šta voli jesti? Čime se hrani?

Koga se plaši Duško Dugouško?

Gdje stanuje Duško Dugouško?

NAJAVA PRIČE *ZEKINA KUĆICA*

Danas ćemo raditi priču o jednom neobičnom zeki koji je sebi sagradio kućicu jer se želio zaštititi od lovačkih pasa.

ČITANJE PRIČE

Komunikacija učenika ovog uzrasta s prozним tekstom je neposredna. Oni vole slušati lijepo čitanje priča i lijepo govorenje priča napamet.

Oni se često identifikuju s likovima, stavljaju se na stranu slabih i nemoćnih. Ponekad se kod djece ovog uzrasta javlja želja da ponovo čuju istu priču.

EMOCIONALNA PAUZA

Poslije interpretativnog čitanja učitelj će ostaviti učenicima nekoliko trenutaka da srede utiske.

UTVRĐIVANJE STEPENA SHVAĆENOSTI TEKSTA

Poslije pročitane priče, učenicima postavljamo nekoliko pitanja koja će nam pomoći da utvrdimo stepen shvaćenosti priče i da učenike potaknemo na aktivnost.

O kome se govori u ovoj priči?

Gdje je živio zečić prije nego što je napravio kućicu?

Koga se plašio zeko?

Zašto je zeko odlučio da napravi kućicu?

Od čega je on pravio kućicu?

Zašto je zeko počeo grickati kućicu?

Šta je zeko na kraju odlučio?

ANALIZA TEKSTA

ISTICANJE LIKOVA

ODREĐIVANJE MJESTA RADNJE

ISTICANJE GLAVNOG DOGAĐAJA U PRIČI

Ko se sve u priči pominje? Mogu li živjeti zajedno psi i zečevi? Zašto ne mogu živjeti zajedno? Gdje je živio zečić prije nego što je odlučio sagraditi sebi kućicu? Od čega je zeko sagradio kućicu? Kako je ona izgledala? Opiši je, ispričaj.

Kako se zeko osjećao u kućici?

Šta se desilo te godine? Zašto zeko nije išao da traži hranu?

Šta se desilo u proljeće?

Zašto je zeko odlučio da više ne pravi kućicu od kupusa i mrkve.

Kakav je zeko?

Kakvi su lovački psi?

ISTRAŽIVANJE MOGUĆNOSTI KNJIŽEVNOG TEKSTA

Učenici u ovoj fazi rada zamišljaju, upoređuju, predviđaju i iznalaze mogućnosti.

(PARTNERSKI RAD)

Učenicima ćemo postaviti nekoliko pitanja na koja će oni odgovarati u dogovoru sa drugom ili drugaricom iz klupe.

– Kako biste vi pomogli zeki da se sakrije od lovačkih pasa?

– Postavite zeki pitanje koje bi se odnosilo na grickanje kućice.

– Ako zečić više neće praviti kuću od mrkve i kupusa, predložite mu od čega bi mogao napraviti kućicu.

ZAUZIMANJE STAVA O POSTUPCIMA LIKOVA

(PARTNERSKI RAD)

Učenicima postavljamo pitanja, a oni se o odgovoru na pitanja dogovaraju sa drugom ili drugaricom.

Koji vam se postupak zečića više dopao?

Onaj kada gradi kuću. Zašto?

Onaj kada gricka kuću. Zašto?

SINTEZA

Kakva bi opasnost prijetila čovjeku da nema kuću?

Kako ti shvataš narodnu mudrost: Svoja kućica svoja slobodica?

Kakav je tvoj doprinos očuvanju porodičnog doma? Navedi primjere.

Koji su tvoji dobri postupci vezani za čuvanje porodičnog doma (kuće, stana)?

Šta bi ti promijenio u svom ponašanju vezanom za čuvanje kuće ili stana?

STVARALAČKI RAD

STVARALAČKI RAD

(GRUPNI RAD)

U ovoj fazi rada učenicima predložimo da grupno rješavaju jedan od ponuđenih zadataka:

ZADACI

– Napravi zeki kućicu od plastelina, kartona ili nekog drugog materijala.

– Odglumi priču pokretima lica; tijela (PANTOMIMA, GEST, GESTIKULACIJA, MIMIKA)

– Izmijeni kraj priče i ispričaj priču s novim završetkom.

10. PRAĆENJE I OCJENJIVANJE UČENIKA

Prema Konceptiji devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja nastava u prvom razredu organizira se i realizira u okviru prvog ciklusa.

Temeljni obrazovni zadatak PRVOG CIKLUSA, u prvom polugodištu je razvoj govora u okviru kojeg su posebno naglašeni:

- osnovni elementi govora,
- osmišljenost i logičnost kazivanja,
- pravilnost govora,
- izražajnost govora,
- razvoj govora u korelaciji s drugim predmetima,
- govorne igre,
- funkcija nonsensa u govornim igrama,
- zagonetke kao govorne igre,
- bajalice, brojalice, pošalice i rugalice u funkciji razvoja govora,
- brzogovorenje kao govorna igra,
- pokretne i razne druge govorne igre,
- anagrami,
- leksičke govorne igre,
- diskriminacija i artikulacija glasova.

U drugom polugodištu predviđeno je usvajanje velikih i malih štampanih slova, ščitavanje, čitanje, pravilnost čitanja i razumijevanja pročitano.

Tokom PRVOG CIKLUSA evaluacija učeničkih postignuća vrši se opisno i to na temelju definiranih ishoda učenja. Kontinuirano se procjenjuje govorni razvoj učenika, izvještavaju se roditelji, sa roditeljima se saraduje putem:

- komunikacije s učiteljem (informativna dvosmjerna komunikacija),
- različitih načina pismene korespondencije,
- neposrednog uvida u učenički rad (portfolije),
- roditeljski sastanci,
- prisustvo raznim manifestacijama,
- ankete i upitnici o načinu kvalitetnije saradnje sa roditeljima.

Praćenje i utvrđivanje brzine i kvaliteta napredovanja učenika u usvajanju znanja, vještina, sposobnosti i navika predviđenih programsko-planskom strukturom vrši se kontinuirano.

Zapažanja o učeničkim postignućima bilježe se tekstualno (opisno).

10.1. PODACI O SARADNJI SA RODITELJIMA

Redni broj	Broj telefona	Prezime i ime učenika	Neposredna komunikacija s roditeljima	Pismena korespondencija s roditeljima	Uvid u portfolije	Roditeljski sastanci	Prisustvi roditelja raznim manifest	Prijedlozi roditelja o kvalitetnoj saradnji	Opća ocjena o saradnji s roditeljima

NAPOMENA:

Savremeni način edukacije iziskuje uključivanje roditelja kao partnera u planiranje, implementaciju i evaluaciju svih faktora nastave. U prethodnoj tabeli naveli smo nekoliko elemenata saradnje roditelja sa školom i učiteljem. Učitelj će sam odrediti bodovni sistem vezan za primjenu ove tabele, u određene rubrike bilježit će datume, a konačne rezultate praćenja može postaviti na tri nivoa:

1. Redovno saraduje sa školom u svim segmentima,
2. Povremeno saraduje sa školom,
3. Ne saraduje sa školom.

10.2. PRIMJER MOGUĆIH ZABILJEŠKI VEZANIH ZA EVALUACIJU UČENIČKIH POSTIGNUĆA

U prvom razredu devetogodišnje osnovne škole primjenjuje se opisno ocjenjivanje u procesu ovladavanja znanjem i vještinama. Završna ocjena se izvodi na temelju ukupnih zapažanja o stepenu savladanosti znanja, vještina i sposobnosti.

Bilješke o zapažanjima mogle bi se svrstati u pet kategorija. Završna opisna ocjena podrazumijeva sljedeće kategorije znanja iz svih predmetnih područja.

10.3. PRVA KATEGORIJA (KLASA) – POTPUNO OVLADAO ZNAJEM I VJEŠTINAMA

OBRAZLOŽENJE:

Učenik samostalno i logično odgovara na postavljena pitanja. Razumije tekst koji nastavnik čita, određuje glavne likove, prepoznaje mjesto i vrijeme radnje, uočava etičke vrijednosti likova. Pravilno artikulira glasove, tečno i precizno izgovara riječi i rečenice.

Savladao velika i mala štampana slova. Samostalno čita i piše riječi i rečenice. Čita prirodnom jačinom i normalnim tempom.

Učenik je savladao elementarna pravopisna pravila (upotreba velikog slova na početku rečenice, te pisanje velikog slova u vlastitim imenicama, upotreba tačke na kraju rečenice). Učenik je samostalan i uredan u izvršavanju školskih obaveza.

Opisna ocjena odgovara brojčanoj ocjeni **ODLIČAN (5)**

10. 4. DRUGA KATEGORIJA (KLASA) – UČENIK OVLADAO ZNAJEM I VJEŠTINAMA

OBRAZLOŽENJE

Učenik se lijepo usmeno izražava uz povremenu pomoć i podršku učitelja.

Učeniku je ponekad potrebna pomoć učitelja da bi u potpunosti shvatio značenje teksta koji je učitelj pročitao.

Prepoznaje glavne likove i uglavnom zna odrediti mjesto i vrijeme radnje.

Učenik pravilno artikulira glasove, ima manjih poteškoća pri izgovoru složenijih riječi i rečenica.

Učenik je skoro u potpunosti savladao vještinu čitanja i pisanja. U čitanju pravi manje greške. Ima jasan i čist izgovor. Nizove riječi i rečenice čita veoma dobro, a kraće tekstove dobro. Uglavnom je savladao elementarna pravopisna pravila (veliko slovo i osnovne interpunkcijske znakove).

Učenik je samostalan i uredan u izvršavanju školskih obaveza, ponekad zadatke za individualni rad ne uradi sasvim korektno.

Opisna ocjena odgovara brojčanoj ocjeni **VRLO DOBAR (4)**.

10.5. TREĆA KATEGORIJA (KLASA) – DJELIMIČNO OVLADA O ZNANJEM I VJEŠTINAMA

OBRAZLOŽENJE

Učenik se teško izražava, ima oskudan rječnik, odgovara na pitanja uz pomoć učitelja. Prepoznaje glavne likove, ali ne može sa sigurnošću uočavati bitne elemente u strukturi književnog teksta bez značajnije pomoći učitelja. Djelimično savladao glasovnu analizu i sintezu. Učenik ima problema u čitanju i pisanju. Jednosložne riječi može pročitati, a višesložne ščitava. Djelimično savladao elementarna pravopisna pravila.

U individualnom radu učenik nije sasvim samostalan.

Opisna ocjena odgovara brojčanoj ocjeni DOBAR (3).

10.6. ČETVRTA KATEGORIJA (KLASA) – POVRŠNO OVLADA O ZNANJEM I VJEŠTINAMA

OBRAZLOŽENJE

U usmenom izražavanju učenik teško povezuje riječi u rečenice. Rečenice su mu veoma oskudne, odgovara na pitanja uz pomoć učitelja.

Učenik razumije književni tekst samo uz podsticanje i detaljne upute učitelja.

Većinu riječi čita samo globalno. Učenik je površno savladao analizom i sintezom.

Zadaci za individualni rad često su netačni i neuredno urađeni.

Opisna ocjena odgovara brojčanoj ocjeni DOVOLJAN (2).

10. 7. PETA KATEGORIJA (KLASA) – NIJE OVLADA O ZNANJEM I VJEŠTINAMA

OBRAZLOŽENJE

Učenik ne zna odgovarati na postavljena pitanja. Veoma je neaktivan u razgovoru. Ne može odgovarati na pitanja punom rečenicom. Ne razumije sadržaj teksta koji pročita učitelj.

Prepoznaje slova, ali nije savladao čitanje i pisanje. Nije savladao glasovnu analizu i sintezu riječi. I pored toga što zna neka slova, učenik ne zna pisati riječi i rečenice. Teže grafomotorički oblikuje slova.

Riječi čita samo globalno, uočava značenje riječi samo uz sliku.

Neredovno i neuredno rješava zadatke za individualni rad.

Opisna ocjena odgovara brojčanoj ocjeni NEDOVOLJAN (1).

Učenik koji na kraju školske godine bude svrstan u PETU KATEGORIJU, koja podrazumijeva opisnu ocjenu „NIJE OVLADA O ZNANJEM I VJEŠTINAMA” upućuje se na STRUČNO PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKO DIJAGNOSTICIRANJE. Na osnovu OCJENE I PREPORUKA adekvatnih stručnjaka učitelj će sastaviti poseban program koji će odgovarati spoznajnim mogućnostima takvog učenika.

11. RJEČNIK POJMOVA

- AFAZIJA – poremećaji u govoru koji se ispoljavaju u potpunom i djelimičnom nedostatku sposobnosti za govor, te razumijevanje svog ili tuđeg govora.
- AFONIJA – bezglasnost, nesposobnost govornih organa za fonaciju glasa.
- AGRAFIJA – poremećaj koji se odnosi na nesposobnost pisanja.
- AGRAMATIZAM – negramatičan govor, kao pojava nastala pod uticajem sredine ili patološka pojava (ovaj pojam je još poznat kao PARAGRAMATIZAM ili DIZGRAMATIZAM).
- ALEKSIJA – poremećaji koji se odnose na gubitak sposobnosti čitanja.
- ALITERACIJA – ponavljanje istih suglasnika.
- ALOGIČAN – nelogičan, bez logike.
- ANALIZA – misaono raščlanjivanje određenih cjelina na sastavne dijelove (glasovna analiza – raščlanjivanje riječi na glasove istim onim redom kojim glasovi tvore istu riječ).
- ANALITIČKE METODE – metode u nastavi početnog čitanja i pisanja koje polaze od riječi i rečenica, te analizom svih cjelina do njihovih elemenata
- ANALITIČKO-SINTETIČKE METODE – metode u nastavi početnog čitanja i pisanja gdje se TEKST, REČENICA, RIJEČ i SLOG rastavljaju na manje dijelove od glasa, a potom sintezom spajaju u veće cjeline (glasovi u slogove, slogovi u riječi, riječi u rečenice).
- ANAGRAMI – obratno izgovaranje ili čitanje.
- ANIMIZAM – pripisivanje ljudskih osobina stvarima i pojavama (ANIMIRATI – oživjeti, učiniti živim)
- ARTIKULACIJA – izgovor glasova.
- BASNA – kraća priča u kojoj su glavni likovi životinje, biljke, stvari. Basna ima alegorijski način poučavanja sa snažnom moralnom poukom.
- BLOK GOVORNI – govorni poremećaj funkcionalne prirode.
- BROJALICE – pjesme namijenjene djeci, recituje se u jednom tonu, često su praćene igrom i nekim igrovnim sadržajem. To su igre najčešće besmislenim riječima.
- BRADIOLOGIJA – spor govor.
- BRZALICE – poetski ili prozni tekstovi namijenjeni za brzo i jasno izgovaranje.
- DISGRAFIJA – specifični poremećaji pri pisanju koji se ispoljavaju u nemogućnosti oblikovanja i povezivanja slova, nemogućnosti razlikovanja glasova, zamjeni slova sličnog oblika, te poremećaja u senzornom pamćenju.
- DISKRIMINACIJA – odvajanje dijela od cjeline.
- DISKRIMINACIJA GLASOVA – razlikovanje glasova po njihovim osobinama: načinu postanka, mjestu nastanka, zvučnosti, itd.
- DIFERENCIJACIJA – pravljenje razlika
- DRAMSKE IMITACIJE – spontane dječije igre sa podijeljenim ulogama (zamišljen govor telefonom).
- DISLEKSIJA – poremećaji pri čitanju, ispoljavaju se u zamjeni glasova / slova, premještanjem i obrtanjem slogova, nerazumijevanju riječi i rečenica, ispuštanju ili dodavanju glasova / slova itd.
- EGOCENTRIČAN GOVOR – samogovor
- ELIPTIČNE REČENICE – skraćene rečenice
- ELEMENTI SLOVA – linije od kojih se sastoje slova
- EHOLALIJA – govorni poremećaj koji se ispoljava u neprekidnom ponavljanju jedne ili više riječi.
- ENTROPIJA – količina obavještenja sadržana u jednom komunikativnom znaku, koji može biti samo jedna riječ kojom dijete označava razne stvari dok ne usvoji pravo značenje.
- FINALNI – na kraju (položaj glasa / slova u riječi)
- FIKSACIJA U ČITANJU – zaustavljanje očiju na dijelu riječi, cijeloj riječi ili nizu riječi onoliko vremena koliko je potrebno, da se prime i obrade vidom primljene obavijesti (vidna slika riječi mora se prevesti u zvučnu i razumjeti obavijest)
- FLUENTNOST GOVORA – tečnost govora (sposobnost i snalažljivost u brzom upotrebi)
- FONEMATSKI SLUH – sposobnost razlikovanja / diskriminacije glasova na osnovu njihovih distinktivnih / razlikovnih osobina i značenje riječi na osnovu toga
- FONEMATSKI KAPACITET – sposobnost upotrebe govornih glasova u sva tri položaja u riječi: inicijalna, medijalna finalna.

FONEMATIKA – oponašanje glasa kretanjem, mimikom
 FUNKCIONALNA NEZRELOST – trenutna nemogućnost odvijanja određenog misaonog procesa uzrokovana razvojnim razlozima
 FUNKCIJA RIJEČI – sposobnost riječi da bude nosilac određene informacije

GESTIKULACIJA – govor pokretima pojedinih dijelova tijela
 GLOBALNA METODA – metoda u nastavi početnog čitanja i pisanja kojom vježba čitanja počinje od sadržajnih cjelina riječi i rečenica
 GOVORNA SLIKA RIJEČI – riječ primljena i doživljena sluhom
 GRAFEM – pismena slika glasa, slovo
 GRUPNA OBRADA SLOVA – oblik rada u nastavi početnog čitanja i pisanja gdje se na jednom času obrađuju dva ili više slova. Slova se grupišu po fonetskom i grafičkom kriterijumu.
 GRUPNI RAD U NASTAVI – učenje u grupi
 HAPLOLOGIJA – ispuštanje slogova riječi
 HEURISTIČKA METODA – metoda razgovora u okviru koje djeca nešto otkrivaju uz pomoć učitelja.
 HOMONIMI – riječi istih glasova / fonema i istog naglaska / akcenta s različitim značenjem, ista riječ obuhvata sadržaje među kojima nema nikakvih odnosa.

IGRA RIJEČIMA / jezička igra – bogaćenje rječnika na osnovu igre glasovima i riječima.
 IDENTIFIKACIJA – poistovjećivanje
 IMITACIJE – oponašanje
 INDIVIDUALIZACIJA NASTAVE – dopuštanje individualnog rada svakom učeniku u skladu s njegovim psihofizičkim sposobnostima i interesovanjima.
 INICIJALNI POLOŽAJ - na početku, za glas / slovo koje se nalazi na početku riječi kažemo da ima inicijalni položaj.
 INTERJEKCIJONA METODA – izgovaranje glasa uz pokret i uzvik. Ova metoda upotrebljava se kao pomoćna metoda u nastavi početnog čitanja i pisanja (Ana je vidjela slovo A, začudila se i uzviknula: A-A-A.A!)
 INTENZITET – jačina
 INTONACIJA – ton pri govoru: silazni, uzlazni, ravan
 IZGOVORNI SKUP – akcenatska cjelina

KINETIČKI GOVOR – govor pokretima, gestovni govor
 KONOTACIJA – sekundarno značenje riječi, preneseno značenje
 KONTEKST – misaona cjelina
 KORELACIJA – međusobna povezanost pojava i sadržaja
 KOMBINOVANI TIP ČASA – zastupljenost dva ili više tipova časa
 KONTEKSTNO ČITANJE – razumijevanje cjeline teksta i pored izostavljanja pojedinih dijelova.
 KONCENTRACIJA – sposobnost usmjeravanja pažnje na ograničeni skup podražaja ili na određenu značajnu situaciju.
 KREATIVNO STVARALAŠTVO – originalne tvorevine bez imitacije postojećih

LAMACIZAM – govorni poremećaji koji se ispoljavaju u pogrešnom izgovoru glasa L
 LATERALNOST – razlike u funkciji lijeve i desne polovine mozga, te u skladu s tim dominacija lijeve ili desne ruke.
 LOGOPEDIJA – nauka o govornim i izgovornim poremećajima.
 LOGOPEDSKE METODE – metode kojima se neutraliziraju govorno-jezički poremećaji.
 LOKALNI GOVOR – specifičan jezik nekog kraja.
 MEDIJALNI – u sredini (medijalna pozicija glasa / slova u riječi)
 METODE U NASTAVI POČETNOG ČITANJA I PISANJA – naziv za razne metode i metodičke postupke u sticanju početne pismenosti
 MIMIKA – popratno izražajno sredstvo govora
 MORFOLOŠKA ANALIZA – rastavljanje riječi na morfeme, distribuciono izučavanje morfema.
 MOTIVACIJA – podsticaj na učenje s ciljem da se nešto nauči.
 MOTORNA AFAZIJA – shvatanje riječi, ali zbog povrede lijeve hemisfere mozga postoji nemogućnost izgovaranja riječi.

NEARTIKULISANI GLASOVI – fonološki nepravilni glasovi (nefonološki)
NEVERBALNA KOMUNIKACIJA – komunikacija koja se vrši neverbalnim sredstvima (mimikom i gestovima).
NONSENS (lat. NON = NE + SENSUS – SMISAO) – nesmisao, besmislica

ONOMATOPEJA – podražavanje zvukova i glasova iz prirode.
OPTIČKA SLIKA RIJEČI – prvi uvjet za izvođenje početnog čitanja i pisanja.
ORTOEPIJA – grana filologije koja proučava pravila uzornog izgovaranja riječi, te lijepog i pravilnog naglašavanja riječi.
ORTOFONIJA – pravilno izgovaranje glasova u procesu fonetske artikulacije.

PANTOMIMA – govor pokretima tijela
PAMĆENJE – sposobnost zadržavanja obavijesti.
PERCEPCIJA – opažanje – psihički proces kojim se upoznaje objektivna stvarnost.
PARONIMI – riječi istih glasova, a različitog značenja.
PERSONIFIKACIJA – očovječenje nečega
PERIFRAZA – opisivanje, opisivanje nečega

RECEPCIJSKE IGRE – pasivne, posmatračke igre (dijete sluša priče i pjesme, gleda filmove...)
RELACIONE RIJEČI – riječi kojima se kazuje odnos između stanovitih predmeta.
REVERZIBILAN – povratna misaona operacija. Misaoni procesi su dvosmjerni u okviru odgojno-obrazovnog procesa, pa se teži uspostavljanju pariteta među misaonim djelatnostima. Glasovna analiza je reverzibilna u odnosu na glasovnu sintezu. Reverzibilna nastava počiva na razumijevanju novog pojma i njegove primjene u novoj situaciji.
RITAM – ravnomjerno izmjenjivanje nekih elemenata, sklad, usklađenost, proporcija, harmonija. Ritmički elementi u jeziku su: slogovi, akcenti, izgovorni skupovi, rečenice i čitavi pasusi.
SINONIMI – riječi različitih glasova i akcenata, a istog ili srodnog značenja.
SINTAGMA – spoj dvije ili više punoznačnih riječi koje čine samostalnu strukturnu jedinicu u rečenici.
SINTAKSIČKO OBLIKOVANJE – stvaranje rečenice
SINKRETIZAM – nedjeljivost, jedinstvenost, spoj različitih oblika izražavanja.
SINTEZA – misaono objedinjavanje poznatih elemenata u određenu cjelinu.
SINTEZA (GLASOVNA) – objedinjavanje glasova u misaonu cjelinu (riječ).
SUPSTITUCIJA GLASOVA – zamjena glasova

TAHILALIJA – brzo govorenje
TEKSTUALNI MATERIJAL – štampani i pisani materijal kojim se služimo u nastavi.
TRANSFIGURACIJA – promjena oblika

VERBALNA KOMUNIKACIJA – komunikacija govorom
VERBALNA SPOSOBNOST – govorna sposobnost
VIDNA SLIKA RIJEČI – riječ primljena i doživljena vidom
VIZUOMOTORIKA – psihofizička aktivnost koja uključuje pokretljivost oka i obradu obavijesti primljenih vidom.

12. LITERATURA

- Andrilović, V., Čudina, M.: „Psihologija učenja i nastave”, Školska knjiga, Zagreb, 1985.
- Babić, G.: „Polivalentna primjena metoda u obrazovanju”, Svjetlost, Sarajevo, 1980.
- Buljubašić-Kuzmanović, V.: „Mogućnosti napuštanja obrade slova i dosadašnjih oblika rada u nastavi početnog čitanja i pisanja”, Napredak, Zagreb, 1993.
- Čudina-Obradović, M.: „Igram do čitanja”, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- Demarin, M.: „Početno čitanje i pisanje”, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1969.
- Dorđević, J.: „Televizija u vaspitanju i obrazovanju”, Naučna knjiga, Beograd, 1985.
- Furlan, I.: „Jednominutni ispit glasnog čitanja”, Školska knjiga, Zagreb, 1988.
- Furlan, I.: „Psiholingvističke dimenzije početnice ili bukvara”, *Suvremena metodika*, br. 2-3, str. 62-64, Zagreb, 1986.
- Gabrijela-Šabić, A., Baričević, J., Vitez, I. i dr.: „Priručnik uz hrvatsku početnicu”, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
- Gordon, T.: „Kako biti uspješan nastavnik”, Kreativni centar, Beograd, 1998.
- Ilić, P.: „Od slova do eseja”, Svjetlost, Sarajevo, 1983.
- Kobola, A.: „Unapređivanja čitanja u osnovnoj školi”, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
- Lekić, Đ.: „Metodika razredne nastave”, Nova prosveta, Beograd, 1993.
- Marinković, S.: „Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti”, Kreativni centar, Beograd, 1995.
- Matić, R.: „Metodika razvoja govora dece”, Beograd, 1986.
- Miličić, V.: „Smisljeno učenje”, Alinea, Zagreb, 1996.
- Mioč, J.: „Priručnik za nastavu početnog čitanja i pisanja po kompleksnom postupku”, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1980.
- Mioč, J.: „Nastava početnog čitanja i pisanja po kompleksnom metodu”, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.
- Mioč, J.: „Priručnik za nastavu početnog čitanja i pisanja”, Zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije, Beograd
- Nikolić, M.: „Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti”, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1988.
- Pavlović, M.: „Osnovi metodike nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti”, Naučna knjiga, Beograd, 1962.
- Peruško, T.: „Materinski jezik u obaveznoj školi”, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1971.
- Potočnjak, J.: „Pisanje u osnovnoj školi”, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1947.
- Prebeg-Vbelke, M.: „Vaše dijete i jezik”, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- Rančelović, J.: „Uvodni deo nastavnog časa”, Nova prosveta, Beograd, 1996.
- Ribić, K., Matanović, M.: „Teškoće čitanja i pisanja u školi”, Školska knjiga, Zagreb, 1966.
- Rosandić, D.: „Književnost u osnovnoj školi”, Školska knjiga, Zagreb, 1976.
- Rosandić, D.: „Metodika književnog odgoja i obrazovanja”, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- Rosandić, D.: „Novi metodički obzori”, Školske novine, Zagreb, 1993.
- Slatina, M.: „Nastavni metod”, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 1998.
- Subotić, G.: „Nastava početnog čitanja i pisanja”, Svjetlost, *Sarajevo*, 1972.
- Šabić, G.: „Lirska poezija u razrednoj nastavi”, Školska knjiga, Zagreb, 1983.
- Šimleša, P.: „Metodika elementarne nastave materinskog jezika i matematike”, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1969.
- Težak, S.: „Govorne vježbe u nastavi hrvatskog ili srpskog jezika”, Školska knjiga, Zagreb, 1985.
- Vajnaht, E.: „Priručnik za nastavu hrvatskog ili srpskog jezika u 1. razredu osnovne škole”, Školska knjiga, Zagreb, 1982.
- Vigotski, L.: „Mišljenje i govor”, Nolit, Beograd, 1983.
- Vučković, M.: „Metodika nastave srpskohrvatskog jezika”, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1988.

13. IZVODI IZ RECENZIJA

...Priručnik za nastavnike uz Prvanku bit će koristan prilog takve vrste u školama jer postoji hronični nedostatak ovakvih priručnika za nastavnike i zbog toga što je njegova upotrebna vrijednost višestruka. Priručnik je rađen na temeljima i rezultatima savremene nauke i savremenog pristupa, sa poticajnim i preglednim uvidom u metodiku početnog čitanja i pisanja u prvom razredu devetogodišnje škole. Priručnik je poticajan za usvajanje i formiranje pojmova metodike i uopće metodološkog pristupa, jer nudi nastavniku mnoštvo novih informacija, kao i sticanje uvida u jedan specifičan metodički pristup u prvom razredu, te jedan moderan pristup nastavi i uopće učeniku prema važećim standardima evropskih škola. Priređivač ovog priručnika vlada terminologijom i relevantnim naučnim činjenicama iz oblasti jezika i književnosti do potpune saobrazbe sa psihofizičkim uzrastom i potrebama učenika.

Korisnici ovog Priručnika imat će na jednom mjestu cjelovit i kvalificiran uvid u jedan relevantan metodički pristup, koji je daleko načelan, ali i višestruko poticajan u otvaranju inicijative i samostalnog pristupa nastavnoj građi. Odnos između stručnog komentiranja i odabrane ilustracije je kongruentan i saobrazan. Priručnik donosi jedan reprezentativan metodički pristup i u skladu sa recentnim pristupom problemu organiziranja nastave iz jezika i književnosti.

Ovaj Priručnik pisan je jasnim i prihvatljivim jezikom. Terminološke višestrukosti u Priručniku omogućuju ulazak u leksičku i terminološku sferu predmeta na ravni dostignutog čitalačkog nivoa. Lingvističke zakonitosti i opći jezički ugođaj u Priručniku potvrđuju jezičku i naučnu kompetentnost autora Priručnika. Leksika i terminologija je prilagođena optimalnom stepenu mentalne i obrazovne razvijenosti čitaoca.

Priručnik je pisan razumljivim i primjerenim naučnim stilom.

*Prof. dr. Alija Pirić
Sarajevo*

...Sadržaji Priručnika prate zahtjeve suvremenog pristupa nastavnom procesu. Ovaj Priručnik je baziran na višestrukim obrazovnim i odgojnim principima. Bitno je istaći da je igra, glazba, ples i pjevanje važan elemenat koji pomaže u stvaranju čvrste baze iz koje djeca počinju učiti jezik. Na takav način potpomaže se stvaranje pozitivnog stava naprema samima sebi i poboljšava im komunikaciju sa drugima.

Sadržaj Priručnika daje osnove za profesionalnu orijentaciju.

Priručnik potiče nastavnika da u nastavi koristi metode koje razvijaju spontanost govora, potiču maštu i stvaralačko mišljenje, razvijaju sluh za gramatičku ispravnost govora. Ponuđeni modeli rada omogućavaju nastavniku individualizaciju nastavnog procesa i pomažu mu u kreiranju nastavnog sata.

Priručnik također daje mogućnost za produktivno učenje i različite vrste intelektualnih operacija (ispričati, opažati, uvezati, prebrojati, pokazati, izgovoriti).

*Jagoda Iličić
Tuzla*

...Priručnik obiluje savremenim modelima učenja i kao takav posjeduje visoku didaktičku vrijednost uopće.

U Priručniku je prezentirana obrada sadržaja sa pažljivo izdiferenciranim zahtjevima. Sadržaji su individualizirani, a maksimalno je uvažavano načelo postupnosti i sistematičnosti.

Različiti modeli učenja, uvažavajući individualne razlike, omogućavaju da učenici, koji već vladaju tehnikom čitanja i pisanja, ne stagniraju u ovom pogledu. Naprotiv, ovaj Priručnik pomaže nastavnicima u radu sa učenicima istaknutijih sposobnosti i jačim stepenom zainteresovanosti. Autor je za njih odabrao složenije, zanimljive zahtjeve koje je prezentirao u Priručniku. S druge strane, učenici koji su na početku puta učenja čitanja i pisanja, savremenim modelima učenja prezentiranim u ovom Priručniku moći će otkloniti prepreke na tom putu.

Priručnik u potpunosti odgovara na pitanje kako i na koji način, što efikasnije, kreativnije i jednostavnije ovladati tehnikom čitanja i pisanja.

Nastavnici će uz pomoć ovog Priručnika sigurno znati na koji način će razviti kod djece ljubav prema knjizi uopće.

Ponudeni književni tekstovi i metode rada na njima potaknut će bogatu maštovitost, kreativnost i samostalnost kod djece.

Nastavnicima je vjerno dočaran svijet dječije mašte, smisao za igru, te brojni načini učenja kroz igru. Metodički postupak koji autor preferira jeste igra. Sadržaj Priručnika je zasnovan na postojećem dječijem iskustvu. To su različiti oblici pričanja, gestikulacije, bajalice, brzalice, nonsensni tekstovi. Ovi sadržaji svojom primjerenošću određenom uzrastu pomažu učitelju da ostvari blizak odnos sa svojim učenicima. Smatram da je upravo ova usklađenost Priručnika sa savremenim tokovima nastavnog procesa značajan doprinos osavremenjavanju naše pedagoške prakse.

*Advija Huseinspahić,
prof. razredne nastave, Zenica*

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE NASTAVNOG GRADIVA	5
2.1. Pripreme za planiranje gradiva	5
2.2. Godišnji plan i program rada	7
2.3. Programski sadržaji utvrđeni nastavnim planom i programom	7
2.4. Operativni plan rada.....	8
2.5. Model operativnog plana i programa za rad s Prvankom	10
2.6. Priprema za realizaciju nastavne jedinice	11
2.7. Obrazac i podsjetnik za pripremanje nastavnih jedinica.....	20
3. RAZVOJ GOVORA	23
3.1. Značaj motivacije u razvoju govora.....	24
3.2. Metode razgovora i metoda slušanja.....	26
3.3. Metode demonstracije i ilustracije u razvoju govora	26
3.4. Asocijativno-komparativna metoda u razvoju govora	27
4. GOVOR POKRETIMA POJEDINIH DIJELOVA TIJELA (NEVERBALNA KOMUNIKACIJA)	32
4.1. Pantomima, mimika, gestikulacija.....	35
4.2. Značaj imaginacije u razvoju govora.....	36
5. REČENIČKA STRUKTURA U GOVORU ŠESTOGODIŠNJAKA.....	42
5.1. Prepričavanje teksta	44
5.2. Pričanje na osnovu niza slika.....	44
5.3. Pričanje na osnovu slike sa cjelovitim sadržajem.....	45
5.4. Sintaksičke igre pričanja (Kaži nešto na riječ)	46
6. PODSTICANJE SPONTANOSTI GOVORA	50
6.1. Zagonetka kao kreativna govorna igra.....	50
6.2. Telefonski razgovor.....	54
6.3. Razgovor u prodavnici	55
6.4. Igralica brojalica	55
6.5. Dječije bajalice.....	57
6.6. Dječije brzalice	59
6.7. Nonsensni tekstovi	61
6.8. Govorne igre KOBAJAGI	63
6.9. Humorističko pričanje i zamjena kraja priče	65
7. USVAJANJE VELIKIH I MALIH ŠTAMPANIH SLOVA.....	66
7.1. Metodičke upute za učenje velikih i malih štampanih slova	67
7.2. Grafomotoričke predvježbe	67
8. MODEL NASTAVNIH PRIPREMA IZ NASTAVE TEMELJNOG ČITANJA I PISANJA.....	69
8.1. Učenje velikog i malog štampanog slova A a	69
8.2. Učenje velikog i malog štampanog slova M m.....	74
8.3. Učenje velikog i malog štampanog slova I i.....	78

8.4. Učenje velikog i malog štampanog slova T t.....	81
8.5. Učenje velikog i malog štampanog slova E e.....	85
8.6. Učenje velikog i malog štampanog slova N n.....	89
8.7. Učenje velikog i malog štampanog slova O o.....	91
8.8. Učenje velikog i malog štampanog slova S s.....	93
8.9. Učenje velikog i malog štampanog slova U u.....	95
8.10. Učenje velikog i malog štampanog slova D d.....	97
8.11. Učenje velikog i malog štampanog slova R r.....	99
8.12. Učenje velikog i malog štampanog slova J j.....	101
8.13. Učenje velikog i malog štampanog slova Š š.....	105
8.14. Učenje velikog i malog štampanog slova K k.....	106
8.15. Učenje velikog i malog štampanog slova P p.....	108
8.16. Učenje velikog i malog štampanog slova C c.....	110
8.17. Učenje velikog i malog štampanog slova L l.....	112
8.18. Učenje velikog i malog štampanog slova G g.....	114
8.19. Učenje velikog i malog štampanog slova Č č.....	116
8.20. Učenje velikog i malog štampanog slova Ć ć.....	117
8.21. Učenje velikog i malog štampanog slova B b.....	119
8.22. Učenje velikog i malog štampanog slova V v.....	121
8.23. Učenje velikog i malog štampanog slova Lj lj.....	123
8.24. Učenje velikog i malog štampanog slova Z z.....	125
8.25. Učenje velikog i malog štampanog slova Ž ž.....	126
8.26. Učenje velikog i malog štampanog slova H h.....	128
8.27. Učenje velikog i malog štampanog slova F f.....	130
8.28. Učenje velikog i malog štampanog slova Nj nj.....	131
8.29. Učenje velikog i malog štampanog slova Đ đ.....	134
8.30. Učenje velikog i malog štampanog slova Dž dž.....	135
9. MODELI NASTAVNIH PRIPREMA IZ PODRUČJA RADA NA KNJIŽEVNOM TEKSTU.....	137
9.1. Interpretacija pjesme Nasihe Kapidžić-Hadžić – Baka čisti put.....	137
9.2. Interpretacija pjesme Kratkotrajna škola – Gvido Tartalja.....	140
9.3. Interpretacija narodne priče Zekina kućica.....	152
10. PRAĆENJE I OCJENJIVANJE UČENIKA.....	155
10.1. Podaci o saradnji sa roditeljima.....	156
10.2. Primjeri mogućih zabilješki vezanih za evaluaciju učeničkih postignuća.....	156
10.3. Prva kategorija (klasa) – potpuno ovladao znanjem i vještinama.....	156
10.4. Druga kategorija (klasa) ovladao znanjem i vještinama.....	156
10.5. Treća kategorija (klasa) – djelimično ovladao znanjem i vještinama.....	157
10.6. Četvrta kategorija (klasa) – površno ovladao znanjem i vještinama.....	157
10.7. Peta kategorija (klasa) – nije ovladao znanjem i vještinama.....	157
11. RJEČNIK POJMOVA.....	158
12. LITERATURA.....	161
13. IZVODI IZ RECENZIJA.....	162

